

De ce mint copiii?

Cum pot încuraja părinții sinceritatea

PAUL EKMAN

PSIHOLOGIE
PRACTICĂ

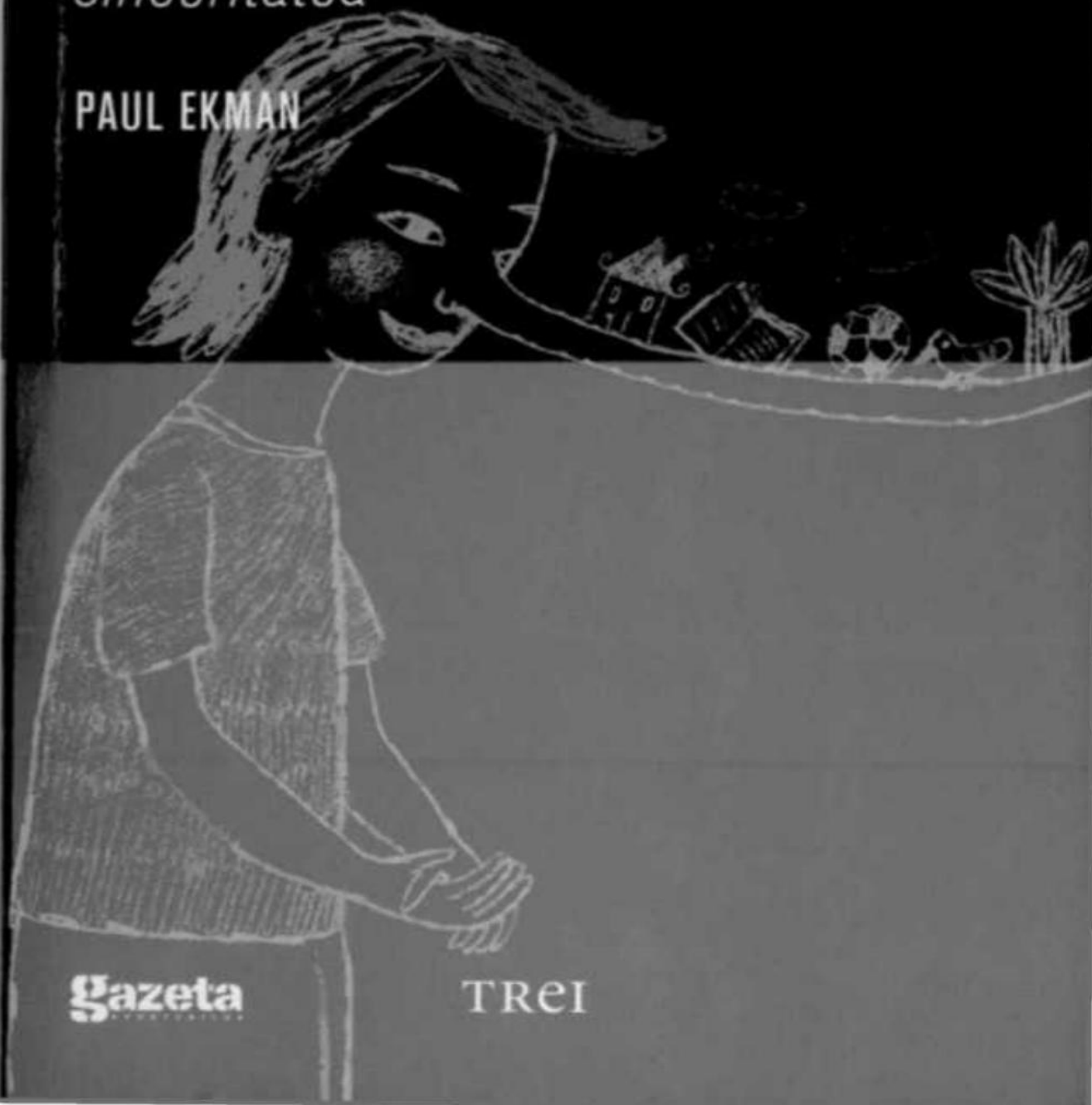
De ce mint copiii?

PAUL EKMAN

TREI

Gazeta

TREI

De ce mint copiii?

PAUL EKMAN

De ce mint copiii?

Cum pot încuraja părinții sinceritatea

PAUL EKMAN

PSIHOLOGIE
PRACTICĂ

„Fiul meu Billy m-a mințit și nu are decât cinci ani. Este normal?"
„Michael minte tot timpul. Va depăși această fază?" „Heather nu îmi spune ce face la întâlniri. Spune că nu este treaba mea. dar nu am oare dreptul să știu? Încerc doar să o protejez." „Când copilul meu minte, mă gândesc că eu fac ceva care îl

determină să mintă." Acestea sunt preocupări comune tuturor părinților, care pot afla din această carte motivele minciunilor, când înduioșătoare, când deranjante ale copiilor, evoluția minciunilor în funcție de vârstă și modalități eficiente de a gestiona aceste minciuni și de a încuraja sinceritatea copiilor.

PAUL EKMAN este profesor de psihologie la University of California Medical School în San Francisco și specialist în problema expresiei emoțiilor și a minciunii, autor a numeroase cărți pe aceste teme.

- [De ce mint copiii?](#)
- [Mulțumiri](#)
- [traducere](#)
  - [MOTIVAȚII PENTRU MINCIUNĂ](#)
- [De ce unii copii mint mai mult decât alții](#)
  - [MINT COPIII DIN CAUZA EȘECULUI NOSTRU CA PĂRINȚI?](#)
- [Capitolul 3](#)

- TEAMA DE A NU FI PRINS
- MINCIUNI NEVINOVATE
- MINCIUNILE PĂRINȚILOR
- A DA SAU NU O PALMĂ
- NOTĂ FINALĂ
- .i.j 4~ „z.
- Note metodologice asupra studiului Hartshorne și May.

De ce mint copiii?

CUM POT ÎNCURAJA PĂRINȚII SINCERITATEA

PAUL EKMAN

Paul Ekman este profesor de psihologie la University of California Medical School în San Francisco. Cercetarea sa asupra emoției, minciunii și expresiilor a fost susținută de National Institute of Mental Health pentru mai bine de treizeci de ani. A scris și a editat opt cărți anterioare despre aceste subiecte. A instruit avocați, judecători, polițiști, membri ai FBI și ai US Secret Service, psihiatri și psihologi despre fenomenul minciunii. Ekman a primit cea mai înaltă onoare pentru cercetare universitară acordată de University of California și a primit de patru ori Research Scientist Award de la National Institute of Mental Health. Este căsătorit cu Mary Ann Mason Ekman, avocat și istoric care predă dreptul și asistența socială la University of California la Berkeley. Au doi copii, Eve (10 ani) și Tom (17 ani). Locuiesc în San Francisco.

Pentru Eve —fie ca ea să urmeze calea adevărului

Mulțumiri

Profesorii Norma McCoy și Linda Camras, ambii psihologi în dezvoltare, și Robert Omstein, psiholog și autor, au citit cu atenție o variantă inițială a acestei cărți și mi-au făcut multe sugestii folositoare. Profesorul John Yuille, psiholog specializat în mărturia copiilor, și dr. Henry Massie și dr. Irving Philips, ambii psihiatri pediatri, mi-au făcut recenzii utile pentru ultimele două capitole.

Profesorul Maureen O'Sullivan mi s-a alăturat la interviuarea copiilor în ceea ce privește atitudinile lor față de minciună și mi-a dat, de asemenea, sugestii referitoare la carte. Bunul meu prieten Robert Pickus, care a fost un model pentru felul în care să cresc copii minunați, dar și un mentor moral, mi-a dat multe idei și m-a încurajat foarte mult. Perry Garfinkel a fost un editor neprețuit, dând prozei un caracter mai precis și provocându-mă să umplu golurile pe care încercam să le evit.

Soția mea, Mary Ann, m-a încurajat de la început să scriu această carte, a fost un critic sever și a contribuit cu două capitole importante. Fiul meu, Tom, a răspuns provocării de a participa la această carte prin a scrie propriul capitol, care m-a învățat unele lucruri pe care nu le știam.

Cercetarea mea asupra minciunii și pregătirea acestei cărți a fost susținută de un Research Scientist Award din partea National Institute of Mental Health (MH 06092).

Marile mize ale minciunii

„Fiul meu, Billy, m-a mințit și nu are decât cinci ani. Este normal?”

„Știu că Joanne minte când spune că nu fumează iarbă, dar n-o pot dovedi. Ce ar trebui să fac?”

„Michael minte tot timpul. Va depăși această fază?” „Heather nu îmi spune ce face la întâlniri. Spune că nu

este treaba mea, dar nu am oare dreptul să știu? Încerc doar să o protejez.”

„Când copilul meu minte, îmi fac griji că eu fac ceva care îl determină să mintă.”

Acestea sunt preocupări comune pentru toți părinții. Ele capătă un impact dramatic atunci când cineva vine și îți spune: „Fiica mea s-a distrat de minune la petrecerea fiului dumneavoastră de săptămâna trecută. A spus că tu și Mary Ann ați fost amfitrionii perfecți — nimeni nu v-a văzut!”

Așa am aflat că fiul meu vitreg, Tom, atunci în vârstă de treisprezece ani, mă mintise FI Hăducp n net™™™ ~ aflată cu 40 de mile mai sus, pe coastă, de casa noastră din San Francisco. Am presupus repede faptul că petrecerea trebuie să fi avut loc când atât soția mea Mary Ann, cât și eu am fost nevoiți să ne petrecem o noapte în oraș, din cauza unor afaceri.

Tom știa că petrecerile trebuie să fie supravegheate. Părinții din Inverness le-au adus la cunoștință asta foarte clar copiilor. Mai ales după ce am aflat că unii copii băuseră la o petrecere

nesupravegheată cu o vară înainte. Doream să evităm orice repetare a aceluia incident.

Cu câteva săptămâni înainte, îl încurajasem pe Tom să dea o petrecere. „Mama ta și cu mine vom fi niște amfitrioni destul de invizibili“, i-am promis. „Vom rămâne în studio.“ Studioul se află la 50 de metri de cabană, în spatele unor copaci. Tom a încuviințat din cap într-un mod în care nu se angaja la nimic și a uitat despre acest lucru.

Pe măsură ce puneam cap la cap lucrurile, mama care îmi mulțumise mă privea acum întrebător. „A existat o petrecere, nu-i așa?“ m-a întrebat ea, sperând într-o reasigurare. Sincer, eram înmărmurit și stânjenit. „O, da“, am murmurat și m-am îndepărtat. Durerea, dezamăgirea și furia m-au cuprins câteva momente mai târziu. Și, mult mai târziu, a venit și amuzamentul.

Și iată-mă aici, se presupune că una dintre autoritățile de top în detectarea minciunilor — în mijlocul redactării unei cărți despre copii și minciună, nici mai mult, nici mai puțin —, înșelat de propriul meu fiu! M-am gândit la cât de prostește așa arăta pentru prietenii mei. Eram stânjenit de faptul că mă simțeam stânjenit. Mai târziu am fost și mai stânjenit de faptul că am mințit-o pe mamă, când am insinuat că știam despre petrecere.

Doar cu un an înaintea acestui incident, publicasem *Telling Lies*, un studiu în profunzime referitor la minciunile adulților, bazat pe 20 de ani de cercetare. Deși Tom nu citise cartea, era destul de conștient de experiența mea și, de fapt, m-a urmărit cu mândrie de câte ori am apărut la emisiunile televizate pentru a o promova. Știe că sunt un expert în a detecta când cineva minte, citind expresiile faciale, gesturile sau schimbările vocii. Mi-a spus

să știe dacă încercase vreodată să scape cu vreo minciună. Tom ne-a spus că le zisese că nu merită efortul.

Dar acum, se pare că meritase. M-am întrebat dacă unul dintre motivele lui fusese să-și testeze puterile, să vadă dacă bătrânul era într-adevăr atât de bun cum îi era renumele. Totuși, Tom tocmai intra în anii adolescenței, un moment când un tânăr simte nevoia să-și exprime propria separare de părinți. Este o temă veche între fii și tați și mame și fiice.

Minciuna lui Tom ar putea să nu pară o infracțiune majoră pentru majoritatea părinților. Totuși, chiar și o astfel de minciună banală ridică întrebări semnificative în mintea părintelui.

Dincolo de a nu ști ce să faci cu, pentru sau unui copil care minte, mulți părinți sunt confuzi în ceea ce privește felul în care să reacționeze. Pendulăm de la furie la vină, de la negare la responsabilitate, de la dorința de a pedepsi copilul la dorința de a ignora minciuna cu desăvârșire.

Mary Ann și eu am fost supărați pentru petrecerea secretă a lui Tom. Am fost, de asemenea, șocați, nu de magnitudinea minciunii, ci de implicațiile sale. Tom a fost întotdeauna un copil foarte demn de încredere. Obişnuiam să mă laud cu faptul că atunci când spunea că va ajunge acasă la 6 p.m., așa se și întâmpla. Aveam o încredere implicită în el. Pur și simplu, nu stătea în firea lui Tom să mintă. De ce această schimbare neașteptată?

După șocul și furia inițiale, sentimentele mele de a fi trădat s-au transformat în dezamăgire. Apoi am început să dau vina pe mine pentru minciuna lui Tom. Era oare vina mea că i-am dat o prea mare responsabilitate, că am lăsat un copil de 13 ani să stea singur peste noapte? Această înșelătorie, atât de elaborat planificată și implementată, înseamnă faptul că nu am reușit ca părinte? Probabil că am făcut ceva greșit, poate că mai multe lucruri, astfel încât fiul meu să-mi trădeze încrederea, m-am gândit. Mi-a luat o perioadă îndelungată să separ responsabilitatea lui de a mea.

La început am fost tentat să-i întind o capcană lui Tom. Își păcălise mama și pe mine, făcând totul pe la spatele nostru, iar dorința de răzbunare era imensă. Acum eu dețineam controlul. Încă

miercurea trecută noaptea când nu am fost noi acasă?“ Puteam să pun mai multă presiune pe el întrebându-l: „Tom, a venit cineva la noi acasă miercurea trecută, noaptea?“ Trebuia să-i spun tot ceea ce știam, astfel încât să nu încerce să mintă ca să scape?

Dacă problema copiilor și a minciunii nu ar fi fost atât de prezentă în mintea mea, aș fi putut reacționa diferit. Probabil că aș fi reacționat mai mult din furie decât din rațiune, mai degrabă căutând răzbunare decât încercând să-l încurajez să fie sincer.

Dar „a încuraja sinceritatea“ este mai ușor de spus decât de făcut. Există multe opțiuni și nu poți ști niciodată cu exactitate care dintre ele va produce cel mai bun rezultat.

Trecuseră doar câteva minute de când mama trădase fără să vrea înșelătoria lui Tom. Știam că Tom se află undeva pe aproape și m-am uitat după el. Era la golf, nivelând terenul. L-am chemat. „Sunt foarte supărat“, am spus. Puteam simți cum îmi dogorește fața și m-am chinuit să mă temperez. „Tocmai am aflat că ai dat o petrecere pe ascuns săptămâna trecută și că ai mințit în legătură cu ea.“

Părea împietrit și, văzând vina și panica de pe fața sa, mi-a trecut mânia. Dintr-odată mi-a părut rău de el și de mine pentru că mi-a adus aminte în acel moment cum era când aveam vârsta lui și eram prins cu minciuna. „Nu vreau să vorbesc cu tine despre asta în seara asta“, i-am spus pe un ton egal. „Am nevoie de timp să mă gândesc, dar este foarte serios. Vreau să te gândești și să fii pregătit să-mi explici mâine dimineață ceea ce ai făcut și ce crezi că ar trebui să facem mama ta și cu mine.“

Știam din experiența anterioară că Tom este tipul de copil care inventează întotdeauna cele mai severe pedepse pentru greșelile lui — mai rău decât orice am născoci mama lui și cu mine vreodată. M-

am gândit că i-ar prinde bine să-și facă griji în legătură cu ceea ce se întâmplase. Aceasta mi-ar da, de asemenea, mie timp să mă gândesc mai bine și să fiu mai sigur de faptul că furia mea nu va reveni.

În dimineața următoare, după ce discutasem cu soția mea în ajun despre asta, l-am pedepsit pentru o lună, interzicându-i să lăsa să stea singur peste noapte. Restul verii, de câte ori am fost nevoit să-mi petrec noaptea în oraș, nu l-am lăsat singur la cabana din Inverness. În schimb, era nevoit să meargă cu mine la San Francisco și apoi să se întoarcă a doua zi. Acest lucru era plictisitor pentru el, dar adevărata durere a venit în toamnă, când Tom s-a implicat foarte mult pe scena petrecerii de sâmbătă seara din oraș. Dacă plănuiam să ne petrecem sfârșitul de săptămână în Inverness, în trecut îi permiteam să-și petreacă noaptea în oraș pentru a lua parte la o petrecere. Nu și acum. Era nevoit să vină cu noi și să rateze petrecerea. Această pierdere a libertății nu era pentru a-1 pedepsi, ci simpla consecință a acțiunilor sale. Desigur, era o lecție importantă pentru el, mai importantă decât pedeapsa de a fi împiedicat să iasă. A învățat cât de greu este să trăiești cu oamenii, când aceștia nu au încredere în tine. Era greu și pentru noi, de asemenea.

În momentul redactării acestei cărți — la mai bine de doi ani după incident — am avut pentru prima dată încredere din nou în Tom să-l lăsăm să stea singur peste noapte. Este mai mare acum și am trecut peste acest incident de multe ori. De câte ori a apărut tentația minciunii, am fost foarte atent și i-am pus întrebări într-un mod care să-l încurajeze să fie sincer. Nu „Cine a spart vaza?” sau „Tu ai spart vaza?”, ci „N-ar fi trebuit să ținem vaza aceea într-un loc atât de vulnerabil; era ușor de dărâmat. Ai fost tu sau sora ta?”

Am făcut un efort mai mare pentru a-1 face să înțeleagă de ce nu ar trebui să dea petreceri pe ascuns, de ce este important să fie acolo supraveghetori pentru un grup de copii. Uneori îi reamintesc un incident care a avut loc cam cu șase luni în urmă. Un grup de

prieteni l-a vizitat pe Tom într-o sâmbătă după-amiază. Maiy Ann și eu am fost nevoiți să mergem la magazin și am luat-o pe fata noastră, Eve, cu noi, lăsându-l pe Tom și prietenii săi singuri să joace ping-pong și să se uite la televizor. Am ajuns acasă câteva ore mai târziu, am deschis ușa de la intrare și am fost întâmpinați de duhoarea mirosului de gaz. Etajul era plin de gaz toxic și periculos. După ce am deschis repede toate ușile și geamurile și am

când au aprins bușteanul pentru gaz", ei n-au știut că trebuie deschis coșul șemineului pentru a lăsa gazul și dioxidul de carbon să iasă. O greșeală inocentă, dar se putea solda cu urmări grave.

Cred că acest incident l-a convins pe Tom de cât de ușor este pentru un grup de copii care se joacă singuri să aibă necazuri fără să vrea și de ce este important să fie părinți în preajmă. Înainte de a-i permite lui Tom să rămână singur peste noapte, m-am asigurat că a înțeles că acesta era un test important dacă puteam să avem din nou încredere în el. Fără să-i spun eu, știa, de asemenea, că, dacă ne mai înșela încă o dată încrederea, nu va mai exista o altă șansă.

Minciuna este una dintre problemele principale în viața de familie. Imaginați-vă cât de complicat și ciudat ar fi dacă nu am putea avea niciodată încredere în faptul că oamenii spun adevărul. Ar fi imposibil dacă am fi nevoiți să verificăm și să reverificăm tot ceea ce ni se spune. Trebuie să credem oamenii pe cuvânt — aceasta până când descoperim o minciună. Atunci învățăm să nu avem încredere. Acea cunoaștere poate avea un rol devastator în relațiile intime. Ce ar fi dacă v-ați face griji pentru sinceritatea fiecărei remarci făcute de copilul, prietenul(a) sau soțul/soția dumneavoastră? „Nu pot să ajung acasă până diseară târziu, mai am de terminat niște treabă la birou.“ (Are el sau ea o aventură la birou?) „Tema mea pentru acasă este toată terminată.“ (Este cu adevărat terminată sau este timpul pentru „The Crosby Show“?)

Aceasta nu înseamnă că toată lumea spune întotdeauna adevărul sau că tot timpul trebuie să-l știm. Politețea deseori necesită unele

fabricații. „A fost o masă delicioasă — doar că sunt prea sătul“, spune un invitat la cină, chiar și când gazda nu este o bucătăreasă prea bună. „îmi pare rău că nu putem ajunge, dar pur și simplu nu găsesc pe cineva care să stea cu copilul“, se scuză vecinii atunci când motivul real este că ei doresc să evite ceea ce se așteaptă să fie o seară mohorâtă. Tactul necesită deseori evaziune, înflorituri și, uneori, să spui ceva care este complet neadevărat.

Regretatul profesor Erving Goffman, unul dintre cei mai mari sociologi americani, a văzut întreaga viață socială ca pe o

interpretare în care fiecare joacă rolurile necesare și așteptate de la noi. Din perspectiva lui, nimeni nu spune realmente adevărul și nu adevărul este cel care contează. Ceea ce are importanță este ca noi să respectăm regulile, în mare măsură nescrise, ale vieții sociale. Sunt de acord cu profesorul Goffman. Cineva îți poate arăta că ține la tine prin a nu fi sincer, menajându-ți sentimentele. Uneori, mesajul neadevărat este cel care ne spune ceea ce va face cineva. Când îmi întreb dimineața secretara „Ce mai faci?“, nu vreau să știu cu adevărat că se simte groaznic pentru că a avut o ceartă teribilă cu fiul ei. Vreau să știu că va fi capabilă să-și facă treaba bine, lucru de care mă asigură când minte și spune: „Bine“.

Există excepții, circumstanțe, în care cineva nu joacă pur și simplu un rol social prin afirmarea unei minciuni fățișe, momente când ai avut încredere că ți se va spune adevărul și nu a fost așa. Dacă ai ști că persoana te minte, ai reacționa diferit, ți-ai face planuri diferite, ai evalua diferit persoana. Ceea ce câștigă sau pierde acea persoană prin minciună nu este trivial pentru tine sau pentru ea. Mizele sunt, de obicei, mari. Atunci când descoperi o astfel de minciună, te simți violat. Doare. Îți îngălă încrederea. Profesorul Goffman le-a numit „minciuni pe față“ .

Minciunile pe față trădează și corodează apropierea. Ele dau naștere neîncrederii și pot distruge orice relație de intimitate. Părinții nu-și pot îndeplini cum trebuie rolul în protejarea, sfātu-irea și ghidarea

copiilor lor dacă au informații incorecte sau false. Și totuși, cu toții știm că, uneori, copiii noștri ne mint. În definitiv, mulți dintre noi își pot aduce aminte că i-am mințit pe părinții noștri când eram copii.

Ce trebuie să facem ca părinți? Cum putem păstra încrederea și să încurajăm sinceritatea, fără să fim invazivi, și să permitem copiilor noștri intimitate și autonomie pe măsură ce cresc? Nu vrem să transformăm în caz federal fiecare minciună, dar nici nu vrem să încurajăm minciuna prin a o ignora. Nu vrem să fim o pradă ușoară, astfel încât să-i provocăm pe copiii noștri să mintă, dar nu vrem să fim atât de neîncrezători, încât să ne suspectăm copiii atunci când ar trebui să avem încredere în ei.

Acestea sunt întrebări grele, care nu au răspunsuri ușoare. În ciuda rolului important pe care îl joacă minciuna, foarte puțini oameni s-au gândit serios la natura acesteia. Puțini oameni s-au gândit mai mult la minciună și la de ce și când mint. Cei mai mulți mințim mai mult decât ne închipuim și ne gândim încă și mai puțin la influența pe care minciuna noastră o are asupra copiilor noștri. Majoritatea părinților sunt nepregătiți când sunt puși în fața primei minciuni serioase a copilului lor.

Am studiat minciuna profesional mai bine de 20 de ani, dar nu mi-a fost ușor să-i fac față ca părinte. Am studiat sau am predat despre minciuni între doctor și pacient, soț și soție, aplicant la un loc de muncă și angajator, infractor și polițist, judecător și martor, spion și contraspion, politician și votant, dar doar recent între părinte și copil. Cercetările mele anterioare asupra minciunilor se concentrau pe găsirea indiciilor înșelăciunii, pe semnele fanfaronadei de pe față, de pe corp sau din voce care îl trădează pe mincinos. Bazându-mă pe analiza atentă a mii de ore de casete video a interviurilor cu adulți, am dezvoltat o teorie pentru a explica felul în care diferă minciunile, de ce unele minciuni eșuează, în timp ce altele au succes și dacă minciuna este întotdeauna o greșeală.

Interesul meu pentru minciunile copiilor a apărut după publicarea *Telling Lies*. La emisiunile radio și de televiziune care promovau cartea, am fost confruntat cu o multitudine de întrebări din partea părinților pentru care am avut puține răspunsuri bune. Erau întrebări captivante, și intensitatea emoțională din vocile părinților trăda o preocupare profundă și o frustrare și mai profundă. Cu întrebările lor începusem și eu să mă confrunt în legătură cu propriii mei copii și, după prima mea experiență de a vorbi cu greutate în direct, m-am dus la bibliotecă și am verificat toate cărțile populare despre cum să fii părinte. Spre surpriza mea, nu am găsit mai mult de o pagină sau două despre minciuni. Nu am putut găsi o carte doar despre copii și minciună și nicio carte scrisă pentru oamenii de știință sau pentru marele public mai recentă de cincizeci de ani.

Pentru a umple unele dintre goluri, eu și colega mea, dr. Maureen O'Sullivan, profesor de psihologie la University of San Francisco, am intervievat aproximativ șaiszeci și cinci de copii la o școală locală. Am intervievat, de asemenea, mai bine de cincizeci de părinți și aproape toți prietenii și colegii mei care au copii.

Majoritatea studiilor asupra minciunilor copiilor s-au bazat pe ceea ce spun părinții și profesorii. Am vrut să aflu ce spun copiii. Mai ales am vrut să-i întreb: „De ce minți?” Am vrut să le prezint unele dileme morale care implică minciuni și să văd dacă s-au gândit la ele. Am vrut să descopăr atitudinile lor în ceea ce privește minciuna pentru a proteja o altă persoană, minciuna datorată loialității colegiale. Am vrut să descopăr, de asemenea, la ce vârstă credeau ei că scapă cu minciuna.

Discuția față în față cu copiii a fost amuzantă. Pentru cea mai mare parte dintre ei, prima lor reacție a fost de surprindere. Nimeni nu le-a cerut vreodată să vorbească despre minciună într-un cadru în care le era garantat anonimatul și au fost asigurați că nu vor fi muștrați. Cu toate acestea, deși i-am asigurat că nimeni nu va ști cine sunt (folosind un laptop, le-am arătat cum erau completate interviurile lor sub forma unui număr, nu a unui nume), tot nu pot fi sigur că

răspunsurile lor au fost necenzurate. Totuși, au fost relativ deschiși, luând în considerare faptul că îi spuneau unui adult niște lucruri pentru care ar fi fost pedepsiți dacă le spuneau părinților.

Aceasta nu a reprezentat prima mea întâlnire cu subiecți-co-pii. Am fost psiholog de școală și am practicat psihoterapie cu copii nevrotici și schizofrenici. În 1967, am intervievat copii în Noua Guinee în timp ce cercetam universalitatea expresiilor faciale. La începutul anilor 1970, am fost unul dintre cei doisprezece oameni de știință sociologi trimiși de U.S. Surgeon General să conducă un studiu de un an referitor la efectele violenței televizate asupra copiilor.

Pentru a scrie această carte m-am bazat pe cei peste douăzeci de ani de cercetare asupra minciunii

pe propriile noastre interviuri care au umplut goluri și au furnizat un material bogat pentru considerații adiționale și pe experiența mea ca părinte. Această carte este pentru colegii mei părinți. Ea este, de asemenea, pentru colegii mei oameni de știință care, sper eu, vor fi puși la încercare să facă mai multe cercetări asupra copiilor și minciunii.

Aceasta este o carte de familie, scrisă pentru familii, de către o familie. Fiecare membru al familiei noastre a contribuit la ea. Sub multe aspecte, suntem o familie tipică; sub alte aspecte, nu suntem atât de tipici.

Mary Ann Mason Ekman și eu suntem doi părinți care lucrează, ea în vârstă de patruzeci și ceva de ani, eu de cincizeci și ceva. Pentru niciunul dintre noi, acesta nu este primul nostru mariaj. Tatăl lui Tom a murit când acesta avea opt ani, la doi ani după ce Mary Ann și eu ne-am căsătorit. În același an, fiica noastră, Eve, s-a născut. Ea are acum opt ani.

Viața noastră este agitată, tipică pentru majoritatea familiilor. Din moment ce suntem mai în vârstă, suntem mai așezați și mai stabili în carierele noastre, nu atât de preocupați de munca noastră și într-un

moment din viață în care putem petrece mai mult timp cu copiii noștri. Mary Ann și eu am trecut amândoi prin furtunile personale, culturale și politice ale tinereții și am revenit la valori destul de tradiționale. Familia reprezintă angajamentul nostru principal; munca este pe locul doi. Lucrăm deseori seara, foarte rar la sfârșit de săptămână. Împărțim îngrijirea copiilor destul de echitabil. Pentru a crește doi copii împreună cu ea, m-am bazat deseori pe judecata mai bună a lui Mary Ann. Nu a avut întotdeauna dreptate (cine poate avea întotdeauna dreptate?), dar privește problemele mereu dintr-o perspectivă mai profundă. În ceea ce privește disciplina, Stilurile noastre s-ar putea caracteriza drept complementare. Mary Ann este mai mult laissez-faire; eu sunt mai tradiționalist. Dar sunt momente când schimbăm rolurile. Tipic pentru alte interacțiuni părinte-copil de același sex, Mary Ann este mai dură cu Eve, iar eu sunt mai sever

în ceea ce privește minciuna, ideile noastre s-au schimbat considerabil în ultimii doi ani. Suntem amândoi atenți și conștienți de felul în care modelăm sinceritatea în copiii noștri.

Deși fiica mea Eve nu a putut scrie un capitol, viața ei a oferit exemple și insight-uri referitoare la minciuni și sinceritate la copiii mici.

Deoarece părinții deseori găsesc dificilă înțelegerea modului în care un adolescent gândește despre minciună, l-am rugat pe Tom să contribuie cu un capitol. Singura stipulare a fost să fie onest. Pe lângă propriile lui gânduri și sentimente, el include și câteva comentarii ale prietenilor pe care i-a intervievat. Felul în care vede un adolescent motivul pentru care mint copiii este interesant, candid și surprinzător de bine scris — dacă un tată mândru spune el însuși acest lucru. Vorbind direct cu părinții, Tom oferă câteva sfaturi referitoare la ceea ce trebuie făcut atunci când îți prinzi copilul cu minciuna.

Cele două capitole scrise de Mary Ann aduc la suprafață experiența ei inițială ca profesor de istorie socială americană și, mai recent, ca avocat specializat în divorțuri și custodie. Propria ei carte, *The Equality Trap* (Simon și Schuster, 1988), examinează condiția femeilor și a copiilor din America de azi. În această carte, Mary Ann dă sfaturi asupra felului în care trebuie să răspunzi atunci când știi sau suspectezi că copilul tău minte, sugestiile ei, care combină ideile ei cu ale mele, se bazează în parte pe analiza mea având ca obiect literatura științifică. Ele atrag atenția, de asemenea, din perspectiva istorică, asupra activității ei legale cu familiile aflate în criză și experiența noastră comună ca părinți.

În ultimii ani, copiii au fost chemați să depună mărturie în sala de judecată în probleme foarte serioase — de la cazuri în care custodia lor este cea disputată la acuzații de abuz asupra copilului, până la situații în care copiii au depus mărturie împotriva propriilor părinți în cazul acuzațiilor legate de droguri. Încrederea în ei ca martori a fost pusă sub semnul întrebării de avocați și judecători, dar și de marele public. Mary Ann se bazează pe experiența ei ca practician al legii familiale pentru a explica dilemele și controversele din jurul copilului ajuns în sala de judecată.

În capitolele pe care le-am scris, m-am bazat pe propriul meu mod de a concepe minciuna, dar și pe literatura științifică existentă, interviurile pe care le-am condus și experiențele cu copiii mei.

M-a mințit Tom cu adevărat? Cu siguranță că s-a fofilat când a tăinuit petrecerea, dar nu mi-a spus nimic neadevărat. Tom știa că făcuse ceva greșit, dar a protestat că nu s-a gândit că era o minciună. Eu, da. Există diferențe între a ascunde adevărul și a spune ceva care este fals, dar tot cred că ambele sunt minciuni, așa cum voi explica. Am elaborat, de asemenea, diferențele între minciunile nevinovate, înșelăciunile și minciuna serioasă. Este ușor să spui că toate minciunile sunt rele, dar majoritatea părinților nu le tratează egal pe toate. Ei nu doresc o sinceritate a copilului lor în legătură cu tot — o limbuție nu este ridicată în slăvi, și nici sinceritatea lipsită de tact.

Cum este trasă linia între o minciună bună și una rea, și cine o trage?

Unii părinți își pot încuraja fără să vrea copiii să mintă prin exemplul oferit. Unii copii sunt ca bureții, absorbind orice văd și aud. De asemenea, le place să scoată în evidență ipocriziile părinților lor:

„De ce trișatul meu la testul de la școală este o greșeală și ce faceți tu și mama cu venitul din returnarea impozitelor nu?“

„Pur și simplu, ai mințit acel agent de vânzări la telefon, mamă! De ce n-ai spus adevărul, în loc să spui că tocmai ne pregăteam să plecăm?“

Dar modelul nepotrivit oferit de părinți este doar unul dintre factorii care trebuie luați în considerare pentru a înțelege de ce unii copii mint mai mult decât alții. Inteligența, personalitatea, adaptarea și prietenii unui copil au toate un rol, așa cum voi explica.

Ar fi putut scăpa Tom dacă nu ar fi fost mama care să-mi spună despre petrecere? Ca expert în descoperirea indiciilor înșelăciunii, aș fi putut să-l prind singur pe Tom, fără orice fel de ajutor? Este necesar să fii expert pentru a descoperi minciuna unui copil, sau

o poate face orice părinte dacă dorește? Mai important, ar trebui părinții să-și petreacă timpul jucându-se de-a detectivul sau contraspionul atunci când ar trebui să-și petreacă timpul fiind părinți buni? Explorez această întrebare, dar explic și de ce copiii mint mai bine pe măsură ce cresc.

Am încercat să clarific atunci când opiniile mele sunt cele ale unui psiholog, când se bazează pe cercetare solidă și când se bazează pe experiența mea ca părinte. Decât să fac un simplu raport asupra a ceea ce am găsit, mai degrabă invit cititorul să exploreze alături de mine, să participe la procesul de evaluare a materialului. Ați putea să nu fiți întotdeauna de acord cu alegerile și sugestiile mele, dar veți ști

care sunt alternativele și veți fi măcar înarmați cu suficiente informații pentru a decide singuri.

Așa cum va deveni clar pe parcurs, nu putem da toate răspunsurile. Sunt necesare mult mai multe cercetări, care vor lua timp. Dar, ca părinte, nu am timpul necesar pentru a aștepta. Trebuie să știu acum ce să fac cu fiica și cu fiul meu. Între timp, oferim aici o carte de familie, plină de informații despre opțiunile și alternativele în ceea ce privește atitudinea față de copii și minciună. Sperăm că ea va ajuta părinții să fie mai bine pregătiți pentru a implementa programe care să susțină onestitatea — și, în final, să aducă părinții și copiii în relații mai apropiate, mai pline de încredere și de iubire.

Capitolul 1

Gogoși*, trucuri și fanfaronade : nuanțele înțelesului și motivația minciunii'

Cea mai serioasă minciună pe care am spus-o vreodată?“ Jack, un băiat în clasa a șaptea, a repetat întrebarea mea, uitându-se în altă parte. După o pauză lungă, el m-a privit direct și a vorbit. „Chiar vorbești serios, părinții mei nu vor afla ceea ce spun?“

„Nu, nu vor afla“, am spus. „Acesta este un interviu de cercetare confidențial între noi doi. Adu-ți aminte, când am început nici măcar nu ți-am notat numele.“

Îi spuneam adevărul. Jack este un nume fictiv, din moment ce nu am înregistrat numele adevărat al acestui băiat (sau al oricărui alt copil). Pentru a fi sigur că părinții nu-1 pot identifica dacă

*În original jîfc: gogoasă cu sensul de minciună, născocire. (N.f.)

citesc această carte, am schimbat, de asemenea, câteva particularități din cele ce mi-a povestit.

„Încerc să aflu ceea ce gândesc copiii despre minciună“, am continuat. „Știm multe despre ceea ce gândesc părinții, dar nu prea multe despre ceea ce gândesc și fac copiii. De aceea te intervievez pe tine și pe alți copii din clasa întâi, a șaptea și a unsprezecea.“

Jack a privit în altă parte pe măsură ce vorbea, trăgând cu ochiul doar ocazional la mine, pe măsură ce notam ceea ce îmi povestea. „Mergeam prin camera de lucru și am dat jos de pe masă tastatura de la computerul tatălui meu. După care, am pus-o la loc unde era și nu am spus nimic. A doua zi tatăl meu a întrebat: «S-a jucat cineva cu computerul meu? Nu pot să-l fac să meargă». Nu am spus niciun cuvânt. L-a întrebat pe fratele meu, iar el a spus că nu, și apoi m-a întrebat pe mine. Am spus: «Nu, nu l-am atins».“.

Jack l-a indus în eroare pe tatăl său exact cum Tom ne-a indus în eroare în legătură cu petrecerea secretă pe care o dăduse în noaptea în care mama lui și cu mine nu am fost acasă. Jack a spus de fapt ceva fals — „Nu l-am atins“ — în timp ce Tom nu a trebuit să spună nimic neadevărat pentru a ne induce în eroare. A putut să ne prostească doar prin ascunderea adevărului.

Există multe tipuri de minciună, așa cum există multe variații ale adevărului. Motivul pentru care oamenii mint poate varia de la dorința de a evita pedeapsa până la dorința de a-și proteja intimitatea. Putem analiza cum diferă minciunile din câteva puncte de vedere avantajoase. Putem privi tehnica pe care copilul a folosit-o pentru a duce la îndeplinire minciuna. Putem examina motivul pentru care copilul a ales să mintă. Putem adopta perspectiva țintei minciunii, examinând dacă ținta a fost încredincioasă sau suspicioasă. Sau putem lua în considerare impactul minciunii și răul pe care aceasta l-a provocat țintei, mincinosului sau altcuiva. Aceste perspective se întrepătrund într-un mod complex și va fi necesar să le luăm în considerare pe toate pentru a înțelege cum diferă minciunile.

EXISTĂ O DIFERENȚĂ

ÎNTRE TĂINUIRE ȘI MINCIUNĂ?

Unii oameni ar spune că Jack a mințit și Tom nu, dar sunt de părere că nu există o diferență prea mare între a spune ceva fals și a ascunde adevărul. Ambele sunt minciuni. Scopul este același — de a induce în eroare în mod deliberat. Dacă ar fi apărut și înainte probleme la acel computer, tatăl lui Jack ar fi putut să nu se gândească să-și întrebe copiii dacă s-au jucat la el. Jack nu ar fi fost nevoit să spună nimic neadevărat. Asemeni lui Tom, Jack ar fi putut tăinui fără să fie nevoit să falsifice. Dacă Tom ar fi fost mai puțin scrupulos în a strânge rămășițele de la petrecere, s-ar fi aflat în același punct ca Jack. Aș fi putut să întreb: „Tom, ce caută toate aceste pahare și farfurii de hârtie în gunoi?” Tom ar fi fost nevoit să spună ceva neadevărat, dacă a fost suficient de deștept să se gândească la un răspuns pe loc. (Mincinoșii profesioniști, incidental, nu lasă astfel de probleme la voia întâmplării. își pregătesc din timp răspunsurile, memorând un răspuns credibil pentru fiecare întrebare pe care cred că prada lor le-o poate pune¹.)

Interviurile noastre cu copii au scos la iveală că majoritatea dintre ei recunosc faptul că tănuirea adevărului este o formă de minciună, ca dovadă reacția lor la următoarea poveste pe care am spus-o:

Robert (Jane, în cazul în care întrebam o fată) s-a jucat cu casetofonul părinților săi, chiar dacă aceștia îi spusese să nu atingă casetofonul dacă ei nu se aflau în preajmă. Fără să vrea, Robert a stricat casetofonul și s-a temut că va fi pedepsit când vor afla părinții lui. Când aceștia au ajuns acasă, au dat drumul la casetofon și acesta nu a funcționat, în seara aceea, la cină, ei au întrebat: „Știe cineva ce s-a întâmplat cu casetofonul?” și s-au uitat direct la Robert, dar Robert nu a spus nimic.

t cine l-a stricat. 70% dintre copii, deopotrivă din clasa

a unsprezecea, au spus că a fost o minciună.

Tănuirea nu este cu nimic mai justificabilă, mai morală sau

potrivită decât falsificarea". Sunt doar tehnici diferite de a fi. Un mincinos le alege în funcție de circumstanțe. Toată lu-, copil sau adult, preferă mai degrabă să ascundă adevărul decât să spună ceva neadevărat. E mai ușor. Tănuitorul nu trebuie să-și aducă aminte sau să apere o replică neadevărată. Iar tănuirea nu pare la fel de rea. Este mai rău deopotrivă pentru mincinos și pentru țintă să fie victima unei afirmații neadevurate („M-ai mințit în față!“) decât a unei tănuiri. Este mai greu să te retragi. Cu tănuirea, mincinosul poate gândi (sau, odată prins, pretinde) că a fost pe cale să mărturisească și nu ar fi mințit dacă

ar fi fost provocat direct. Acest lucru ar putea fi chiar adevărat. Tom nu este de acord cu mine. Nu consideră că a mințit în

legătură cu petrecerea. Pentru el a minți înseamnă a spune ceva neadevărat, în timp ce tănuirea nu este o minciună. L-am provocat asupra acestei teme, arătându-i că, din moment ce știa că i se cerea să ne spună dacă dăduse o petrecere, nu trebuia să-l întrebăm de câte ori îl vedeam: „Ai dat o petrecere?“ Era obligat să ne spună. Pentru a fi sigur că a înțeles ideea și că nu va mai tănui altceva, am folosit, de asemenea, un exemplu de probleme la școală. Știe că dacă are probleme serioase la școală — să spunem, de exemplu, că directorul amenință să-l exmatriculeze dacă se mai ia la bătaie — el trebuie să ne spună chiar dacă noi nu îl întrebăm. Este de la sine înțeles că nu trebuie să-l întrebăm în fiecare zi: „Ai probleme la școală?“ Tot ceea ce trebuie să facem este să îi spunem o dată și numai o dată: „Dacă vreodată ai ceea ce noi considerăm necazuri la școală, trebuie să ne spui asta“. Tom este de acord că ne-a indus în eroare și că a încălcat înțelegerea noastră referitoare la ceea ce are să ne spună, dar tot nu ar numi-o minciună.

MINCIUNI CARE AR PUTEA FI ACCEPTABILE

Unii cititori ar putea crede că nu are importanță dacă Jack sau Tom a mințit. Toate minciunile sunt, pur și simplu, o greșeală. Aceasta este concluzia pe care am putea s-o tragem din răspunsul dat de Vicki Frost, mama a patru copii, o creștină fundamentalistă în vârstă de treizeci și patru de ani, care a condus un protest al părinților împotriva consiliului școlii locale. Conform revistei Time, „... ea a criticat materialele care acompa-niau The Forgotten Door, un roman scurt în care un copil spune o minciună pentru a proteja pe cineva. Ediția textului pe care o avea profesorul sugerează instructorilor să discute în clasă dacă o «gogoasă» poate fi considerată un act de «bunătate». Frost a susținut faptul că Biblia dă o «poruncă absolută» să nu mințim niciodată”.²

Vicki Frost nu este singura. Teologii și filosofii au argumentat secole de-a rândul dacă toate minciunile sunt la fel de rele și păcătoase. Mulți au argumentat că există circumstanțe când minciuna poate fi justificată. Ei citează exemplul clasic de inducere în eroare a unui potențial criminal care întreabă dacă persoana pe care o urmărește s-a refugiat în casa dumneavoastră. Argumentul care justifică minciuna este acela că ucigașul nu are dreptul la informația adevărată³. Un studiu recent a cerut Studenților la colegiu să noteze gravitatea diferitelor tipuri de minciună pe o scală variind de la 1 (dacă minciuna este foarte gravă) la 11 (dacă erau de părere că este admisibilă). Au descoperit că studenții au scorat drept cele mai permisibile minciunile care i-au salvat pe alții de la a fi răniți, făcuți de rușine sau puși în situații Stânjenitoare și minciunile care protejau intimitatea cuiva de o intruziune nepermisă. Minciunile care au făcut rău altora sau care au avut ca singur scop propriul câștig au fost judecate drept cele mai grave.⁴ Pe măsură ce înaintează în vârstă, copiii au o atitudine mai favorabilă față de minciunile altruiste. xMajoritatea părinților își învață copiii să mintă dacă relatarea □ Hpvnnilnî î-d»r nnnp în nprîrnl Ppnfni a vprîfwa pppx pp aândpcr

Imaginează-ți că ești singur acasă și un bărbat care arată ca un criminal vine la ușă. Bărbatul întreabă dacă părinții sunt acasă și te temi că, dacă îi spui adevărul, ar putea intra în casă să fure ceva sau să-ți facă rău. Astfel că îi spui: „Da, părinții mei sunt acasă amândoi, dar trag un pui de somn acum, va trebui să vă întoarceți mai târziu“. Este aceasta o minciună? Ar trebui s-o spui?

Toată lumea a aprobat această minciună, dar multi dintre copiii mai mici nu au vrut să o numească minciună. „Este o minciună nevinovată“, a explicat un băiat. „Altfel ți-ar putea face rău.“ O fetiță a pus problema astfel: „Știi, nu este o minciună pentru că ar putea să-ți facă rău“. O alta a spus: „Nu este o minciună pentru că pot da foc la casă sau să te omoare sau să-ți ia lucrurile“.

În opinia mea, aceasta nu este nici minciună nevinovată, nici gogoasă. Rezerv acești termeni pentru cazurile în care minciuna nu are prea multe consecințe. Spunerea adevărului sau a unei minciuni unui străin care arată periculos, referitor la faptul că ești sau nu singur acasă, are consecințe serioase. Este o minciună, dar majoritatea dintre noi ar fi de acord cu ea. Mulți părinți aprobă, de asemenea, minciuni mai puțin serioase, în care minciuna aduce beneficii țintei sale. De exemplu, o fetiță de 10 ani a descris o minciună în care i-a spus mamei sale că era obosită și că voia să meargă la culcare mai devreme, pentru a putea face în secret o felicitare pentru ziua de naștere a mamei.

ÎNȘELĂCIUNEA: UN TIP SPECIAL DE MINCIUNĂ

Înșelăciunea este un alt tip de minciună cu care copiii sunt foarte familiarizați. De fapt, atunci când copiii cărora le-am luat interviu au fost întrebați dacă există un alt tip de minciună despre care nu i-am interogat, ei au răspuns: „Înșelăciunea“. Trișarea în școală este un

fapt foarte comun. 22% dintre elevi încep să înșele în clasa întâi!
Până în clasa a opta, 49% dintre copii admit că au

trei sferturi dintre ei au copiat la examene. Înșelăciunea ar putea
descrește până la sfârșitul liceului, dar cifrele sunt tot ridicate. 30%
dintre bobocii de colegiu spun că au trișat la un test în ultimul lor an
la liceu. Când aceeași întrebare a fost pusă bobocilor de colegiu
acum 20 de ani, doar 21% au raportat înșelăciunea?

Când copiii iau în considerare dacă să trișeze sau nu la un examen,
sau când adulții iau în considerare dacă să înșele în legătură cu
venitul lor sau soțul/soția, ei încadrează de obicei problema în
termenii încălcării unei reguli, nu în termenii unei minciuni. Să minți
este ceea ce trebuie să faci dacă vrei să înșeli, o funcție necesară a
faptului de a fi hoț, delapidator sau adulterin. Unii copii cred că
înșelăciunea în sine nu este minciună, dar că minciună este atunci
când negi dacă ești provocat. În opinia mea, ambele trebuie să fie
considerate minciuni. Înșelătorul ascunde sursa reală a informației și
o prezintă în mod fals ca fiind proprie. Negarea faptului de a fi înșelat
dacă ești provocat este cea de-a doua minciună. Negarea faptului că
ai trișat este o încercare de a evita să fii pedepsit, în timp ce
înșelăciunea este de obicei o încercare de a lua recompensele care
rezultă dintr-o notă bună. Desigur, înșelăciunea poate fi, de
asemenea, o încercare de a evita pedeapsa dacă părinții au
amenințat asupra consecințelor unor note proaste. S-au realizat
multe cercetări asupra înșelăciunii, mai mult decât asupra oricărui alt
tip de minciună. Mai târziu, voi examina câteva dintre aceste
cercetări și voi explica ceea ce s-a aflat despre înșelăciune și de ce
unii copii mint sau înșală mai mult decât alții.

MOTIVAȚII PENTRU MINCIUNĂ

Cât de supărați vă simțiți când aflați că puștiul dumneavoastră a mințit nu depinde atât de mult de faptul că odrasla a ascuns sau a falsificat. Mai degrabă, motivul minciunii (de ce copilul dumneavoastră a ales să mintă) și consecințele minciunii (pe cine și cum afectează minciuna) contează de obicei cel mai mult. Sunt

părinții să decidă cum să răspundă într-un mod care să-l descurajeze pe copil să mai mintă. Pentru a complica lucrurile, nu există un motiv pentru care copiii mint; există multe. La fiecare grupă de vârstă par să predomine motive variate, așa cum vom vedea.

EVITAREA PEDEPSEI

Atât Tom, cât și Jack au mințit pentru a evita pedeapsa. Copiii de vârste diferite pe care i-am studiat spun că evitarea pedepsei este motivul principal pentru care ei și alți copii mint. Părinții și profesorii spun, de asemenea, că evitarea pedepsei este motivul cel mai frecvent pentru care copiii mint. Acesta reprezintă unul dintre cele mai consistente rezultate în studiile științifice asupra minciunii.

Evitarea pedepsei este un motiv comun și pentru minciunile adulților. Majoritatea hoților, delapidatorilor și spionilor mint pentru a-și ascunde acțiunile. Astfel face curtezanul, aplicantul pentru o slujbă care ascunde faptul că a fost concediat din poziția lui anterioară și vitezomanul care spune polițistului din trafic că nu a văzut semnul de 45 de mile pe oră. De obicei, ei mint fără să ia prea mult în considerare aspectul moral, dacă ar trebui sau nu să mintă sau dacă minciuna va avea consecințe mai grave dacă vor fi prinși. Minciuna este o parte a ceea ce știu că vor trebui să facă pentru a evita pedeapsa, atunci când decid să se angajeze în actul lor dezaprobat sau ilegal. Într-un sens, este greșit să spunem că motivul pentru

minciuna lor este cel de a evita pedeapsa. Motivul lor este acela de a obține o recompensă sau un beneficiu — dorința lui Tom de a avea o petrecere nesupravegheată —, iar minciuna face parte din ceea ce este necesar pentru a scăpa. Aceste minciuni sunt diferite de minciuni precum negarea lui Jack a faptului că a stricat computerul. Una este o minciună pentru a acoperi o plăcere ilicită, cealaltă este o minciună pentru a ascunde o greșeală neintenționată. Întrucât în

Când un copil minte pentru a evita pedeapsa, cum ne simțim noi ca părinți depinde de ceea ce a făcut copilul („crima“ copilului, un fel de-a spune), ce fărâdelege ascunde minciuna copilului și, desigur, vârsta lui. Există câteva aspecte care trebuie luate în considerare:

- Este copilul responsabil pentru ceea ce el sau ea a făcut? A fost o alegere făcută deliberat, pentru a face ceva ce copilul știa că părinții cred că este greșit?
- Care este răul făcut? A fost cineva rănit? A fost proprietatea prejudiciată? A fost violat un principiu important?
- Minciuna a înrăutățit lucrurile? În cazul în care copilul nu ar fi mințit, ar fi fost răul mai mic?

Să presupunem că Jack ar fi vărsat accidental cola pe tastatura computerului tatălui său în loc de a o fi dat jos de pe masă. Atunci, faptul de a nu fi sincer ar fi făcut pagubele mai costisitoare. Pentru că, dacă i-ar fi spus tatălui său imediat, înainte ca siropul lichid să se fi uscat, reparațiile computerului ar fi putut fi evitate sau mai puțin costisitoare. Dar nu s-a întâmplat aceasta. Minciuna lui Jack nu a ridicat costurile pagubei făcute computerului.

Fărâdelegea lui Jack a fost un accident. Adolescenții deseori judecă greșit limitele corpurilor lor, izbind și lovind în jurul lor. Majoritatea oamenilor ar judeca fărâdelegea lui Tom (petrecerea secretă) ca fiind cu mult mai gravă deoarece a fost deliberată și premeditată. Nimeni nu l-a forțat să dea o petrecere nesupravegheată; nu s-a întâmplat

pur și simplu, a ales s-o facă. Jack nu și-a premeditat fărădelegea; Tom, da.

Deși mai puțin blamabil în termenii intenției, accidentul lui Jack a fost mult mai costisitor decât petrecerea lui Tom. Repararea computerului a fost scumpă, în timp ce petrecerea lui Tom nu a cauzat nicio pagubă proprietății sau persoanelor. Totuși, dacă am pune în balanță, sunt de părere că majoritatea ar fi de acord că minciuna lui Tom a fost mai gravă decât cea a lui Jack. Intenția trece peste cost, în această circumstanță și în majoritatea circumstanțelor

tăinuirea față de părinții săi, a făcut parte din planul lui Tom de la bun început când, cu câteva zile înainte de petrecere, și-a invitat prietenii în secret.

Oare trișarea la un examen la școală ar fi mai gravă decât o petrecere secretă? Una încalcă regulile școlii, cealaltă încalcă regulile părinților. Nu sunt sigur că oamenii ar cădea de acord asupra celei, în ultimă instanță, mai problematice. Duce oare una la cealaltă? Unele cercetări sugerează că răspunsul ar putea fi da, cel puțin în cazul adolescenților. Vom arunca o privire asupra acestui fapt.

În timp ce tatăl lui Jack ar putea fi enervat de pagubele făcute, el ar trebui să-l pedepsească pe Jack pentru faptul că a ascuns ceva de el nu pentru ceea ce a ascuns. Dacă ar fi să descopere minciuna, tatăl lui s-ar putea întreba: „De ce i-a fost teamă fiului meu să îmi spună? Am acționat în trecut într-un mod care îl face pe fiul meu să creadă că l-aș pedepsi pentru un accident?“ Desigur, evitarea pedepsei ar putea să nu fie motivul lui Jack. Ar putea fi vorba despre mândrie, despre o dorință de a evita umilirea de a recunoaște că este un adolescent neîndemânatic, ciudat, care nu știe ce face cu corpul său. (Când a citit acest capitol, Tom mi-a spus că este foarte puțin probabil. Acesta ar putea fi un motiv, a spus el, dacă Jack ar fi stricat ceva ce îi aparține, dar dacă este lucrul tatălui, îi este teamă să nu fie pedepsit“.) L-am întrebat pe Jack de ce nu

a spus adevărul. S-a uitat la mine ca și cum aș fi puțin nebun că îl întreb. A recunoscut că tatăl lui probabil că nu l-ar fi pedepsit, deși s-ar fi supărat foarte tare. Motivul, din ceea ce am putut deduce, a fost mai degrabă să evite să suporte focul mâniei tatălui său, decât teama de a fi pedepsit.

Nu scuz minciuna lui Jack, și nici pe cea a lui Tom. Sugerez că părinții ar trebui să stabilească mai întâi care cred că este motivația pentru minciunile copilului lor. Atunci vor fi mai capabili să știe cum să procedeze.

EVITAREA RUȘINII

Când Annie, un copil obișnuit de cinci ani, s-a ridicat de pe sca-

Am făcut pe mine, mamă“, a explicat Annie cu o mare sinceritate. „Scaunul era ud.“

Annie ar fi putut încerca, de asemenea, să evite pedeapsa. Dar o cunosc pe mama lui Annie și ea nu ar fi pedepsit-o pe Annie pentru că a făcut pe ea. Minciuna lui Annie a fost motivată de rușine. Faptul că a mințit arată că a învățat să-i fie rușine că nu-și controlează vezica. Rușinea care motivează minciuna ei ar putea, de asemenea, s-o motiveze să-și controleze vezica. Minciuna lui Annie ar putea să fie, de asemenea, un prim pas în căutarea intimității, ceva ce cu siguranță părinții ei pretind pentru propriile lor funcții de toaletă și ceva ce doresc ca Annie să învețe. Ar putea să nu fie vorba numai de rușine. Annie ar fi putut să mintă astfel încât să nu își întrerupă joaca. Felul în care reacționează mama ei — fie că o pedepsește pe Annie, ignoră sau încearcă să-și încurajeze fiica să fie sinceră — ar trebui să depindă de felul în care înțelege ea de ce a mintit Annie.

DINCOLO DE LIMBUȚIE: ESTE COPILUL

DUMNEAVOASTRĂ UN TURNĂTOR?

Este corect sau greșit ca un copil să informeze cu sinceritate despre cineva care a făcut ceva greșit? Îi încurajați pe copiii dumneavoastră să se pârască unul pe celălalt pentru oricare acțiuni greșite? Ar trebui să vă denunțe pe dumneavoastră dacă ați comis o crimă? Majoritatea oamenilor nu s-au gândit prin poziția lor asupra acestor aspecte și există un consens mic în societatea noastră asupra moralității informării. În cel mai bun caz, copiii primesc mesaje amestecate. Pe de-o parte, părinții lor descurajează minciuna. Dar, pe de altă parte, spunerea adevărului nu este întotdeauna premiată de părinți.

Confuzia asupra acestor probleme a ajuns de curând cap de afiș în ziare când Deanna Young în vârsta de 13 ani și-a denunțat părinții pentru că folosesc droguri. A participat la o conferință a

mai folosi droguri, ea a adus poliției o geantă conținând marijuana, pastile și cocaină în valoare de 2 800 de dolari. Părinții au fost arestați. Deanna a fost dusă la un adăpost pentru copii și oferte cu șase cifre au început să curgă de la televiziune și companiile de film. Zece zile mai târziu, Deanna a fost redată părinților, care intraseră într-un program de consiliere. Într-o lună au existat încă patru rapoarte despre copii care au spus poliției că părinții lor folosesc droguri.

Un articol din paginile editoriale din New York Times, referitor la problemele morale ridicate de acest caz, întreba: „Este răul făcut structurii acelei familii echilibrat de binele public servit de confiscarea unei cantități modeste de droguri și de mesajul pe care o astfel de acțiune îl trimite publicului?... Denunțul într-o

societate democratică, mai ales când implică minori sau membri

ai familiei, ne oferă un paradox moral ultrasensibil“. Pe de altă parte, procurorul districtului, care i-a pus sub acuzare pe părinții Deannei, a spus: „O admir pe fată“ . Superintendentul de instruire a publicului al statului California și procurorul general al Californiei au spus că înțeleg de ce Deanna și-a denunțat părinții, numind-o „un semn de succes“ al programului școlar de educare în ceea ce privește drogurile.

Interviurile cu părinții sugerează că cei mai mulți nu au vorbit cu copiii lor dacă ar fi corect pentru copii să denunțe infracțiunile părinților. Ar trebui copilul lor să pârască un părinte celuilalt că a fumat pe furiș o țigară, a flirtat sau a luat o amendă pentru viteză? În timp ce părinții le spun copiilor lor să nu fie limbuți, se așteaptă ca aceștia să-i informeze asupra fărădelegilor fraților lor, atunci când părinții cer informația.

Încercând să-mi dau seama cum mă simt referitor la acest aspect ca părinte, am venit cu următorul principiu: limbuția este greșită atunci când copilul ia inițiativa să pârască, când ofensa raportată este minoră și motivul pare să fie ciuda. Când delictul este mare — dacă fata mea, Eve, ar descoperi că Tom fumează iarbă — nu m-aș mai gândi că a fost greșit din partea lui Eve să ia inițiativa pentru a mă informa. Dar ea ar putea. Eve, care acum are opt ani, a învățat de la fratele ei și colegii de clasă că „a-1 pări pe frate“ este greșit. S-ar simți destul de confuză. La fel aș fi și eu. Dacă aș

suspecta că are o astfel de informație referitoare la un delict serios, aș fi nevoit să echilibrez costurile, convingând-o să-și violeze loialitatea față de fratele ei, față de faptul de a nu ști cu siguranță dacă Tom folosește droguri. Din fericire, nu m-am aflat în acest impas. Totuși, am avut de-a face cu o situație în care cred că unul dintre copiii mei a mințit pentru a acoperi o problemă minoră.

Într-o seară, Mary Ann și eu am ieșit la o cină și un film, lă-sându-1 pe Tom să stea cu sora lui. I-am spus să fie sigur că Eve se duce la culcare până la ora nouă, din moment ce era o noapte din timpul

școlii. Următoarea dimineață la micul dejun, Eve se țâra, evident obosită. Bănuind că a stat trează ca să vadă sfârșitul vreunui program TV, am întrebat-o dacă mai era trează după ora nouă. Ea a negat. Astfel că l-am întrebat pe Tom: „A stat Eve trează după ora nouă?” El a răspuns: „Din câte știu eu, nu”. Nu pot fi sigur, dar să presupunem că Tom mințea, că știa că Eve stătuse trează până la zece. Nu pot să-l pedepsesc pe unul dintre ei sau să împing mai departe lucrurile, deoarece vreau ca Tom să se simtă loial față de sora lui. Vreau să o protejeze, nu să fie un limbut. Ce aș putea afla ajungând la adevăr nu este suficient de important încât să încerc să-i subminez loialitatea față de sora sa.

Chiar și atunci când delictul raportat implică moartea, părinții sau copiii lor ar putea să nu fie de acord asupra faptului că a fi turnător este corect sau greșit. Acest lucru s-a întâmplat într-un incident de violență rasială în 1987, în cartierul Howard Beach din orașul New York. Un tânăr negru de 23 de ani a fost lovit și omorât de o mașină care trecea pe acolo când, încercând să scape de un grup de adolescenți albi care îl atacau cu o bătă de baseball, el a sărit pe autostradă. Unul dintre băieți, Bobby Riley, a furnizat informația care a permis statului să consolideze capetele de acuzare împotriva a încă unsprezece suspecti. Iată raportul New York Times-ului asupra reacției adulților față de mărturia lui Bobby Riley.

Câțiva vecini ai domnului Riley au spus că ei cred că el și familia sa s-au simțit impulsionați de considerații morale să ajute autoritățile. „Cred că este catolic, de aceea într-un final a făcut-o”, a spus un [vecin]. Un alt vecin... a spus că,

probabil, părinții lui au simțit că ăsta era lucrul corect care buia făcut.

„A fost fiul meu [care făcuse parte dintr-o bandă care a atacat un bărbat de culoare cu o bătă de baseball], dacă nu l-am omorât eu însămi mai întâi, aș dori să facă orice prin care ar putea să se îndrepte”, a spus ea.

Acum ascultați ce spun adolescenții.

„A făcut un lucru greșit“, a spus Gary Wagner, 15 ani, un elev în anul doi la John Adams. „Nu ar trebui să-ți părăști prietenii, și mai bine s-ar muta în Florida.“

„Bobby Riley nu mai are prieteni — este un informator și subscriu la asta“, a spus Jody Aramo, 16 ani, un licean.

„Aceasta este cea mai bună prietenă a mea“, a spus o fată din afara Liceului John Adams, îmbrățișând o altă fată care, asemeni ei, avea un păr castaniu ondulat și purta o jachetă de blugi. „Cu niciun chip nu aș pâri-o, indiferent ce s-ar întâmpla. Prietena ta este prietena ta. Vrei ca prietena ta să-și petreacă viața în închisoare?“

Articolul din Times conchide: „Pentru moment, pentru majoritatea adolescenților din Howard Beach, lecțiile acestui caz par să aibă mult mai mult de-a face cu ceea ce ei consideră păcatul perfidiei decât cu oricare virtuți ale relatării adevărului“.

În acest caz, conflictul nu este pur și simplu între loialitatea față de prieteni și obligațiile morale față de societate. Bobby Riley nu a fost un martor inocent. Persoana care decidea dacă să-și protejeze prietenii a fost, de asemenea, vinovată de aceeași crimă. O

dorință dl³ a-ci înrîraTvt-»

Riley. El ar fi putut spera la o sentință mai ușoară în schimbul mărturiei sale. În momentul publicării articolului citat, Riley era singurul dintre cei 12 suspecți care nu aștepta în închisoare ca procesul să înceapă.

Deși motivațiile lui Riley ar putea să fi fost complexe, în mod cert părinții și tinerii au oferit perspective destul de diferite asupra problemei protejării unui informator.

MINCIUNA PENTRU PROTEJAREA COLEGILOR

În interviurile noastre, am explorat atitudinile copiilor față de denunțarea unui coleg când ei, spre deosebire de Riley, nu au fost coparticipanți la crimă. Spunând adevărul, ei nu au avut nimic de câștigat în termenii evitării pedepsei. Am pus următoarea întrebare: „Dacă un profesor v-ar întreba dacă prietenul vostru a stricat un reportofon al școlii, și voi știți că prietenul vostru a făcut-o, l-ați pâri pe prieten?”

Mai puțin de o treime dintre copiii pe care i-am intervievat au spus că și-ar denunța prietenul. Decizia nu a fost ușoară pentru majoritatea copiilor, Iată câteva răspunsuri tipice:

„Depinde dacă a fost un accident.“

„Prietenii sunt mai importanți decât un reportofon stricat.“

„A fost foarte scump?“

„Este altcineva [o persoană inocentă] acuzat de acest lucru?“

„A vorbit el [persoana care l-a stricat] vreodată despre mine?“

Acești copii pun în balanță cerințe morale conflictuale când decid ce ar trebui să facă. În felul lor, ei încearcă să-și dea seama de motivația celui care a greșit, importanța pagubei, reciprocitatea și loialitatea și dacă o parte inocentă ar avea de suferit.

fost pus în scenă într-o zi, în timpul unei ore de istorie, într-o clasă de liceu. Profesorul a fost chemat în afara clasei pentru a prelua un apel telefonic important. Unul dintre elevi s-a ridicat de pe scaun, s-a dus în fața clasei, a aruncat guma de mestecat în coșul de gunoi și a

luat 75 de cenți din banii profesorului, care erau pe masă. Când și-a pus banii în buzunar, a exclamat: „la priviți, ce ziceți de asta?“ și s-a întors la locul său.

Elevii n-au știut, dar incidentul a fost pus la cale de doi psihologi ca parte a unui experiment proiectat să examineze loialitatea față de colegi. Elevul care a luat banii era ceea ce psihologii numesc complice, cineva care urmează instrucțiunile experimentatorului. Dr. Herbert Harari și dr. John McDavid, oamenii de știință care au condus acest studiu, au recrutat doi complici să fure 75 de cenți. Așa-numitul complice cu statut înalt a fost un elev al cărui nume se ivea cel mai adesea când elevii erau rugați să facă o listă cu cinci oameni pe care ei îi considerau demni să reprezinte clasa la un banchet pentru reprezentanții școlilor. Complicele cu „Statut scăzut“ a fost un elev al cărui nume nu a fost niciodată menționat. Într-o clasă, complicele care a luat banii avea un statut înalt, iar în cealaltă clasă complicele avea un statut scăzut.

Mai târziu, elevii din fiecare clasă au fost chemați și intervievați singuri sau în perechi de către unul dintre psihologi. Au fost puse trei întrebări: „Știi dacă cineva a luat astăzi un mărunțiș lăsat lângă catedra profesorului? Știi cine l-a luat? Dacă da, cine l-a luat?“

Toți elevii care au fost intervievați singuri au spus adevărul. Indiferent dacă colegul de clasă care luase banii avea sau nu un statut înalt, nimeni nu a mințit. Situația s-a schimbat totuși când au fost intervievați în perechi. Acum, orice ar fi făcut va fi cunoscut de un coleg de clasă — presiunea colegilor! Când vinovatul care a luat banii avea un statut înalt, nimeni nu a spus adevărul. Toți au negat că știau că banii au fost furați și că ar ști cine a luat banii. Vinovatul cu statut scăzut nu a fost protejat. Toată lumea a spus adevărul și l-a numit. Aceleași rezultate au fost obținute

înfr-nr» tal

Dar așa cum știu mulți părinți, unii copii rezistă presiunii colegilor mai mult decât alții. Mai târziu voi examina de ce un copil cedează presiunii colegilor.

Părinții se așteaptă ca propriii copii să flecărească despre ei înșiși, să-și dezvăluie propriile greșeli, chiar și atunci când știu că vor avea probleme. Este ceea ce am așteptat de la Tom în legătură cu petrecerea lui. Este ceea ce încă mai aștept de la el dacă are probleme la școală. Nu este o cerință ușoară, recunosc, dar sper că, prin a ști că trebuie să ne spună, el va fi mai puțin tentat să se angajeze într-un comportament care să-i aducă necazuri. De câte ori pot, încerc de asemenea să nu-l pedepsesc sau mai degrabă să-l pedepsesc cât mai puțin atunci când a fost corect, decât când ascunde vreo greșeală.

INVOCAREA CELOR CINCI MINCIUNI'

Adulților nu li se cere să se incrimineze pe ei înșiși într-o sală de judecată, dar un copil nu poate invoca cel de-al cincilea amendament înaintea unui juriu format din părinții săi. O cale de ieșire este pentru copil să creadă că nu are nevoie să ofere voluntar informația prejudicioasă, ci că i se cere doar să o dea dacă e rugat să facă aceasta în mod direct. „A nu răspunde nu înseamnă a minți“, mi-a spus un copil de doisprezece ani. Chiar mai bine, ar putea să se scuze prin a crede că mama și tata nu vor să știe cu adevărat. Această linie de apărare nu intră de obicei în joc până la adolescență și nu se oprește atunci. Editorialista Ann Landers deseori spune audienței sale să nu mărturisească orice infidelități trecute, să lase câinii adormiri să doarmă .

Betsy, în vârsta de 16 ani, mi-a spus că nu și-a mințit niciodată părinții în legătură cu faptul de a fi întreținut relații sexuale. Ei

' Aluzie la cel de-al cincilea amendament din Constituția Statelor Unite ale Americă, care stipulează, printre altele, că nicio persoană

nu va fi obligată în oricare caz infracțional să fie martor împotriva propriei persoane. (N.t.)

" În original, let sleeping dogs lie; se referă la evitarea redeclanșării unor con-

nu au întrebat niciodată, a spus ea, astfel că nu le-a spus. „Sigur, mama mi-a spus odată să nu o fac, și boli, și sarcină și alte chestii, dar asta s-a întâmplat acum vreo doi ani. Și mama nu mă întreabă niciodată, chiar și atunci când vin destul de târziu, nu mă întreabă, ci doar spune: «Te-ai distrat bine?».”

Betsy crede că părinții ei nu vor să știe despre viața ei sexuală, altfel ar întreba-o. Nu am putut să aflu dacă Betsy are dreptate fără să-i întreb pe părinții ei, ceea ce ar fi dus la înșelarea încrederii ei. Dar unii părinți cărora le-am spus asta au spus că ar vrea să știe.

Dacă părinții lui Betsy nu vor cu adevărat să știe, minte ea prin faptul că nu oferă voluntar informația? Cu siguranță că îi induce în eroare deliberat, astfel că trebuie să o numim minciună. Dar dacă părinții ei vor cu adevărat să fie induși în eroare, atunci nu este vorba de o minciună foarte serioasă; e ceva mai mult asemănător cu politețea. Învățăm copiii despre tact, ceea ce înseamnă să nu spună ceea ce ei știu că este adevărat — cum ar fi: „E un cadou foarte neinteresant, bunico”. Și îi încurajăm uneori să spună ceea ce ei știu că este fals — cum ar fi: „Mulțumesc mult! Chiar îmi doream o cravată”. Motivul pentru care considerăm că aceasta reprezintă mai degrabă tact și politețe decât minciună nu este doar datorită faptului că menajează sentimentele țintei. Multe minciuni fac aceasta. Nu reprezintă o plăcere pentru părinți să afle că odrasla lor s-a purtat urât la școală, dar ascunderea problemei nu ar însemna tact sau politețe. Copilul știe că părintele se așteaptă să i se spună despre astfel de incidente. Toată lumea știe că, de dragul politeții și al tactului, nu spunem întotdeauna adevărul literal. Ne prefacem că flatăm, aprobăm și manifestăm interes. Toată lumea învață devreme regulile.

În minciuni cum este cea a lui Betsy, regulile nu sunt atât de bine definite și nu toți părinții sunt de acord cu definiția. Am putea crede că cineva nu vrea să știe adevărul, deoarece prin aceasta ne este mai ușor să facem, fără să ne simțim vinovați, ceva ce știm că ei dezaprobă. Dacă cealaltă persoană nu a fost foarte precisă când se referă la ceea ce așteaptă să i se spună — și părinții deseori nu sunt cu copiii lor sau unul cu celălalt — și nu există o regulă

Bănuiesc că părinții lui Betsy au sentimente conflictuale. Asemenea majorității părinților, ei vor să știe ceea ce face Betsy, astfel încât să poată încerca să o protejeze de probleme, dar sunt rușinați să vorbească cu ea despre activitatea sexuală. Și se tem că, dacă descoperă că are relații și încearcă să o oprească, ea nu se va supune și nu vor mai putea să o controleze. Având în vedere aceste sentimente, ei acționează într-un mod șovăielnic, nesigur, pe care Betsy îl interpretează ca nepăsător. Este ușor pentru mine să spun că ei ar trebui să ia taurul de coame și să o întrebe dacă face sex, pentru că eu nu am sentimentele lor conflictuale. Dacă suportă să vorbească cu ea, Betsy va ști că părinților ei le pasă și ar putea fi capabili să o sfătuiască asupra unor practici sexuale mai sigure, dacă nu în legătură cu castitatea.

MINCIUNI CARE CRESC STATUTUL CUIVA:

FANFARONADĂ ȘI LĂUDĂROȘENIE

Fanfaronada sau exagerarea este o altă minciună foarte comună atât la copii, cât și la adulți. Motivul este același: pentru a crește statutul cuiva, pentru a părea mai important, mai strălucitor și mai interesant în fața celorlalți. Relatarea exagerată este de obicei interesantă și mai flatantă decât una neînfrumusețată, în exagerări, există o fărâmă de adevăr care este înfrumusețată și arătată. În falsitate, pretenția este complet neadevărată — fanfaronada este despre ceva ce nu s-a întâmplat niciodată. Copiii, asemeni adulților,

ar putea să-și imagineze o poveste mult mai captivantă decât le oferă viața.

Un prieten de-al meu, care este profesor, mi-a povestit de Samantha, în vârstă de 7 ani, care practică acest stil de fanfaronadă. Cea mai mică dintre cei câțiva copii din familia ei, Samantha a exagerat povestiri ca pe un mijloc de a se distinge de ceilalți frați ai săi, a concluzionat prietenul meu. Odată purta un tricou cu o cravată vopsită la școală și a explicat prietenului meu că toată lu-a spus ea, era orb. Ea a spus, de asemenea, că el are trei locuri de muncă. Câteva săptămâni mai târziu, la o ședință cu părinții, prietenul meu a întrebat-o pe mama Samanthei cum a fost nunta. „Care nuntă?” a răspuns mama. S-a dovedit că unchiul se mutase cu o prietenă, dar nu se însura, nu era orb și avea un singur loc de muncă, de contabil. „Cred că a spus aceste povești deoarece știa că are în mine o audiență ușor de păcălit”, a spus prietenul meu.

Este greu să rezști ca persoană sociabilă dacă ai un talent natural de povestitor. Majoritatea oamenilor consideră astfel de minciuni triviale, gogoși sau minciuni nevinovate. Nu fac rău nimănui (exceptând, poate, mincinosului, dacă acesta uită ceea ce s-a întâmplat cu adevărat). Unii oameni dezaprobă aceste minciuni deoarece consideră că minciuna este o pantă alunecoasă. Deseori se spune despre copii și despre adulți că, dacă ei capătă obiceiul de a spune minciuni nevinovate, vor ajunge să spună minciuni serioase care dăunează altora. Nimeni nu știe dacă așa stau lucrurile. Asupra acestui fapt, ca și asupra multor credințe referitoare la minciună, nu există cercetări definitive.

MINCIUNA PENTRU PROTEJAREA INTIMITĂȚII

Dorința de a obține sau de a menține intimitatea reprezintă un alt motiv comun de minciună la copii. Acest lucru este mai ales adevărat în cazul copiilor mai mari. Unii părinți își mint copiii din

același motiv. Când un schimb amoros sau argumentativ care are loc dincolo de ușa dormitorului este auzit, părinții ascund de obicei adevărul cu o povestire falsă. „Nu a fost nimic zgomotul ăla, tatăl tău a alunecat.“ „Nimeni nu a oftat, probabil că ți s-a părut ție.“ „Nu țipam, îi spuneam doar mamei despre cineva care țipa la șeful.“

Părinții au opțiunea de a evita astfel de minciuni și de a spune în schimb: „Nu pot răspunde la această întrebare“ sau „Nu este treaba ta“. Acesta este un drept pe care puțini părinți îl acordă copiilor lor. Atunci când procedează așa, aceasta se poate întâmpla fără «să-ci Hpa r-a î—

fie tentați să mintă. (Când Tom a citit această secțiune, a subliniat această ultimă frază. „Asta este foarte important“, a spus el.)

La un moment dat în dezvoltarea copiilor, părinții trebuie să le acorde acestora dreptul de a controla accesul la informațiile personale. Toată lumea are nevoie de intimitate, să ia propriile decizii privind cine știe ce despre ei. Nevoia copilului aflat în creștere pentru o astfel de intimitate și independența de controlul parental intră în conflict cu nevoia părintelui de a proteja copilul de pericole.

MINCIUNILE PENTRU PUTERE

Un alt motiv pentru minciună, care de obicei nu este proeminent până la adolescență, dar care poate apărea mult mai devreme, este cel de a testa și de a pune la încercare autoritatea. O minciună de succes stabilește puterea copilului, deopotrivă copilului și părintelui care suspectează că acesta a mințit, dar nu o poate dovedi. La copiii mai mici, aceasta ar putea apărea mai întâi în ta-chinări și păcăleli. Când fiica mea, Eve, avea patru ani și jumătate, a început să mă tachineze încercând să vadă dacă eram suficient de naiv să cred poveștile ei nerușinate. Îmi amintesc bine una dintre primele dăți când a făcut asta.

O întrebasesem pe Eve dacă îi plăcuse sendvișul cu ton pe care i-1 făcusem pentru prânz. A fost bun, a spus, dar nu la fel de bun ca prânzul prietenei ei Martha. Martha a avut un ton întreg la prânz, nu doar un sendviș. Mi-am exprimat îndoiala. Uitându-se la mine cu un surâs șiret, Eve a spus: „Chiar a avut un ton întreg în sendvișul ei, tati“.

„Haide, Eve, am răspuns, nu a fost peștele întreg. Un pește întreg nu ar fi avut loc în sendviș.“

„Ba da, a fost, a insistat ea, l-am văzut“.

„Eve, tu mă minți“, am spus cu vocea ceva mai ridicată. Tachinarea ei începea să dea rezultate.

„Nu mint, tati, te păcălesc.“

Am fost impresionat de capacitatea lui Eve să facă o astfel de distincție. Tachinarea ei, pe care o continuă cu o dibăcie și mai mare la vârsta de opt ani, câteodată mă prostește. Aceasta îi dă o plăcere foarte mare, căci faptul că este capabilă să mă inducă în eroare ne demonstrează amândurora puterea ei asupra mea.

Conform definiției mele date minciunii — inducerea deliberată în eroare a unei alte persoane —, ascunderea adevărului este la fel de mult o minciună ca și relatarea a ceva fals, mai ales dacă persoana de care a fost ascunsă informația se aștepta să aibă informația.fără să o ceară.

Minciunile serioase, așa cum am afirmat, sunt diferite de gogoși sau de minciuni nevinovate, politete, tact, înșelătorie, fanfaronadă sau exagerare. A spune adevărul este diferit de limbuție.

Unele minciuni, cum am sugerat, de asemenea, ar putea să nu fie o greșeală, iar a spune adevărul ar putea uneori dăuna. Știu că a pune problema atât de simplu îi va supăra pe unii, dar trebuie să ne amintim că, în timp ce majoritatea minciunilor sunt dăunătoare,

există excepții. O minciună poate constitui singurul mijloc de a proteja o altă persoană de pericol. O minciună poate părea singura modalitate de a pretinde intimitate când ceilalți sunt in-truzivi. O minciună poate fi motivată de loialitate, și uneori păstrarea acelei loialități așa cum trebuie trece peste orice necesitate imperioasă de a fi sincer. Minciunile spuse pentru că ținta minciunii vrea, se pare, să fie indusă în eroare ar putea, de asemenea, uneori să nu fie serioase sau dăunătoare. Există situații, desigur, când mincinosul ar putea gândi că ținta preferă să fie indusă în eroare când, de fapt, nu este așa.

A spune adevărul poate fi uneori ceva urât și crud. Sporovăială este deseori motivată de ciudă. Franchetea poate fi uneori brutală. Râdem de felul în care copiii mici spun uneori ceea ce toată lumea știe, dar este prea politicoasă să menționeze. Exemplul clasic este basmul referitor la băiețelul care a țipat în gura mare

că împăratul nu purta deloc un costum nou — era în pielea goală i A

caracteristică nefericită în aspectul fizic al unui părinte. Pentru a trage o linie, există multe motive diferite pentru a minți:

- Pentru a evita pedeapsa;
- Pentru a obține ceva ce altfel nu poate fi obținut;
- Pentru a proteja prietenii de probleme;
- Pentru a proteja propria persoană sau pe altcineva de rău;
- Pentru a câștiga admirația sau interesul celorlalți;
- Pentru a evita crearea unei situații sociale dificile;
- Pentru a evita stânjeneala;

- Pentru a menține intimitatea;
- Pentru a demonstra propria putere asupra unei autorități.

Acestea nu sunt singurele motive pentru minciună, dar se află printre cele mai comune raportate de copii, părinți, profesori și experți care au studiat sau au făcut speculații asupra motivului pentru care mint copiii. Niciunul dintre aceste motive nu este unic pentru copii; ele motivează deopotrivă și minciunile adulte. Unele dintre motive totuși devin mai importante decât altele la copiii mai mari.

În timp ce există variate motive, există o diversitate la fel de mare în ceea ce privește motivele pentru care unii copii dezvoltă o predilecție mai mare pentru minciună decât alții. Unele dintre ele depind de personalitatea copilului, altele de mediul în care crește copilul sau de vârsta acestuia.

De ce unii copii mint mai mult decât alții

La unu după-amiază, Jerry, un băiat de 11 ani, în clasa a cincea, din Chicago, a devenit parte din cel mai mare studiu științific din lume asupra înșelăciunii, minciunii și furtului. El și încă alți aproape unsprezece mii de copii, din nouăsprezece școli, au participat. Majoritatea erau în clasele V-VII, deși au existat și liceeni în clasele IX-XII. Ei au fost tentați să trișeze la testele de la școală, la performanțele atletice și în jocurile colective. Unii au avut, de asemenea, ocazia să fure bani.

În total, au fost treizeci și două de situații diferite, în care copiii au putut acționa cinstit și necinstit. Majoritatea copiilor și-au petrecut aproximativ patru ore în cadrul studiului, timp suficient pentru ei să cedeze sau să reziste unui număr de tentații de a înșela. Unii dintre copii au fost întrebați dacă au trișat. Unii au mărturisit, alții au mințit. Dr. Hugh Hartshorne și dr. Mark May, psihologii care au condus acest studiu clasic, au aflat, de

asmpnpa si Tv>odh,i '•

Studiul, considerat piatră de hotar, a fost sponsorizat de
1 Teachers College of Columbia University în cooperare cu
Institute

of Social and Religious Education. Cantitatea de informații adunată a fost uriașă, și, de atunci, niciun studiu științific asupra minciunii sau înșelăciunii nu l-a egalat în scop și mărime. Uimitor este faptul că acest studiu gigantic a fost făcut pe la mijlocul anilor 1920. Și mai uimitor este faptul că atât de multă muncă a fost făcută atât de bine, cu atâta timp în urmă. Două cărți, publicate în 1928, au relatat pe larg rezultatele obținute, furnizând multe detalii tehnice. Cred că acesta este motivul pentru care el nu a avut impactul pe care ar fi trebuit să-l aibă. Este prea mult de digerat. (Părerile pro și contra

asupra acestui studiu fascinant sunt discutate la sfârșitul acestei cărți.)

Multe dintre explicațiile pe care le voi da în legătură cu întrebarea de ce unii copii mint mai mult decât alții au fost descoperite de pionierii Hartshorne și May. Acord cea mai mare atenție acelor rezultate care s-au născut din cercetări mai recente. Uneori, nimeni nu le-a urmat pașii, și știm doar ceea ce au descoperit cu mai bine de șaizeci de ani în urmă. Există unele descoperiri care nu au fost anticipate de doctorii Hartshorne și May, descoperiri la care mă voi referi, de asemenea.

Cea mai interesantă parte a studiului lor este reprezentată de diferențele pe care le-au găsit între copiii care nu au trișat și cei care au trișat și au negat acest lucru, când au fost provocați. Trebuiau puse două întrebări. Mai întâi, ce îi distinge pe acei copii care nu trișează sau mint de cei care o fac? Pentru a putea răspunde, m-am concentrat asupra a trei caracteristici ale copilului: inteligență, neadaptare și personalitate. Iau în considerare, de asemenea, influențele din afară: părinți, prieteni și mediul de acasă. Așa cum s-a dovedit, toți acești factori își au rolul lor. Cea de-a doua întrebare este: dacă copilul meu minte, aceasta înseamnă că este probabil ca el să aibă probleme serioase mai târziu în viață? Este o întrebare bună. Înainte să putem răspunde, trebuie să ne reîntoarcem la studiul lui Hartshorne și May. (În următoarea relatare, numele sunt fictive, dar restul este faptic, inclusiv citatele.)

„Vom da niște teste azi. După ce foile vor fi înmânate, ele vor fi explicate în întregime. Are fiecare câte un creion ascuțit și o radieră? Aveți ciorne pentru calcule? Acest test este compus din niște probleme aritmetice. Voi da o foaie de răspuns cu fiecare test, astfel încât să vă puteți corecta propriile lucrări. Foaia de răspuns este cea bătută la mașină. Țineți-o sub foaie și ascunsă vederii până terminați“.¹

Jerry a deschis broșura. Prima întrebare era: „Câte ouă sunt necesare pentru a face trei prăjituri dacă folosești câte două ouă pentru fiecare prăjitură?” A făcut calculele, apoi a scris răspunsul. Poate că ar trebui să verific dacă îl rezolv corect, s-a gândit. A tras cu ochiul la foaia de răspuns de sub lucrarea lui. Avea dreptate.

A doua întrebare era mai grea: „18 egal $\frac{1}{4}$ din 40?” Jerry

era mai nesigur cum să răspundă la ea. A ezitat un moment, apoi s-a uitat la foaia de răspuns și a scris răspunsul corect.

După aceea, de câte ori Jerry era nesigur, se uita la foaia de răspuns.

Dna Norman a strâns testele aritmetice. La următorul test, Jerry a trebuit să-și dea seama care sunt cuvintele care completează

o propoziție ca „Bietul mic nu are nimic

să-și fie foame.” De data aceasta, dna Norman

nu a dat foaia de răspuns cu colile. Tentația a venit mai târziu. După douăzeci de minute, dna Norman a spus: „Stop și corec-tați-vă răspunsurile. Aceasta este foaia de răspuns. Are răspunsul corect pentru fiecare întrebare. Puneți un C după fiecare răspuns care este corect și un X după fiecare răspuns care este greșit. Nu le marcați pe cele pe care le-ați sărit. Numărați C-urile. Acela este scorul vostru. Puneți acest număr în colțul din dreapta sus al primei pagini”.

Pe măsură ce își corecta lucrarea, Jerry a schimbat unele dintre răspunsuri. Următorul test era de cunoștințe generale și, asemeni testului completării cu cuvinte, dna Norman a dat foaia de răspuns, astfel încât copiii să-și poată nota propriile teste. Jerry a trișat și la acest test. La ultimul test, ocazia de a trișa a fost

trebui să luați acest test acasă și să-l faceți ca parte a temei pentru acasă. Faceți testul singuri și nu apelați la nimeni, nici măcar

la dicționar. Îl faceți azi și îl aduceți mâine. Nu cereți niciun ajutor.“

Câteva zile mai târziu, dna Norman s-a întors la clasa lui Jerry. Apoi a împărțit din nou teste foarte similare cu cele pe care grupul le dăduse înainte. Deși testau aritmetică, completare cu cuvinte, cunoștințe generale și cunoaștere a cuvintelor, întrebările erau diferite. De data aceasta nu erau foi de răspuns, teste pentru acasă, nicio șansă pentru Jerry să trișeze. De data aceasta, testele au măsurat ceea ce știa Jerry cu adevărat. Prin compararea scorurilor celor două teste, dr. Hartshorne și dr. May au descoperit cine a trișat. Jerry s-a descurcat atât de prost a doua oară, încât nu putea fi vorba doar de o zi proastă. Și nici nu avea cum, datorită diferențelor dintre cele două forme de teste. Compararea rezultatelor primului grup de teste cu cel de-al doilea le-a arătat oamenilor de știință care copii au trișat. În timp ce oamenii de știință știau cine a trișat, trișorii nu știau că oamenii de știință știau acest lucru. O săptămână mai târziu, profesorul lui Jerry a aplicat un chestionar. Întrebările de la început erau destul de inocente:

Vă plac câinii?

Sunteți de obicei veseli?

Vă simțiți odihniți dimineața?

Apoi au urmat întrebările pentru a vedea dacă trișorii vor minți cu privire la aceasta:

Vă amintiți că ați susținut niște teste cu puțin timp în urmă date de o persoană care nu era profesorul vostru?

Vă aduceți aminte că ați avut ca temă pentru acasă unul dintre teste?

Ați făcut acest test singuri, fără niciun fel de ajutor?

Dacă ați primit ajutor, a fost de la o persoană?

Sau a fost dintr-o carte sau dicționar?

Ați înțeles atunci că nu trebuie să fiți ajutați la rezolvarea testului?

La unele dintre aceste teste ați avut o foaie cu rezolvă-

44% dintre copii au trișat prin a copia la testele de la școală. Procentele variau de la ceva mai puțin de 20% până la peste 50%, în funcție de încăperea școlii, de școală și de vârstă, sex și rasa copiilor. Aceste cifre sunt, probabil, conservatoare, din moment ce copiii care au trișat doar la una sau la două întrebări nu au fost detectați. Marea majoritate a celor 44% au mințit când au fost întrebați dacă au trișat. În fiecare clasă, mai mult de jumătate — de obicei, mai mult de 80% — dintre copiii care au trișat au mințit apoi. Totuși, 20% dintre copiii care au trișat nu au mințit, ci au mărturisit; au existat și copii care, într-adevăr, nu au trișat deloc.

Întrebarea pentru noi este: De ce unii copii au fost onești și nu au trișat, în timp ce alții au trișat și apoi au mințit, negând că au

trișat? Care sunt diferențele între copiii mincinoși și cei onești?

Pentru a răspunde acestor întrebări, doctorii Hartshorne și May au selectat două grupuri din miile de copii care dăduseră aceste teste. Ambele au reprezentat clase și școli diferite, și ambele au avut un număr egal de fete și băieți. Cei 80 de copii care nu au trișat la niciunul dintre aceste teste au fost identificați drept grupul onest. Ei au fost comparați cu 90 de copii care au trișat și apoi au negat acest lucru. În vizitele făcute acasă la majoritatea acestor copii, omul de știință a intervievat părinții și a observat felul în care ei interacționau cu copiii lor.

Iată întrebarea pe care am pus-o studiului lui Hartshorne și May: erau copiii care au mințit diferiți de cei onești? Răspunsul pe care l-am găsit a fost da și nu. Mincinoșii aveau mai multe dezavantaje — Hartshorne și May le-au numit „handicapuri” — în relațiile lor de familie, în mediul lor și în caracteristicile lor personale.

Deși importante, diferențele dintre copiii mincinoși și cei onești nu erau enorme. Erau câțiva mincinoși care aveau foarte puține handicapuri, nu mai multe decât majoritatea copiilor onești. Dar unii dintre copiii onești aveau tot atâtea handicapuri ca și copiii mincinoși. Deși au fost măsurate 24 de handicapuri diferite — de la neadaptarea copilului la nivelul venitului părinților —, rezultatele arată că aceste handicapuri nu explică în întregime dacă sau de ce un copil minte sau înșală.

asupra acelor rezultate care au rezistat validării și testării altor cercetători, în cei aproape șaiszeci de ani de la publicarea sa. Vom găsi nu imul, ci mulți factori asociați cu minciuna.

SUNT MINCINOȘII MAI PUȚIN INTELIGENT, ?

Un IQ sub medie a fost mult mai des întâlnit printre copiii mincinoși decât printre cei onești. Aproape o treime dintre acești copii cu cel mai scăzut IQ au mințit și au înșelat. Niciunul dintre copiii cu cel mai mare IQ nu a mințit sau înșelat. Chiar și între aceste două extreme, cifrele arată cu consecvență că, cu cât IQ-ul este mai mare, cu atât procentul copiilor care au mințit este mai mic. Asemeni aproape tuturor studiilor din ultimii cincizeci de ani referitoare la inteligența copiilor, copiii mai isteți mint mai puțin.²

Hartshorne și May au luat în considerare posibilitatea ca fondul socioeconomic să joace un rol de o influență mai mare în explicarea faptului că mint mai puțin copiii isteți. Ei știau că cei din partea de sus, privilegiată, a clasei de mijloc se descurcă mai bine la testele de

inteligentă. Aveau, de asemenea, dovezi că nivelul cultural din casă (cantitatea de artă, muzică și literatură la care erau expuși copiii) are legătură cu minciuna. Pentru a afla dacă IQ-ul era o variabilă importantă separată de bunăstarea familiei sau IQ, ei au studiat copiii din școlile private care proveneau toți din familii privilegiate similare. Chiar și atunci când beneficiile bunăstării au putut fi excluse, în principal pentru că toți aveau parte de ele, au descoperit că IQ-ul avea încă legătură cu înșelăciunea.

De ce ar trebui copiii mai isteți să înșele mai puțin? Poate că nu au nevoie să trișeze. Știu că au capacitatea intelectuală de a lua note bune fără să trișeze sau să mintă. Dacă această explicație este corectă, s-au gândit Hartshorne și May, atunci copiii isteți ar putea să trișeze la fel de mult ca și cei mai puțin isteți când sunt testați într-o situație în care nu s-au gândit că abilitățile lor inte-

rt1 o nutYn eă.i 31'ntp în mnd npçiiimrînzător.

atletice sau la testele de aptitudini mecanice și furt nu avea legătură cu IQ-ul. În loc să spunem că cei mai isteți trișează și mint mai puțin, ar trebui să specificăm faptul că este mai puțin probabil să trișeze copiii care au un anumit talent — indiferent de acesta — atunci când acel talent asigură, cel mai probabil, succesul. Presupun că cei cu talent athletic vor trișa mai puțin când vor fi testați pentru acea abilitate, dar, după știința mea, nimeni nu a făcut un astfel de studiu.

Psihologul Roger Burton, care a studiat necinstea în ultimii 25 de ani, afirmă: „Astfel, relația dintre onestitate și IQ a fost limitată în mod esențial la testele de tip academic, în care experiența anterioară a eșecului în situații școlare similare i-a condus pe [unii] subiecți cu IQ redus și cu rezultate slabe la înșelăciune. Pentru acești copii, înșelăciunea a devenit un mijloc de obținere a ceea ce părea de neatins pe căi oneste“.³

E probabil ca dr. Burton să fi exagerat cazul. Succesul nu a fost în totalitate de neatins pentru toți copiii care au trișat și au mințit. Copiii cu IQ mediu au fost suficient de isteți să aibă rezultate bune la testele școlare dacă depuneau un efort mai mare pentru ele, și totuși au trișat mai mult decât copiii care aveau IQ mai ridicat. Cu alte cuvinte, poate că au trișat pentru a evita să muncească mai mult. Poate că dacă copiii deștepți, care se presupune că nu era nevoie să muncească mult, ar fi fost puși în fața unor teste mai rigide, care ar fi necesitat un studiu mai aprofundat, mulți dintre ei ar fi trișat, de asemenea. Din cercetările care există, nu putem fi siguri de faptul că unii copii înșală și mint pentru a evita eșecul sau pentru a evita necesitatea unui efort mai îndelungat decât unii dintre colegii lor de clasă.

Există încă o explicație destul de diferită pentru posibilă relație între IQ și minciună. Hartshorne și May s-au gândit că poate copiii mai isteți sunt mai precauți, că recunosc riscurile implicate de înșelăciune. În timp ce nu aveau nicio modalitate de a testa această idee, cercetările ulterioare realizate de alți oameni de știință au demonstrat că aveau dreptate. Într-un experiment relatat în 1972, copiilor de clasa a V-a li s-au dat teste școlare foar-

tP aÇPritàTîâtnrtrP pplnr + TT-.—1----- _•
»< r-r-1 .•

și-au corectat lucrările. Experimentatorii au aranjat situația în așa fel încât riscul de a fi prinși să fie foarte mare pentru jumătate din copii, în timp ce pentru cealaltă jumătate să pară că există puține șanse să fie prinși. IQ-ul nu a contat. Copiii isteți au trișat la fel de frecvent ca și cei mai puțin inteligenți. Doar în cazul celor unde riscul de a fi prinși era mai mare, copiii mai isteți nu au trișat la fel de mult precum cei mai puțin inteligenți.⁴

Există totuși o a treia explicație pentru felul în care inteligența ar putea avea legătură cu faptul de a nu minți sau de a nu înșela, o explicație neluată în considerare de doctorii Hartshorne și May. Copiii isteți ar putea fi mincinoși mai buni, trișori mai deștepți.⁵ Copiii isteți ar putea spune minciuni mai bune, care sunt mai greu de detectat. Acest lucru nu s-ar fi putut întâmpla în cercetarea doctorilor Hartshorne și May deoarece aceștia au conceput studiul, astfel încât să știe cu siguranță cine a mințit. Dar nu există un experimentator în viața reală. Nu toți mincinoșii sunt prinși. Părinții și profesorii de la școală nu știu întotdeauna cine a înșelat. Spre deosebire de miticul Pinocchio, nu există nasuri lungi de poveste, care să ne spună atunci când copiii noștri ne mint. Urmând acest raționament, am putea insinua faptul că unii copii inteligenți ar putea minți mai mult decât alții dacă învață că pot scăpa, și mai mult dacă se află sub presiunea părinților pentru a obține rezultate mai bune.

Astfel, nu ar trebui să ne gândim la inteligență ca la o protecție sau o pază împotriva minciunii. În cazul în care copilul dumneavoastră are o inteligență peste medie, acest lucru nu prezintă o garanție a faptului că nu va înșela sau nu va minți. De fapt, un copil inteligent ar putea fi un mincinos mai îndemânat, evitând astfel să fie prins. Aceasta va depinde de ocazie, presiune și alți factori.

Deși o parte din date sugerează altfel, aceasta nu se întâmplă din cauza faptului că copiii inteligenți înțeleg că minciuna și înșelăciunea sunt o greșeală. Pur și simplu, ei nu mint și nu trișează atunci când cred că vor fi prinși și/sau când pot reuși fără să mintă sau să înșele.

În cazul în care copilul dumneavoastră are o inteligență mai

competiția este rigidă. Acest lucru nu înseamnă că el va minți sau va înșela, ci doar că există mai multe motive de a le lua în considerare.

POVESTEA LUI JAMES: SUNT MINCINOȘII NEADAPTATI?

L-am cunoscut pe James încă de când avea șapte ani. Aceasta se întâmpla pe când Alice, mama lui, s-a căsătorit cu Karl, unul dintre cei mai apropiați prieteni ai mei. Primul lui mariaj se sfârșise cu patru ani înainte. James era un băiețel frumos. Părea că se împacă bine cu ceilalți copii și adulți, dar chiar și atunci notele lui de la școală nu erau foarte bune. În clasa a treia, la puțin timp după ce mama lui s-a recăsătorit, profesorii au relatat că James mințea. Karl a fost jignit. Nu exista nimic care să-l fi putut deranja mai mult decât minciuna. Pentru el, a fi corect reprezenta una dintre principalele dogme după care toți oamenii ar trebui să-și conducă viața; minciuna reprezenta palma finală peste față. A vorbit cu mine despre acest lucru, dar nu începusem încă să studiez copiii și minciuna și nu aveam prea multe sfaturi de oferit.

Minciunile lui James au continuat. La 11 ani, fura bani din portofelul mamei sale. A negat că a spart unul dintre aparatele de fotografiat ale tatălui său vitreg. În continuare nu se descurca deloc bine la școală. La 14 ani, James era un chiulangiu și fusese prins fumând marijuana. În disperare, recunoscându-și propriul lor eșec, părinții l-au trimis pe James la o școală cu internat. Nu a avut prea mult succes. Ca adult, James nu are încă o slujbă sigură și s-a prezentat în sala de judecată mai mult decât o dată pentru furtișaguri.

Înainte de a presupune faptul că a minți când ești copil duce la consecințe comportamentale negative la maturitate, luați în considerare o altă poveste — din propria mea viață — care furnizează dovezi opuse. Am mințit deseori ca adolescent de 13 și 14 ani, dar

o oră distanță de cele mai bune cluburi de jazz din Manhattan, am falsificat un permis de conducere, trecându-mi vârsta de 18 ani. Am cumpărat în secret haine care se potriveau unui „jazzbo“. În serile de

vineri le spuneam părinților că mă duceam la New York să stau în casa unui prieten. Mă duceam în stația de autobuz, unde țineam în secret un seif, îmi schimbam hainele de puști de 13 ani și îmi puneam pantalonii drepți de un albastru regal, un tricou cu guler colant de un galben strălucitor și o geacă maro tricotată. Astfel echipat, mă întâlneam cu prietenul meu în fața unui club de jazz. În lumina difuză a clubului de noapte, cu costumul meu și permisul de conducere falsificat, primeam permisiunea pentru intrarea în club, unde ascultam jazz și beam bere până la patru dimineața.

A doua zi mă întorceam în stația de autobuz și mă schimbam la loc în celelalte haine și mă întorceam acasă. Părinții mei nu au aflat niciodată despre viața mea secretă, deși doi ani mai târziu m-au prins fumând. În timp ce am fost dat afară din liceu pentru că am răspuns obraznic unui profesor, nu am avut niciodată un comportament antisocial ca adolescent sau ca adult, și am avut același loc de muncă mai bine de treizeci de ani. Acum totuși, asemeni oricărui părinte, sunt îngrijorat că fiul meu Tom ar putea încerca același fel de trucuri pe care le făceam și eu la vârsta lui.

Din viața cui ar trebui să tragem învățămintele, a lui James sau a mea? Sunt copiii care mint în general mai neadaptați? Reprezintă minciuna unul dintre primii pași pe calea neadaptării, a comportamentului antisocial și poate a crimei?

Deși Hartshorne și May au descoperit că exista o neadaptare mai mare la mincinoși decât la copiii care nu mințeau sau înșelau, diferențele erau mici. Profesorii au acordat note mai mici în ceea ce privește modul de a se comporta în public al mai multor mincinoși, și unii dintre ei au obținut rezultate mai slabe la un test pentru tendințe nevrotice. Cercetările recente au descoperit mai multe dovezi ale faptului că minciuna are legătură cu inadaptabilitatea.

Despre copiii ale căror probleme de adaptare i-au dus spre a

studii separate realizate în ultimii cincizeci de ani. Vârsta copiilor varia de la 5 la 15 ani.

Aruncând o privire asupra acestor studii, am descoperit că prevalența minciunii este de două ori și jumătate mai mare printre copiii neadaptati decât la copiii normali. Tipurile de inadaptabilitate care par să fie prezente în cazul minciunilor frecvente sunt tulburările de conduită și comportamentul agresiv. De exemplu, într-un studiu, 65% dintre copiii cu tulburări de conduită s-a demonstrat că sunt mincinoși, în comparație cu 13% dintre cei cu probleme nevrotice. Copiii care mint sunt, de asemenea, frecvent asociați cu consumul de alcool sau droguri, au companii nepotrivite și fac parte din găști, sunt încăpățânați, piromani și dau vina pe alții. Nu este un tablou prea plăcut.

Unul dintre cele mai mari studii⁶ a fost o comparație a comentariilor părinților asupra copiilor care au fost trimiși la o clinică de sănătate mentală și copiii care nu au necesitat o astfel de îngrijire. Cu totul, au fost 2 600 de copii, cu vârste între 4 și 16 ani, atât fete, cât și băieți, albi și negri, din clase sociale variate. Jumătate au fost trimiși pentru îngrijire („neadaptatii“), iar jumătate se presupunea că nu au probleme („de control“).

Părinții au furnizat informații despre 138 de aspecte diferite ale comportamentului copiilor lor. Una dintre aceste întrebări se referea la faptul dacă copiii lor mințeau sau înșelau deseori, uneori sau deloc. Despre aproape jumătate dintre copiii neadaptati s-a raportat că mint sau înșală. Există multe diferențe între copiii neadaptati și cei de control, dar discrepanța în minciună a fost una dintre cele mai mari. Această diferență în cazul minciunii și înșelăciunii a fost prezentă indiferent de statutul socioeconomic, sex sau rasă. (Este interesant de notat faptul că sentimentele de tristețe, nefericire și depresie și notele proaste la școală au reprezentat arii care au reflectat cel mai mult diferențe marcante între neadaptati și grupul de control.)

' Oamenii de știință folosesc termenul „de control“ atunci când compară două grupuri care diferă doar prin caracteristicile măsurate. În acest caz, ei controlează vârsta, sexul, rasa și clasa socială, astfel încât, dincolo de aceste variabile, ar putea să determine ceea ce este asociat cu neadaptarea și ceea ce

Deși s-a spus despre copiii neadaptați că mint mai mult decât copiii de control la orice vârstă, cele mai mari diferențe au fost la vârsta de 16 ani. Aproape 90% dintre băieții neadaptați în vârstă de 16 ani și aproape 70% dintre fetele neadaptate de 16 ani au fost raportați ca mințind și înșelând. Prin contrast, despre 20% dintre băieții și fetele de control cu aceeași vârstă s-a raportat că mint și înșală.

În cursul cercetării lor, doctorii Thomas Achenbach și Craig Edelbrock au găsit alte caracteristici asociate frecvent cu copiii neadaptați care mințeau și înșelau, printre ele numărându-se furtul, prietenii nepotriviți, vandalismul și chiulul. La momentul actual unii dintre cei mai activi cercetători în sfera minciunii și a comportamentului antisocial, psihologii Magda Stouthamer-Loeber și soțul ei, Rolf Loeber, au studiat băieți în clasa a IV-a, a VH-a și a XI-a din 21 de școli metropolitane districtuale din Oregon. Au descoperit că minciuna frecventă, așa cum a fost relatată de părinți și profesori, era asociată cu furtul, drogurile și bătăile. Relația era cea mai puternică pentru cei din clasa a X-a, deși apărea, de asemenea, la băieții din clasele a IV-a și a VII-a. (Cei din clasa a X-a nu se bat atât de des precum cei din clasa a VH-a, astfel că relația dintre minciună și bătaie nu a fost la fel de puternică pentru băieții mai mari ca pentru cei mai mici.)

Băieții din clasa a X-a care au mințit aveau, de asemenea, mai mult contact cu poliția și mai mult absentism. Relația dintre minciună și furt a fost remarcabil de puternică printre acești băieți.

EFFECTUL DE HALO/COARNE

Există o problemă cu majoritatea acestor studii asupra minciunii și neadaptării, inclusiv cu cel al dr. Stouthamer-Loeber, și anume faptul că sunt vulnerabile la ceea ce psihologii numesc „efectul de halo”. Această frază se referă la faptul că, dacă știi ceva

întrebați dacă Maicii Tereza îi plac cățelușii, probabil că ați spune da. Eu numesc asta „efectul de halo/coame”, deoarece este valabil în ambele sensuri, pozitiv sau negativ. Dacă ar fi întrebați dacă lui Hitler i-au plăcut bebelușii, majoritatea oamenilor probabil că ar spune nu. Efectul de halo/coame ne induce în eroare prin faptul că ne așteptăm că cineva rău ca Hitler nu ar face ceva drăguț, cum ar fi să-i placă bebelușii.

În sala de clasă, efectul de halo/coarne funcționează astfel: să presupunem că profesorul are probleme cu un băiat care răspunde obraznic, se bate, fură sau nu ascultă. Deși profesorul nu îl prinde niciodată cu minciuna, efectul de halo/coarne l-ar putea face să gândească că băiatul este mincinosul. Chiar dacă efectul de halo/coarne nu îl face să creadă că l-a prins mințind, l-ar putea face să supravegheze acea persoană mai îndeaproape. La o astfel de observație foarte atentă, este foarte probabil ca băiatul să fie prins dacă minte. Pe de altă parte, cel bun, care nu cauzează probleme, ar putea beneficia de partea pozitivă a efectului de halo/coarne. Chiar dacă un astfel de preferat al profesorului ar minți la fel de mult ca și cel care cauzează probleme, profesorul nu ar fi foarte atent și astfel nu ar fi la fel de probabil să-l prindă cu minciuna.

Rezultatele care se bazează pe relatările profesorilor, ale părinților sau ale prietenilor asupra minciunii, pentru a determina cine a mințit, sunt vulnerabile la efectul de halo/coarne. Până acum, toate cercetările asupra minciunii pe care le-am revăzut sunt vulnerabile, cu excepția studiului Hartshorne și May. Ei nu s-au bazat pe relatările profesorilor sau ale părinților pentru a determina cine a mințit; au conceput situații, teste și jocuri în care au putut să vadă ei înșiși cine a trișat și a negat acest lucru când a fost întrebat. Fără

influența efectului de halo/coame posibil dezechilibrând rezultatele, efectul este încă evident, dar mai mic.

Nu ar trebui să renunțăm la aceste rezultate totuși, datorită efectului de halo/coame. În timp ce nu este posibil să estimăm cât de puternic este legată minciuna de neadaptare, copiii neadaptați probabil că mint mai des decât copiii care nu au probleme. Prin definiție appstii rnnii neadantati îci Hici-niCT în-.z.al/.ă ^^.,...,1;

fărădelegile lor. Copiii care încalcă regulile vor minți dacă vor să evite pedeapsa pentru fărădelegea lor sau dacă nu pot obține ceea ce își doresc fără să mintă. De aceea am mințit pentru a intra în club când eram minor.

NEADAPTAREA CAUZEAZĂ MINCIUNA SAU INVERS?

Toate acestea sugerează simplu că minciuna este o trăsătură, nu o cauză a neadaptării. Să luăm un moment în considerare posibilitatea conform căreia minciuna face ca un copil să devină neadaptat. Acest punct de vedere ar argumenta ideea conform căreia, în cazul copiilor care mint și care învață că pot scăpa prin minciună, este foarte probabil ca aceștia să încalce și alte reguli. Dacă urmează această cale, teoria ar continua, pe măsură ce cresc se vor angaja în alte acțiuni greșite. Coborând pe panta alunecoasă a vieții, o acțiune greșită va duce la alta, și un tânăr mincinos cel mai probabil va deveni un deviant social periculos. Deoarece sunt obișnuiți să mintă, ar putea fi mai dispuși să facă lucruri pentru care știu că pot fi pedepsiți, deoarece se așteaptă ca minciunile lor să-i protejeze.

Reîntorcându-ne la întrebarea dacă minciuna este o trăsătură a neadaptării sau o cauză, aceste studii nu ne furnizează informații suficiente pentru un răspuns clar. Indiferent de caz, minciuna frecventă reprezintă un semnal de alarmă. Ar putea să nu fie singurul. Ar putea exista și alți indicatori ai neadaptării. Dar dacă

copilul dumneavoastră minte deseori, și această minciună (nu tachinare sau joacă) persistă de-a lungul unei perioade extinse, ar trebui s-o luați în serios. Dacă a înșela a devenit tiparul normal de comportament al copilului dumneavoastră, probabil că a venit timpul să aflați de ce. Un lucru de luat în considerare este dacă propriile dumneavoastră acțiuni îl încurajează pe copil să mintă. Sunt regulile dumneavoastră prea stricte? Sunteți prea TrvvzarlQti ir»timitc»t^^ rrvnil'i'ilui? Mintiti Hpcpnri în fata

minți? Explicați-i copilului dumneavoastră felul în care minciuna afectează încrederea și cât de greu le este oamenilor care trăiesc împreună să se înțeleagă fără încredere. Asigurați-vă de faptul că el înțelege că nu acceptați minciuna și de ce.

MINCIUNA MACHIAVELICĂ: SUNT MINCINOȘII MANIPULATORI?

Acum douăzeci de ani, câțiva psihologi au început să studieze oamenii cu aptitudini mari pentru manipularea celorlalți în folosul personal. Astfel de oameni nu sunt preocupați de moralitatea convențională; preocuparea lor este legată mai mult de puterea lor asupra celorlalți decât de felul în care se simt ceilalți. Unul dintre acești psihologi, dr. Richard Christie, a construit un chestionar pentru identificarea unor astfel de oameni. Mare parte din chestionar se baza pe idei din cartea lui Machiavelli, *Principele*, publicată prima dată în 1513. Deși Machiavelli a furnizat sfaturi asupra unor probleme politice complexe, numele său a ajuns să fie asociat cu folosirea „naivității, înșelăciunii și oportunistului în relațiile interpersonale”.⁸ O carte populară a anilor 1970, *Power!*, scrisă de Michael Korda, editor-șef la Simon and Schuster, exemplifică o parte a acestei abordări asupra vieții: „Unii oameni joacă jocul puterii pentru putere, unii pentru securitate și faimă, alții pentru sex... Indiferent cine ești, adevărul de bază este acela că interesele tale te privesc, câștigul tău reprezintă inevitabil pierderile altcuiva, eșecul tău — victoria altcuiva”.⁹

Majoritatea cercetărilor asupra machiavellismului (cercetătorii îl numesc mai pe scurt „Mach“) au studiat adulții. Câțiva investigatori au examinat copii pentru a vedea dacă cei care au obținut scoruri mari la Mach au mințit mai des sau cu mai mult succes. Chestionarul care identifică caracteristicile Mach a trebuit să fie modificat pentru vârstele mai mici, dar conținutul este același ca la adulți. Iată câteva exemple ale versiunii folosite în

Nu spune niciodată cuiva de ce ai făcut ceva decât dacă te va ajuta. (Un Mach răspunde da.)

Majoritatea oamenilor sunt buni și drăguți. (Un Mach răspunde nu.)

Cea mai bună modalitate de a te înțelege cu oamenii este să le spui lucruri care îi fac fericiți. (Un Mach răspunde da.)

Ar trebui să faci ceva doar când ești sigur că este bine. (Un Mach răspunde nu.)

Este mai bine să crezi că toți oamenii vor fi răi dacă li se oferă ocazia. (Un Mach răspunde da.)

Ar trebui să fii onest întotdeauna, indiferent de situație. (Un Mach răspunde nu.)

Uneori trebuie să rănești alți oameni pentru a obține ceea ce îți dorești. (Un Mach răspunde da.)

Majoritatea oamenilor nu vor munci din greu decât dacă îi obligi. (Un Mach răspunde da.)

Este mai bine să fii obișnuit și onest decât faimos și necinstit. (Un Mach răspunde nu.)

Este mai bine să spui cuiva de ce vrei să te ajute decât să inventezi o poveste pentru a-1 determina s-o facă. (Un Mach răspunde nu.)¹⁰

În cele mai interesante experimente¹¹, unui număr de 48 de perechi de copii din clasa a V-a li s-au administrat chestionarul Mach și apoi, pe baza răspunsurilor lor, copiii au fost împărțiți în trei grupuri reprezentând înclinație mare, medie și scăzută pentru un comportament Mach. Copiii au fost apoi puși în perechi, unul cu scor mediu cu unul cu scor ridicat sau cu unul cu scor scăzut.

Când o pereche de copii a ajuns la interviu, copilului cu Mach mediu i s-a spus să citească o revistă în timp ce celălalt copil a fost dus în camera de experiment. În această încăpere, subiectul Stătea de partea opusă a experimentatorului. Pe o masă aflată între ei era o farfurie ce conținea 15 biscuiți amăruși mici (fuseseră înmuiți într-o soluție cu chinină). Experimentatorul i-a spus su-

despre gustul unui nou „biscuit sănătos“ care urma să fie comercializat. După ce l-a gustat, bineînțeles că l-a considerat dezagreabil. După ce a lăsat copilul să bea ceva și să ia o bomboană pentru a scăpa de gustul neplăcut, experimentatorul a spus: „Până acum, nimeni nu a mâncat prea mult din acești biscuiți și cred că poți să îți dai seama de ce. Dar este foarte important pentru noi să știm ce gust au acești biscuiți după ce cineva a mâncat câțiva. Știi, dacă o persoană se obișnuiește cu ei și nu îi mai bagă în seamă după un timp, dacă au un gust bun, mănânci mai mulți. Din moment ce îl cunoști [numele celuilalt copil], poate că dacă l-ai ruga să mănânce biscuiții ar fi dispus s-o facă, fiind cunoscut de tine și fiind în clasa ta... Mi-ai face o favoare, așa că îți voi da cinci cenți pentru fiecare biscuit pe care îl vei face să mănânce, atâta timp cât mănâncă cât mai mulți posibil. Dacă nu vrei să îl rogi, nu mă voi supăra și poți pleca acum. Bine?”

Celălalt copil a fost adus apoi în cameră și conversația lor a fost înregistrată și, mai târziu, analizată. Copiii care au avut scoruri mari la chestionarul Mach au avut mai mult succes în a-1 determina pe

celălalt copil să mănânce biscuiți decât copiii cu scoruri mai mici. Cum au reușit vânzătorii de biscuiți cu succes să-i convingă pe ceilalți copii să mănânce biscuiții fără gust bun? Prin minciună. Copiii cu Mach ridicat au mințit mai mult decât cei cu Mach scăzut. Incidental, fetele cu Mach ridicat au spus minciuni mai subtile decât băieții.

Copiii cu Mach ridicat nu numai că și-au indus în eroare colegii de vârstă lor, dar au impresionat, de asemenea, și adulții. Experimentatorii au rugat câțiva adulți să asculte înregistrările și să noteze fiecare copil pe un număr de scale diferite. Copiii cu scoruri ridicate la testul Mach au fost notați ca fiind mult mai inocenți, onești și plăcuți decât copiii cu scoruri scăzute. Rezultate similare au fost obținute de dr. Susan Nachamie într-un studiu cu elevi de clasa a VI-a.¹²Ea a folosit un joc de zaruri în care copiii au putut să aleagă dacă să facă o cacealma (afirmarea unor pretenții false despre valoarea zarului lor) sau să fie sinceri. Deși copiii au putut câștiga puncte fie ca urmare a unei cacealme, fie fiind sinceri, cacealma de succes producea mai multe recompense. Copiii cu scoruri ridicate pe scala Mach au câștigat mai mult, au

ales să înșele mai mult și au avut succes de mai multe ori decât copiii cu Mach scăzut.

O abordare machiavelică a vieții este mai puțin prevalentă printre preadolescenți decât printre adolescenți și adulți, conform anumitor studii. Totuși, unii preadolescenți manifestă o orientare spre manipulare. Comentând acest lucru, dr. Christie și colaboratorul său, dr. Florence Geis, au spus:

... expunerea la lumea din afara căminului duce la pierderea fabuloasei inocențe a copilăriei și la scoruri mai ridicate la scala Mach [în unii copii]... Unii adulți obțin scoruri mult mai scăzute la scala Mach decât un copil obișnuit de 10 ani și după toate criteriile cunoscute au menținut o încredere în oameni... În timp ce nu avem nicio informație sistematică încă asupra copiilor sub 10 ani, există

dovezi anecdotice care sugerează că unii îngerași sunt niște artiști care se prefac cu ușurință.¹³

Aceste rezultate ridică o întrebare importantă: de ce unii copii manipulează? Locul natural de căutat un răspuns este în cămin, mai ales la părinți. Există două explicații posibile. Mai întâi, părinții ar putea fi ei înșiși manipulatori, iar copiii pur și simplu învață acest comportament. Opusul ar putea fi, de asemenea, posibil. Dacă părinții au Mach scăzut, chiar încrederea lor i-ar putea încuraja fără să vrea pe copiii lor să dezvolte trăsături de manipulare, din moment ce părinții ar fi ținte atât de ușoare. Din nefericire, dovezile sunt contradictorii, din moment ce există două studii diferite care susțin posibilități opuse. ' Poate că ambele pot avea loc.

Aceste studii, care sugerează că minciuna ar putea fi parte dintr-un tipar de personalitate care manipulează mai general, au o limită foarte importantă. Minciunile pe care le-au spus acești copii au fost încurajate de figuri de autoritate. Experimentatorul le-a cerut copiilor să îl ajute să-și facă treaba ca economist. Copiii care au mințit au făcut-o nu numai ca să fie recompensați, dar și ca să ajute un adult care părea respectabil și responsabil. Regulile jocului de zaruri le spuneau copiilor clar că puteau să câștige mai

mult dacă fac o cacealma bună. Cacealmaua a fost permisă prin definiție, dacă nu cerută.

Nu știm dacă copiii care mint când nu sunt încurajați s-o facă, care mai degrabă mint când încalcă decât să urmeze regulile făcute de adulți sau societate au scoruri ridicate la machiavellism. Eu pariez că sunt ridicate.

Ce ar trebui să faceți dacă credeți că copilul dumneavoastră devine o persoană care manipulează? Mai întâi, nu intrați în panică. Cereți o a doua opinie, discutând comportamentul copilului dumneavoastră cu alții care îl cunosc, cum ar fi un profesor, și vedeți dacă sunt de

acord. Ați putea să vă faceți prea multe griji despre o situație de tranziție.

Vă încurajați copilul să-și dezvolte această trăsătură fie prin a-1 silii sau prin a manipula dumneavoastră înșivă? Și amintiți-vă că ambele ar putea să nu fie adevărate: unii copii ar putea să dezvolte tendințe de manipulare indiferent de felul în care acționează părinții lor.

Cel mai important, implicați-vă mai activ în educația morală a copilului dumneavoastră. Ajutați-vă copilul să înțeleagă faptul că există lucruri mult mai importante care să-l preocupe decât să aibă putere asupra celorlalți.

MINT COPIII DIN CAUZA EȘECULUI NOSTRU CA PĂRINȚI?

„Sunt o norocoasă! Nu am crezut cu adevărat că polițistul îmi va crede povestea cu vitezometrul stricat. Se pare că sunt o actriță mai bună decât am crezut că sunt.“

Femeia a fost atât de încântată că a scăpat de amenda pentru viteză mințind, încât nu s-a gândit la ce impresie i-ar putea lăsa fiului ei de 9 ani pe măsură ce el a ascultat-o tăcut în timp ce ea îi povestea soțului ei despre incident în seara aceea la cină.

Nu este surprinzător că acei copii care mint cel mai mult au

alte studii făcute de atunci au arătat că cei mai mincinoși copii provin din familii în care părinții, de asemenea, mint deseori sau favorizează acest comportament încălcând regulile.¹⁵

Aceasta nu este singura influență negativă pe care o pot avea părinții, dar este una de care părinții ar putea să nu-și dea seama cu adevărat. A minți un polițist rutier, a inventa în privința impozitului pe venit, a da o scuză falsă pentru că ai întârziat reprezintă niște înșelăciuni atât de des întâlnite, încât trec neobservate — de părinți, adică. Unii părinți s-ar putea simți ofențați de faptul că numesc aceste lucruri minciuni, dar chiar sunt. Scopul lor este acela de a induce în eroare și, astfel, de a evita pedeapsa sau stânjeneala sau de a câștiga ceva ce altfel ar fi dificil de obținut. Copiii mint exact din aceleași motive, și până la un anumit punct, învață să mintă acasă. Jay Mulkey, președintele American Institute for Character Education, o fundație care lucrează cu profesori, a spus: „Un copil înșală la un examen și părinții lui sunt scandalizați. Totuși, el continuă să-și audă părinții cum vorbesc despre înșelăciune pe seama contabilității sau impozitelor pe venituri“.¹⁶

Hartshorne și May au descoperit, de asemenea, că mincinoșii provin din familii în care a existat o supraveghere parentală mai redusă. Acest lucru a fost, de asemenea, descoperit într-un studiu recent asupra minciunii la băieții din clasele a IV-a, a VII-a și a X-a. Băieții care trăiau în familii cu un singur părinte sau ai căror părinți aveau o căsnicie nefericită mințeau mai mult. Incidental, având ambii părinți în casă nu ajuta în niciun fel dacă mariajul nu funcționa. Astfel de căsnicii nefericite nu erau diferite de familiile cu un singur părinte, dar ambele erau mai rele decât familiile cu căsnicii fericite în condițiile în care copiii au mințit.⁷

În familiile monoparentale, care în majoritatea cazurilor se traduce în mamă și copii (fără tată), există un control mai mic asupra copiilor. Mamele au majoritatea problemelor cu fiii lor, mai ales când aceștia ajung la adolescență. Prietenii câștigă mai ușor față de influența parentală în astfel de familii. Băieții se alătură prietenilor lor și sunt mai înclinați către actele antisociale. Important, această descoperire se menține chiar și atunci când

cu mamă decât în familiile cu ambii părinți, chiar și atunci când ambele grupuri aveau venituri la fel de mici.¹⁸

Respingerea parentală este relaționată, de asemenea, cu minciuna, mai mult dacă mama respinge băiatul decât dacă tatăl este cel care respinge. Doctorii Stouthamer-Loeber și Loeber au pus întrebarea: ce a fost mai întâi, oul sau găina? Poate că nu respingerea parentală este cea care îi determină pe copii să mintă; poate că părinții își resping copiii pentru că sunt mincinoși. Cu alte cuvinte, s-ar putea ca nu întotdeauna mediul să fie cel care face copilul, și copilul să fie cel care determină felul în care reacționează mediul.

Aceasta ridică, în schimb, următoarea întrebare: ar putea exista un factor genetic responsabil pentru minciună? Încă o dată, doctorii Hartshorne și May ne furnizează unele informații relevante, explorând rolul eredității în minciună. Ei au găsit o legătură — o legătură slabă, și totuși o legătură — care arată că frații mint în

aceeași măsura. Din moment ce frații împărtășesc o anumită ereditate genetică, am putea face câteva presupuneri referitoare la posibilitatea ca minciuna să aibă o legătură genetică. Legătura dintre frați și minciună este mai puternică, de fapt, decât legătura cu inteligența. Chiar și atunci când inteligența a fost luată în considerare, exista încă o relație între frați în ceea ce privește cantitatea de minciuni.

Totuși, din moment ce frații trăiesc în aceeași casă, mediul familial, și nu ereditatea ar putea fi răspunzător pentru asemănările din minciună. Încercând să izoleze influența eredității, Hartshorne și May au studiat orfani care nu mai locuiau acasă. Corelația în cantitatea minciunilor dintre frați era încă evidentă. Acest lucru nu este suficient de convingător pentru mine, căci orfelinatul reprezintă acum mediul familial împărțit de frați. Ar fi mult mai convingător dacă ar fi studiat orfani crescuți separat încă de la naștere, în medii familiale diferite. Într-un orfelinat, frații ar putea avea mulți prieteni comuni și, așa cum vom vedea, prietenia influențează minciuna și sinceritatea.

Nu există nicio îndoială asupra faptului că părinții au o influență
mainră așnra rrvrUîlr»-»- ----

reprezentați singura influență, dar sunteți una foarte importantă, îmi este ușor să sugerez că dumneavoastră luați în considerare cu grijă dacă asigurați un model negativ prin a minți mai mult decât credeți. Nu este ușor să renunțați la obiceiul îngăduirii cu un aer absent a unor minciuni mici care vă fac viața mai convenabilă.

Mi se pare greu să nu cazi în capcana minciunii și am făcut un efort în mod conștient să nu cad un număr de ani. O scuză falsă este, fără îndoială, cea mai ușoară cale de ieșire dintr-o situație socială dificilă, modalitatea perfectă de a evita o invitație sau o cerere careia nu vreau să mă conformez.

Am învățat să fac încă un pas pentru a nu apuca pe acea cale. Când primesc un telefon de la un agent de vânzări, mai degrabă spun că

am un principiu de a nu cumpăra prin telefon, decât să spun că nu pot vorbi acum pentru că am ceva pe aragaz. Mi-am făcut un obicei din a vorbi cu copiii mei cum să rezolve astfel de situații, lăsându-i să știe că am de-a face cu aceeași problemă. Chiar și numai la 8 ani, fiica mea, Eve, nu are nicio problemă în a înțelege conflictul și tentația de a minți în astfel de situații. De exemplu, ce ar trebui să spună Eve copilului din clasa ei pe care nu l-a invitat la petrecerea ei aniversară? I-am descris cum ar putea fi rănit acel copil mai mult dacă ar afla că Eve a mințit decât dacă i-ar spune adevărul. Am explicat că nu este atât de grav să spui că părinții tăi au pus o limită asupra numărului de copii pe care să-i inviți, astfel încât ai fost nevoită să-ți alegi prietenii cei mai apropiați.

Ce poate face un părinte singur, mai ales o mamă singură, în legătură cu descoperirile care arată că minciuna este prevalentă în astfel de familii? Și ce poate face ea pentru fiul ei adolescent, despre care cercetările arată că este mai înclinat către comportamentul antisocial, mai ales în absența tatălui? Mai întâi, există unele mângâieri în a ști că nu ești singur; și alții au aceeași problemă. Încearcă să găsești un prieten sau un membru de familie bărbat care ar putea să joace un rol activ, stabilizator cu copilul dumneavoastră. Sugerați faptul că fostul dumneavoastră soț petrecea mai mult timp cu copilul. Dacă dumneavoastră sunteți acel -, influența irracională nu rare ar trebui să ai

țineți minte că rezultatele găsite în acest capitol ar putea să nu se aplice în cazul dumneavoastră. Nu descriu în mod necesar pe toată lumea. Am prietene care sunt mame singure și care au crescut fii care nu mint și nu au alte probleme din acest motiv.

INFLUENȚA GRUPULUI: POT PRIETENII

NEPOTRIVIȚI SĂ FACĂ DIN COPILUL

DUMNEAVOASTRĂ UN MINCINOS?

Jessica este o fată isteată și drăguță de 12 ani ai cărei părinți sunt divorțați. Ea locuiește predominant cu mama ei și cu tatăl ei vitreg, dar își petrece sfârșitul de săptămână cu tatăl ei singur, care locuiește la jumătate de oră. Recent a început să-și petreacă timpul cu alți copii de 12 și de 13 ani care erau în mod clar sub nivelul ei în ceea ce privește rezultatele la învățătură, dar care erau printre cei mai populari copii din clasa ei. Ei erau, de asemenea, cunoscuți drept un grup gălăgios, care își sfida părinții. Notele Jessicai au scăzut dramatic. A devenit mai independentă, refuzând deseori să le spună părinților ceea ce plănuia să facă și cu cine. De asemenea, a devenit interesată de băieți pentru prima dată. Mama ei i-a spus că nu poate avea întâlniri până la 15 ani.

Într-o sâmbătă după-amiază, cu permisiunea mamei ei, Jessica și două prietene s-au întâlnit cu trei băieți la un cinematograful local. S-a dovedit că băieții le-au lăsat baltă, și mama Jessicai a trebuit să le ia pe fete. Așa a aflat că erau numai două fete, și nu trei, și că Jessica a mințit pentru că a crezut că mama ei va permite o întâlnire triplă, dar nu și una dublă. Părinții ei, după ce au descoperit minciuna, nu mai erau ei înșiși. Lucrul despre care mințise nu era atât de grav, dar se temeau că au văzut un precedent nefericit și că copilul lor va începe să mintă despre lucruri mai serioase. De ce nu a putut avea încredere în noi? Este vina noastră? Este vorba de acești copii cu care își petrece timpul? Ce alte minciuni TLC-Ū. mai .<hus? Pare afta nnrte diritr-i/n fînnr? Qt mm n mt+om

Toată lumea cunoaște o astfel de poveste, despre un copil care „a luat-o pe căi greșite“ pentru că a intrat într-un grup nefavorabil. De obicei, ea implică copiii care se apropie de pubertate sau care se află în adolescența timpurie. Cercetările arată că cine se aseamănă se-adună. Or, așa cum au spus Hartshorne și May, „în ceea ce privește rasa umană, păsările care se adună în stol au un penaj similar“.¹⁹

Majoritatea copiilor sunt mai influențați de prietenii lor pe măsură ce avansează către adolescență. Ei se alătură din ce în ce mai mult

prietenilor, chiar și atunci când aceștia susțin ceea ce părinții lor consideră că este greșit. Vestea bună este că, de obicei, situația se îmbunătățește. Ca tineri adulți, majoritatea vor deveni mai rezistenți la presiunea celor ca ei și nu vor ignora la fel de mult punctele de vedere ale părinților lor.

Hartshorne și May au descoperit că acei copii care mint au prieteni care mint. Această asociere este cea mai puternică între prietenii care sunt colegi de clasă. Studii mai recente au descoperit că aceia care trișează stau, de obicei, unul alături de celălalt, și că dacă un copil stă lângă un trișor când dă un examen la școală, este mult mai probabil să trișeze la următorul examen.²⁰ Copiii despre care se spune că mint mai des au prieteni care sunt considerați duri sau delincvenți de alți copii.

Deși toți copiii devin mai susceptibili la presiunea celor de-o seamă cu ei pe măsură ce trec de la copilărie la adolescență, nu orice copil va succomba la minciună și înșelăciune. Un experiment ajută la explicarea motivului pentru care unii copii devin mai susceptibili la presiunea colegilor și la comportamentul antisocial decât alții. Psihologii le-au cerut copiilor să-și evalueze mamele, tații, adulții în general, și copiii în termenii tăriei, ai căldurii, ai importanței și ai onestității lor. Apoi le-au prezentat copiilor un număr de situații. Iată un exemplu:

Tu și colegii tăi ați găsit din greșeală o coală de hârtie pe care profesorul vostru probabil că a pierdut-o. Pe această coală sunt întrebările și răspunsurile pentru examenul oral

Ce ați face? Să presupunem că prietenii tăi decid să meargă mai departe. Te-ai alătura lor sau ai refuza?²¹

Alte situații prezentate copilului au inclus să mergi la un film recomandat de prieteni, dar dezaprobat de părinți; să nu-ți faci tema pentru a sta cu prietenii; să lași un prieten bolnav pentru a merge la film cu gașca; să te alături prietenilor pentru a lua fructe dintr-o

livadă marcată „nu încălcați proprietatea“; să fugi după ce ai spart accidental o fereastră; să stai de pază în timp ce prietenii pun un șarpe de cauciuc în biroul profesorului; să ai un stil vestimentar aprobat de colegi, dar nu și de părinți.

În cadrul unor comparații între elevii de clasa a III-a, a VI-a și a VIII-a, un număr și mai crescut au spus că li s-ar alătura colegilor în diferitele contravenții. Pe măsură ce susceptibilitatea la influența grupului a crescut, evaluările favorabile ale taților lor au scăzut de obicei. Dar cei care au menținut puncte de vedere favorabile asupra taților și adulților în general nu s-au alăturat grupului în comportamente nepotrivite. (Neajunsul acestei cercetări este că, spre deosebire de studiul lui Hartshorne și May, avem de-a face cu ceea ce copiii spun într-un chestionar, nu ceea ce au făcut în fapt. Din fericire, alte cercetări, care au comparat acțiunile copiilor cu răspunsurile lor, coroborează acest studiu.²²⁾

Doctorii Edwin Bixenstine, Margaret DeCorte și Barton Bixenstine, psihologii care au realizat cercetarea, au sugerat că rezultatele obținute arată că „abilitatea copilului aflat în creștere de a afirma comportamente antisociale sponsorizate de colegi... [se datorează]... unei deziluzii intense în ceea ce privește veridicitatea, forța, înțelepciunea, importanța, bunăvoința și corectitudinea adulților. Copilul nu este depărtat de părinți în favoarea copiilor; mai degrabă este, cel puțin pentru un timp, pierdut pentru adulți“.²³

Au spus „pentru un timp“ deoarece atitudinile față de adulți, și mai ales față de tată, devin mai favorabile din clasa a XI-a. Folosind unele dintre aceleași metode, o altă pereche de experimente a dat rezultate similare și a furnizat mai multe informații

a XI-a li s-au citit zece situații similare celei pe care am menționat-o anterior în care găseau răspunsurile pentru un examen de la școală. Băieții s-au conformat, alăturându-se grupului și ignorând atitudinile părinților lor mai mult decât fetele. Numărul băieților și al fetelor care au spus că li se vor alătura colegilor și vor participa la

comportamente nepotrivite a crescut deopotrivă de la clasa a III-a la a VI-a, a atins apogeul la clasa a IX-a și a scăzut printre elevii de clasa a XI-a.

În cel de-al doilea experiment, copiilor li s-au aplicat chestionare pentru a afla cât de mult erau influențați de părinți. O întrebare le cerea copiilor să decidă dacă ar trebui să dea o mână de ajutor la bibliotecă sau să învețe un alt copil cum să înoate, în timp ce li se spunea că părinții i-au sfătuit să ajute la bibliotecă. Într-o altă, copiii au trebuit să decidă ce să facă dacă părinții lor le cereau să meargă la plimbare când copiii își doreau să joace cărți. Conformitatea cu dorințele părinților a scăzut odată cu vârsta.

Influența relativă a părinților în comparație cu cea a grupului se schimbă pe măsură ce copilul se dezvoltă. Conformarea cu dorințele părinților a fost mai mare decât cea cu colegii în clasa a III-a, cel mai tânăr grup. Majoritatea lor a fost de partea părinților împotriva colegilor. La clasa a VI-a pare ca și cum copiii ar fi creat două lumi, una pentru părinți și una pentru prieteni. Dr. Thomas Brendt, psihologul care a condus aceste experimente, a spus: „Copiii au reușit, se pare, să separe viața lor în grupul colegilor de relația cu părinții, poate prin a nu discuta despre colegi cu părinții și invers”.²⁴

Acest lucru pare să fie ceea ce a făcut fiul meu, Tom. L-am întrebat de ce a dat o petrecere în secret când mama lui și cu mine nu eram acasă, știind că noi și părinții prietenilor lui nu permiteam petreceri nesupravegheate. El a spus: „Nu poți să înțelegi. Am câștigat atât de mult cu prietenii mei, odată ce s-a terminat m-am simțit rău, știam că voi fi prins, dar a meritat”.

Dr. Bemdt a relatat că până în clasa a IX-a, când conformitatea cu grupul atinge apogeul, există o opoziție între părinți

momentul când copiii manifestă cea mai mare conformitate cu comportamentul antisocial. În al doilea rând, ar putea fi momentul în viața unui copil când presiunea pentru independență este cea mai

mare, așa cum a fost demonstrat de studii care arată că adolescenții la această vârstă prezintă cel mai mare număr de dezacorduri cu părinții lor.

Acum, veștile bune. Până la sfârșitul liceului, dr. Bemdt ne spune că:

... relațiile părinte-grup au intrat în altă fază. Deși a rămas o opoziție între părinte și grup în ceea ce privește conformitatea, nu a rămas la fel pentru toate tipurile de comportament. În plus, conformitatea cu grupul a scăzut și acceptarea standardelor convenționale pentru comportament a crescut.

Schimbările sugerează o îmbunătățire în relațiile adolescentului cu părinții pe măsură ce adolescentul devine un tânăr adult.²⁵

Până acum am luat în considerare influența negativă a prietenilor, dar aceștia pot exercita, de asemenea, o influență pozitivă, într-un studiu, studenții de colegiu au fost întrebați dacă ar trișa la un examen sau dacă ar minți profesorul în ceea ce privește motivul pentru care au absentat. Ei au trebuit, de asemenea, să relateze dacă prietenii lor ar aproba acțiunile lor. Printre cei care au fost de părere că prietenii lor nu ar aproba, doar 27% au raportat înșelăciune sau minciună, în comparație cu 78% care ar dezaproba.²⁶ (Deși rezultatele se referă la studenții de colegiu, cred că sunt relevante și pentru adolescenți).

Din moment ce prietenii nepotrivii pot influența un copil în feluri nedorite, este important ca dumneavoastră să-i cunoașteți pe prietenii copilului dumneavoastră. Încurajați-1 să invite prieteni acasă, pentru a se juca sau pentru a face teme. Lăsați copilul să știe că prietenul poate rămâne la cină sau peste noapte. În cazul în care copilul dumneavoastră își petrece noaptea în casa

putea suna ca o simplă sugestie, dar ar putea să vă scutească de multe griji și preocupări mai târziu.

Dacă știți că, uneori, copilul dumneavoastră este cu o gașcă nepotrivită de copii și suspectați că se implică în comportamente antisociale, fiți pregătiți pentru o adevărată luptă. Încercarea de a vă separa copilul de acei prieteni va fi dificilă, indiferent de metoda folosită. O opțiune este să schimbați școala. O alta este să vă trimiteți copilul să-și petreacă vara cu rudele. Faceți orice pentru a vă scoate copilul din acel grup. Dacă acest lucru nu este posibil, nu vă dați bătăuți. Spuneți copilului de ce dezaprobați minciuna și comportamentul antisocial și că sunteți de părere că petrecerea timpului cu acei prieteni încurajează acest tip de comportament. Să sperăm că, în timp, pe măsură ce copilul se apropie de sfârșitul liceului, asemeni multor altor copii, va fi mai puțin influențat de astfel de prieteni.

PROVIN MINCINOȘII DIN FAMILII

MAI PUȚIN PRIVILEGIATE?

Dovezile sunt contradictorii. Unele studii din vremea lui Hartshorne și May au găsit mai multă minciună în mediile familiale cu un statut socioeconomic mai scăzut. Cu toate acestea, alte studii nu au găsit nicio relație între minciună și venitul părinților. Câteva studii au comparat minciuna printre copiii negri și cei albi, dar ele sunt neconcludente, de vreme ce nu au luat în considerare diferențele de statut socioeconomic.

CONTEAZĂ CU ADEVĂRAT MINCIUNA?

Unii părinți ar putea crede că aceasta este o întrebare prostească. Bineînțeles că da. A minți este greșit și imoral. Alți părinți ar putea crede că nu ar trebui să faci un caz penal din aceasta. Fiecare

Acești părinți sceptici și-ar schimba totuși părerea dacă ar gândi că un copil care minte are multe șanse să crească pentru a deveni un delincvent. Exagerat? Câteva studii au încercat să confirme sau să

infirme această teorie. Deoarece aceasta reprezintă o problemă atât de importantă pentru toți părinții — până la urmă, dacă minciuna duce la criminalitate, atunci fiecare părinte ar trebui să-și facă griji — ofer fațetele variate ale întrebării în detaliu, astfel încât să puteți judeca singuri.

Cele șase astfel de studii pe care le-am găsit nu au folosit toate aceleași măsurători cu privire la minciună sau neadaptarea ulterioară. Cel mai bun dintre aceste studii a început în 1971, în Buckinghamshire, Anglia. Oamenii de știință au studiat copiii care aveau atunci între 5 și 15 ani. Unul din zece elevi din școlile publice (de stat) a fost selectat la întâmplare. Li s-au trimis chestionare părinților și profesorilor pentru a întreba despre sănătatea și comportamentul copilului. Un procent covârșitor de 93% de părinți a răspuns. Oamenii de știință au aflat despre sănătatea și tiparele de comportament ale unui număr de 3 258 de băieți și cam tot atâtea fete. Din moment ce foarte puține fete au avut probleme, oamenii de știință s-au concentrat asupra băieților.

Chestionarele întrebau părinții despre 37 de tipuri de comportamente diferite, inclusiv minciună, furt, mofturi la masă, fuga de acasă, reverie, timiditate, coșmaruri și distrugerea proprietății. Doi sociologi, dr. Sheila Mitchel și dr. Peter Rosa, au identificat cei mai „răi“ 10% dintre băieți, descriși de părinții lor ca având multe trăsături indezirabile.²⁷ Oamenii de știință i-au numit pe acești băieți „devianți“. Ei le-au comparat cazierile cu un grup „de control“ de băieți care nu aveau descrieri negative. Au nivelat grupul de băieți de control cu cei devianți în ceea ce privește vârsta și școala. Erau 321 de băieți în fiecare grup.

Măsurarea comportamentului criminal de mai târziu a fost obținută prin înregistrările tuturor înfățișărilor în fața completului de judecată, inclusiv curtea pentru minori, pentru infracțiuni condamnabile de-a lungul următorilor 15 ani. La acel moment, cei mai tineri copii ar avea 20 de ani, iar cei mai mari 30. Ofensele luate în considerare au fost

împărțite în trei categorii: furt, distrugerea proprietății și violența interpersonal.

Relatările părinților despre băieți când aveau între 5 și 15 ani au prezis aceste înfățișări ulterioare în sala de judecată. Ceea ce au relatat părinții despre băieți nu a prezis toate infracțiunile, doar anumite delikte. Nu au existat diferențe între devianți și cei de control în ceea ce privește fraudă, drogurile, atacurile sexuale sau problemele de băutură. Doar cei devianți au comis de două ori mai multe asemenea furturi, distrugerii de proprietăți și acte violente decât grupul de control.

Nu tot ceea ce a spus părintele a prezis criminalitatea de mai târziu, ci numai anumite trăsături. De fapt, băieții care și-au făcut griji în exces sau făceau mofturi la mâncare au avut mai târziu un comportament mai puțin criminal. Patru trăsături din copilărie au prezis criminalitatea 15 ani mai târziu: furtul, distrugerea, fuga de acasă și minciuna. Să aruncăm o privire mai îndeaproape la aceste două trăsături, în contrast cu minciuna și furtul.

În loc să comparăm devianții cu cei de control, să-i luăm în considerare doar pe devianți. Aduceți-vă aminte că aceștia sunt băieții despre care părinții lor au spus că au cele mai rele trăsături. Întrebările noastre sunt: au existat mai multe condamnări în viața adultă pentru acești devianți care au furat ca băieți decât

acei devianți care nu au furat? Au existat mai multe condamnări)

criminale pentru aceia din acest grup de devianți care au mințit ca băieți decât pentru cei care nu au făcut-o? Răspunsul la ambele întrebări este da.

7% dintre băieții ai căror părinți au spus „nu ia niciodată ceva care aparține altcuiva“ au fost condamnați pentru cel puțin un furt în următorii 15 ani. 20% dintre băieții ai căror părinți au spus că „s-a servit din lucrurile altcuiva cel puțin o dată sau de două ori“ au fost

condamnați pentru furt. Și 61% dintre băieții ai căror părinți au spus „a furat de câteva ori“ au fost condamnați mai târziu pentru furt!

Predicțiile referitoare la minciună nu sunt la fel de puternice, dar relația există. 4% dintre băieții ai căror părinți au afirmat că „spun întotdeauna adevărul“ au fost condamnați mai târziu pentru furt. 12% dintre băieții ai căror părinți au afirmat „că spune ocazional câte-o gogoasă“ au fost condamnați pentru furt. Și 36% dintre băieții ai căror părinți au afirmat că „spune minciuni

deliberate destul de des“ au fost condamnați pentru furt în următorii 15 ani.

Descrierile profesorilor au prezis, de asemenea, criminalitatea ulterioară, mai ales condamnările multiple. Dintre acei băieți despre care profesorul a spus că mint, procentul celor care s-au înfățișat în fața completului de judecată mai mult de o dată a fost de șase ori mai mare pentru băieții mai sinceri. Cifra este identică pentru cei despre care profesorul a spus că au furat.'

Există un număr de precauții pe care ar trebui să le avem în minte înainte de a ne alarma prea mult. Priviți încă o dată aceste cifre. Aproape două treimi, 64%, dintre acei băieți care, conform părinților lor, au mințit când erau copii, nu au devenit de-lincvenți la maturitate. În același timp, este nemaipomenit că o treime dintre cei despre care s-a raportat că mint au avut delictе infracționale atât de mulți ani mai târziu.

Lipsește unele informații cruciale. Este o minciună a unui copil de 5 sau 6 ani un factor de predicție la fel de bun ca minciuna unui copil de 10 sau 15 ani? Câți ani au fost între primele relatări ale minciunii frecvente și prima înfățișare în fața completului de judecată? Depinde acest lucru de vârsta copilului când minciuna a fost prima dată raportată? Trebuie, de asemenea, să știm dacă asocierea minciunii cu furtul este mai rea decât oricare dintre ele singură. Din nefericire, răspunsurile la aceste întrebări nu se află la îndemână,

deoarece studiul a fost făcut acum câțiva ani și, pentru a asigura confidențialitatea, dosarele au fost distruse. Autorii studiului își aduc aminte că doar minciunile din copilăria târzie prezic problemele la maturitate. De asemenea, furtul asociat minciunii a dus la probleme ulterioare mai mari decât minciuna singură.

În mod clar, aceste dovezi sugerează că un număr sesizabil de băieți care au mințit când erau copii au avut un comportament

Gând au fost combinate notările profesorilor cu cele ale părinților, predicția a fost mai bună, dar cifrele au fost foarte mici. Au fost doar 14 copii identificați atât de părinți, cât și de profesori ca mințind deseori. Jumătate dintre ei au fost mai târziu condamnați pentru furt. Au fost doar șapte copii identificați atât de părinți, cât și de profesori ca furând și patru dintre ei au fost

criminal antisocial ca adult. Acest studiu sugerează că minciuna ar putea fi un semnal de alarmă, dar trebuie să subliniez — ar putea fi. Majoritatea băieților care au mințit sau furat nu au devenit criminali, și nu știm de ce majoritatea nu au devenit în timp ce unii da. Au fost tipuri diferite de minciuni? Au răspuns părinții diferit la minciuni? Băieții care au devenit criminali au mințit în legătură cu probleme diferite? S-a întâmplat altceva în viața lor care i-a condus pe o parte dintre acești băieți pe calea cea bună? Sunt copiii care au devenit criminali aceiași care au continuat să mintă de-a lungul copilăriei lor, în timp ce alții au abandonat minciuna? Mincinoșii care au devenit criminali au fost cei mai proști mincinoși, cei care nu erau foarte isteți și care astfel au fost prinși atunci când au devenit adulți? Copiii care nu au devenit de-lincvenți au avut părinți care erau foarte sensibili la minciună și au exagerat cât de mult au mințit copiii? Nu au existat răspunsuri pentru aceste întrebări. Cercetarea nu a fost făcută.

Întrebarea crucială este: ce rol joacă minciuna în dezvoltarea comportamentului antisocial la copil? Este minciuna un simptom al unei probleme mai serioase sau este cauza problemelor ulterioare? Este minciuna parte din ceea ce fac copiii atunci când au probleme?

Dacă un copil care face pe deșteptul aruncă o biluță de hârtie atunci când profesorul este întors cu spatele, acel copil va nega aceasta probabil chiar și atunci când este întrebat pe loc. Prin acest raționament, copiii care au probleme vor minți, dar nu fiecare copil care minte va avea probleme.

Punctul de vedere contrar este acela că minciuna este per se un pas, poate unul capital, care conduce copilul spre un tipar de comportament antisocial. Minciuna ar putea reprezenta unul dintre semnele cele mai timpurii cum că copilul se îndreaptă într-o direcție greșită. Evitarea responsabilității, învățarea faptului că poți scăpa, furișarea pentru a reuși ar putea învăța copilul să încalce și alte reguli. Minciuna ar putea fi primul semn că apar probleme. Dacă un copil scapă cu minciuna, acest lucru l-ar putea face pe copil să-și asume riscurile implicate în alte acte antisociale.

Nimeni nu știe încă. Cercetarea necesară nu a început încă. Nu

de mare este copilul atunci când începe să mintă frecvent și cât de mult este menținut acest tipar.

În opinia mea, dovezile sunt suficiente pentru a spune că, dacă minciuna frecventă a copilului dumneavoastră persistă, luați acest lucru în serios. Dar lăsați-mă să adaug, de asemenea, în timp ce ar trebui să luați în serios, aduceți-vă aminte că majoritatea băieților care mint la o vârstă fragedă nu au probleme cu legea mai târziu.

TRECERE ÎN REVISTĂ

Nu există o delimitare clară, simplă sau un răspuns decisiv la întrebarea de ce unii copii mint mai mult decât alții. În cazul în care copilul are talentul pentru a reuși la un test fără a minți, probabil că nu o va face. Copilul care este suficient de isteț să recunoască riscurile de a fi prins, probabil că nu va minți. Dar când riscul este scăzut sau inteligența nu reprezintă talentul necesar pentru a atinge un scop, atunci a fi inteligent nu exclude minciuna.

Copiii care mint mult sunt mai neadaptați decât cei care nu mint, iar minciuna în copilărie prezice o șansă mai mare de probleme ulterioare cu legea. Dar majoritatea copiilor care mint nu au probleme mai târziu în viață; și nu știm dacă minciuna este un simptom sau o cauză a neadaptării.

Există unele dovezi ale faptului că minciuna face parte din-tr-un tipar de personalitate mai general, cel mai adesea și cel mai abil manifestat de copiii care îi manipulează pe ceilalți pentru atingerea propriilor scopuri finale. Acest tipar de manipulare este evident la unii copii până la vârsta de 10 ani. Nimeni nu a descoperit cât de devreme ar putea apărea, și nimeni nu a stabilit cu exactitate rolul pe care părinții îl joacă în dezvoltarea acestui tipar.

Unii copii — dar nu toți — cărora le lipsește supravegherea parentală mint mai des. Copiii sunt influențați să mintă de prietenii

așa cum știm cu toții, este cea mai puternică în adolescență. Interesant, felul în care simte băiatul referitor la tatăl lui are un rol. Băieții adolescenți care și-au respectat tatăl au fost mai puțin susceptibili la presiunea grupului. Și putem spune cu un oftat de ușurare, majoritatea copiilor mint mai puțin când trec prin fazele inițiale ale adolescenței.

Dacă un copil va minți sau nu într-o anumită situație depinde nu numai de factorii pe care i-am luat în considerare, ci și de natura fiecărei situații în parte. Nu numai caracteristicile copilului sau numai influența familiei și a prietenilor contează. Dacă un copil va minți sau nu depinde, de asemenea, de ceea ce este în joc. Influența unei anumite tentații contează probabil mai mult la o vârstă mai mică decât la una mai mare. Așa cum spun dr. Hartshorne și dr. May, „onestitatea pare să fie un amestec de acte specializate care sunt strâns legate de anumite trăsături ale situației în care înșelătoria reprezintă o posibilitate... Motivele pentru trișare, minciună și furt sunt foarte complexe și sunt specializate la fel cum sunt actele de înșelătorie“.²⁸

Care factori sunt mai importanți — inteligența, personalitatea, neadaptarea, educația primită, prietenii, specificul situației? Nimeni nu știe, deoarece tipul de cercetare care ar permite un răspuns la această întrebare nu a fost făcut încă. Pariez că importanța relativă a acestor factori va fi diferită în funcție de vârstă (evident la fel și pentru influența prietenilor) și caracteristicile individuale ale fiecărui copil.

Capitolul 3

Minciuna la diferite vârste

CÂT DE DEVREME POT MINȚI COPIII?

Lori este un copil energic de 3 ani și jumătate, spirit artistic. Într-o zi a decis să-și exprime creativitatea pe peretele dormitorului ei cu noile sale creioane. Pentru ea era o mare operă de artă. Pentru mama ei, totuși nu era un tablou prea frumos. „Lori, ai desenat pe perete?” a întrebat mama ei, în mod evident supărată. „Nu”, a răspuns Lori cu o mimică serioasă. „Atunci, cine a făcut-o?” „N-am fost eu, mami”, a replicat ea, tot ca un înger inocent. „A fost o mică fantomă?” a întrebat sarcastic mama ei. „Da, da”, a spus Lori. „A fost o fantomă.” Și-a susținut povestea până când mama ei, într-un final, a spus: „Păi, ai face bine să îi spui micii fantome să n-o mai facă sau o să-i pară rău”.

Unii oameni consideră că copiii mici sunt prea inocenți pentru a minți. Alții consideră că ar face-o dacă ar putea, dar le lipsește capacitatea. Dovezile sugerează faptul că copiii sunt capabili de minciună la o vârstă și mai mică decât cred adulții.

Pe la 4 ani, poate chiar și mai devreme, unii copii pot și vor minți. Nu fac pur și simplu greșeli sau confuzii între realitate și fantezii, ci încearcă deliberat să inducă în eroare.

Minciunile la această vârstă nu sunt o problemă gravă. Toți copiii și majoritatea adulților mint uneori. Cu toate acestea, părinții ar trebui să înceapă să-și facă griji când un copil minte frecvent, mai ales dacă minciuna persistă pentru o perioadă îndelungată. Când apare prima dată minciuna, părinții ar trebui să discute cu copiii lor

aspectele morale implicate. Așa cum vom vedea, înțelegerea de către copii a acestor probleme se schimbă enorm de la 4 la 14 ani.

Câteva studii sugerează faptul că copiii pot minți la o vârstă mult mai fragedă decât gândesc adulții care nu sunt familiarizați cu comportamentul copilăriei. Într-unul dintre ele, dr. Stephen Ceci și unul dintre studenții săi i-au tentat pe preșcolari să mintă pentru a proteja de pedeapsă pe cineva pe care-1 plăceau.¹ Copiii au fost lăsați într-o cameră cu o jucărie cu care li se spusese să nu se joace. Când experimentatorul a părăsit încăperea, un adult s-a jucat cu jucăria interzisă și a stricat-o. Când adultul a părăsit camera, investigatorul s-a întors și a întrebat copilul ce se întâmplase. Copiii erau împărțiți în două grupuri: cei care deja îl cunoșteau și îl plăceau pe adult (un „mentor“ cu care formaseră deja o legătură) și cei pentru care adultul era un străin. Aproape jumătate din copii nu l-au denunțat pe mentor. Unii au spus că nu știu cine a stricat jucăria, alții au spus că altcineva o stricase. Cu toate acestea, toți copiii cu vârste între 3 ani și jumătate și 4 ani au spus adevărul și au oferit informații asupra adultului străin.

Într-un alt studiu², băieții și fetițele de 3 ani au fost duși într-o încăpere și li s-a spus că experimentatorul va pune o jucărie surpriză pe masă și va pleca. Copiilor li s-a cerut să nu tragă cu ochiul și li s-a spus că se pot juca cu jucăria atunci când experimentatorul se va întoarce în încăpere. Apoi experimentatorul a plecat, în timp ce mama copilului completa un chestionar stând cu spatele la copil. După ce copilul a tras cu ochiul sau după ce au trecut 5 minute de când experimentatorul plecase, acesta s-a întors în încăpere și a întrebat copilul: „Ai tras cu ochiul?“

29 din 33 de copii au tras cu ochiul. Fiind întrebați în legătură cu acest aspect, ei au putut fi grupați în cei care au mărturisit, cei care au negat și cei care nu au dat niciun răspuns. Băieții au fost

mai sinceri decât fetele (două treimi dintre băieți au recunoscut că au tras cu ochiul, doar 15% dintre fete au recunoscut).

În încă un studiu³, mamele și profesorii unor copii de 4 ani au fost întrebați dacă copiii de vârste diferite ar spune deliberat o minciună. Procentul celor care au recunoscut că copiii mint a crescut odată cu vârsta copilului. Iată rezultatele:

Vârsta	Procentul părinților și profesorilor care au spus că copiii de această vârstă mint
3	33
4	75
5	90
6	100

Împreună, aceste trei studii arată faptul că cel puțin unii copii mici de 3 sau 4 ani vor minți în mod deliberat. Desigur, consecințele negative pentru minciună nu erau ridicate în niciunul dintre experimente. Dacă cercetătorul ar fi subliniat înaintea importanța sincerității sau costurile minciunii, numărul celor care au mințit ar fi fost mai mic. Aceste experimente au urmărit să vadă nu când mint copiii, ci dacă copiii de vârste atât de mici pot minți în orice condiții. Până la această activitate, majoritatea oamenilor de știință credeau că acei copii cu vârstele între 3 și 6 ani nu erau considerați capabili să facă distincția între a face neintenționat o greșeală și a spune deliberat ceva adevărat?

CÂT DE DEVREME ÎNȚELEG COPIII CONCEPTUL DE MINCIUNĂ?

Cât de bine pot ei să mintă? Este mai ușor de descoperit minciuna lor decât minciuna urmi alt cnnU9 c...,. ---1.---

În care sunt puse întrebările și de credințele adulților? Este mai posibil ca acei copii de 4 ani să fie mai „autosugestibili“ decât copiii mai mari? Adică, este posibil să înceapă să-și creadă propriile minciuni mai des decât le spun?

Pentru a putea răspunde la aceste întrebări, să examinăm cum gândesc copiii despre minciună.

Keith, un băiat de 6 ani, își împarte timpul între casa tatălui său și cea a mamei. Odată, tatăl lui Keith a plănuț să-l ia la ora prânzului pentru a putea merge la un meci de baseball. Dar tatăl lui Keith nu a știut că mama lui programase deja o lecție de tenis aranjată la aceeași oră. Când Keith a aflat că nu va merge la meci cu tatăl său, și-a sunat tatăl, rănit și furios.

„Ai mințit“, a țipat Keith. „De ce ai mințit?“ Tatălui i-a părut rău și a încercat să explice că nu a mințit, ci a fost o neînțelegere legată de programări. Dar Keith nu a vrut să creadă. Tot ceea ce știa era că tatăl lui a spus că vor merge la un meci de baseball — și nu s-au dus.

Până pe la vârsta de 8 ani, copiii consideră minciună orice afirmație falsă, indiferent dacă persoana care a spus-o știa că este falsă. Problema nu este intenția — ci doar dacă informația este adevărată sau falsă. Chiar și atunci când copiii mici știu că vorbitorul nu intenționează să inducă în eroare, tot îl mai numesc mincinos dacă, fără să vrea, dă o informație falsă. Dar majoritatea copiilor cu vârsta de 8 ani, ca și în cazul adulților, nu consideră o persoană că este mincinoasă dacă știu că acea persoană dă informații false fără să vrea.

Ar fi ușor să explicăm copiilor mici definiția minciunii ca reflectând incapacitatea lor de a face față unor probleme subtile, cum ar fi intenția. Rezultatul este tot ceea ce contează în gândirea morală nedezvoltată a unor astfel de copii mici, conform unor scriitori. O serie remarcabilă de studii recente din Austria, realizate de doctorii Wimmer, Gruber și Pemer⁵ au descoperit că lucrurile nu stau așa. Aceiași copii care nu recunosc importanța intenției în definiția pe care o dau minciunii răspund la intenție când este vorba de judecata lor morală în privința persoanei care

Mama se întoarce de la cumpărături. Ea a cumpărat ciocolată pentru o prăjitură. Maxi ar putea să o ajute să aranjeze lucrurile. El o întreabă: „Unde ar trebui să pun ciocolata?” „În bufetul albastru”, răspunde mama. Maxi pune ciocolata în bufetul albastru. Maxi își aduce aminte exact unde a pus ciocolata pentru a se putea întoarce să o ia puțin mai târziu. Îi place ciocolata. Apoi pleacă la joacă. Mama începe să pregătească prăjitura și scoate ciocolata din bufetul albastru. Rade puțin în aluat și apoi nu o pune la loc în bufetul albastru, ci în cel verde. Maxi nu este de față. Nu știe că ciocolata se află acum în bufetul verde. După un timp, Maxi se întoarce de la joacă flămând și vrea să ia niște ciocolată. Cu toate acestea, înainte ca Maxi să caute ciocolata, sora lui intră în bucătărie. Ea îi spune lui Maxi: „Am auzit că mama a adus niște ciocolată. Aș vrea și eu puțin; știi unde este ciocolata?”

Au fost citite patru versiuni diferite ale poveștii copiilor mici. Într-o versiune, Maxi vrea să fie sincer, dar îi dă o informație falsă (îi spune că este un bufet albastru) pentru că nu știe că mama a schimbat-o. În cea de-a doua versiune, rândul referitor la mama care transferă ciocolata din bufetul albastru în bufetul verde nu mai apare în poveste, astfel încât, când Maxi vrea să fie sincer și spune că este în bufetul albastru, el de fapt dă informația corectă. În următoarele două versiuni copiilor li se spune că Maxi vrea să o înșele pe sora lui. Sunt adăugate următoarele rânduri la poveste: „«Oh, Doamne,

se gândește Maxi, acum sora mea vrea să mănânce toată ciocolata. Dar vreau să o păstrez toată pentru mine. Trebuie să îi spun ceva complet greșit astfel încât să nu o găsească».“. Dacă rândul despre mama care transferă ciocolata din bufetul albastru în cel verde este lăsat, atunci avem o poveste în care Maxi vrea să o inducă în eroare, dar, fără să vrea, spune adevărul. Și dacă rândul referitor la bufet este scos, Maxi vrea să inducă în eroare și transmite informații false despre locul ciocolatei. Tabelul de mai jos arată cele patru condiții ale experimentului.

	Povestea 1	Povestea 2	Povestea 3	Povestea 4
Unde crede Maxi că este ciocolata	bufetul albastru	bufetul albastru	bufetul albastru	bufetul albastru
Unde este ciocolata	bufetul verde	bufetul verde	bufetul verde	bufetul verde
Intenția lui Maxi	sinceritate	sinceritate	inducere în eroare	inducere în eroare
Efectul lui Maxi	informație greșită	informație corectă	informație corectă	informație greșită

Majoritatea băieților și fetelor de 4 și 6 ani au spus că Maxi a mințit nu numai când a intenționat să mintă și a dat informații false (povestea 4), dar și când a vrut să fie sincer și să împartă cu sora lui, dar a indus-o în eroare pentru că nu știa că mama lui schimbase locul ciocolatei (povestea 1). Intenția nu a contat. Dar intenția a

contat pentru acei copii când au fost întrebați dacă i-ar da lui Maxi o stea de aur pentru că a fost drăguț cu sora lui sau una neagră pentru că a fost răutăcios cu ea. Majoritatea copiilor (75%) și-au bazat judecata morală pe intenția lui Maxi.*

Deși acești copii mici au folosit greșit termenul de „minciună”, au înțeles intenționalitatea. Știau că nu este bine să intenționezi să induci pe cineva în eroare. Deși acest lucru ar putea părea evident pentru unii cititori, până acum câțiva ani, când a fost făcut acest studiu, literatura de specialitate a menținut faptul că, la vârste mici, copiii nu făceau judecăți morale bazate pe intenție.

Dacă fac judecăți morale bazate pe intenție, cineva s-ar putea întreba de ce copiii mici nu folosesc intenția în definiția dată de ei minciunii. Unii dintre primii cercetători⁶ asupra minciunii la copii (1909) au sugerat că motivul ar putea fi legat de refuzul părinților de a explica în mod adecvat minciuna. Părinții evidențiază faptul că toți copiii ar trebui să spună adevărul, fără să explice faptul că a spune ceva fals nu este o minciună dacă nu știi că este fals. Alte cercetări au sugerat că ar putea avea mai mult de-a face cu dezvoltarea aptitudinilor de limbaj.

‘ Psihologii de dezvoltare care lucrează în tradiția lui Piaget ar putea să nu ia în considerare acest rezultat presupunând că copiii au judecat minciunile ca fiind rele doar pentru că aveau consecințe negative. Important, acest studiu cuprinde trăsături care demonstrează că nu este așa, iar rezultatele pot fi interpretate așa cum am făcut-o. (iV.ti.)

Ceea ce este important este faptul că la vârsta de 4 ani sau chiar mai mici copiii știu că intenția de a induce în eroare pe cineva este greșită. Astfel de copii foarte mici condamnă minciuna mai mult decât alți copii mai mari sau decât adulții. În cuvintele unui cercetător, copiii mici sunt „fanatici ai adevărului”⁷. Cu

siguranță, copiii mai mici cred că este mai rău să minți decât copiii mai mari. De exemplu, 92% din copiii de 5 ani au spus că este întotdeauna greșit să minți. Până la 11 ani, această cifră a scăzut până la 28%. Făcând o paralelă cu această schimbare, 75% din copiii de 5 ani au spus că ei nu au mințit niciodată, în timp ce niciunul dintre copiii de 11 ani nu a susținut o asemenea pretenție de virtute.⁸

Doctorii Candida Peterson, James Peterson și Diane Seeto, care au obținut aceste informații, au întrebat, de asemenea, copiii dacă diferitele tipuri de minciuni sunt greșite. Toate grupele de vârstă, de la 5 la 11 ani, au spus că minciunile pentru a evita pedeapsa (de exemplu a nu recunoaște că ai vărsat cerneala pe cuvertură) sunt mai rele decât minciunile nevinovate (de exemplu, a spune unui alt copil că îți place tunsoarea lui chiar dacă nu este așa). Minciunile altruiste (de exemplu a nu-i spune unui bătauș care vrea să bată alt copil unde se află acesta din urmă când de fapt știi) nu au fost condamnate de majoritatea grupelor de vârstă. Copiii de 5 ani i-au acordat chiar și acestei minciuni un grad mai scăzut decât copiii mai mari, deși au considerat că nu este atât de greșită ca minciuna pentru evitarea pedepsei.

Acești cercetători au întrebat, de asemenea, copiii ce se întâmplă când sunt spuse minciuni. Copiii cu vârste de la 5 la 9 ani au menționat pedeapsa cel mai des. La această vârstă fragedă, pedeapsa este o amenințare. Mai puțin de o treime din copiii de 11 ani au menționat pedeapsa, în timp ce jumătate dintre ei au spus că minciuna distruge încrederea, o consecință menționată de copiii mai mici.

Marie Vasek a obținut rezultate similare în interviurile cu băieți și fete cu vârste cuprinse între 6 și 12 ani.⁹ Ea a citit copiilor povești precum cea care urmează:

obosit să arunce cu bulgări unul în celălalt și au decis să arunce în mașinile aflate în trecere. Cu toții aruncau bulgări de zăpadă, dar

Bob a lovit scutul pentru vânt al unei mașini. Șoferul a oprit și a coborât din mașină. Toți copiii au fugit spre casele lor. Șoferul l-a văzut pe Bob aruncând bulgărele de zăpadă și fugind în casă, așa că s-a dus și a ciocănit la ușa din față. Mama lui Bob a venit din pivniță să răspundă la ușă. Nu văzuse ce făcuseră copiii, dar șoferul i-a spus ce se întâmplase. S-a dus și l-a găsit pe Bob, și acesta a spus că doar se băteau cu zăpadă. El aruncase un bulgăre într-un prieten, iar acesta s-a ferit și bulgărele a lovit din greșeală mașina. Toți au fugit pentru că nu voiau să aibă probleme.¹⁰

Conform lui Vasek, cel mai mic copil a spus că motivul principal pentru care minte oricine este acela de a evita pedeapsa, ca în această poveste. În timp ce erau de părere că este greșit să minți, au înțeles de ce oamenii o fac. Copiii mici de 5 și 6 ani, a conchis ea, vor minți pentru „...a evita pedeapsa de fiecare dată când suspectează că au făcut ceva pentru care vor fi pedepsiți... [Este] o alegere pentru copil între a spune adevărul și a-și asuma riscul [de a fi pedepsit] sau de a spune o minciună pentru a evita pedeapsa pentru fapta sa”.¹¹

Până la 10-12 ani, și poate mai devreme, copiii nu mai consideră minciuna întotdeauna greșită; ei devin mai „flexibili”. Dacă o minciună este greșită sau nu depinde de rezultatul situației. De exemplu, în interviurile mele cu copii, unul dintre ei, în vârstă de 12 ani, pe nume Bessie, a spus: „Dacă cineva v-ar fi întrebat dacă părul lui arată bine și nu era așa. Ai vrea să minți”. Un băiat de 11 ani, Robert, mi-a spus următoarea poveste când l-am rugat să-mi dea un exemplu când minciuna este în regulă: „Să spunem că un copil este foarte rău, un bătăuș sau așa ceva, care le face rău altor copii. Apoi dacă ai mințit și ai dat vina pe el, chiar dacă nu este așa, ar avea probleme și, din moment ce le face rău oamenilor, este în regulă să fie pedepsit”.

au încredere în tine, acest lucru nu este întotdeauna pe primul loc în mintea lor. Nici adulții nu-și amintesc întotdeauna consecințele pierderii încrederii atunci când se gândesc dacă să mintă. Relațiile ar

putea să nu fie aceleași odată ce minciuna a violat încrederea. Pierderea încrederii este dificil de reparat; uneori nu se poate repara niciodată.

Într-un articol care a apărut în 1987 în The Washington Post Magazine, scriitorul Walt Harrington a descris cum chiar și o minciună nevinovată, odată descoperită, schimbă modul în care prietenii se gândesc unul la celălalt. Scriitorul, bărbat, ia prânzul cu o femeie prietenă care avusese recent o aventură cu un bărbat prieten de-al lui. „Nu i-a spus bărbatului ei despre aventură, care reprezintă minciuna numărul 1. Bărbatul cu care a avut aventura i-a jurat că nu îmi va spune, care este minciuna numărul 2. Și, pe măsură ce stăteam și luam prânzul împreună, este pe cale să mă implice în minciuna numărul 3 prin a-mi spune în mod neașteptat adevărul: «Am avut o aventură. Știi despre ea?»“ Scriitorul decide să nu-și încalce promisiunea față de amantul ei și neagă. Câteva zile mai târziu, el i-a spus că mințise când a negat că știe despre aventură. „«Ești un mincinos foarte bun», a spus ea. «Te-am crezut.»“ El o întreabă dacă este supărată pe el. „«Nu, a spus ea încet, nu supărată. Dar schimbă felul în care gândesc despre tine. Nu cu mult, dar schimbă modul în care mă gândesc la tine.»“¹²

Pierderea încrederii este punctul pe care îl scot în evidență în conversația mea referitoare la minciună cu propriii mei copii. Explic cât de dificilă ar fi viața împreună dacă nu am putea avea încredere unii în alții să nu mințim. Explic, de asemenea, cât este de greu să ai încredere iar în cineva odată ce această încredere a fost violată. Odată ce știi că copilul tău a făcut alegerea să mintă, îndoielile și suspiciunile ar putea să nu fie atât de ușor îndepărtate. Nu este o lecție ușoară pentru ei de învățat. Pentru nimeni nu este o lecție ușor de învățat. Doar cei care au fost prinși cu minciuna și au pierdut încrederea cuiva apropiat înțeleg implicațiile.

Unii psihologi pediatri sunt de părere că le puteți insufla copiilor voștri aceste idei prin a le spune povești. Povestea The Boy who

mod fals că era atacat de un lup de atâtea ori, încât, atunci când a fost într-adevăr atacat de un lup, nimeni nu l-a crezut. Îmi aduc aminte că am fost foarte impresionat de lecția morală a acelei povești atunci când aveam 5 sau 6 ani. Nu-mi aduc aminte nici măcar să mă fi gândit la ea atunci când mi-am mințit părinții sau prietenii când eram adolescent. Poate că, dacă părinții mei ar fi continuat să-mi insuflă valorile morale pe măsură ce am crescut, mi-ar fi rămas. Am învățat din experiență, în adolescența târzie, în două relații romantice nefericite, cât de greu este să restabilești încrederea odată ce ai fost trădat.

SE SCHIMBĂ FRECVENTA MINCIUNII

ODATĂ CU VÂRSTA?

Un număr de studii au pus această întrebare, iar rezultatele sunt împărțite. Unele studii nu găsesc nicio schimbare, în timp ce altele au descoperit o frecvență mai mică a minciunii printre copiii mai mari. În oricare dintre cazuri, la fiecare vârstă, doar o minoritate a copiilor este raportată că minte. Poate că cel mai interesant este rezultatul conform căruia de la copilăria timpurie până la adolescența târzie, procentul copiilor care mint deseori rămâne cam la fel. Este o cifră scăzută, mai puțin de 5%.¹³ Din ceea ce am aflat în ultimul capitol, aceștia sunt copiii care este cel mai probabil să fie supuși riscului de a dezvolta alte dificultăți în viața lor.

Două probleme din această cercetare merită menționate. Prima, din moment ce datele provin din relatările părinților și profesorilor, trebuie să ne amintim de faptul că ele ar putea să nu reprezinte o sursă complet sigură din cauza efectului de halo/coame discutat anterior. Așa cum vom vedea, copiii devin mincinoși cu mai mult succes pe măsură ce cresc. Un lucru ușor de conceput, copiii ar

putea minți mai mult pe măsură ce cresc, însă datorită faptului că minciunile lor sunt mai puțin detectabile ---an mintit la fp] dp

Cealaltă problemă este felul în care trebuie interpretat rezultatul conform căruia procentajul celor care mint frecvent rămâne cam același. Există două posibilități referitoare la cine sunt acești mincinoși cronici.¹⁴ O posibilitate este aceea că acești mincinoși care apar la o vârstă fragedă, poate că la 5 sau 6 ani, rămân mincinoși cronici de-a lungul copilăriei și adolescenței. Cealaltă posibilitate este că a fi un mincinos cronic reprezintă o fază tranzitorie prin care trec puțini copii. Prin acest raționament, copiii care apar ca mincinoși cronici la vârsta de 7 ani nu vor fi aceiași ca cei de 11 ani. Singura cale de a afla care posibilitate este adevărată este urmărirea acelorași copii mai mulți ani. Acest tip de studiu longitudinal nu a fost făcut. Tot ceea ce avem sunt studii transversale cu privire la copiii din fiecare grupă de vârstă.

Cel mai probabil este faptul că ambele posibilități au loc. Pentru unii copii, minciuna cronică este o fază și, datorită intervenției parentale sau presiunilor reduse, minciuna cronică ia sfârșit. Alții ar putea continua, ceea ce ar putea deveni un pattem stabil de relaționare cu lumea.

În cazul în care copilul dumneavoastră prezintă dovezi de mincinos cronic, nu veți ști dacă este o fază sau începutul a ceea ce ar putea fi o cale pentru toată viața. Minciuna cronică ar trebui luată în serios, nu așteptați până când aflați dacă este o fază. Încercați să aflați de ce minte copilul dumneavoastră. Examinați-vă propriile comportamente. Faceți ceva care, într-un fel oarecare, încurajează sau vă forțează copilul să mintă? Minte copilul dumneavoastră ca răspuns la o altă problemă de acasă? Minciuna se datorează influenței prietenilor, așa cum am sugerat mai devreme? În oricare dintre cazuri, explicați-i copilului de ce minciuna face rău. Dacă nu credeți că aveți succes, atunci căutați consilierea.

MINT COPIII MAI BINE PE MĂSURĂ CE CRESC?

Copiii mici cred că adulții sunt atotputernici. Un copil de 5 ani, în felul lui imaginativ, a explicat: „Nu ar trebui niciodată să spui o minciună deoarece creierele din ranptp-u

Cu toate acestea, copiii află mai devreme decât cred majoritatea părinților că pot scăpa cu minciunile lor cel puțin pentru un timp. Pe la adolescența timpurie, și poate chiar și mai devreme, pe la 10 sau 11 ani, majoritatea copiilor devin destul de capabili să mintă. Nu mai sunt întotdeauna trădați de sunetul vocii lor, expresia feței, inconsistențe bătătoare la ochi în ceea ce spun sau alibiuri stranii. Pe măsură ce copiii capătă puterea de a induce în eroare, părinții își pierd certitudinea pe care o avuseseră înainte. Deși ar putea încă să descopere o minciună — copiii mai mari, asemeni adulților, fac deseori unele greșeli atunci când mint, și multe minciuni sunt dezvăluite de o descoperire accidentală — părinții învață că nu mai știu ceea ce gândesc, simt, fac sau plănuiesc copiii lor decât dacă aceștia vor ca părinții să știe.

Două treimi dintre cei din clasa întâi pe care i-am întrebat au spus că părinții lor ar putea să-și dea seama când mint, în timp ce mai puțin de jumătate din copiii de clasa a VII-a au spus că părinții ar putea să-și dea seama. În mod consecvent cu acest lucru, majoritatea celor din clasa a XI-a au spus că erau în clasa a V-a sau a VI-a când au putut să mintă pentru prima dată fără să fie prinși.

Nu există niciun semn de tipul unui Pinocchio cu nasul lung al minciunii la copii sau la adulți, nicio tresărire musculară, ni-cio inflexiune a vocii, nicio mișcare corporală care să reprezinte un semn neîndoielnic al minciunii — nicio indicație a faptului că o persoană minte sau spune adevărul. Totuși, există alte indicii comportamentale ale înșelăciunii. Uneori, indiciul este conținut de ceea ce spune persoana. Relatarea este prea de

departe, inconsistentă sau contrazice direct faptele. Deseori, indiciul că cineva minte nu constă în ceea ce este spus, ci în felul în care este spus. Sunetul vocii, expresia feței, mișcarea unei mâini care ar putea să nu se potrivească cuvintelor. Mincinosul ar putea să arate vinovat sau să sune temător sau să pară prea entuziast pentru a fi credibil.

Pe măsură ce cresc, copiii nu numai că devin mai capabili să spună minciuni altora, dar devin mai capabili să-și dea seama când sunt mințiți.¹⁶ Scuza falsă a mamei pentru motivul pentru care nu a putut veni la piesa de la școală, pretenția tatălui că nu

Nu este vorba atât de faptul că ei devin buni în detectarea minciunilor, ci mai degrabă de faptul că încep atât de prost, încât orice îmbunătățire pare semnificativă. Propria mea cercetare și alte cercetări au arătat că majoritatea oamenilor sunt prostiți de cele mai multe ori de minciuni.¹⁷ Îmbunătățirea care vine cu vârsta rezidă mai mult în capacitatea de a spune o minciună, nu atât în capacitatea de a-și da seama când cineva minte. Am găsit doar șase studii științifice care încearcă să descopere dacă, de fapt, copiii devin mincinoși cu mai mult succes pe măsură ce cresc. Rezultatele furnizează un suport oarecare pentru ceea ce știe fiecare părinte de adolescent: copiii mai mari sunt mincinoși mai mari decât copiii mai mici. Din moment ce copiii devin mai buni la toate pe măsură ce se dezvoltă, aceste studii nu sunt foarte instructive.

Un motiv pentru care un astfel de studiu ar putea să nu furnizeze rezultate concludente este acela că o comparație a grupelor de vârstă ar trebui să fie bazată pe aceeași minciună. Acest lucru nu este ușor în sine, pentru același motiv pentru care un copil de 6 ani și unul de 16 ani nu se joacă cu aceleași jocuri și nu urmăresc aceleași programe la televizor. Minciuna trebuie să aibă înțeles, să fie interesantă și să pară rezonabilă de-a lungul întregii grupe de vârstă care este studiată. Copiii de la fiecare vârstă trebuie să fie motivați în mod similar pentru a avea succes când spun o

minciună. Iar omul de știință trebuie să fie preocupat de etica faptului de a cere copiilor să mintă, atent să nu îi învețe fără să vrea tehnici de minciună sau că minciuna este un lucru bun.

În două studii, copiilor li s-a cerut să mintă asupra felului în care le plăcea gustul sucului de grepfrut. Într-unul dintre experimente, copiilor cu vârste de la 5 la 12 ani, alături de câțiva studenți la colegiu, li s-au dat două băuturi. Una era o băutură de grepfrut îndulcită, cealaltă era făcută fără zahăr. Copiilor li s-a solicitat să convingă o femeie cercetător de 24 de ani că băuturile aveau gust bun, indiferent de ce gust aveau în realitate. În cel de-al doilea studiu, unora dintre copii li s-a cerut, de asemenea, să mintă prin a spune că le-a displicut băutura dulce. Doctorii Robert Feldman, Larry Jenkins și Oladeji Popoola le-au spus copiilor că „scopul

P'jfnPT'impntiilni oct« ----- ♦.

televiziune care îi erau bine cunoscute subiectului au fost menționate pentru a ilustra tipurile de răspuns dorit”.¹⁸

Un alt studiu a prezentat diapozitive neplăcute și plăcute celor din clasele I și a V-a. Pentru jumătate dintre diapozitive, copiilor li s-a cerut să mintă prin a arăta o emoție diferită de ceea ce simțeau, la unele dintre diapozitive neplăcute li s-a cerut să le privească ca și cum ar fi avut sentimente plăcute, iar la unele dintre diapozitive plăcute să se uite ca și cum ar fi avut sentimente neplăcute.¹⁹ În încă un studiu, li s-a cerut unor băieți și fete cu vârsta de la 6 la 12 ani să se prefacă că sunt actori cărora li se ia un interviu referitor la ceea ce le place și ce nu. Li s-a spus să arate cât de bine pot juca prin a pretinde că le place sau că sunt neutri față de ceva ce, de fapt, nu le place, și prin a pretinde că nu le place sau sunt neutri față de ceva care le place.²⁰

Singurul rezultat consistent obținut de-a lungul tuturor studiilor este că copiii din clasa I (5 și 6 ani) au mai puțin succes ca mincinoși — adică sunt mai detectabili — decât copiii de 10 ani sau mai mari. Mai puțin clar a fost dacă fetele au mințit mai bine decât băieții, sau dacă minciunile au fost mai puțin detectabile dacă era ascuns un sentiment pozitiv sau negativ.

DE CE SUNT GREU DESPUS UNELE MINCIUNI

Atunci când nu sunt implicate emoțiile, este mai ușor să minți — mai ușor să minți despre fapte, planuri, acțiuni sau idei decât despre faptul că nu ești furios, că nu ți-e frică sau că simți orice altă emoție. Este mult mai ușor să minți despre faptul că ieri nu ai fost furios decât să ascunzi furia simțită în acel moment. Este mult mai ușor să ascunzi o iritare ușoară decât furia oarbă. Chiar și atunci când minciuna nu se referă la emoții, emoțiile implicate în faptul de a minți — teama de a nu fi prins, vina sau provocarea și entuziasmul de a reduce pe cineva la tăcere (o numesc „încântarea de a păcăli”) — pot face mai dificilă o minciună care să aibă succes.

Subiectul stomatologilor provoacă, de obicei, emoții puternice — de cele mai multe ori frică — atât în adulți, cât și în copii. Aaron, un băiat de 13 ani care avea probleme cu dinții, a fost întrebat de unchiul lui dacă mai fusese în ultimul timp la dentist.

„Da, a răspuns Aaron, am fost săptămâna trecută“.

„Și cum a fost?“, a întrebat unchiul lui. „A durut?“

„Nu, deloc. A fost floare la ureche“, a răspuns Aaron fără nicio ezitare de moment. Mai târziu, unchiul a aflat că băiatul nu mai fusese la dentist de câteva luni, iar atunci când s-a dus, i-a fost foarte frică de injecțiile cu novocaină.

Câteva luni mai târziu, unchiul l-a întrebat din nou pe Aaron dacă fusese la dentist. De data aceasta unchiul a observat că băiatul

privea în altă parte, nu a spus nimic pentru un moment, a răspuns repede că nu, apoi la fel de repede a început un comentariu lung despre un film pe care îl văzuse cu o seară înainte. Așa cum s-a dovedit, Aaron fusese la dentist cu o săptămână înainte și, din ceea ce au spus părinții lui, i-au fost scoase două măsele de minte și plânsese și țipase mult.

Emoțiile, mai ales când sunt puternice, produc schimbări involuntare în comportament care sunt greu de ascuns. Aceste schimbări ar putea fi înregistrate oriunde și oricând — pe față, mișcările manilor, postură sau sunetul vocii. Pentru a reuși, mincinosul trebuie să suprime toate aceste semne de emoție care nu se potrivesc cu minciuna. Mincinosul trebuie să fie capabil să-și monitorizeze și să-și controleze comportamentul. Acest lucru nu este ușor pentru majoritatea adulților; este și mai greu pentru copiii mici. Emoțiile puternice și efortul depus pentru a controla semnele acestor emoții pot distra într-o asemenea măsură, încât mincinosului să-i fie greu să gândească clar și să vorbească convingător.

VINOVĂȚIA DE A MINȚI

În experimentele care examinează dacă copiii mai mari mint mai bine decât cei mai mici, a fost eliminat un tam-nn

știință au autorizat minciuna, fiind invocat un motiv plauzibil (că au fost la o emisiune televizată). Când un copil falsifică o notă mai bună pe carnetul de note sau pretinde că nu a băut scotch-ul din dulapul de băuturi, nicio autoritate nu îi spune copilului să mintă. Aceasta este alegerea copilului, făcută împotriva dorințelor părinților sau profesorului. Când minciuna nu este cerută sau autorizată, atunci copilul s-ar putea simți vinovat. Aceste sentimente de vină fac mai greu de spus minciuna. Sunt o povară pentru mincinos și pot face ca minciuna să eșueze.

Vina ar putea, până la urmă, să-l determine pe mincinos să mărturisească, date fiind amploarea și durerea ei. Ușurarea resimțită deseori motivează o mărturisire. Iam, de 10 ani, spune așa: „Nu știu, este ca și cum, uneori, dacă ai spus o minciună mare, ar fi pe conștiința ta și trebuie să spui cuiva. Dacă e ceva foarte rău. Doar ca să scapi de ea și să nu te mai deranjeze vreodată”²¹. Chiar dacă mincinosul încearcă să mențină minciuna, semnele de vină — privirea întoarsă, sunetul vocii aplatizat sau agitat — ar putea trăda prefăcătoria mincinosului.

Desigur, nu toți copiii se simt vinovați când mint. La vârste mai mici, majoritatea copiilor cred că minciuna este întotdeauna greșită. La adolescență, majoritatea nu mai sunt atât de convinși că toate minciunile sunt rele. Părinții cărora le-am luat interviu au spus că, dacă îți crești corect copilul, acesta se va simți vinovat dacă te minte. Nu există nicio cercetare pe care să o cunosc să susțină această speranță. Cercetarea mea asupra adulților sugerează că oamenii nu simt vină atunci când mint o țintă pe care nu o respectă, cu care nu împărtășesc aceleași valori. Mă aștept de la copiii care își mint părinții care impun reguli injuste, dure și inflexibile să se simtă mai puțin vinovați, tot așa cum adulții nu se simt vinovați pentru că au mințit un angajator despre care cred că se poartă nedrept cu ei. Sentimentul de vină în ceea ce privește minciuna este cel mai puternic atunci când mincinosul împărtășește aceleași valori cu victima minciunii.

Rachel este în clasa a X-a și este foarte mândră de reușitele ei școlare. Părinții ei, ambii profesori de colegiu, sunt, de aseme-

de săptămână pentru care nu se pregătise, și-a mințit părinții, spunând că s-a descurcat bine. Dar, în timpul sfârșitului de săptămână, părinții au observat că acționa ursuză și apatică, foarte diferită de cum era ea însăși. Când au venit musafiri și părinții lui Rachel s-au lăudat cu reușitele ei de la școală, ea a părăsit brusc încăperea. Duminică seara, Rachel nu a mai putut suporta și a recunoscut în fața părinților minciuna.

Un copil poate justifica cu ușurință mințirea unui părinte care pare să fie îngăduitor cu acțiunile interzise copilului. Dacă vă îm-bătați, de exemplu, adolescentul dumneavoastră ar putea gândi că este o ipocrizie să-l pedepsiți pentru că s-a îmbătat la rândul lui, Mulți adulți nu se simt vinovați de faptul că mint ținte anonime sau instituții ca Ma Bell sau Uncle Sam*. Probabil că de aceea nu l-am convins niciodată pe fiul meu Tom că este greșit să mintă despre vârsta lui când vrea reducere pentru copii la un cinematograful sau pentru transportul public. Știe că mulți adulți trișează și nu înțelege de ce nu o facem și noi. Mai mult, nu înțelege de ce ne așteptăm ca el să trăiască în conformitate cu standarde pe care el știe că alții nu le respectă.

Ar putea să nu existe sentimentul de vină referitoare la minciună atunci când mincinosul crede că toți ceilalți mint. Asta este ceea ce susțin unii preadolescenți. Deși nu există dovezi științifice în acest sens, bănuiesc că acesta reprezintă un motiv pentru care adolescenții au mai mult succes când mint. Ei simt mai puțină vină pentru că și-au mințit părinții sau profesorii. Respingerea valorilor parentale, o formă de rebeliune, observarea picioarelor de lut pe care se sprijină autoritatea sunt des întâlnite la mulți adolescenți. Pentru unii, minciuna ar putea fi una dintre căile de a-și stabili propria identitate, de separare și dobândirea independenței — un stadiu necesar al adolescenței.

Puțini oameni, copii sau adulți, se simt vinovați pentru minciunile triviale. Când mincinosul consideră că minciuna nu va face rău nimănui, nici măcar țintei minciunii, sentimentul de vină este relativ absent. Chiar și atunci când minciuna are consecințe mari, mincinoșii nu se simt vinovați când minciuna este autorizată.

Ma Bell și Uncle Sam sunt termeni folosiți în jargon pentru a desemna un

Spionii nu au niciun sentiment de vină pentru înșelătoria lor, deoarece minciuna a fost autorizată de țara pentru care lucrează.

Dacă cineva cu autoritate îi spune copilului să mintă, este puțin probabil din partea copilului să aibă vreun sentiment de vină din cauza actului. Minciuna este mai ușor de spus fără sentimentul de vină. În toate experimentele pe care le-am descris (cu excepția Hartshorne și May și a experimentelor pe care le-am descris la începutul acestui capitol), din moment ce minciunile au fost autorizate de oamenii de știință, minciunile copiilor au fost relativ neînsoțite de sentimentul de vină. Ca urmare, nu dezvăluie prea mult referitor la majoritatea minciunilor pe care le spun copiii părinților și profesorilor.

TEAMA DE A NU FI PRINS

Bănuiesc că acei copii din experimentele asupra minciunii nu au avut niciun motiv să se teamă de consecințele prinderii lor, niciun motiv să creadă că dacă vor fi prinși vor pierde ceva sau vor fi pedepsiți. Cu toate acestea, majoritatea minciunilor dintre părinți sau profesori și copii au consecințe negative dacă sunt descoperite. În cazul minciunilor care contează, mincinosului îi este teamă să nu fie prins deoarece este foarte probabil să fie pedepsit.

Aceasta reprezintă o modalitate de a face diferența între minciunile importante și cele triviale: va fi mincinosul pedepsit dacă va prins cu minciuna? Care este prețul dacă este prins? Deseori există două pedepse — una pentru minciuna în sine, cealaltă pentru că actul minciunii a fost proiectat să ascundă.

Asemeni sentimentului de vină, teama de a nu fi prins face mai greu de spus minciuna, ar putea motiva mărturisirea și poate produce semne pe față, corp și în voce care să trădeze minciuna. Această teamă poate deveni un chin, iar oamenii ar putea mărturisi pentru a scăpa de această povară. Teama poate dezorganiza încercările mincinosului de a menține o linie constantă. Poate genera schimbări în felul în care mincinosul vorbește, în sunetul vo-

Charlotte, 10 ani, care este ca un băiețoi, iubea la nebunie noii blugi Guess pe care mama ei i-i cumpărase. Mama ei a avertizat-o că au fost scumpi și Charlotte ar trebui să aibă grijă să nu îi Strice. I-a purtat la școală aproape în fiecare zi. Într-o zi, în timp ce aluneca la baza a doua la un meci de baseball, ea a rupt foarte rău un crac al blugilor. S-a grăbit acasă și, înainte ca mama ei să o poată vedea, Charlotte a ascuns blugii în fundul dulapului. O săptămână mai târziu, mama Charlottei a sugerat să poarte blugii cu o bluză nouă. Charlotte s-a bâlbâit și a spus că mai degrabă ar purta

o fustă, care nu este atât de tipică pentru Charlotte. Mama ei a fost bănuitoare. Când a cerut să vadă blugii, Charlotte a spusă că i-a lăsat la prietena ei Karen — doar că Charlotte nu mai fusese acasă la Karen de mai bine de o săptămână.

Nu toți cei care mint se tem să nu fie prinși. Această teamă este de obicei cea mai puternică atunci când mizele sunt ridicate, când consecințele prinderii sunt mari. Chiar și atunci, unii mincinoși sunt mai vulnerabili la sentimentul de teamă. Reputația victimei influențează, de asemenea, cât de multă teamă simte mincinosul. Copiii mici care cred că părinții lor omnipotenți pot detecta întotdeauna o minciună se vor teme mai mult să nu fie prinși decât copiii mai mari care au învățat că uneori pot să scape.

În aproape toate cercetările asupra înșelătoriei la adulți sau la copii, oamenii de știință au studiat mai degrabă minciunile nevinovate sau triviale, în care nu sunt prea multe în joc, decât pe cele importante. În cazul minciunilor neautorizate, miza este încrederea, și nimeni nu vrea să fie nedemn de încredere. Experimentele pe care le-am analizat nu au riscat încrederea deoarece copiii probabil că nu îi vor mai vedea niciodată pe cei pe care i-au mințit.

ÎNCÂNTAREA DE A PĂCĂLI

Există un al treilea set de sentimente care pot trăda o minciună. Eu le numesc „încântarea amăgirii“. Include entuziasmul de a prosti pe cineva, de a întâlni provocarea de a „reduce pe cineva la tăcprp” Ar mitpa A-viclta nr» dr. ----1-*-----

adult care își înșală partenerul sau de un copil care induce în eroare un părinte. Bănuiesc că în adolescență această provocare și acest exercițiu de putere poate reprezenta un factor important care motivează decizia de a minți. Chiar și la vârste mai mici, copiii ar putea privi minciuna ca pe un tip plăcut de joc. De fapt, multe jocuri deopotrivă pentru copii și adulți implică minciuna. Pocherul este un exemplu perfect. La fel este și un joc de copii numit „Who Has

the Button“ [Cine are nasturele]. Astfel de jocuri dezvoltă și exersează aptitudinile implicate în minciună.²²

Încântarea de a păcăli, în felul său, poate motiva o mărturisire atunci când minciunosul dorește să câștige admirația cuiva. Infractorii sunt deseori prinși deoarece nu pot rezista tentației de a se lăuda cât de isteți au fost ei într-o anumită tâlhărie. Copiii ar putea fi tentați să împărtășească reușitele lor spunându-i unui prieten cât de ușor i-a indus în eroare pe mami și pe tati. Este mai puțin probabil ca un copil să simtă încântarea de a păcăli când minte un părinte, mai adesea când reduce la tăcere un prieten credul, mai ales dacă unii amici sunt prin preajmă pentru a se delecta cu numărul lor.

Stephanie și Jason, doi copii în clasa a IV-a, se amuzau să tachineze alți copii, mai ales pe Steven, „puștiul cel nou“. Odată, în timpul unei pauze în curtea școlii, Stephanie și Jason l-au convins pe Steven că sunt frate și soră. Ei au explicat că părinții lor sunt divorțați și că, atunci când s-au despărțit, fata s-a dus să locuiască cu mama, iar băiatul s-a mutat cu tatăl. Pe măsură ce elaborau, un grup de copii (care știau că Stephanie și Jason nu sunt rude) s-a adunat în jurul lor pentru a se amuza de spectacol. Când Jason a înfrumusețat povestea, adăugând că tatăl lui este recăsătorit — cu directorul școlii —, perechea nu s-a mai putut abține și a izbucnit în râs.

PREGĂTIREA REPLICII

Minciunile eșuează nu numai din cauză că semnele emoționale — vină, teamă și încântarea amăgirii — trădează minciunosul.

Minciunile sunt mai ușoare atunci când minciunosul știe dinainte exact când va fi nevoie să mintă. Acest avertisment acordă minciunosului timp să inventeze o replică falsă credibilă și să o repete, să anticipeze întrebări și să inventeze răspunsuri. Să presupunem că o fată intenționează să iasă cu un prieten pe care părinții ei au spus că nu poate să îl vadă. Pentru a se asigura că nu este prinsă, are timp să inventeze o poveste de acoperire — cum ar fi că și-a petrecut

noaptea acasă la prietena ei — și să anticipeze întrebările care ar putea fi puse a doua zi. Are nevoie de o explicație care să sune rezonabil când tatăl ei spune că a încercat să vorbească cu ea, dar nu a răspuns nimeni acasă la prietena ei. Când oamenii sunt nevoiți să inventeze un răspuns pe loc, există deseori indicii ale gogoșilor turnate. Acestea nu sunt semne ale minciunii propriu-zi-se, ci sunt semne ale gândirii prompte. Dacă vă întrebați fiica adolescentă: „Crezi că Gorbaciov va rămâne la putere?“, v-ați aștepta să vedeți semne ale gândirii, din moment ce majoritatea copiilor nu s-au gândit la acea întrebare. Dar dacă întrebarea este „Unde ai fost aseară, când am sunat la Sally acasă? Nu a răspuns nimeni.“, atunci semnele gândirii răspunsului ar indica probabil minciuna, din moment ce nu ar avea nevoie de timp de gândire — adică, dacă spune adevărul.

Exersarea face un mincinos perfect. Cu cât spui mai des o minciună, cu atât mai bine o vei face. Acest lucru se datorează parțial faptului că înveți că poți scăpa neprins și că încrederea ta în curs de dezvoltare alungă orice teamă de a fi prins. Dacă un copil a învățat că mama este o adversară slabă în ceea ce privește un anumit tip de minciună, există mai puțină teamă de a fi prins. Minciuna repetată scade, de asemenea, șansa de a avea sentimente de vină referitoare la o minciună. Întrebarea dacă a minți este corect sau greșit apare, de obicei, atunci când cineva se gândește pentru prima dată dacă să spună o minciună. Acesta este momentul când sentimentul de vină poate interveni în succesul minciunii. Dar după prima dată, minciuna devine mai ușor de spus cu fiecare succes. Cam când aceeași minciună a fost spusă a doua sau a treia oară, este acordată o considerație mai mică ramificațiilor morale sau posibi-

Uneori, oamenii încep chiar să-și creadă propria minciună dacă o spun de suficiente ori. Copilul care își sporește reputația prin povestea pe care o inventează despre cum îl bagă la apă pe tipul cel dur ar putea uita că nu s-a întâmplat cu adevărat după ce o spune de trei sau patru ori, asemeni pescarului care începe să creadă

propriile născociri despre „peștele uriaș care a scăpat“. Pescarul sau copilul lăudăros, dacă sunt provocați, își pot aminti faptele, dar ar putea necesita unele eforturi. Această capacitate de a se înșela chiar și pe sine însuși are un beneficiu secundar pentru minciinosul aspirant: când oamenii își cred propriile minciuni, ei fac mai puține greșeli când mint. Într-un fel — cel puțin în mintea lor — ei spun adevărul. Deși nu cunosc nicio cercetare referitoare la acest aspect, mă aștept ca să fie mai susceptibili la acest efect copiii foarte mici.

Următorul tabel face sumarul variabilelor care fac ca minciuna să fie ușoară sau dificilă:

	Greu de mințit	Ușor de mințit
Mizele sunt:	Ridicate	Scăzute
Pedepsit dacă este prins mințind	Da	Nu
Pedepsit dacă este prins pentru actul pe care minciuna îl ascunde	Da	Nu
Experiența de a scăpa cu această minciună	Nu	Da
Ținta minciunii este naivă:	Nu	Da
Respectul pentru ținta minciunii:	Da	Nu

Împărtășește valori cu ținta minciunii:	Da	Nu
Minciuna este autorizată:	Nu	Da
Ținta este dură, nedreaptă, injustă	Nu	Da
Provocarea de a induce în eroare ținta:	Da	Nu
Alte persoane care au fost martore cu bună știință la înșelătorie	Da	Nu

DEZVOLTAREA CAPACITĂȚILOR DE A MINTI

Multe dintre capacitățile care se dezvoltă odată cu vârsta — capacități necesare copiilor pentru a-și asuma tot mai mult responsabilitatea pentru ei înșiși — le permit, de asemenea, să aibă mai mult succes dacă aleg să mintă. Abraham Lincoln este celebru pentru ceea ce ar fi spus, și anume că nu are o memorie suficient de bună pentru a minți. Dar nu toate minciunile necesită o memorie bună. Minciunile în care nu este spus nimic fals — le numesc minciuni de tănuire — nu depind de memorie. Iată o minciună tipică de tănuire în care o memorie bună nu este necesară: când mama îl întreabă cum a fost ziua, Johnny nu menționează faptul că a fost reținut după ore de director, care amenință că, data următoare când Johnny va mai arunca o biluță de

hârtie în profesor, va fi suspendat. Johnny nu a spus nimic fals și nici nu a fost nevoit să-și amintească un alibi elaborat.

Dar să presupunem că mama ar fi observat că a ajuns mai târziu decât de obicei și îl întreabă de ce. Dacă Johnny ascunde adevărul (că a fost reținut după ore de director) spunând că s-a dus până acasă la prietenul lui, Joe, și au jucat ping-pong, el trebuie să-și aducă aminte această replică și implicațiile sale. În ziua următoare, când mama lui Johnny îl întreabă dacă sora lui Joe s-a întors de la colegiu, Johnny nu poate spune „De unde să știu?” El trebuie să-și aducă aminte că a spus că a fost acolo cu o zi în urmă. Memoria se îmbunătățește odată cu vârsta, ca și în cazul multor altor aptitudini, iar la adolescență este la fel de bună precum cea a unui adult.

Minciuna de succes necesită mai mult de un singur pas înainte; ea necesită planuri de contingență variate. Minciunile de tănuire necesită mai puțin aceste aptitudini. Tănuirea necesită doar să îți dai seama dacă vei fi întrebat direct în legătură cu ceea ce vrei să ascunzi. Tănuirea ar putea avea efect în problema lui Johnny, dar dacă Debra a spart vaza favorită a mamei ei, nu se poate aștepta să nu fie întrebată dacă mama află ce s-a întâmplat când ajunge acasă.

Relatarea unei povești false are cerințele cele mai mari pentru capacitatea mincinosului de a gândi strategic. Johnny ar trebui să

ia în considerare un număr de aspecte dacă vrea ca povestea lui cu ping-pongul să fie credibilă. Trebuie ca deja să fi manifestat interesul pentru ping-pong pentru ca mama să creadă că el ar vrea să meargă la Joe acasă să se joace. Apoi, trebuie să se asigure că Joe este o persoană cu care își petrece timpul deseori. Care sunt șansele ca mama să se fi oprit acasă la Joe? Ar fi putut ca mama să vorbească cu mama lui Joe în acea zi sau imediat după? Cel mai bine pentru el ar fi să își bazeze povestea lui falsă de acoperire pe un prieten pe ai cărui părinți mama lui nu îi cunoaște. Dacă nu poate face aceasta într-un mod credibil, ar trebui să planifice un răspuns dacă mama spune: „Am vorbit cu mama lui Joe în du-pă-amiaza aceasta și nu

mi-a spus că ai fost acolo“. El ar putea fi pregătit să spună: „Ei bine, ne-am plictisit să jucăm ping-pong și ne-am dus la magazin pentru o revistă“. O astfel de planificare sofisticată se maturizează odată cu vârsta. Unii oameni nu se pricep niciodată prea bine, alții expun mentalitatea unui jucător de șah când au 6 ani. Dar, pentru majoritatea copiilor, aceasta se dezvoltă pe măsură ce cresc.

Un mincinos de succes ia în considerare perspectiva țintei care este mințită. Asumându-și rolul celeilalte persoane, luând în considerare ce va părea credibil și ce va părea suspicios pentru acea persoană, mincinosul evaluează impactul propriului său comportament asupra țintei și își ajustează și armonizează comportamentul în conformitate.

Johnny ar trebui să-și dea seama că, dacă ar spune că s-a oprit la bibliotecă pentru a lua niște cărți, mama ar putea deveni suspicioasă deoarece știe că el nu se duce prea des la bibliotecă. El ar putea, de asemenea, să respingă această replică dacă își aduce aminte că mama este foarte interesată de cărți și ar putea cere să vadă ce a luat. Preșcolarii nu sunt foarte buni la aceasta deoarece, la astfel de vârste mici, copiii nu realizează că există mai mult de o perspectivă — a lor — asupra unui eveniment. Ei cred că toată lumea gândește ca ei. Pe măsură ce avansează către adolescență, copiii devin mai capabili să se pună în pielea altcuiva.

Pentru a minți bine, un copil trebuie, de asemenea, să dezvolte aptitudini de limbaj, folosind cuvinte pentru a se referi la lucruri care nu sunt de fapt prezente. Copiii trebuie să fie capabili

să-și descrie discursul — de la vocabular la inflexiune pentru a-și

adresa mesajul la conținutul propriu-zis — pentru a se potrivi

contextului particular să armonizeze ceea ce spun cu ținta. Aceste

aptitudini ale limbajului se dezvoltă destul de devreme, uneori la vârsta de 4 ani, deși sunt departe de a fi perfecte la acea

vârstă²³

Un mincinos de succes este un locutor subtil, capabil să gândească repede și să inventeze relatări plauzibile când este prins cu garda jos. Chiar dacă Johnny nu a pregătit un răspuns pentru întrebările mamei lui, ar trebui să fie capabil să improvizeze rapid un răspuns. Deși unii oameni sunt adepții fervenți ai gândirii rapide și ai inventării subtile a unui răspuns credibil, copiii mici nu sunt. Dar și acest lucru se îmbunătățește, de asemenea, odată cu vârsta.

Aptitudinile pentru minciună necesită și controlul emoțiilor. Un mincinos bun are capacitatea să invoce emoții pe care nu le simte, să sune și să pară calm, interesat, mulțumit sau orice alt sentiment necesar pentru acea minciună. La fel de important, mincinosul trebuie să fie capabil să ascundă semnele de emoție care ar putea să îl trădeze. Johnny ar putea fi supărat pe director, crezând că a fost sancționat ca măsură disciplinară. Ar putea să se teamă că va fi prins, știind că părinții se vor lua rău de el pentru că are probleme la școală și pentru că i-a mințit. Poate că se simte vinovat pentru că și-a mințit părinții sau entuziasmat de provocarea de a avea succes. Oricare dintre aceste emoții va trebui să fie ascunsă, fiind necesară o mască potrivită pentru această situație. Câteva din propriile mele cercetări asupra copiilor au descoperit că această capacitate de a-ți controla expresia, ca majoritatea celorlalte capacități, se îmbunătățește odată cu vârsta, iar la adolescență va ajunge la același nivel de competență cu cel găsit la maturitate.²⁴

Aceste capacități — memorie, planificare, asumarea rolului celeilalte persoane, gândirea și vorbirea rapidă și controlul emoțiilor — sunt toate necesare copilului pentru a se maturiza. Ironic, capacitățile care îi fac pe părinți să fie mândri și mulțumiți de dez-

Creșterea și dobândirea independenței înseamnă că un copil are capacitatea și, de asemenea, responsabilitatea de a alege între sinceritate și nesinceritate. Când un copil știe că nu poate

scăpa cu minciuna, nu prea există alegere. Tentația există numai când copiii știu că pot reuși dacă aleg să inducă în eroare.

Independența înseamnă a avea controlul asupra informației referitoare la tine însuși, pe care o dezvăluie celorlalți. Intimitatea înseamnă să iei tu însuși o decizie referitoare la cine știe și ce știe despre tine. Pentru a avea un astfel de control — să te bucuri de intimitatea ta — nu este necesară minciuna. Așa cum părinții le spun adeseori copiilor lor, în cuvinte mai frumoase sau mai răutăcioase: „Hei, nu e treaba ta, nu mă întreba pe mine“, tot așa un copil poate avea din când în când dreptul de a-i spune același lucru părintelui.’

Aceste observații despre motivul pentru care mint adolescenții sunt o paralelă la punctul de vedere psihanalitic asupra minciunii, care accentuează rolul minciunii în stabilirea independenței de familie. Psihanalizii văd minciuna nu ca pe ceva specific adolescenței, ci ca prezentă de-a lungul întregii copilării. Psihologul Michael F. Hoyt scrie: „... prima minciună de succes a copilului eliberează de tirania omniscienței parentale, cu alte cuvinte copilul începe să simtă că are o minte proprie, o identitate privată necunoscută părinților săi“.²⁵ Secretele, tănuirea informațiilor, continuă dr. Hoyt, sunt văzute ca jucând „... un rol semnificativ în dezvoltarea normală a granițelor eului și conceptului de sine. ... Mai general, a fi în posesia unui secret conferă sentimentul de a avea ceva care îți aparține numai ție“.²⁶

Alături de schimbările capacităților, există, de asemenea, schimbări ale atitudinilor care fac mai ușor de spus minciuna și mult mai probabilă atunci când copiii ajung la adolescență. Convențiile sociale care erau inviolabile înainte acum par

' Citind aceste pagini, fiul meu Tom mi-a spus că era o prostie din partea mea să sugerez că vreun copil ar putea spune asta. „Dacă spui: «Nu mă poți întreba despre asta», părinții tăi știu că ai făcut

ceva și vei fi pedepsit , a ex--U~-- -1 ™ Hrentate: majoritatea părinților ar presupune că

arbitrare. Tânărul adolescent, în mod tipic, nu mai acceptă fără să pună la îndoială, sau deloc, legitimitatea multor reguli sociale.²⁷

Anna Freud, fiica lui Sigmund Freud și copil de psihanalist, a dat una dintre cele mai inteligente caracterizări ale schimbărilor dramatice din atitudinile adolescentului. În *The Ego and the Mechanism of Defense*, ea a scris că adolescenții sunt

... excesiv de egoiști, privindu-se drept centrul universului și singurul obiect de interes, și totuși nu mult mai târziu în viață sunt capabili de atâta sacrificiu de sine și devoțiune.

Ei formează relațiile de dragoste cele mai pasionale numai pentru a le destrăma tot atât de abrupt pe cât le-au început.

Pe de o parte, se aruncă entuziaști în viața comunității și, pe de altă parte, au un dor neostoit, copleșitor, pentru solitudine. Oscilează între supunerea oarbă sub un lider ales cu grijă și răzvrătirea sfidătoare împotriva oricărei și tuturor autorităților. Sunt egoiști și orientați spre partea materială și, în același timp, plini de idealuri înalte. Sunt asceți, dar vor plonja dintr-odată în indulgența instinctuală a caracterului celui mai primitiv. Uneori, comportamentul lor față de alți oameni este neșlefuit și nepăsător, și totuși ei înșiși sunt extrem de suspicioși. Dispozițiile lor variază între optimismul cu inima ușoară și cel mai negru pesimism.²⁸

Din această perspectivă, adolescentul dumneavoastră ar putea fi în totalitate demn de încredere într-o zi, într-o anumită dispoziție, și complet nedemn de încredere în următoarea zi, cu schimbarea opusă a dispoziției.

Adolescenții devin mai încrezători în capacitatea lor de a-și induce în eroare părinții și se tem mai puțin că vor fi prinși. Așa cum am menționat mai devreme, aproape toți copiii cărora le-am luat interviu au spus că au trăit experiența de a scăpa cu o minciună când aveau între 5 și 7 ani. Deși nu le reușește fiecare minciună, încep să învețe că este posibil. Și, dacă continuă să mintă, vor învăța că au o șansă din ce în ce mai mare de a reuși de la an la an. Dacă teama de a fi prinsă este mai mare decât dorința de a fi liberă.

Adolescența reprezintă o perioadă de tranziție, deopotrivă pentru părinte și copil — un moment în care regulile, obligațiile, privilegiile și drepturile se schimbă nu doar o dată, ci iar și iar, pe măsură ce adolescentul dobândește mai multă independență. Conflictele vor apărea inevitabil între dorința părintelui de a spori responsabilitatea copilului și de a nu diminua încă supravegherea și protecția. În timpul acestei perioade, mă aștept la faptul că sentimentul de vină în ceea ce privește minciuna să descrească în cazul multor adolescenți, parțial datorită faptului că adolescentul nu îl mai vede pe părinte omnipotent, parțial datorită faptului că (în cultura noastră) adolescentul simte nevoia de a-și marca independența de părinți și de valorile acestora.

Respingerea valorilor părinților lor face parte deseori din procesul separării. Opiniile celor de-o seamă cu ei — nu ale părinților lor — contează mai mult. Fie că este vorba de o ușoară prăpastie între generații sau o rebeliune în toată regula, mulți adolescenți nu se simt atât de puternic constrânși să facă ceva după dorința părinților lor. Adolescentul trăiește în două lumi care, mai degrabă, nu au legătură — cea a prietenilor lui și cea a adulților. Există ceva mângâietor în a ne aminti că nu toți adolescenții sunt înstrăinați de părinții lor. Aduceți-vă aminte, de exemplu, de Studiul care arăta că băieții care și mențineau respectul pentru tații lor erau mai puțin influențați în a se angaja în activități antisociale cu cei de-o seamă cu ei. Dar chiar și cei care încă mai caută aprobarea parentală s-ar putea simți mult mai îndreptățiți sau mai impulsionați să-și trăiască propriile vieți, justificând minciuna pentru a realiza acest lucru. Înarmat cu această

justificare, mincinosul adolescent se va simți mai puțin vinovat și, așa cum am văzut, mai puțin înclinat să spună adevărul.

JUDECATA MORALĂ \$1 SOCIALĂ

Mulți psihologi din aria dezvoltării au propus că acea capacitate a unui copil de a face judecăți morale începe printr-o serie

să înțeleagă mecanismul prin care copiii gândesc că o minciună este ceva bun sau ceva rău.

De departe cel mai bogat material și cel mai controversat a fost realizat de Lawrence Kohlberg²⁹, care a pornit de la ideile psihologului elvețian Jean Piaget. Kohlberg a prezentat copiilor dileme morale în care respectarea legilor, a regulilor sau a poruncilor autorității intra în conflict cu nevoia de stare de bine a celorlalți. Iată una dintre dilemele pe care Kohlberg și mulți alți oameni de știință le-au utilizat:

În Europa, o femeie era aproape pe moarte din cauza unei forme speciale de cancer. Există un medicament despre care doctorii credeau că ar putea să o salveze. Era o formă de rudenie pe care un farmacist din același oraș o descoperise recent. Medicamentul era scump de făcut, dar farmacistul taxa de 10 ori valoarea care îl costa să facă medicamentul. Plătea 200 de dolari pentru rudenie și lua 2 000 de dolari pentru o mică doză de medicament. Bărbatul femeii bolnave, Heinz, s-a dus la toată lumea pe care o cunoștea să împrumute banii, dar nu a putut aduna decât vreo 1 000 de dolari, sumă care reprezenta jumătate din preț. El i-a spus farmacistului că soția lui murea și l-a rugat să vândă mai ieftin sau să-l lase să plătească mai târziu. Dar acesta a spus: „Nu, eu am descoperit medicamentul și voi face bani cu el”. Heinz a ajuns la disperare și a spart magazinul pentru a fura medicamentul pentru soția lui.

Kohlberg a intervievat copii de vârste diferite, întrebându-i ce credeau că a fost corect. Nu s-a urmărit felul în care vor rezolva

dilemele precum cea a lui Heinz, ci ceea ce gândeau ei cu privire la ceea ce era corect și greșit. Kohlberg a argumentat faptul că judecata copiilor referitoare la moralitate trece printr-o serie de stadii, schimbându-se pe măsură ce cresc (vezi tabelul de mai jos).³⁰

Dacă Kohlberg are dreptate, și mulți psihologi sunt de părere că da, părinții ar trebui să fie conștienți de aceste stadii și de cel în care se află copilul lor. Folosirea raționamentului care se bazează

pe stadiul la care se află copilul dumneavoastră poate avea un impact mai mare atunci când îi explicați de ce este greșit să minți.

Kohlberg a propus, de asemenea, două stadii ulterioare, bazate pe convingerile personale în principiile etice. Persoana aflată la acest stadiu nu mai este de părere că este întotdeauna corect să te conformezi regulilor, așteptărilor și convențiilor societății, în schimb, definiția a ceea ce este corect se bazează pe acordul mutual și pe principii. Aceste stadii sunt rareori atinse de adolescenți și chiar de majoritatea adulților.

:	Vârstă	Ce este corect	Motivul pentru care să fii bun
Stadiul 0	4	Să fie cum vreau eu Corectitudinea este calea mea	Să primesc recompense și să evit pedepsele
Stadiul 1	5-6	A face ceea ce îți se spune Ceea ce îți spun adulții	Să nu am probleme

Stadiul 2	6-8	Fă-le celorlalți exact ceea ce îți fac și ei	Eu cu ce mă aleg
Stadiul 3	8-12	A te ridica la nivelul așteptărilor celorlalți A le face altora pe plac	Ceilalți să gândească frumos despre mine, astfel încât și eu să pot gândi frumos despre mine
Stadiul 4	12+	Îndeplinirea obligațiilor față de societate	Mentținerea coeziunii societății; a fi un cetățean bun

Vârstele scrise pentru fiecare stadiu din tabel reprezintă doar puncte de reper. Nu toată lumea ajunge la stadiul 4. Mulți adulți nu trec niciodată de stadiul 2. Chiar și atunci când copiii sau

adulții progresează către stadiile 3 sau 4, nu vor gândi mereu în acei termeni. Când au emoții puternice, ei ar putea să se întoarcă la un stadiu anterior.

Să luăm în considerare felul în care atitudinile copiilor față de minciună se schimbă la fiecare stadiu și cum vă vor ajuta aceste cunoștințe să discutați chestiunea minciunii cu copilul dumneavoastră (vezi tabelul din pagina următoare) .*

În stadiul 0, preșcolarii se gândesc cel mai adesea în termenii a ceea ce își doresc și, oricare ar fi acel lucru, este corect. Pentru ei, minciuna în sine nu este greșită dacă le aduce ceea ce își doresc. La acest stadiu, aduceți-i copilului dumneavoastră la cunoștință că sunteți fericit când vă spune adevărul și că nu doriți ca

el să spună minciuni. Cu toate acestea, nu vă așteptați să faceți mari progrese în a-i face să înțeleagă că este greșit să minți.

Copiii din stadiul 1 sunt impresionati de puterea superioară a adulților. Sunt mult mai cooperanți, dar cooperarea nu se bazează pe înțelegerea regulilor, ci pe dorința de a-i asculta pe adulți. Aceasta este perioada în care copiii cred că vă puteți da seama întotdeauna când mint. Lăsați copilul să știe că nu vă place dacă minte. În acest moment, începeți să faceți apeluri bazate pe stadiul următor, ajutându-vă copilul să se extindă și să-și dezvolte gândirea morală. Explicați-le cât de nedreaptă este minciuna pentru persoana care este mințită. Întrebați-vă copilul cum s-ar simți dacă cineva l-ar minți.

În stadiul 2, copiii nu mai cred că adulții au dreptate întotdeauna. Noțiunea lor de dreptate este regula de aur, ochi pentru ochi, dinte pentru dinte. Este greu pentru copiii aflați în acest stadiu să vadă faptul că minciuna face rău oricui. Încercați să folosiți modul lor de gândire dinte-pentru-dinte pentru a le explica ce i s-ar întâmpla familiei, prietenilor sau școlii dacă toată lumea ar minți și ar înșela. De asemenea, începeți să întăriți raționamentul

Din moment ce nimeni dintre cei pe care îi cunosc nu a studiat în mod direct această arie, sugestiile mele se bazează pe lecturile mele din literatura despre dezvoltarea morală, în mod special pe cartea dr. Thomas Lockona, Raising Good Children, pe care o recomand cu căldură pentru ideile practi-

care însoțește următorul stadiu prin a vă preciza clar propria dezamăgire în cazul în care copilul dumneavoastră minte.

În stadiul 3, copilul vrea să se ridice la nivelul așteptărilor celorlalți. Perioadă de conformare, această fază accentuează ceea ce a fost numită moralitatea „băiat bun“ sau „fată bună“. Adolescenților aflați în acest stadiu le pasă atât de mult de aprobarea prietenilor lor, încât

alte preocupări morale ar putea slăbi dacă intră în conflict cu ceea ce cred ei că cei deopotrivă lor se așteaptă ca ei să facă. Acesta este un moment în care apare o conștiință, copiii fiind motivați nu numai să evite pedeapsa, ci și să fie demni de propria imagine despre sine. Copiii vor minți în acest stadiu pentru a evita să-i nemulțumească pe părinții lor, pentru a evita ridiculizarea și pentru a câștiga aprobarea celor de-o seamă cu ei. În acest stadiu, puteți face apel la preocuparea copilului dumneavoastră în ceea ce privește propria reputație, explicându-i cât de teribil este să ai reputația cuiva care minte. Puteți, de asemenea, să apelați la raționamentul stadiului 4, explicând felul în care societatea ar fi subminată dacă toată lumea ar minți.

Adolescenții care ating stadiul 4 (și Kohlberg nu sugerează că toți o vor face) devin preocupați să fie buni membri ai comunității, ai școlii sau ai societății lor. Acum ar putea înțelege conflictul real dintre loialitatea pentru un prieten care a comis o fărădelege și obligația față de o societate amenințată de acea fărădelege. Este un moment în care puteți evidenția ceea ce se întâmplă când este pierdută încrederea. Această precizare ar trebui făcută copiilor mai mici, dar să nu vă așteptați să fie capabili să o înțeleagă atât de ușor.

Deși sunt de părere că este folositor pentru părinți să cunoască aceste idei, trebuie să spun că propunerea lui Kohlberg referitoare la stadiile judecății morale a fost criticată sub mai multe aspecte, și anume că ele au în vedere copiii occidentali și bărbații; că ele necesită o educație mai înaltă și un curs de filosofie morală și că ele promovează politica liberală. Criticii spun că Kohlberg prezintă dezvoltarea mult mai fixă și mai ordonată decât este.³¹ Alții au

ca, și în cazul adulților, copiii să practice ceea ce îi învață pe alții. Psihologul în dezvoltare Augusto Blasi a examinat dintr-un punct de vedere critic dovezile multor studii, concluzionând că nivelul judecății morale are legătură cu comportamentul moral.³³

Cu toate acestea, Kohlberg nu a susținut niciodată faptul că stadiul dezvoltării morale a reprezentat singurul determinant al înșelăciunii. O persoană ar putea să știe ce este corect și totuși să nu facă ceea ce este corect din cauza altor determinanți. Un studiu care ilustrează cât de mulți factori determină înșelăciunea sau minciuna, și rolul judecății morale în toate acestea, a examinat studenții de colegiu bărbați.³⁴ Doctorii Cari Malinowski și Charles Smith au aranjat o situație favorabilă înșelăciunii asemănătoare studiului clasic al lui Hartshorne și May pe care l-am descris mai devreme. Subiecților li s-a dat un stilou pe care trebuiau să-l țină deasupra unei lumini aflate în mișcare continuă. Scorul lor era bazat pe cât de mult timp erau capabili să mențină stiloul pe lumină. Li s-a spus că scorul lor reprezenta o măsurare a atenției și a concentrării, aptitudini necesare pentru multe ocupații. Au fost furnizate norme înalte false și de neatins care se presupunea că erau cele obținute de atleți și studenți la colegiu, iar scorurile scăzute erau considerate cele obținute de copiii instituționalizați. Rezultatele la cinci probe practice l-au convins pe subiect că se află la sfârșitul experimentului. Experimentatorul a furnizat apoi tentația de a trișa prin a lăsa singur subiectul, spunându-i să noteze timpul cât a ținut stiloul asupra țintei pentru următoarele 10 secunde. Subiectul nu a știut că timpul real era înregistrat într-o altă cameră.

Majoritatea studenților (77%) au trișat cel puțin o dată, dar cei cu un stadiu mai ridicat de dezvoltare morală au trișat mai puțin și mai târziu decât cei aflați la un stadiu mai timpuriu. Dintre cei care nu au trișat niciodată, toți, mai puțin unul, aveau o judecată morală înaltă. Dintre cei care au obținut cele mai scăzute scoruri la judecata morală, 96% au trișat.

La fel de importantă în predicția înșelăciunii a fost cât de bine s-a descurcat subiectul la probele practice. Cei care s-au des-

conform cărora se trișa mai puțin la testele de la școală de către copiii care aveau un scor mare în ceea ce privește aptitudinile legate de școală.

Răspunsurile la o întrebare dintr-un sondaj au prezis, de asemenea, cine ar trișa. Bărbații care au spus că anticipează în general că se simt vinovați atunci când consideră că fac ceva greșit, de asemenea, au trișat mai puțin. Dar acest răspuns nu a fost un factor de predicție la fel de puternic ca stadiul de judecată morală sau ca aptitudinile preexistente. Cei cu scoruri scăzute în ceea ce privește anxietatea când dau teste și cei care au avut scoruri mici la nevoia pentru aprobarea celorlalți au trișat mai puțin. Dar niciunul dintre acești factori de predicție nu a fost atât de puternic ca stadiul de judecată morală sau aptitudinile practice.

Acest studiu arată că există multe aspecte de luat în considerare în înțelegerea motivului pentru care cineva înșală. Stadiul de dezvoltare morală este un factor — dar nu singurul. La fel de importanți sunt factorii specifici unei anumite situații, cum ar fi cât de bine te echipează capacitățile tale pentru a reuși fără să înșeli. Există o relație între stadiul de dezvoltare morală și comportamentul moral în sine, dar și alți factori își au rolul lor.

Părinții ar trebui să știe că ei și copiii lor nu vor vedea la fel minciuna sau alte probleme legate de moralitate. Atitudinile copiilor față de problemele morale se schimbă pe măsură ce cresc, deși nu neapărat în manieră ordonată sau în aceiași termeni pe care îi propune Kohlberg. Mesajul important este să înțelegeți cum gândește copilul dumneavoastră în ceea ce privește minciuna. Fiți un bun ascultător, încurajați-1 pe copil să vorbească, folosiți povești și prezentați dileme precum cea despre Heinz. Aflați care este cadrul de referință al copilului dumneavoastră. Dacă răspundeți în acel cadru, veți avea o șansă mai mare de a vă influența copilul.

Deși frecvența minciunii poate fi o excepție, aproape orice altceva legat de minciună se schimbă pe măsură ce copilul crește, înțelegerea lui în privința conceptului de minciună, atitudinile când minciuna este greșită, capacitatea lui de a minți fără să fie

Două perioade de vârstă par cruciale în mod special. Una se află în jurul vârstei de 3 sau 4 ani, când copiii devin capabili să spună o minciună deliberată. Acesta este un moment bun pentru părinți să înceapă să își educe copiii în ceea ce privește minciuna. Așa cum am văzut, ceea ce poate înțelege copilul la această vârstă fragedă este destul de diferit de ceea ce va fi posibil mai târziu.

Adolescența reprezintă cealaltă perioadă crucială. Unele dovezi sugerează faptul că minciuna și influența colegilor ating apogeul în adolescența timpurie după care este posibil să dispară treptat. Multe vor depinde, consider eu, de cât de bine îndeplinesc părinții nevoia de intimitate a adolescentului și de cât de mult pot permite adolescentului lor o putere și o responsabilitate din ce în ce mai mari în ceea ce privește noi sfere ale vieții sale.

Capitolul 4 Cum vede un adolescent minciuna

de Tom Ekman

„Admiteți. Copiii dumneavoastră vor continua să vă mintă până când unul dintre dumneavoastră va muri,”

Deși am interviuat mulți adolescenți, m-am întrebat întotdeauna cât din cele ce mi-au spus a fost conceput pentru urechile mele. Credeam că îmi cunosc fiul, Tom, destul de bine încât să cred că nu va cenzura ceea ce gândea, astfel încât l-am rugat să scrie acest capitol. Avea 14 ani la acel moment. Adolescența este o perioadă atât de dificilă deopotrivă pentru copii și părinți încât m-am gândit că perspectiva nedigerată a unui adolescent asupra subiectului minciunii ar reprezenta o ocazie rară din care am avea toți de câștigat în ceea ce privește înțelegerea.

Nu i-am spus ce să scrie, și nici el nu a citit nimic din ceea ce scrisesem. I-am dat o listă scurtă de întrebări pe care să le ia

mine faptul că multe dintre ideile sale sunt în concordanță cu ale mele, cum ar fi teoria lui conform căreia evitarea pedepsei reprezintă

un motiv major pentru a minți deopotrivă pentru copii și adulți. Analiza lui Tom asupra motivului pentru care mint mai puțin copiii deștepți coincide, de asemenea, cu rezultatele pe care le-am descris anterior referitoare la copiii isteți care nu trișează atât de mult la testele de la școală. De asemenea, așa cum notează, în adolescență copiii mint pentru a obține intimitatea. Și că presiunea uriașă de a menține statutul social poate duce către minciună.

În timp ce unele propoziții prea lungi au fost scurtate și altele editate pentru a îmbunătăți gramatica, toate cuvintele și ideile sunt ale lui. Am adăugat câteva comentarii asupra punctelor lui la sfârșitul acestui capitol.

Cred că veți fi de acord cu faptul că Tom scrie bine. Se gândește la o carieră în jurnalism. Deși unele insight-uri ar putea să vă facă să uitați că are 14 ani, ocazional una dintre apărările mai cutezătoare ale minciunii vă vor scutura ca să vă amintiți vârsta lui.

Paul Ekman

Era în vara lui 1986 și tocmai terminasem clasa a opta. Prietenul meu din Londra, Lucien, era cu mine și mergeam împreună la o tabără de navigație aflată cam la o plimbare distanță de casa noastră de vară din Inverness, o comunitate mică în Tomales Bay. Tabăra era una de o zi și, așa cum era de așteptat, am navigat în timpul zilei. Seara, copiii din tabără, cu vârste între 13 și 18 ani, ieșeau și petreceau. Eram cei mai mici din gașcă. Era în timpul verii și tatăl meu lucra de miercuri până luni în Inverness, ducându-se înapoi la serviciul din oraș marțea dimineață și reîntorcându-se miercurea dimineață, astfel încât în serile de marți eram singuri. (Mama stătea în oraș în acest interval, în timp ce tata stătea mai mult în Inverness, exceptând acea singură noapte din săptămână.) Așa cum veți vedea, nu eram suficient de mare ca să facem față responsabilității.

Totul a încenut într-un rânrl Pil ci T n pion la

marți seara, când tata nu ar fi fost acasă. Motivul pentru care doream să dau o petrecere nesupravegheată era că, dacă părinții mei ar fi fost acolo, prietenii s-ar fi simțit restricționați, mai ales în ceea ce privește băutura, și știam că părinții mei nu ar fi permis niciodată celor mai mari să bea bere.

Petrecerea a fost extraordinară și nimeni nu a adus bere. Oamenii au venit și au făcut baie în jacuzzi și au intrat în casă, și mi se părea că am scăpat deoarece nimic nu fusese stricat, iar vecinii nu s-au plâns de zgomot sau de altceva. Dimineața următoare s-a instalat vina, și îmi făceam griji că voi fi prins. I-am spus lui Lucien că voi mărturisi în secunda în care tata va ajunge acasă. Dar când a ajuns acasă era într-o dispoziție groaznică, din cauza stresului de la serviciu, a lipsei de somn și a faptului că neglijasem să ne facem îndatoririle. Am fost prea speriat să-i spun atunci și am decis că îi voi spune mai târziu, dar nu am avut deloc curajul. Nu mi-am mințit niciodată tatăl cu adevărat, dar cineva de la petrecere spărsese o rață de lemn de 100 de dolari fără să știu, și când tata m-a întrebat cum s-a întâmplat, i-am spus că nu știu, înșelându-l, căci știam că trebuie să fi fost cineva de la petrecere.

A trecut o săptămână și m-am gândit că voi scăpa cu petrecerea mea secretă, dar părinții mei au aflat de ea de la alți părinți, și au fost șocați de faptul că ceilalți copii care fuseseră la petrecere le spusese părinților lor că părinții mei nu au fost prezenți la petrecere. Pedeapsa a fost destul de mare, dar partea cea mai grea este că încă nu mi se permite aproape niciodată să mai stau singur acasă.

Părinții mei au fost șocați de faptul că dădusem petrecerea. Nu credeau că sunt capabil de o astfel de înșelăciune. Erau supărați, de asemenea, pentru că îmi propuseseră să dau o petrecere cu jacuzzi cu ei în preajmă, iar eu am dat una când ei nu erau acolo. S-au simțit rușinați când alți părinți au aflat că au lăsat singuri doi copii de 13 ani și că aceștia dăduseră o petrecere, s-au simțit iresponsabili. În ochii lor, imaginea mea a scăzut drastic și credeau că nu mai pot fi

considerat atât de responsabil pe cât păream. Le plăcea să-mi ofere libertate și considerau extraordinar că puteam li nocînm i'iim trphnip dar Hună netrpcere s-au temut că au

Diferența principală în felul în care părinții și eu am văzut minciuna constă în lipsa de încredere. Când am spus minciuna, am luat în considerare, bineînțeles, consecințele unei eventuale descoperiri a faptului că am mințit. M-am gândit că părinții mei s-ar putea supăra din cauza faptului că dădusem petrecerea, a prezenței alcoolului, a mizeriei. M-am gândit că voi fi pedepsit și că nu mi se va mai permite niciodată să stau singur acasă, dar în entuziasmul de a da petrecerea, am trecut cu vederea acest lucru.

Părinții mei au văzut minciuna într-un mod total diferit de cum am văzut-o eu. Mânia lor pentru că am dat o petrecere ne-supravegheată a fost nimic în comparație cu furia declanșată de faptul că i-am înșelat. Pentru ei, acest aspect era mult mai serios decât orice altceva, pentru că brusc am făcut ceva la care ei nu se gândeau că aș face și i-am înșelat în legătură cu aceasta. Ceea ce arată cât de diferit pot vedea o minciună un copil și un părinte.

Pentru un puști, minciuna este la fel ca la adulți. Furnizarea unei informații greșite cuiva pentru a evita, reuși, prosti, domina sau câștiga este aceeași pentru copii și adulți, dar așa cum puteți vedea din povestirea de mai sus, adulții și copiii pot vedea minciuna în moduri diferite. Diferența depinde de minciuna în sine, așa cum veți vedea pe măsură ce citiți în continuare.

MINCIUNI NEVINOVATE

Singura categorie de minciuni pe care o consider aceeași deopotrivă pentru copii și adulți este cea a minciunilor nevinovate. Ceea ce numesc minciună nevinovată este o minciună care aduce beneficii cuiva și nu are ca intenție repercusiuni majore. Deseori, aceste tipuri de minciună sunt spuse pentru a nu răni sentimentele cuiva, cum ar fi să-i spui cuiva că îți plac hainele sale când, de fapt, nu este așa. După câte pot să văd, această minciună protectoare este la fel de comună pentru adulți și copii, spre deosebire de alte tipuri de minciună.

Sunt de părere că orice tip de minciună care este spusă pentru a face ca o situație să fie mai n«nr Hp 4pn5cit o,, - j—

minciuni referitoare la faptul că nu ai golit mașina de spălat vase sau de ce nu ai o dispoziție prea bună. De exemplu, deseori când vin acasă de la școală după o zi proastă, sunt într-o stare proastă și deprimat și nu am chef să vorbesc cu nimeni. Când părinții mă întreabă ce s-a întâmplat, uneori mint pentru a evita confruntarea și spun că nimic sau ceva neimportant. O minciună serioasă nu este serioasă, dar poate deveni serioasă dacă este descoperită. De exemplu, să minți despre golirea mașinii de spălat vase nu este o minciună serioasă decât dacă acest lucru se repetă sau spui minciuni repetate despre aceasta. În acest caz, minciuna devine serioasă și ar putea implica unele repercusiuni din partea părinților sub forma pedepsei sau dojenii.

MINCIUNI SOCIALE

După minciunile nevinovate vine întreaga gamă de minciuni sociale, care sunt deseori forme mai serioase ale minciunilor nevinovate. În multe cazuri, acest tip de minciună este mult mai serios când este folosit de adulți, cum ar fi în cazul infidelității. Evident, cu cât este

mai importantă și mai solidă relația dintre un bărbat și o femeie, cu atât vor fi minciuni mai serioase legate de infidelitate. Deși în timpul anilor de liceu mulți adolescenți se implică serios în relații, în întregul lor, aceste relații și orice minciuni implicate în ele nu pot fi la fel de serioase cum se întâmplă în cazul adulților, unde problemele devin mai serioase, cu mai mult sex și factorul suplimentar al căsătoriei și al copiilor.

Aproape toată lumea pe care o cunosc ar fi de acord cu faptul că sunt mult mai sinceri cu prietenii lor cei mai buni de același sex decât cu un prieten sau o prietenă. Dar mulți ar spune, de asemenea, că sunt mult mai onești și mai sinceri cu prietenul sau cu prietena lor decât cu prietenii lor obișnuiți. Astfel, se pare că ordinea importanței onestității în situațiile sociale începe cu cei mai buni prieteni, apoi prietenul sau prietena și în final prietenii obișnuiți. Toți prietenii mei mai buni sunt de acord că nicio fată

lor și cei mai buni prieteni, s-ar despărți de prietenă. Acest lucru se întâmplă, de fapt, de multe ori.

Recent, i-am făcut unuia dintre prietenii mei cunoștință cu o fată și s-a dovedit că amândoi se plăceau unul pe altul mult. Totuși, dintr-un motiv oarecare, fata (cu care fusesem bun prieten) s-a întors împotriva mea și a început să se poarte foarte urât. Prietenul meu și cu mine nu eram siguri de ce face aceasta, dar știam că are ceva de-a face cu relația în dezvoltare dintre ea și prietenul meu. Deși mi-ar fi plăcut să-i văd împreună, prietenul meu știa că aceasta ne-ar stânjeni relația. Din această cauză, el a decis să uite fata, deoarece simțea că prietenia mea era mai valoroasă, lucru pentru care încă îi sunt recunoscător.

Anul trecut în timpul școlii, un prieten de la școală a dus infidelitatea la extrem, înșelându-și prietena cu alte trei fete! Este puțin cam greu să faci acest lucru și să nu fii prins, dar, cu săptămâni înainte ca prietena lui să afle cu siguranță, el a mințit și a negat suspiciunile ei

cu minciuni. Când prietena lui a aflat, totul s-a terminat și prietena lui nu a fost deloc mulțumită de faptul că a mințit-o în legătură cu toată treaba.

Minciunile sociale care nu implică relații deseori implică excluderea de un fel sau altul. Pentru copii, este foarte important cine le sunt prieteni și cine le sunt dușmani, și există multe grupuri sociale și biserițe (acest lucru dispare odată cu vârsta). Inevitabil, unde există grupări sociale și biserițe, unii copii vor fi lăsați pe dinafară. Acest lucru deseori creează minciuni cum ar fi cea spusă în încercarea de a menține pe cineva în afara grupului.

Îmi aduc aminte de o zi, acum câțiva ani, când eram cu niște prieteni în autobuz, planificând ziua de naștere a lui Mike. Deodată am observat cum cineva pe care Mike nu dorea să-l invite stătea lângă noi. „Cine dă o petrecere pentru ziua de naștere?” a întrebat el. Cu ezitare de un moment, am început să inventez o minciună pentru a ascunde situația. „Ei bine, vezi tu, am început, plănuim cum să-i stricăm ziua de naștere surorii mele, dar acum am decis că asta nu ar funcționa“. Minciuna mi-a rămas în minte deoarece, mai târziu, persoana pe care am mințit-o a aflat de petrecere și de minciună și s-a simțit foarte trădată. Hp minp rând n

mai poate fi numită minciună nevinovată deoarece este mult mai serioasă și astfel, cum este și cazul acesta, ar trebui numită minciună socială.

Trecând peste faptul că probabil că adulții mint mai mult în relațiile care implică mariajul, adulterul și copiii, aceștia din urmă spun încă și mai multe minciuni sociale, pur și simplu pentru că au o viață socială mai bogată. Când copiii se maturizează și devin adulți, pierd mult din grupul colegilor și biserițele copilăriei. Adulții încă își mai fac griji într-un fel în ceea ce îi privește pe prietenii lor, dar atitudinea generală pare să fie aceea că prietenii vor veni și vor pleca și îți poți face oricând prieteni noi, astfel că nu are sens să te superi în ceea ce privește prietenii. Pe de altă parte, copiii la școală tind să fie

extrem de implicați în prietenii și bisericuțe. O parte majoră din viața oricărui adolescent este reprezentată de statutul social, de câți prieteni are, dacă este redus la tăcere deseori.

Într-o tabără de vară pentru familii la care familia noastră a mers recent, am observat întâmplându-se acest lucru. Pentru că era primul an în care nu cunoșteam pe nimeni, și toți ceilalți păreau să fi fost acolo de mulți ani și se cunoșteau unii pe alții. Deoarece toți vilegiaturiștii veterani se cunoșteau, stăteau împreună în grupuri. Acest lucru era valabil atât pentru adulți, cât și pentru copii. În prima seară, sora mea și cu mine ne-am simțit puțin lăsați pe dinafară, căci nu cunoșteam pe nimeni și toată lumea petrecea de minune. Nici părinții mei nu se descurcau mai bine, astfel că, din curiozitate, i-am întrebat dacă și ei se simțeau lăsați pe dinafară. Destul de interesant, nu părea să le pese. Spuneau că nu erau preocupați să-și facă prieteni pentru că deja aveau mulți și probabil că nu îi vor mai vedea pe acești oameni vreodată. De asemenea, se aveau unul pe celălalt, așa că nu conta pentru ei. Cred că acesta este un exemplu bun de cât de diferită este reacția unui adult de cea a unui copil în aceleași circumstanțe sociale.

În ceea ce privește preadolescenții, cred că undeva între clasa a IV-a și a VI-a ei încep să se gândească cum se potrivesc în grupul celor ca ei din punct de vedere social. Minciunile spuse la acea vâr-

ale minciunilor, iar părinții lor le spun să nu mintă. Cred că minciuna socială există la acea vârstă, doar că la un grad mai mic deoarece copiii nu sunt capabili să spună minciuni serioase.

Îmi aduc aminte un moment în clasa a V-a când împreună cu niște prieteni am sunat o fată și unul dintre noi i-a cerut prietenia. Ea a refuzat și ne-a închis telefonul, dar următoarea luni la școală, le-am spus tuturor că spusese da. Scopul minciunii noastre era să o ridiculizăm. Deși mă gândesc la aceasta ca la o farsă, când s-a întâmplat mi se părea că este cel mai haios lucru din lume să ridiculizăm fata prin minciuna noastră.

MINCIUNI LEGATE DE AUTORITATE

Cea mai mare diferență în ceea ce privește minciuna între adulți și copii este atunci când vine vorba de a minți figurile de autoritate. Încă o dată, motivul pentru care copiii mint mai mult în această situație rezultă din faptul că ei intră în astfel de situații mai des decât adulții. Pentru un copil, cam toți adulții reprezintă o figură de autoritate într-un fel sau altul. Pentru un adult, lucrul care caracterizează cel mai adesea o persoană cu autoritate este mai mult financiar, de afaceri sau statut social. Pentru un copil, este de obicei vârsta — autoritatea este mai mare decât tine.

Motivul pentru care relațiile care implică autoritatea au legătură cu minciuna este acela că, în general, aceste tipuri de relații implică multă cercetare atentă a laturii inferioare din partea celei superioare. Deoarece mult din ceea ce face partea inferioară în această relație este pus sub semnul întrebării, urmărit și reglat de partea superioară, ocazia de a minți apare deseori. Partea inferioară minte în legătură cu ceea ce a făcut, iar partea superioară (deși de mai puține ori) minte pentru a împăca partea inferioară sau pentru a crea un stimul pentru partea inferioară de a îndeplini o sarcină, oricare ar fi aceasta.

Un alt motiv deseori întâlnit pentru care adulții îi mint pe copii este pentru a ascunde ceva sau pentru a-i împiedica pe aceștia

Un prieten de-al meu trebuia să stea singur acasă peste noapte. Părinții lui erau îngrijorați că va aduce prieteni — lucru pe care nu avea voie să-l facă și pe care l-a făcut fără permisiunea lor ultima dată când rămăsese singur acasă —, astfel că au inventat o minciună pentru a-l face să asculte. L-au spus că au rugat-o pe vecina de alături să aibă grijă de el și, dacă vine cineva la el, ea va afla și le va spune părinților. Puștiul știa că nu putea să încerce nimic, astfel că a urmat regulile părinților lui. A ieșit în seara aceea și s-a întors singur. După un timp, a realizat că câinele familiei nu era prin preajmă. După ce l-a căutat timp de jumătate de oră, a decis să

sune pe cineva și să întrebe ce să facă. Părinții lui îi spusese să sune la poliție în caz de urgență, dar el nu a crezut că este atât de important, astfel că a decis să sune vecina de alături despre care părinții lui i-au spus că va fi acasă. A dat de robotul ei telefonic și s-a dovedit că ea era de fapt în Lake Tahoe! A găsit câinele mai târziu cu un alt vecin, dar s-a simțit foarte trădat de părinții lui pentru că au mințit pentru a-l face să asculte.

De ce este această afacere legată de relațiile cu autoritatea atât de importantă pentru felul în care mint copiii? Pentru că două relații principale cu autoritatea pe care le au copiii sunt părinte/ copil și profesor/elev. Aceste două relații, mai ales cea părinte/ copil, creează mai multe situații în care copiii mint decât toate celelalte combinate. Adulții au relații similare, dar toate problemele cu relațiile cu autoritatea se diminuează pe măsură ce o persoană înaintează în vârstă. Adulții ar putea încă să aibă de-a face cu părinții lor, dar aceasta creează mai puține minciuni la acea vârstă, deoarece se văd mai puțin și locuiesc separat. Această situație ar putea duce, de asemenea, la minciună, căci le-ar fi greu părinților să afle dacă copilul lor minte, dar contactul diminuat ar elimina toate minciunile care rezultă din contactul de fiecare zi.

Celălalt tip de relație cu autoritatea, profesor/elev, se diminuează, de asemenea, odată cu vârsta. Pentru un adult, aceasta se transformă într-o relație șef/angajat. În ambele relații, individul are de-a face cu cineva care i-ar putea face viața mai ușoară sau mai grea. Numai acest lucru creează o relație de tip superior/in-

dispare aproape în totalitate, deoarece acele relații șef/angajat sunt între doi adulți.

MINȚIREA PĂRINȚILOR

De ce își mint copiii atât de mult părinții? În principal, pentru că părinții au grijă întotdeauna de starea de bine a copiilor lor și urmăresc întotdeauna ce fac aceștia.

Deseori, copiii încearcă să ascundă ceva, ceva ce le-ar crea probleme. Sunt de părere că foarte multe minciuni spuse părinților ținesc spre evitarea pedepsei, o lecție de morală. Ceea ce încearcă să ascundă ar putea fi orice care merită să fie pedepsit. Natural, acest tip de minciună deseori implică droguri, sex, probleme. Totuși, probabil că aspectul despre care se minte cel mai adesea este școala. Acest lucru se întâmplă datorită faptului că toți copiii trebuie să meargă la școală, care este foarte importantă pentru cât de bine se va descurca copilul în viață; evident, părinții vor fi foarte preocupați și plini de întrebări. Acest fapt creează o mare situație favorabilă minciunii, deoarece deseori contactul limitat al părinților cu școala va face imposibil ca ei să demonstreze contrariul a ceea ce spune copilul lor.

Un prieten de-al meu avea probleme la una dintre disciplinele de la școală. După ce părinții au văzut cât de prost se descurca după notele din primul semestru, s-au înfuriat. Au amenințat să-l pedepsească și să-i retragă toate privilegiile dacă nu își ridică notele. Părinții au spus că, dacă următorul raport de note nu va dovedi o îmbunătățire, îl vor pedepsi foarte rău. Dar chiar și cu amenințările părinților lui, el a continuat să nu se descurce bine. Notele finale au venit, și știa că nota lui nu va fi mai bună. Părinții lui credeau în mod serios că se descurca mai bine, deoarece de fiecare dată când îl întrebau despre materie, el mințea și spunea că se descurcă bine. A devenit atât de îngrijorat de ceea ce i-ar putea face părinții lui, încât a furat raportul pentru acea materie, a falsificat un raport mult mai bun și l-a înlocuit pe cel real. Când părinții lui au văzut nnta. s-an burnrat fnar+A m,,lt -

prieten, dar presupun că, mai devreme sau mai târziu, părinții lui vor afla despre raportul fals, și când se va întâmpla aceasta, îmi va părea rău de el. Prin construirea minciunilor zilnice, el a fost

nevoit să riște să aibă probleme și mai mari decât ar fi avut de suferit dacă nu ar fi falsificat raportul.

Cred că, în afară de aceasta copiii mint în legătură cu alte lucruri pentru care nu sunt pedepsiți deoarece își doresc puțină intimitate. Sunt lucruri pe care copiii vor să le țină pentru ei înșiși, cum ar fi lucruri de care se simt stânjeniți, de care se rușinează și lucruri pe care, pur și simplu, nu doresc ca părinții lor să le știe. Știu că majoritatea copiilor nu le spun părinților mai nimic despre relațiile lor cu sexul opus. Acest lucru se datorează de obicei faptului că majoritatea copiilor ar fi fie stânjeniți, fie s-ar rușina să vorbească cu părinții lor despre astfel de probleme, de aceea recurg la minciună. Pentru un timp îndelungat nu le-am spus părinților mei ce se întâmplă la petrecerile noastre. Acest lucru se întâmpla nu pentru că mă gândeam că voi fi pedepsit, ci pentru că voiam doar să evit orice predici și nu simțeam că vreau să le spun adevărul.

MINȚIREA PROFESORILOR

Copiii îi mint pe profesori pentru multe din aceleași motive pentru care își mint părinții, dar sunt și unele diferențe, deoarece copiii au o relație diferită cu părinții lor. Cu părinții au de-a face în mod constant și vor fi în preajmă o mare parte din viață, astfel că, dacă le pierzi încrederea, ai putea fi nevoit să trăiești cu aceasta pentru mult timp. Profesorii, pe de altă parte, stau cu tine numai de la un semestru până la patru ani, astfel că ei sunt mințiți diferit față de părinți. Spre deosebire de aceștia din urmă, care te văd în mod constant, pe profesori îi vezi doar o dată pe zi la școală, și în general încerci să faci o impresie mai bună asupra lor în timpul orei, deoarece te notează în funcție de performanța ta, o dată pe zi, timp de 40 de minute.

profesorii dacă ești prins și, până la urmă, profesorul este responsabil cu notarea ta, ceea ce îi conferă multă putere. Totuși, din moment ce profesorii își verifică elevii constant (așa cum părinții își verifică copiii), va exista întotdeauna înșelătorie din partea

copiilor, din cauza relației superior/inferior care apare între elevi și profesori.

Evident, principalele motive pentru care copiii își mint profesorii au legătură cu activitatea de la școală. Aceasta include temele pentru acasă, înșelăciunea și activitatea desfășurată la școală. Există, de asemenea, multă minciună legată de întâzieri, comportamentul în interiorul și în afara școlii. Toate aceste tipuri de minciună duc la un proces de minciuni multe în școală.

Eu personal nu am copiat niciodată la testele de la școală. Este prea riscant, ai putea fi exmatriculat. Dar am trișat, așa cum face toată lumea, la verificările orale pentru că știu că nu au o importanță așa de mare și că nu voi fi pedepsit de școală dacă sunt prins.

Acest lucru ar putea fi analizat și privit într-un mod diferit. Oamenii ar putea crede că, astfel, copiii ar putea fi mai puțin ezi-tanți în ceea ce privește mințirea profesorilor decât a părinților, deoarece consecințele vor dura doar cât elevul este la școală, spre deosebire de faptul că, în cazul părinților, ar putea dura până la moartea acestora. Nu cred că acest lucru este adevărat. Dacă un copil minte profesorul, acest lucru s-ar putea reflecta în note, care afectează viața viitoare a copilului. Cu toate acestea, în cazul părinților, respectul poate fi recâștigat, iar copilul are mult timp la dispoziție să se îndrepte.

Cam toată lumea pe care o cunosc a mințit de multe ori în legătură cu temele pentru acasă. Este un dat, mai ales pentru că profesorul de obicei nu are timp să-și dea seama dacă minți sau nu. Și cam toată lumea pe care o cunosc a mințit în legătură cu înșelăciunea și activitatea desfășurată la școală. Ceea ce s-a întâmplat la ora noastră de știință anul trecut combină toate cele trei tipuri de minciună elev/profesor menționate mai sus în perioada minciunii. Mai întâi, profesorul ne-a cerut temele. Mulți

s-a terminat, profesorul ne-a întrebat dacă am luat notițe. Toată lumea a spus că da și apoi le-au copiat mai târziu!

ESTE GREȘIT SĂ MINȚI?

Tocmai am scris multe pagini despre copiii care mint. Dar este bine să minți? Ceea ce am scris nu intenționează să încurajeze minciuna, ci doar o explică.

Este greșit ca o persoană să comunice intenționat informații false pentru a obține ceva? Consensul general al copiilor și al adulților este că unele tipuri de minciună simt bune, iar altele nu. Întrebarea este: unde tragi linia? Cred că toți copiii și adulții vor fi de acord că minciunile nevinovate sunt bune. Aproape toată lumea, copii și adulți, spune minciuni nevinovate deseori. Acestea ar putea fi spuse conștient sau chiar și inconștient datorită obișnuinței. Când cineva mă întreabă dacă îmi place cu ce este îmbrăcat, de obicei spun da fără ca nici măcar să mă gândesc. Dacă nu am avea acest tip de minciună nevinovată, ar exista multe sentimente rănite. Scopul punerii unei întrebări precum cea de mai sus nu este atât de mult o cerere onestă a unui comentariu asupra hainelor cu care persoana este îmbrăcată; e mai mult o rugămintă pentru o impulsivitate a eului, deoarece persoana cel mai probabil se așteaptă ca tu să îi spui că îți place, chiar dacă acest lucru înseamnă să minți.

Copiii nu simt aproape niciun regret atunci când spun astfel de minciuni, atâta timp cât sunt folosite într-un scop bun. Folosirea într-un scop bun include și încercarea de a evita să ai probleme. Copiii tind să aprobe minciuna în legătură cu lucruri cum ar fi cât de târziu au stat treji. Dacă minciuna funcționează și ține copilul departe de probleme, atunci ce este greșit în aceasta? Nu face rău nimănui și se potrivește cu vechea zicală: ceea ce nu știi nu-ți va face rău. Acest mod de gândire pare să fie adevărat pentru raționamentul copiilor referitor la toate tipurile de minciună: atâta timp cât nu face rău nimănui, ce este greșit în asta?

se consideră că ar trebui să fie puține minciuni și că băiatul și fata ar trebui să fie onești unul cu celălalt. Aceasta pentru că într-o relație se presupune că băiatul și fata trebuie să fie credincioși, sinceri, onești și altele de acest fel. Pentru ca să existe aceste „reguli“ nescrise, care se presupune că trebuie respectate într-o relație, este mai bine să minți un prieten decât un partener. „Regulile“ nescrise ale prieteniei sunt aproape inexistente, astfel că mințirea prietenilor nu este un subiect chiar atât de tabu. Totuși, toată lumea este de acord că există deseori motive pentru a spune minciuni într-o situație socială și, atâta timp cât nu rănesc pe nimeni, sunt considerate în regulă. De exemplu, ce se întâmplă dacă un băiat o minte pe prietena lui în legătură cu faptul că a văzut-o pe fosta lui prietenă care s-a întors pentru sfârșitul de săptămână de la școala cu internat? Ce dacă s-a dus să o întâlnească și nu a făcut nimic cu ea? Atunci este firesc ca el să mintă pentru că nu este necredincios, ceea ce l-ar ajuta să nu intre într-o hărțuire și ar împiedica-o să se supere despre ceva care nu contează. Dar dacă el a înșelat-o și ea află, atunci fără îndoială că minciuna a fost o greșeală.

Minciuna la școală pare să fie mai puțin agreată de copii. Deși mulți oameni gândesc la fel cum majoritatea copiilor gândesc despre minciuna nevinovată și minciunile sociale, sunt de asemenea mulți care nu o aprobă. Acest lucru provine din felul în care societatea noastră funcționează și de felul în care sunt învățări copiii de la naștere că școala este atât de importantă și că ceea ce spune profesorul trebuie ascultat. Cu tot acest respect insuflat pentru instituțiile de învățământ și pentru profesorii înșiși, nu este surprinzător faptul că mulți copii simt un fel de tabu în ceea ce privește mințirea profesorilor. Aceștia dau, de asemenea, notele, lucru care le conferă foarte multă putere și le aduce respectul.

Dar nimeni nu respectă școala atât de mult cu adevărat, astfel că majoritatea copiilor nu văd nimic greșit în a minți în legătură cu

aspecte minore, cum ar fi tema pentru acasă sau întârzierea. Totuși, în ceea ce privește minciuna referitoare la înșelăciune, încălcarea regulilor și lucruri similare, mulți copii par să creadă că este greșit să minți profesorii din cauza poziției lor de autoritate.

par să gândească că este deseori necesar să-și mintă părinții și că este în regulă să facă aceasta. Părinții rămân cu tine toată viața, nu numai până la sfârșitul semestrului, fiind astfel imposibil să ai mereu un comportament bun față de ei și să nu minți. De asemenea, deoarece copiii știu că trebuie să mintă uneori, devine aproape natural și normal să-și mintă părinții. Uneori, aceasta se transformă într-un mic concurs referitor la cât de isteț poate fi cineva și să nu fie prins. Acest lucru este mai periculos în cazul profesorilor; pedepsele durează o perioadă scurtă, notele sunt pe viață.

Minciunile mici spuse părinților nici măcar nu merită luate în considerare, deoarece sunt des întâlnite și toți copiii sunt de acord că nu e nimic rău să le spui. Minciunile mai mari, precum cele legate de droguri, sex și școală, sunt mult mai puțin comune și mai puțin susținute de copii. Majoritatea copiilor cu care am vorbit despre minciunile mari au fost divizați sau nesiguri dacă să le spună sau nu astfel de minciuni părinților. Mulți au spus că uneori este necesar și unii au spus că nu trebuie. Spuse des și că nu este bine. Se pare că opiniile sunt împărțite în mod egal (50%-50%) când se pune problema dacă este bine să spui părinților minciuni mari. Dacă ar trebui să încadrez într-un stereotip genul de oameni reprezentând fiecare punct de vedere, ar trebui să spun că aceia care susțineau că a le spune minciuni mari părinților este uneori necesar erau în general oamenii mai sociabili, dar care în timpul școlii aveau rezultate slabe la învățătură. Atribui aceasta faptului că oamenii care nu se descurcă foarte bine la școală sunt mai obișnuiți cu minciuna, din cauza lucrurilor pe care le fac cu prietenii lor și pentru că trebuie să mintă mai mult în legătură cu școala.

Este greu de definit orice tip de minciună care nu se potrivește cu minciuna nevinovată, minciuna socială, minciuna legată de școală și categoria copilului care își minte părintele. Primul lucru care îmi vine în minte când mă gândesc la minciună în această categorie diferită de celelalte este la minciuna spusă vânzătorului de bilete de la un cinematograful. Acest lucru mi-a rămas în minte pentru că deseori am procedat așa. Toți copiii pe care îi cunosc nu văd

mei dezaprobă complet și spun că nu există un motiv; avem banii, spun ei, și nu este nevoie să mințim.

TRUCURI PENTRU PĂRINȚI

Admiteți. Copiii vor continua să vă mintă până când unul dintre dumneavoastră va muri. Nu există nicio cale de a evita aceasta. Ați mai fost mințiți în trecut și veți continua să fiți mințiți. Pentru părinți, nu prea există multe lucruri pe care să poată să le facă pentru a evita să fie mințiți de copiii lor. Așa cum am spus și înainte, cu tipul de relație parte superioară/parte inferioară care provine dintr-o relație părinte/copil, nu există o cale de evitare a minciunii. Dacă doriți să vă opriți copilul să mintă, fiți duri. Dacă doriți să vă descurajați copilul să mintă, citiți mai departe.

Mă tem că nu am o soluție miraculoasă pentru felul în care să vă împiedicați copiii să mintă. Căci în mare parte este inevitabil și vor exista minciuni pe care nu le-ați putut împiedica. Dar dacă creați mai multe situații în care copilul dumneavoastră se simte mai puțin constrâns să mintă și poate să spună adevărul, atunci puteți schimba foarte mult lucrurile referitoare la cât de mult va minți copilul dumneavoastră.

Sunt de părere că minciunile nevinovate ar trebui eliminate imediat ca parte a acestei secțiuni. În ceea ce privește minciunile sociale, minciunile de la școală și alte tipuri de minciuni în care copilul dumneavoastră minte pe altcineva în afara de dumneavoastră, este greu să vă împiedicați copilul să mintă. Deseori nu veți avea nicio modalitate de a afla că a fost spusă o minciună. Singurul lucru la care mă pot gândi pentru a vă împiedica copilul să mintă în afara căminului este să faceți ceea ce probabil că ați făcut mereu, să-i țineți copilului predici despre ceea ce este bine și ceea ce este rău. Acum, nu vă pot spune cu exactitate ceea ce ar trebui să vă învățați copiii, dar, deși nimănui nu-i place, cea mai bună cale de a învăța ceva un copil și să-l faceți să țină minte este repetiția. De la o vârstă fragedă, ar trebui să începeți să vă învățați

Deși mulți copii din America mă vor urî pentru ceea ce am să spun, adevărul este că predicile repetate funcționează și au efect.

Minciunile acasă sunt ceva asupra căruia, spre deosebire de tipul de minciună menționat înainte, aveți control. Deși puteți preveni cumva acest tip de minciună prin intermediul predicilor, aveți, de asemenea, puterile îngemănate de a pune întrebări și de a pedepsi.

Întrebările ar trebui puse cu calm și nu cu o voce supărată. Mi-a fost frică uneori să le spun adevărul părinților mei doar din cauză că sunt prost dispuși sau mă fac să mă simt intimidat și să nu vreau să spun adevărul. Deși înainte de momentul întrebărilor, și după aceea, mai degrabă aș fi mărturisit pentru a scăpa de vină și de consecințe, atunci încerc de obicei să mă salvez și nu mă mai gândesc la repercusiunile posibile.

O tehnică folositoare care va aduce deseori cu sine adevărul este să ajungeți la o înțelegere. Oferindu-vă să reduceți pedeapsa în cazul în care copilul mărturisește în loc să continue să mintă poate fi foarte tentant pentru copil, mai ales dacă se îndoiește de credibilitatea

propriei minciuni. De asemenea, cred că e mai bine să începeți cu punerea unor întrebări în legătură cu lucruri mărunte, astfel încât copilul să nu fie tentat să inventeze o minciună mare despre tot doar din cauză că prima întrebare l-a speriat. Dacă vă suspectați copilul că bea, nu îl întrebați direct: „Ai băut?“ Luați-o încet, și începeți prin a întreba lucruri ca: „Unde ai fost?“ și „Ce ai făcut?“ Dacă puneți întrebările cu calm și rezonabil, copilul dumneavoastră va simți mai puțin nevoia să mintă.

Deși și acest lucru îmi va aduce multă ură din partea multor copii din America, am să dezvălui pedeapsa cea mai eficientă a părinților mei, care poate fi folosită ca factor de descurajare a minciunii. Când eram mai mic și părinții mei m-au prins cu minciuna, m-au făcut să scriu de la 50 la 500 de ori aceeași propoziție. NU ÎMI VOI MINȚI PĂRINȚII. NU ÎMI VOI MINȚI PĂRINȚII. NU ÎMI VOI MINȚI PĂRINȚII. NU ÎMI VOI MINȚI PĂRINȚII. NU ÎMI VOI MINȚI PĂRINȚII. NU ÎMI VOI MINȚI PĂRINȚII... Această metodă s-a dovedit destul de eficientă, pentru că uram atât de mult să

plată pentru ei. Credeți-mă, toate aceste trei tehnici funcționează și, dacă sunt folosite ca pedeapsă/factor de descurajare a minciunii, pot să le garantez eficacitatea.

Cu cantitățile potrivite de predici, punerea de întrebări și pedeapsa nu veți putea să vă împiedicați în totalitate copilul să mintă, dar puteți reduce mult cantitatea, gravitatea și frecvența minciunilor.

PAUL EKMAN COMENTEAZĂ:

Este încă greu pentru Tom să înțeleagă că a da o petrecere secretă și a nu spune după aceea reprezintă o minciună. Dar cel mai important lucru pe care l-a spus este cât de mult dispoziția mea iritabilă a făcut să-i fie mai greu să mărturisească ceea ce făcuse. Nu cred că a găsit scuza după aceea.

Dr. Thomas Lickona a scris că „frica de furia unui părinte este fără îndoială cauza unică cea mai mare pentru minciunile copiilor. Astfel, dacă doriți ca vlăstarul dumneavoastră să fie sincer, încercați să micșorați obstacolul fricii furiei dumneavoastră“ ?

Propriul meu tată avea un temperament exploziv, cu fitil foarte scurt. Putea să fie violent fizic la o provocare foarte mică. M-am luptat de-a lungul vieții să controlez acel tip de furie și nu m-am apropiat niciodată de violență. Comentariile lui Tom m-au ajutat să fac încă un pas mai departe de reacțiile mele frecvente de furie la greșelile lui. Nu pot preveni furia întotdeauna, dar cumva mă descurc mai bine acum în a mă împiedica să vorbesc sau să acționez când simt furie. Tom a învățat să îmi reamintească să nu mă înfurii sau să reacționez exagerat, și accept astfel de sfaturi cu admirație pentru capacitatea lui de a se descurca cu mine. Tom are, de asemenea, un fitil foarte scurt la mânie. Împărtășirea acestei probleme, din fericire, nu a dus la bătălii, ci la o anumită înțelegere a ceea ce trebuie fiecare să conțină în interiorul lui.

doi băieți de 13 ani prin a-i lăsa singuri peste noapte o dată pe săptămână.

Despre încredere: în prima sa ciornă, Tom nu a menționat încrederea. Când l-am întrebat despre pierderea încrederii, a reacționat surprins că uitase.

Despre relațiile inferior/superior: Tom atinge un punct pe care nu l-am luat în considerare, referitor la diferența de statut dintre părinte și copil, dintre ceea ce el numește latura superioară și inferioară. În atelierile pe care le conduc și care se referă la minciună, previn deseori părinții să nu acționeze ca un polițist. Îi întreb cât de des ar minți dacă ar avea pe cineva ca un polițist rutier care să trăiască în casa lor, prinzându-i de fiecare dată când au încălcat câte o regulă minoră.

Despre morala părinților: nu sunt de acord cu Tom asupra acestui punct. Cred că ar trebui să vă lăsați copiii să știe că minciuna este aproape întotdeauna mai rea decât fărădelegea pe care încearcă să o acopere și că veți fi mult mai su-părați dacă mint decât dacă vă spun despre ea. Dar nu cred că ar trebui să aduceți în discuție „târgul“ despre pedepse mai mari sau mai mici.

Când cred că Tom și Eve au făcut ceva în legătură cu care ar putea fi tentați să mintă, încerc mai degrabă să îndepărtiez acea tentație decât să-i prind cu minciuna. Nu spun: „Nu te pedepsesc dacă îmi spui că ai făcut așa și pe dincolo“. Când sunt destul de sigur că unul dintre ei a ajuns mult după ora stabilită, în loc să spun: „La ce oră ai venit aseară acasă?“, mai degrabă aș spune: „Te-am auzit venind destul de târziu aseară. Ce s-a întâmplat de ai fost nevoit să-ți încâlci consemnul?“ Dacă sunt mai puțin sigur, aș putea spune: „Până să spui ceva, vreau să te gândești înainte să-mi răspunzi. Cred că ai venit mult peste ora stabilită aseară. Te rog să nu minți dacă așa este; ar fi mult mai rău decât ne-respectarea consemnului. Dar știi că există un motiv pentru acel consemn și trebuie să știu de ce l-ai încălcat“.

Capitolul 5 Cum pot gestiona părinții minciunile copiilor?

de Mary Ann Mason Ekman

Am rugat-o pe soția mea, Mary Ann, să scrie acest capitol și pe următorul, deoarece formarea ca istoric și avocat de drept familial, dar și faptul că este autoarea unei cărți referitoare la statutul femeilor și al copiilor vor îmbogăți și vor clarifica ideile pe care le-am planificat pentru acest capitol. Capitolul este construit pe cercetările descrise în capitolele anterioare, dar aduce în plus experiența și punctele noastre de vedere ca părinți.

M-a mirat, ca practician al dreptului familial, faptul că acesta este un moment confuz pentru a crește copii decenti, morali. Nu este vorba numai de droguri și de violența de la televizor, care îndreaptă copiii

pe drumuri greșite. Tiparele familiale s-au schimbat irevocabil. Prevalența familiilor cu un singur părinte și mamele care lucrează fac problematice tiparele vechi de creștere a copiilor. Dar avem vreo nouă filosofie pentru a le înlocui?

ce în ce mai urbanizată. Ca părinți, avem multe întrebări, dar puține răspunsuri.

Când am descoperit că fiul nostru, Tom, atunci în vârstă de 13 ani, ne-a mințit în legătură cu faptul că dăduse o petrecere în absența noastră, reacția mea imediată a fost furia. Pe măsură ce furia a scăzut, sentimentele mele s-au schimbat mai întâi în teamă, iar apoi în vină. Mă temeam că ar putea să se îndrepte spre o direcție de delincvență juvenilă gravă. Existaseră și alți indicatori ai problemelor de la școală: minciună cronică în legătură cu tema pentru acasă nefăcută, chiul de la ore și oferirea unor scuze false. Niciunul dintre aceste incidente nu era serios în mod special, dar era clar că se dezvolta un tipar periculos.

Pe măsură ce vina a înlocuit gradual teama, am început să îmi examinez conștiința ca mamă. Acesta era copilul unei mame care lucrează, care și-a petrecut o mare parte a primilor ani de viață cu bone. Acesta era un copil care a îndurat divorțul dureros al părinților săi la sensibilă vârstă de 4 ani și a cunoscut confuzia din viața mea până când l-am întâlnit pe Paul și m-am măritat din nou. Pe scurt, acesta era un copil care trăise în condițiile vieții moderne, des întâlnite în generația lui, dar nu și în generațiile precedente de copii. Vedeam acum rezultatele înfricoșătoare ale felului în care ne creștem acum copiii? (Mai târziu în acest capitol voi încerca să abordez câteva dintre problemele speciale asociate cu minciuna și divorțul. Voi examina, de asemenea, influența importantă a bonelor asupra dezvoltării morale a copilului.)

Am cumpănit la educația lui morală. Nu suntem adepții niciunei religii, dar l-am învățat cu siguranță să fie onest. Am petrecut multe cine în familie discutând despre minciună și efectul pe care aceasta îl are asupra altor persoane. Mi-am adus aminte de unul sau două incidente legate de minciună din copilăria lui — acum par atât de inocente — când l-am obligat să scrie de câteva sute de ori „Nu voi minți“.

Apoi am reflectat asupra vieții noastre de zi cu zi. Puneam în practică ceea ce predicam? Săptămâna care a urmat dezvăluirii minciunii lui Tom mi-am supravegheat cu grijă comportamen- multe dintre ele nici nu ar fi considerate drept minciuni de mulți oameni. De exemplu, i-am spus vânzătorului de aspiratoare de la ușă că tocmai îmi cumpărasem unul nou. I-am spus taxatoarei din parcare că tocmai fug la magazin pentru un moment. Și i-am spus mamei la telefon că îmi plăcea la nebunie bluza pe care mi-o trimisese de ziua mea și care, de fapt, nu îmi plăcuse deloc. Minciunile pe care le-am spus copiilor mei au fost, m-am gândit, inofensive. I-am spus fiicei mele de 6 ani (pentru a avea umor) că sunt cu 10 ani mai tânără decât sunt, deși nu mint de obicei în legătură cu vârsta mea, și i-am spus fiului meu că, atunci când eram adolescentă, consemnul meu era la 10:30 când, de fapt, nu îmi puteam aduce aminte când era.

Acestea erau simple minciuni de conveniență. Am câștigat puțin sau nimic prin a le spune atunci și puteam cu ușurință să spun adevărul cu foarte puține consecințe. Erau minciuni pe care nu era nevoie să le spun. Mai rău, nici măcar nu mi-am dat seama că le spun până când nu mi-am îndreptat atenția asupra propriului meu comportament.

MINCIUNILE PĂRINȚILOR

Poate că primul lucru pe care părinții ar trebui să-l ia în considerare, când sunt preocupați de minciunile copiilor lor, este cât de înclinați sunt ei înșiși să mintă. Acele minciuni de conveniență, așa-numitele minciuni nevinovate, ar putea să însemne puțin pentru adulți. Dar copiii, care au o perspectivă mai puțin sofisticată, probabil că le-ar vedea ca adevărate minciuni.

Părinții reprezintă într-adevăr cel mai important model de viață pentru copil, surclasându-l chiar și pe atotputernicul profesor, care dispare odată cu ajunul vacanței de vară. Cercetătorii descoperă cu consecvență că unul dintre cei mai mari factori de predicție, în ceea ce privește care dintre copii mint, este comportamentul părinților față de minciuni. Dr. Hartshorne și dr. May, în masivul lor studiu asupra minciunilor copiilor, pe care Paul l-a descris în capitolul 2, au găsit adevărat acest lucru. Două alte Studii au coroborat faptul că cele mai dese minciuni le spun copiii care provin din familii în care părinții mint de asemenea sau cele în care aprobă încălcarea regulilor.¹ Părinții nu trebuie să aibă un comportament delincvent. Venalitățile de zi cu zi, cum ar fi înșelarea în ceea ce privește impozitul pe venit sau mințirea patrulei de autostradă când sunt trași pe dreapta, nu încurajează un copil la sinceritate.

Și părinții trebuie să ia în considerare cât de des și în ce fel își mint copiii. Nu sunt uneori justificate minciunile spuse copiilor? Nu ar fi mai tristă experiența magică a copilăriei fără bucuria lui Moș Crăciun și a Zânei Măseluță? Nu reprezintă un act de bunătate față de un copil să-i oferi o explicație mai blândă decât cea reală într-un divorț urât?

Pentru a ne proteja copiii de ceea ce noi, ca adulți, considerăm duritatea și nedreptatea lumii, deseori ne mințim copiii mai des decât este necesar. Moș Crăciun și Zâna Măseluță pot reprezenta fantasme valoroase ale copilăriei timpurii, așa cum sunt

poveștile și cântecele de la culcare. Totuși, la un moment dat, de obicei între 4 și 6 ani, conform psihologilor din aria dezvoltării, un copil are nevoie să distingă realitatea de fantasmă. Trebuie să îi facem pe plac copilului și să nu încercăm să menținem fantasma.

În timpul acestei perioade critice, de la 4 la 6 ani, copilul devine capabil să înțeleagă mult mai mult. Aceasta este ocazia pe care o au părinții pentru a stabili un obicei de corectitudine pentru toată viața. Un copil poate învăța că faptele bune nu sunt întotdeauna recompensate, că părinții uneori se ceartă și fac greșeli și că nu întotdeauna copiii sunt pe primul loc. Unii părinți aleg să fie sinceri în legătură cu moartea, atunci când aceasta lovește pe cineva din viața copilului. Un copil ar trebui să fie capabil să facă față faptului neplăcut că, uneori, moartea vine prea devreme sau cu o durere mare. A face față divorțului părinților reprezintă o problemă mai dificilă, pe care o voi trata mai târziu în acest capitol. Din nefericire, acest eveniment, cel mai critic dintre toate pentru relaționarea părinților cu copiii, se întâmplă atunci când părinții au cele mai puține resurse pentru a-1 depăși.

Bruno Bettelheim, în lucrarea sa revelatoare asupra basmelor tradiționale *The Uses of Enchantment*, arată valoarea expunerii copilului la conflictul dintre bine și rău. El explică:

Contrar celor ce se întâmplă în multe povești modeme pentru copii, în basme răul este la fel de omniprezent ca o virtute. Practic, în fiecare basm binele și răul sunt întruchipate sub forma unor figuri și a acțiunilor lor, așa cum binele și răul sunt omniprezente în viață și predilecțiile pentru amândouă sunt prezente în fiecare om. Această dualitate este cea care pune problema morală și necesită lupta pentru a o rezolva.²

Așa cum poveștile modeme pentru copii accentuează aspectele înșorite ale vieții și evită subiecte ca moartea sau îmbătrânirea,

părinții moderni deseori doresc să-și protejeze copiii de situații din viața reală, care nu sunt plăcute. Totuși, protejându-i cu minciuni nevinovate îndulcite, deseori ele mai degrabă cresc decât scad gradul de anxietate al copiilor. Un copil care vede un părinte sau bunic care are dureri nu are nevoie să audă că totul este bine, copilul știe deja că nu este așa. În schimb, părinții ar trebui să-i dea copilului mai multe informații pentru a-l ajuta să facă față anxietăților lui referitoare la o problemă foarte reală.

Dar părinții pot fi corecți fără să dea detalii care ar putea fi nepotrivite pentru vârsta copilului. Unui copil care află de violul unei fete din vecini este mai corect să-i spuneți „Janie a fost rănită. Poliția îl va găsi pe bărbatul care a rănit-o. Când vei fi mai mare, îți vom explica mai mult ce i s-a întâmplat lui Janie“, decât să-i spuneți „Janie este la spital pentru că s-a îmbolnăvit“.

INTIMITATEA

Jimmy, în vârstă de 6 ani, avea ocazional coșmaruri, „monștri de noapte“ cum le numea el. Când acestea apăreau, avea obiceiul de a se strecura în pat cu mama și tatăl lui. Într-o noapte, ușa dormitorului lor era încuiată. Dimineață a acuzat-o furios pe mama lui că l-a încuiat pe dinafară. Tulburată, Alicia, mama lui, care nu dorea să recunoască faptul că încuiaseră ușa pentru

La această vârstă critică, între 4 și 6 ani, un copil poate, de asemenea, învăța că nu trebuie să știe tot. Adulții au sfere private care le sunt interzise copiilor. Deseori, aceste informații restricționate au legătură cu sexul, dar se pot referi și la scandalurile din familie sau la bârfele din vecini. Părinții au cu certitudine dreptul de a-și încuia ușa de la dormitor. Când sunt întrebați, ei pot explica faptul că părinții au anumite activități care sunt private și numai pentru adulți. Aceasta nu înseamnă că părinții ar trebui să țină sexul ca pe un secret. Psihologii din sfera dezvoltării sunt de

acord cu faptul că este necesară o educație graduală a copiilor în legătură cu sexul, din primul moment în care pot formula o întrebare relevantă. Desigur, un copil de 4 ani nu are nevoie de detaliile oferite unuia de 14 ani. Dar niciunul nu are nevoie de o explicație asupra vieții sexuale a părinților — pentru majoritatea familiilor, o sferă a intimității parentale.

Intimitatea este o stradă cu două sensuri. Dacă părinții vor să descurajeze minciuna, nu numai că trebuie să fie sinceri în ceea ce privește propria nevoie de intimitate, dar trebuie să extindă curtoazia și asupra copiilor lor. Una dintre cele mai mari tensiuni între părinți și copii se datorează nevoii din ce în ce mai mari a copilului de a deveni independent și, astfel, mai secretos, și nevoia la fel de puternică, dar opusă a părinților de a proteja, controla și ghida. A devenit o parte a filosofiei acumulate în cultura noastră faptul că această tensiune erupe regulat într-o bătălie adevărată în adolescență. Totuși, există ocazii de conflict pentru intimitate și de-a lungul copilăriei.

Copiii își mint deseori părinții pentru a proteja ceea ce ei consideră că este viața lor privată. Atunci când un copil de 7 ani vine acasă de la o petrecere de zi de naștere, probabil că va răspunde cu onestitate și fericit întrebărilor mamei, referitoare la cine a fost acolo, ce au mâncat la prânz și ce jocuri au jucat. La 14 ani, același copil ar putea răspunde ursuz, evaziv sau cu minciuni fățișe. Minciunile și evaziunile ar putea avea loc deoarece crede că mama va dezaproba răspunsurile oneste, își afirmă independența sau consideră că nu este treaba mamei.

făcute de dr. Berndt, descrise în capitolul 2, lumea colegilor îi atrage mult mai puternic pe noii adolescenți decât lumea părinților. Adolescenții păstrează divizarea dintre aceste lumi prin a nu vorbi despre părinți colegilor lor și de a nu vorbi cei de-o seamă cu ei despre părinți. Un adolescent ar putea vedea întrebările părinților

referitoare la prietenii lor ca pe o intruziune ostilă în lumea sa privată.

Dar chiar și fetița de 7 ani dezvoltă arii de intimitate. Ar putea să nu-i convină să fie întrebată dacă are sau nu un prieten și ar putea să nu vrea să fie văzută îmbrăcată mai puțin decât din cap până-n picioare de orice parte bărbătească, incluzând probabil și membri ai familiei ei.

Cum ne putem proteja și ghida copiii dacă nu știm ce se petrece în viețile lor? Putem accepta standardizatul răspuns „Nimic“ la întrebarea zilnică „Ce s-a întâmplat astăzi la școală?“ Nu există un răspuns ușor pentru această problemă parentală universală. Fiecare părinte „trebuie să știe“ unele informații, dar cât de mult depinde de vârsta copilului și de concepția părinților asupra datoriei lor fundamentale de a-și ghida și proteja copilul.

Să luăm în considerare sexul, o sferă critică pentru toți părinții, ce se accelerează pe măsură ce copiii avansează spre adolescență. Ce „trebuie să știe“ părinții referitor la activitatea sexuală a copilului lor? Dacă părinții au dreptul la intimitate în ceea ce privește viața lor sexuală, are copilul același drept la intimitate?

Minimul pe care părinții „trebuie să-l știe“ este când se produce un abuz sexual. Pentru un copil mic aceasta include atingerea neautorizată sau atacurile sexuale din partea adulților sau a copiilor mai mari. (Voi trata controversa complicată în ceea ce privește minciunile și abuzul sexual în capitolul următor.) Părinții sunt îm-părțiți totuși dacă „nevoia de a ști“ se extinde și asupra săruturilor și atingerilor între copiii mici de aceeași vârstă. Mulți părinți sunt de părere că acest comportament este inocent și o parte naturală a dezvoltării. Alții ar putea să aibă convingerea că trebuie să-și protejeze copiii de ceea ce ei consideră că este un comportament promiscuu.

Părinții, de asemenea, nu sunt de acord referitor la ceea ce „trebuie să știe“ despre activitatea sexuală a adolescenților lor. În timp

ce toți părinții sunt de acord că trebuie să știe despre abuzul sexual sub forma forței sau violenței sau exploatarea de către adulți, mulți părinți cred că dincolo de aceasta nu „trebuie să știe“, și deseori nu doresc să știe, natura activității sexuale a adolescenților lor. Alți părinți cred cu tărie că trebuie să-și protejeze adolescentul de activitatea sexuală prematură. Astfel, ei trebuie să știe întotdeauna ce, unde și cu cine umblă copiii lor. Unii părinți cred că trebuie să-și protejeze fiicele, dar nu și fiii.

Nu este vorba despre ce este corect sau greșit în atitudinile părinților față de comportamentul sexual al copiilor lor. Într-o cultură pluralistă vor exista întotdeauna puncte de vedere diferite referitoare la sex și alte comportamente în care se angajează copiii. Problema se pune dacă părintele a luat în considerare cu grijă „ceea ce trebuie să știe“ și ce poate accepta ca sferă privată din viața copilului său. Dacă este o sferă privată asupra căreia s-a căzut de acord, copilul are dreptul să tacă sau să spună: „Asta este o chestiune privată pentru mine“, la fel cum fac părinții cu ușa lor de la dormitor.

Din nefericire, majoritatea părinților trăiesc zi după zi, criză după criză. Rareori își acordă timpul să se gândească la ceea ce „trebuie să știe“. Încă și mai rar discută această problemă cu copilul lor. Un copil s-ar putea simți forțat mai degrabă să mintă despre o anumită problemă, decât să spună: „Asta este sfera mea privată“. Nu realizează că ar putea avea această opțiune.

Poate că, părinți fiind, putem dezvolta o listă de lucruri pe care „trebuie să le știm“, pe care o revizuim pe măsură ce copilul crește. O astfel de listă ar putea include:

Comportamentul prietenilor
Locurile frecventate în timpul liber
Informații despre prieteni
Comportamentul la

petreceri Comportamentul când iese la un suc Programele de televiziune urmărite Terminarea temelor

Comportamentul la școală

Pentru copiii mai mari ar putea include, de asemenea:

Comportamentul sexual cu cei de-o seamă cu ei Utilizarea drogurilor Utilizarea alcoolului Călătoriile în mașină cu alții Comportamentul în timpul conducerii mașinii

Odată ce noi, ca părinți, am decis ceea ce „trebuie să știm“ în mod absolut, putem să clarificăm aceste arii copilului nostru, alături de motivele noastre pentru această nevoie. În același timp, putem să-i clarificăm faptul că încă are sfere private, din care nu trebuie să divulge tot. De exemplu, putem să spunem că scrisorile și conversațiile telefonice îl privesc. Unii părinți sunt de părere că dormitorul copiilor lor reprezintă o sferă de intimitate totală, în care se intră doar cu permisiunea copilului.

Ann, mama unui băiat de 15 ani, mi-a dezvăluit: „Camera lui era murdară, o cocină absolută. Se înfuria de câte ori încercam să o curăț. M-am înfuriat pentru că nu făcea curat singur. Eram supărați unul pe celălalt tot timpul. În final, am decis că nu suport lupta și am cedat. Acum putem chiar să glumim despre asta. Tot este o cocină, dar putem vorbi din nou unul cu celălalt“.

Nu toți părinții ar putea trăi cu această soluție, dar ar putea ajunge la un compromis care i-ar permite copilului o formă de intimitate.

MINCIUNA ȘI PRIETENIILE

O altă sferă decisivă în care părinții pot încuraja sinceritatea copiilor este monitorizarea prietenilor acestora. Hartshorne și May au

observat: „în cadrul relațiilor umane, cine se aseamănă, se adună”.³Ei au descoperit că acei copii care mint au prieteni care mint. Într-o situație care implică înșelăciunea în clasă, au observat că acei copii care trișează (nu prin a copia unul după celălalt) stau, de obicei, lângă alți trișori. Studii mai recente spun că, dacă un copil stă lângă unul care trișează când dă un examen la școală, este mult mai probabil ca acel copil să trișeze la următorul examen.⁴ copil. Părinții au știut întotdeauna asta, dar majoritatea se simt neajutorați în controlarea prietenilor copilului lor. Această neajuto-rare crește pe măsură ce copilul înaintea în vârstă. Iar copilul mai mare este mult mai susceptibil la influența celor de-o seamă cu el. Prietena mea, Martha, plângându-se de comportamentul necorespunzător și de notele proaste ale fiului ei, Ben, în vârstă de 13 ani, a spus: „Cred că mult din comportamentul lui nepotrivit îl copiază pe cel al prietenului lui, Matt. Nu îmi place Matt, nu cred că este sincer cu mine. Știi că își minte mereu părinții. Dar ce pot să fac? Dacă îi interzic lui Ben să-l mai vadă pe Matt, îl va vedea oricum și pur și simplu mă va minți”.

Frustrarea Marthei este familiară majorității părinților. Nu ne putem supraveghea copiii 24 de ore pe zi, odată ce au intrat la școală. În lumea mult socializată a sălii de clasă și a locului de joacă, ei vor face alegeri în ceea ce privește prietenii pe care noi am putea să nu le agreăm, dar pe care nu le putem controla. Pe măsură ce cresc, aceste prietenii devin din ce în ce mai importante pentru ei, deseori părând mult mai importante decât părinții lor.

Cum putem controla alegerea copiilor noștri în ceea ce privește prietenii? Nu există o soluție ușoară. Poate că tot ceea ce putem face este să ne ajutăm copilul să se dezvolte ca un copil moral și cu încredere în sine, care va atrage prieteni de același gen. Încurajarea activităților în care un copil va excela conduce în mod sigur la aprecierea propriei persoane, permițând ca acesta să fie mai puțin dependent în ceea ce privește aprobarea celor de-o seamă cu el. Susținerea activităților ca munca de voluntariat sau de

cercetași, care ocupă timpul liber și promovează un simț de contribuție caritabilă, este de neprețuit.

Sunt de părere că un părinte ar trebui să știe la orice vârstă cine sunt prietenii copiilor și ce fac în timpul liber. Acest lucru s-ar putea să nu se afle pe lista „ce trebuie să știi“ a tuturor părinților, dar pe a mea este. Mai cred, de asemenea, că un părinte are dreptul să-i spună copilului că dezaprobă un prieten, dar numai dacă are anumite dovezi referitoare la comportamentul nepotrivit al prietenului. De exemplu, un părinte nu ar trebui să dezaprobe un prieten-

pe acesta cu o minciună sau dacă prietenul este suspendat de la școală pentru înșelătorie sau furt. Un părinte îi poate interzice copilului să-și vadă prietenul sub amenințarea pedepsei, dar o abordare cu mai mult succes ar fi să-i explice copilului mai exact de ce această prietenie ar putea fi distructivă pentru el. Apoi, părintele poate promova prieteni și activități noi pentru copil.

Din nefericire, există situația tristă în care un părinte nu este capabil în niciun fel să separe un copil, de obicei un adolescent, de un prieten sau prieteni care îi creează mereu probleme. Copilul ar putea minți în mod repetat pentru a ascunde faptul că încă se mai întâlnește cu acest prieten sau prieteni indezirabili. Poate că singura speranță în această situație este de a muta fizic copilul într-un mediu diferit. Din moment ce este puțin probabil ca părinții să se poată muta, copilul ar putea fi trimis în casa unei rude sau la o școală cu internat, care îl supraveghează îndeaproape. Această soluție extremă nu asigură nicio garanție pentru noile prietenii pe care și le va face copilul, poate la fel de nepotrivite, dar ar putea constitui singura cale de a ieși din tiparul înșelător și distructiv.

În multe ere ale istoriei vestului, era un lucru des întâlnit de a trimite adolescenții să trăiască în casa altcuiva. Cel mai adesea, aceasta

era o formă de ucenicie prin intermediul căreia copilul putea învăța o aptitudine folositoare, cum ar fi să facă locuințe sau fierăria. Intenția trimiterii adolescentului în altă casă nu era numai învățarea unei meserii folositoare, dar și supunerea copilului unei alte autorități decât cea părintească.

ÎNCREDEREA

Poate că cea mai importantă contribuție pentru a crește un copil sincer, pe care o putem aduce ca părinți, este să dezvoltăm o relație bazată pe încredere. Acest tip de legătură nu apare dacă ținem predici referitoare la un singur incident legat de minciună, el este ocrotit de la începuturile comunicării dintre părinte și co-

În noaptea de Halloween din 1986, Sandra Visnapuu a primit un telefon de la poliție, prin care era informată că băiatul ei, în vârstă de 14 ani, era acuzat de vandalism și de pictarea unei case cu spray. I se mai spunea că există doi martori oculari și că nu era niciun dubiu. Dezamăgită și furioasă, dna Visnapuu l-a confruntat pe fiul ei, Neil, care a spus: „Jur, mamă, n-am făcut-o eu”.⁵

Această poveste a meritat să fie relatată pe larg în New York Times, pentru că mama nu numai că și-a crezut fiul că nu o minte, dar și-a petrecut personal câteva săptămâni investigând incidentul pentru a afla adevărul. Dna Visnapuu a mers din ușă în ușă în vecinătatea unde s-a petrecut incidentul și a vorbit cu toți prietenii lui. Ca rezultat al eforturilor ei, cel care a vandalizat cu adevărat a ieșit la iveală, un băiat de 15 ani din alt cartier, acuzat de alt incident în noaptea de Halloween. „Tot timpul au fost oameni care nu ne-au crezut“, a spus dna Visnapuu. „Toată lumea — poliția, consilierii școlari, chiar și avocatul nostru — a spus de nouă ori din zece că un copil care spune că este nevinovat este adevăratul vinovat.”⁶

Această mamă a mers extraordinar de departe pentru a-i arăta fiului ei că are cu adevărat încredere în el. Avea încrederea dată de cei 14 ani de când este părinte că fiul ei nu ar minți-o.

Cum ar putea ocroti un părinte această legătură bazată pe încredere? Mai întâi, un părinte trebuie să merite încrederea. Un părinte care își minte frecvent copilul sau care în mod regulat nu își ține promisiunile făcute nu poate aștepta de la copilul său să se comporte altfel. Un părinte care se bazează pe pedepse dure sau amenință nemotivat copilul ar putea descoperi că acesta se supune de frică și nu din respect.

Un părinte poate întări importanța încrederii cu exemple din cărți cum ar fi „The Boy Who Cried Wolf (Băiatul care a strigat: Lupul!) și, pe măsură ce copilul crește, cu exemple de la știri. Un copil poate aprecia că minciunile spuse oficialilor publici în scandaluri, cum ar fi Irangate*, reprezintă o breșă de încredere în ceea

* Irangate (ca un ecou al Watergate-ului administrației lui Nixon) este denumirea dată unui scandal politic din 1987, în care au fost implicați membri înalți ai administrației Reagan. Audierile din cadrul Congresului au scos la iveală faptul că Statele Unite vânduseră arme Iranului în schimbul ostatici-

ce privește publicul. El poate învăța că există consecințe pentru încălcarea încrederii.

În al doilea rând, chiar și un copil mic se poate simți mândru și că a crescut, dacă părintele îi spune frecvent că are încredere în el. Un părinte suspicios în mod continuu nu va avea un copil sincer. Pe măsură ce copilul se apropie de adolescență și părintele se teme că pierde controlul, există mult prea des tendința ca acesta din urmă să se teamă de ceea ce este mai rău. Astfel, părintele se poate agăța de mici dovezi suspecte.

Sara, 15 ani, a venit acasă de la un meci de baschet și a intrat în camera de zi pentru a le ura noapte bună părinților ei. Mama ei a exclamat alarmată: „Sara, haina ta miroase a fum de parcă ar fi

fost într-un șemineu — ai fumat?“ Sara a răspuns cu rezeziune: „Oh, nu, mamă, am stat lângă Tod, el fumează“.

Un părinte care simte miros de fum în hainele copilului ar putea fi mult prea dispus să creadă că copilul fumează, chiar dacă acesta oferă o scuză plauzibilă. În sălile noastre de judecată, acuzatul este considerat, până la proba contrarie, nevinovat. În sălile de judecată ale consiliului familial, acuzatul adolescent este prea des considerat vinovat și trebuie să-și demonstreze nevinovăția.

În acest presupus incident legat de fumat, cel mai greșit răspuns pe care îl poate da un părinte este să-l facă pe copil mincinos și să încerce să obțină o mărturisire de la el. Abordarea mai bună este să-i spună copilului că onestitatea este mult mai importantă decât faptul că a fumat. Dacă a fumat, ar trebui să vă spună, și dumneavoastră veți aprecia onestitatea lui mai mult decât dezapropați un incident legat de fumat. Dacă încă mai neagă, renunțați. Ar putea exista alte incidente (pe care le voi analiza mai târziu) unde mizele sunt mult mai mari și trebuie neapărat să știți adevărul. O situație în care se suspectează fumatul nu reprezintă, pentru majoritatea părinților, un astfel de incident.

Chiar și atunci când un copil este prins cu o minciună pe față, acest lucru nu ar trebui să însemne sfârșitul încrederii. Un părinte îi poate spune copilului că, deși minciuna va afecta legătura de încredere, o singură minciună poate fi iertată. Dacă minciunile continuă, neautorizată (precedată de alte minciuni), și-a pierdut privilegiul de a sta peste noapte singur. Și acesta va fi reinstaluit numai când încrederea se va fi reinstalat. Un copil poate învăța din astfel de experiențe că încrederea este importantă și că trebuie să se orienteze către ea. Capitolul 3 demonstrează felul în care înțelegerea încrederii reprezintă o funcție în dezvoltare. Copiii foarte mici cred, cel mai adesea, că pedeapsa reprezintă consecința minciunii. Copiii foarte mici, de asemenea, spun fără echivoc că minciuna este greșită. Pe la 10 sau 12 ani, copiii abandonează credința lor că este întotdeauna greșit să minți; pot începe să vadă

diferențele dintre minciuni și să judece o minciună în funcție de consecințe. De exemplu, dacă îi spui fără sinceritate unei prietene că părul ei arată drăguț, aceasta va produce doar o consecință pozitivă. Tom, în capitolul său, ne spune că adolescenții nu numai că învață să spună minciuni nevinovate, dar încep să spună ceea ce el numește „minciuni sociale“, pentru a manipula relațiile lor cu ceilalți de-o seamă cu ei.

Odată cu adolescența, copiii pot începe să înțeleagă consecințele ca fiind altceva decât pedeapsa. Pierderea încrederii unui părinte sau prieten este înțeleasă ca o consecință negativă serioasă. Majoritatea copiilor nu își pot exprima în mod clar felul în care înțeleg pierderea încrederii, ca pe o consecință principală a minciunii, până pe la mijlocul adolescenței. Unii copii nu înțeleg niciodată acest lucru.

În această teorie controversată a dezvoltării morale discutată în capitolul 3, Lawrence Kohlberg descrie ceea ce se întâmplă cu copiii la vârste diferite. El susține că cei cu vârsta între 4 și 8 ani adoptă un anumit comportament numai pentru a evita pedeapsa când simt puși în fața unei alegeri legate de etică, cum ar fi să furi mâncare pentru o persoană bolnavă. Unii adulți nu depășesc niciodată acest stadiu. În clasele elementare, copilul ar putea raționa că a avea grijă de sine însuși reprezintă cea mai mare motivație pentru comportament, dar este, de asemenea, important să fii corect cu cei care sunt corecți cu tine. Câțiva ani mai târziu, în jurul primelor clase de liceu, un copil ar putea începe să creadă că este important să faci fapte bune pentru a obține aprobarea socială de a fi o persoană bună.

autoritatea legitimă — de exemplu legea țării tale — și, la cele mai înalte niveluri, acțiuni în funcție de convingerea propriilor principii etice, care susțin un sistem ce conferă cel mai mare respect pentru drepturile și demnitatea fiecărei persoane.⁷

Conform teoriei lui Kohlberg, în anii adolescenței, copilul realizează faptul că este important să fii o persoană bună pentru a fi aprobat de ceilalți, inclusiv de părinți. În timpul acestor ani, părinții pot stabili cu o mai mare fermitate importanța încrederii că este spus adevărul, pe care să sperăm că l-au introdus în primii ani, și să încerce să învingă teama de pedeapsă. Un părinte ar putea spune (mai mult decât o dată, din moment ce repetiția este esențială în cazul copiilor): „Nimic nu este mai important decât încrederea între noi. Dacă ai făcut ceva ce știi că voi dezaproba, să nu-ți fie teamă să-mi spui. Adu-mi aminte să nu mă înfurii. S-ar putea să fie nevoie să faci ceva pentru a te revanșa, dar voi fi foarte mândru de tine pentru că ai spus adevărul“.

Copiii care nu simt crescuți într-o atmosferă de încredere ar putea avea probleme întotdeauna în a vedea consecințele minciunilor lor ca pe o înșelare a încrederii. Mai ales dacă sunt crescuți cu pedepse dure, ei ar putea continua să vadă minciuna ca pe nivelul moral cel mai scăzut de acțiune pentru a evita pedeapsa. Nu se vor apropia niciodată de niveluri mai ridicate de a-și vedea acțiunile ca un cetățean al societății lor sau, în ultimă instanță, ca un cetățean al lumii.

CRIMĂ ȘI PEDEAPSĂ

Un părinte poate da un exemplu bun prin a fi corect și sincer cu copilul. Un părinte îi poate da copilului ariile necesare de intimitate. Un părinte poate monitoriza prietenii copilului. Un părinte poate încerca să facă totul pentru a consolida o legătură bazată pe încredere. Dar chiar și cei mai buni părinți (și care dintre noi poate pretinde că a atins perfecțiunea) ar putea fi puși în fața faptului de a-și prinde copilul cu ceea ce pare a fi o minciună incorectă.

University of Chicago, între 1972 și 1986, onestitatea a apărut cu consecvență drept singura calitate, cea mai dezirabilă, pe care ar trebui să o aibă un copil. Era considerată chiar și mai importantă decât cea de a fi un elev bun.

Atunci, pentru mulți părinți, actul de a minți devine problema majoră, și nu faptul la care aceasta s-a referit. Un părinte s-ar putea trezi cu o furie incontrollabilă orientată către o adolescentă care spune că nu a respectat consemnul pentru că mașina prietenilor ei s-a stricat (pentru a patra oară în acea lună). Ar accepta mult mai calm explicația reală, că se simțea bine și nu și-a dat seama că s-a făcut târziu.

Cum poate să abordeze un părinte această situație, des întâlnită, într-o manieră care să încurajeze pe viitor sinceritatea și nu să provoace pur și simplu o confruntare bazată pe furie?

PRINDEREA ÎN CAPCANĂ A MINCINOSULUI

Există un acord general, printre experți care au de-a face cu copiii, că a te angaja într-o luptă pentru putere în scopul obținerii unei mărturisiri reprezintă, de obicei, cea mai proastă tactică. Așa cum s-a arătat în capitolul 3, există indicii ale înșelătoriei pe față, în voce și indicii corporale, dar un părinte înțelept nu se folosește, de obicei, de ele pentru a forța o mărturisire de la copilul său. Acest sfat este contrar nevoii puternice a părintelui să-și prindă copilul în capcana propriei minciuni.

Un părinte care țipă: „Ești o mincinoasă. Îi voi suna pe părinții lui Sue chiar acum și voi afla dacă mașina ei chiar s-a stricat. Nu îmi mai poți spune aceeași minciună iar!” reușește cu siguranță să se elibereze de propria frustrare. Reușește cu siguranță să-i provoace un comportament ostil și defensiv fetei lui. Ar putea chiar să demonstreze că fata lui este o mincinoasă, dacă dă acel telefon. Dar reușește el oare să-i dea o lecție de morală?

Nu este atât de simplu. Prin dezvăluirea minciunii ei și răspunsul cu mânie, acest tată probabil că va da naștere fricii în fiica lui.

consemnul. Teama ei ar putea s-o facă în aparență un copil mai sincer sau, cel puțin, o mincinoasă cu mai mult succes. Furia lui îi va arăta, de asemenea, cât de în serios ia tatăl ei minciuna. Dar își poate permite un tată să dezvolte cu fata lui o relație bazată pe frică? Își poate permite un tată să se poarte ca un polițist?

Decât să se concentreze pe prinderea copilului în capcana minciunii, părintele are mai degrabă o șansă mai mare de a dezvolta o relație bazată pe încredere, dacă se concentrează pe motivul minciunii, importanța consemnului. El ar putea spune: „Chiar nu vreau să mai aud scuze referitoare la motivul pentru care nu ești acasă la timp. Ideea este că vreau să știu când ajungi acasă. Sunt îngrijorat pentru siguranța ta și trebuie să știu unde ești. Dacă nu ajungi la timp acasă, trebuie să sune”.

Părintele ar trebui apoi să meargă mai departe și să scoată în evidență, fără a forța mărturisirea, că vrea explicații sincere de la copil atunci când este încălcat consemnul orei. Faptul de a ști că poate avea încredere în cuvântul copilului este la fel de important cu a ști unde este copilul.

Această a doua abordare nu va provoca teamă în copil, dar ar putea nici să nu producă schimbările majore în comportament care ar apărea dacă minciuna ei este dezvăluită cu mânie. Acestea sunt alegerile pe care trebuie să le facă un părinte. Este deseori mai dificil să mergi către o relație mutuală de încredere și responsabilitate decât să instaurezi teama de a fi prins.

Dar să privim în față faptul că, în cazul câtorva incidente legate de minciună, drumul răbdării în dezvoltarea încrederii și întemali-zarea responsabilității ar putea să nu fie posibil. Uneori este esențială aflarea adevărului, chiar dacă aceasta înseamnă forțarea unei lupte pentru putere. Să luăm în considerare tipul de minciună care îi îngheață părintelui sângele în vine.

John, în vârstă de 13 ani, a început să se comporte ciudat timp de câteva săptămâni. Adoarme frecvent, chiar și în timp ce mănâncă. Nu mai pare interesat de baschet, sportul lui favorit, și a încetat să mai vorbească la telefon cu prietenii lui. În aceste săptămâni, mama sa a remarcat de două ori că are mai puțin cu 20 de dolari în portofel decât se aștepta. Prima dată când s-a întâmplat, a crezut că este greșeala ei, a doua oară s-a alarmat.

L-a întrebat pe John despre banii lipsă. El se declară inocent. Ea l-a întrebat de ce este atât de obosit. Ea a sugerat să îl ducă la doctor. El pretinde că nu poate dormi pentru că are prea multe teme.

Mama lui John vrea să știe. Are un motiv întemeiat să suspecteze faptul că fiul ei are probleme serioase, posibil legate de droguri, și trebuie să facă pe polițistul pentru a afla adevărul. Își cunoaște copilul și poate căuta semnele de înșelăciune discutate în capitolul 3 pentru a-și corobora bănuielile.

Pentru a obține o mărturisire, ar putea oferi mai întâi amnistia. Ar putea promite că nu îl va pedepsi dacă spune tot. Trebuie să fie convinsă, desigur, că este gata să procedeze așa. Poate ea cu adevărat să lase un furt serios să treacă nepedepsit? Dacă oferta amnistiei nu dă rezultate, ar putea fi nevoită să devină un detectiv. Ea va vorbi cu prietenii și cu profesorii lui pentru a afla adevărul. S-ar putea simți obligată să caute în camera lui. îl va confrunța pe John cu dovezile pe care le obține pentru a forța o mărturisire.

Mama lui John trebuie să se implice într-o luptă pentru putere, trebuie să facă pe polițistul, deoarece mizele sunt atât de mari. Dacă fiul ei a devenit un hoț și un consumator de droguri, trebuie să-l ajute imediat. Nu se poate baza pe construirea încrederii și responsabilității ca strategie de a gestiona minciunile.

Minciunile adolescenților sunt cele care îi fac pe părinți să înnebunească. Adolescenții nu mai acceptă, fără a pune sub semnul întrebării, legitimitatea regulilor sociale și, deseori, simt că au

o justificare să mintă pentru a evita respectarea acelor reguli demne de dispreț. Așa cum ne spune Tom în capitolul său, multe dintre minciunile pe care le spun adolescenții nu implică deloc părinții. Ele urmăresc câștigarea unui Statut în lumea lor, lumea celor deopotrivă cu ei.

Din punctul de vedere al dezvoltării, adolescenții au devenit mult mai capabili să mintă și nu este atât de probabil să fie prinși, cum se întâmplă în cazul copiilor mai mici. Au o memorie mai bună și puteri intelectuale mult mai sofisticate pentru a crea o minciună credibilă. De asemenea, își pot controla mai bine comportamentul nonverbal. Pe măsură ce încrederea în evitarea pedepsei crește, tot atât de des crește și incidența minciunilor lor. Iar uneori minciunile lor pot fi periculoase pentru ei și pentru alții.

Este greu să nu te implicii într-o luptă pentru putere cu un adolescent când este suspectată o minciună. Actul de a minți în sine înfurie mulți părinți, împingându-i să forțeze o mărturisire, indiferent de consecințe. Și, așa cum am arătat în exemplul lui John, presupusul hoț și consumator de droguri, uneori este necesară o luptă pentru putere. Totuși, majoritatea minciunilor adolescenților nu sunt atât de serioase. Este vorba de lucruri plictisitoare, cum ar fi tema nefăcută, corvezi nefinalizate, haine pierdute sau distruse. Un părinte trebuie să judece când să acționeze ca un polițist și să forțeze o minciună și când să evite o luptă pentru putere și să se concentreze asupra recâștigării încrederii.

Cât de importantă este cunoașterea adevărului? Pentru fiecare părinte, mizele ar putea fi diferite, dar pentru toți părinții, un posibil rău fizic, ca în cazul folosirii drogurilor sau activității infracționale, ar trebui să constituie un motiv pentru forțarea adevărului.

Aceleași linii directoare pot fi folosite și în cazul minciunilor copiilor mai mici. Preocuparea pentru integritatea fizică, cum ar fi problemele

legate de abuzul sexual sau activitățile infracționale ca furtișagurile, ar putea justifica o luptă pentru putere. Alte minciuni ar trebui abordate într-o manieră mai puțin acuzatoare.

Când fiul nostru Tom avea 9 ani, i-am dat cinci dolari pentru a intra la ambele filme de sâmbătă după-amiaza și pentru bomboanele în valoare de 50 de cenți. I-am cerut să aducă înapoi restul. S-a întors acasă fără rest și a spus că a fost prădat în afara cinematografului de un bărbat mascat. După mai multe întrebări a fost clar că presupusul furt era o ficțiune, dar Tom tot nu a vrut să mărturisească faptul că a folosit pentru el acești bani. În disperare, povestea lui de acoperire a devenit mai elaborată și fantastică.

S-a simțit forțat să mărturisească. L-am sunat pe băiatul cu care fusese la filme și am aflat că a cheltuit dolarul pe bomboane cu lapte. L-am încolțit pe Tom și, în final, a cedat izbucnind în lacrimi și a mărturisit. Am făcut pe polițiștii și am câștigat. Dar a fost necesară această umilire a lui Tom? Erau mizele atât de mari, încât aveam nevoie de o mărturisire? După ce am știut cu siguranță că era o minciună, puteam să-l scutim de umilirea finală. Am fi putut

la filme fără noi. Ne-am face prea multe griji pentru tine. Dacă nu ne-ai fi mințit și ne-ai fi spus că ai cheltuit banii pe dulciuri, ți-am fi dat doar o pedeapsă mică“.

Această abordare ar fi putut duce mai degrabă la un dialog referitor la importanța încrederii, decât la plâns și la un comportament aspru pe care, de fapt, le-am produs. I-am fi putut restricționa mersul la film pentru o săptămână, dar și reîntări lecția încrederii înșelate. Dar nu am fi terminat confruntarea ca un polițist triumfător și un infractor învins.

Deseori, minciunile copiilor mai mici iau forma lăudăroșeniei sau limbuției. Fiul dumneavoastră v-ar putea spune că este cel mai bun care lovește din echipă, când știți că el abia poate să țină pasul; fiica

dumneavoastră de 8 ani ar putea să pretindă că are cinci prieteni foarte buni, când sunteți siguri că, de fapt, aceasta și-ar dori. Acest tip de minciună reprezintă deseori o chemare în ajutor. Copilul dumneavoastră ar putea avea sentimente serioase de invidie. Oricare ar fi motivul, copilul caută atenția, și depinde de dumneavoastră să aflați ceea ce nu este în regulă în viața lui. Deși ar trebui să-i faceți cunoscut faptul că fanfaronadele lui nu vă prostesc, folosiți relatările ca pe o modalitate rezonabilă de a sonda în spatele laudăroșeniei.

A DA SAU NU O PALMĂ

Părinții ar putea să învețe mai degrabă să evite luptele pentru putere și să se concentreze asupra problemei încrederii decât să prindă minciunosul în capcană. Dar părinții tot trebuie să decidă pedeapsa potrivită, dacă sunt siguri că a fost spusă o minciună și că fapta merită pedepsită. Răspunsurile potrivite la minciună și la greșeala pe care încearcă să o acopere sunt dificile pentru părinți. Disciplina este o sferă unde nu există linii directoare clare. Majoritatea părinților își disciplinează copiii așa cum au făcut cu ei părinții lor, din lipsa oricărui alt model.

Mary Bergamasco a fost arestată pentru abuz asupra copilului

ca trecătorii să citească. Semnul spunea: „Sunt un porc prostănac. Urât vei deveni de câte ori furi și minți. Uitați-vă la mine cum guiț [sic]. Am mâinile legate pentru că nu mi se poate acorda încredere. Aceasta este o lecție de învățat. Priviți. Râdeți. Hoț. Furăcios. Băiat rău“.

Mary a răspuns că băiatul furase și mințise ca un criminal in-veterat. Ea a spus că mama ei o pedepsise într-o manieră similară. „Dar, a spus ea, nu i-am ars mâinile, așa cum mi-a făcut mie mama.“⁸

Mass-media a abordat această poveste și încercarea ulterioară a tatălui băiatului, care văzuse copilul doar de două ori, de a câștiga custodia. Cea mai interesantă parte a poveștii a fost divizarea opiniei publice. Mulți l-au văzut ca pe un act hain, în timp ce alții au considerat că era pe linia disciplinei potrivite. Până la urmă, au spus ei, nu i-a făcut rău fizic copilului.

Experții au fost aproape la fel de confuzi ca părinții în ceea ce privește pedeapsa potrivită. Totuși, există unele studii științifice care

sugerează în mod clar că unele răspunsuri parentale sunt mai bune decât altele.

Martin Hoffman și Herbert Saltzstein au condus un studiu extins asupra elevilor de clasa a VII-a, în 1967, care a măsurat relațiile dintre tipurile de disciplină parentală și dezvoltarea morală a copilului. Dezvoltarea morală a copilului a fost măsurată prin teste de tip hârtie-creion de către profesorii, colegii și părinții copilului. Apoi, copiii și părinții au spus ce tip de disciplină au primit acasă. Tehnicile de disciplinare au fost împărțite în trei categorii: afirmarea puterii, în care părintele și-a afirmat puterea și autoritatea asupra copilului; retragerea iubirii, care includea forme de furie și dezaprobare, dar nu și pedeapsă fizică; și inducerea, în care părintele se concentra asupra consecințelor acțiunii copilului asupra celorlalți.

Inducerea a câștigat detașat față de afirmarea puterii și retragerea iubirii.⁹ Acest lucru înseamnă că un copil cărui i se spune mereu efectul pe care comportamentul său nepotrivit îl are asupra celorlalți are șanse mai mari să-și însușească lecția și să nu repete

ce de a asimila lecția. Tatăl care explică de ce îl îngrijorează încălcările consemnului orei are mai multe șanse de a inocula lecția de responsabilitate și relatare a adevărului decât tatăl care explodează.

Chiar și copiii mici pot fi învățați cum îi vor afecta minciunile lor, spuse părinților, profesorului sau prietenilor relațiile cu aceștia, și Un părinte poate apela la mândria copilului și la dorința de a se

gândi despre el ca despre un adult.

și Aceste dovezi dispar cu siguranța în fața școlii „bătaia e ruptă

l din Rai“ de creștere a copiilor, dar, de fapt, experții s-au îndepărtat rapid de această tradiție. În ediția din 1945 a lucrării *Baby and Child Care*, dr. Benjamin Spock a scris: „Nu susțin în mod special bătaia, dar cred că este mai puțin toxică decât o dezaprobare de lungă durată, deoarece curăță aerul, deopotrivă pentru părinți și

copil“. Totuși, în ediția din 1985 a cărții, dr. Spock a deplâns bătaia, spunând că a învățat „copiii că persoana mai mare, mai puternică are puterea să facă cum vrea chiar dacă are sau nu dreptate“. El chiar sugerează că „tradiția americană de bătaie“ ar putea contribui la

violența din Statele Unite.¹⁰

Deși există câțiva disidenți, majoritatea experților în îngrijirea copilului au ajuns să considere că părinții trebuie să găsească metode alternative de a câștiga respectul copilului. Cum a pus problema un consultant de la Connecticut Department of Children and Youth Services, „majoritatea delincvenților juvenili sunt crescuți cu cureaua, bâta, funia și pumnii“.¹¹

Majoritatea experților consideră acum că disciplina prin afirmarea puterii, care include pedeapsa fizică și amenințările, este asociată cu un nivel mai scăzut de dezvoltare morală. Mai degrabă dă naștere unei frici de pedeapsă, decât unei credințe interioare în comportamentul moral.

În ceea ce privește minciuna, există un consens conform căruia un copil care este subiectul pedepsei fizice dure minte mai des pentru a evita pedeapsa. Este puțin probabil ca acești copii să se dezvolte până la stadiul în care să respingă minciuna din cauza distrugerii încrederii sau a consecințelor pentru ceilalți. Ei vor vedea întotdeauna minciuna ca pe o strategie de evitare a durerii.

Research Laboratory a arătat că 88% dintre părinții chestionați își băteau copiii. Dintre aceștia, 50% au spus că foloseau pedeapsa fizică ca ultimă resursă, iar 33% au spus că își băteau copiii când se simțeau frustrați sau „își pierdeau controlul“. Sondajele realizate în 1920 au arătat cam aceleași rezultate.¹²

Nu este deloc surprinzător faptul că părinții nu urmează tendința actuală a experților. De fapt, pedeapsa fizică este la fel de

americană ca plăcinta cu cireșe. Este foarte probabil ca tatăl lui George Washington să-l fi bătut pe acesta, dar tot a reușit să obțină rezultate bune în ceea ce privește spunerea adevărului. Un studiu asupra practicilor de creștere a copiilor în perioada colonială ar face ca și cel mai dur avocat al pedepsei fizice să pară blând.

Strămoșii noștri puritani considerau că copiii vin pe lume plini de păcate, cu pasiuni puternice și inteligență slabă. Era rolul părintelui, mai ales al tatălui, de a le înfrânge propriile pasiuni și de a le forma un caracter bun. Acest lucru necesita o vigilență constantă și un control strict, duse la îndeplinire prin pedeapsă fizică, deseori cu biciul. Din moment ce mamele erau considerate înclinate către indulgență și atașament excesiv, cădea în responsabilitatea tatălui să supravegheze dezvoltarea lor morală. Din acest motiv, legea drepturilor de custodie era mai degrabă favorabilă tatălui decât mamei în cazurile de separare.¹³

John Wesley, unul dintre fondatorii principali ai metodismului, exprimă cu claritate punctul de vedere al secolului al XVIII-lea asupra creșterii copilului în cartea sa din 1783, „Sermon on the Education of Children“:

A le face pe plac copiilor reprezintă, pe cât ne stă în putere, să le facem boala incurabilă. Un părinte înțelept, pe de altă parte, ar trebui să înceapă să le înfrângă voința din primul moment în care apare. În întreaga artă de educație creștină nu există nimic mai important decât aceasta. Voința unui părinte ține loc, pentru un copil mic, de voința lui Dumnezeu... Dar, pentru a desăvârși acest lucru, veți avea nevoie de o fermitate și hotărâre incredibile căci,

distrageți atenția nici măcar pentru o oră, altfel veți pierde tot ce ați câștigat.¹⁴

John Wesley considera că minciuna trebuie respinsă cu asprime. „Învățați-i că autorul tuturor falsităților este diavolul, care este un

mincinos și un tată al acesteia. învățați-i să deteste și să disprețuiască nu numai minciuna, ci toate echivocurile, toate vicleșugurile și toate disimulările.”¹⁵

În secolul al XIX-lea, atitudinile față de disciplină s-au îmbunătățit considerabil, iar mama l-a înlocuit pe tată ca educator moral principal al copiilor mici. Acest lucru reprezenta, în parte, o recunoaștere practică a faptului că mai puțini tați lucrau la fermă și își petreceau acum zilele departe, la birouri și fabrici. Copiii nu mai erau văzuți ca fiind răi la bază. A fost evidențiat mai degrabă rolul afecțiunii decât cel al disciplinei.

Într-o carte larg răspândită la acea vreme, *The Mother at Home*, ministrul congregaționalist John S.C. Abbott sfătuia:

Aveți grijă să nu fiți prea severi. Urmând o cale constantă de guvernare eficientă, severitatea va fi necesară rareori. Dacă, atunci când este aplicată, pedeapsa este realizată cu calm și solemnitate, ocaziile pentru pedeapsă nu vor fi frecvente. Lăsați mama să fie afectuoasă și blândă cu copiii. Lăsați-o să li se alăture în micile lor distracții. Lăsați-o să le câștige încrederea prin eforturi asidue de a-i face fericiți. Și lăsați-o să se simtă, atunci când au greșit, nu iritată, ci tristă și să-i pedepsească cu durere, dar fără furie.¹⁶

Ideea de îndepărtare de pedeapsa fizică către un control afectuos probabil că pare o idee bună pentru majoritatea părinților, dar ce se întâmplă când nu este suficient de bună? Este bine și recomandat să explici copilului cu grijă consecințele unui comportament nepotrivit, să-l fixezi cu răbdare într-un cadru moral. Dar cu siguranță că, uneori, este necesar mai mult.

Cora, 12 ani, și-a mințit în mod repetat mama în legătură cu tema

pentru acasă, Cora a negat și a spus că a fost confundată cu altă fată. Mama Corei a mers la școală și a aflat de la profesori că, în clasă, comportamentul Corei, cu excepția temelor, era

normal. Directorul adjunct a sugerat că Cora se afla la o vârstă în care copiii testau deseori autoritatea.

În această situație, toate apelurile bine susținute cu raționamente ale lui Susan cu privire la importanța onestității păreau se fie auzite de urechi surde. Era necesar un răspuns ferm. Ca în majoritatea incidentelor legate de minciună, erau două ofense, eșecul de a termina tema pentru acasă și minciuna care urma. O pedeapsă potrivită trebuie să facă distincția între infracțiuni.

Majoritatea familiilor au un set gradual de pedepse pentru comportamentele nepotrivite, care ar putea include pierderea privilegiilor pentru televizor sau telefon sau „îngrădirea” (restricționarea acasă). Acestea ar putea funcționa suficient de bine, dar sunt pedepse pasive care, de obicei, nu au legătură cu infracțiunea. Pedepsele active, care să aibă o astfel de legătură, dau rezultate mai bune. De exemplu, dacă fiul dumneavoastră mai mare și-a lovit în mod repetat fratele mai mic, provocându-i tăieturi și vânătăi, iar apoi a pretins că nu l-a atins, o metodă de pedepsire ar fi ca fratele mai mare să îndeplinească pentru un timp toate îndatoririle fratelui mai mic. O parte a pedepsei ar trebui să fie recompensarea victimei, atunci când este cazul.

În cazul Corei, Susan a decis să supravegheze îndeaproape temele zilnice și să retragă pentru o lună privilegiile pentru televizor. Era de părere că televizorul avea o contribuție majoră la problemă. Ea i-a spus Corei că, după două săptămâni, va avea încredere că își va face temele fără să fie păzită. I-a spus că, pentru ea, minciuna că și-a făcut tema era mai rea decât faptul că nu o făcuse. Ea a spus că era umilitor să facă pe polițistul și că, mai mult decât orice, avea nevoie să creadă că poate avea din nou încredere în fiica ei. În cazul în care Cora se comporta bine, privilegiile pentru televizor vor fi reintroduse la sfârșitul lunii.

Această pedeapsă părea să dea rezultate în cazul Corei, care a realizat că existau limite definite ale toleranței mamei sale. Ea a

care nu funcționează bine sunt cele care nu pot fi supravegheate și întărite, cum ar fi: „Nu mai poți să te uiți niciodată la televizor“.

Pentru multe minciuni, vor exista două pedepse, una pentru faptă și una pentru minciuna de acoperire. Cel care a greșit ar trebui să înțeleagă faptul că acestea sunt două pedepse separate, pentru două greșeli diferite. Pedepsa pentru minciună ar trebui să reflecte consecințele înșelării încrederii. Ar fi potrivită tratarea minciunilor repetate referitoare la încălcarea consemnului orei la care trebuie să ajungă acasă cu câteva nopți de detenție la domiciliu. Încrederea trădată ar putea fi evidențiată prin a insista ca infractorul să sune acasă o dată sau de două ori în seara când sunt reintroduse privilegiile.

Din nou, nu există o pedeapsă garantată și, așa cum am văzut, există pendulări mari de atitudini referitoare la pedeapsa potrivită. Iată câteva linii directoare care reflectă ceea ce oamenii de știință și terapeuții, care au de-a face cu problemele copiilor, consideră la ora actuală a fi cel mai eficient:

- Evitați pedeapsa fizică;
- Separați pedeapsa pentru minciună de pedeapsa pentru infracțiunea pe care o acoperă;
- Pentru a încuraja dezvoltarea preceptelor morale internalizate, accentuați efectul actului asupra celorlalți, nu numai răutatea actului în sine;
- Adaptați pedeapsa pentru a se potrivi acțiunii.

Ce face un părinte dacă, după săptămâni de discuții despre problemă și pedepse repetate, copilul său tot nu își face tema și continuă să mintă în legătură cu acest lucru și poate că și cu alte activități? În capitolul 2 s-a arătat că există într-adevăr o corelație puternică între minciuna cronică la copil (care se produce deseori cu alte comportamente nedorite) și activitatea

infracțională adultă. Aceasta nu înseamnă că copilul va deveni în mod sigur un infractor, dar este un avertisment serios pentru părinte cu privire la faptul că el are nevoie de ajutor din partea unui profesionist.

serios pe cât ar trebui. Depinde atunci de părinte să găsească un consilier care are experiență și formare pentru a trata copiii care sunt mincinoși cronici.

MINCIUNILE DIN CIRCUMSTANȚE SPECIALE: DIVORȚUL SI ÎNGRIJIREA ZILNICĂ

Ca părinți moderni, am moștenit toate dificultățile creșterii copiilor trăite de părinții noștri, la care am adăugat câteva noi și amenințătoare. Aproape o jumătate din copiii noștri vor trăi experiența divorțului părinților lor și mai mult de jumătate își vor petrece cu siguranță o bună parte a copilăriei lor timpurii în situații care implică bone sau grădinițe.

Aceste schimbări moderne din viețile copiilor noștri generează deseori în noi un sentiment de anxietate și confuzie, dar nu furnizează linii directoare clare despre felul în care să acționăm. Părinții, cărora le e greu să facă față minciunilor copiilor în circumstanțele cele mai bune, deseori se simt paralizați când se confruntă cu minciuni în aceste circumstanțe speciale.

DIVORȚUL

Dacă rata actuală de divorțuri continuă, cel puțin jumătate din copiii sub 18 ani vor trăi experiența divorțului părinților lor.¹⁷ Divorțul este o experiență traumatică pentru părinți și copii. El poate provoca un comportament aberant deopotrivă din partea părinților și copiilor, atunci când resursele emoționale de a face față aberației sunt

complet epuizate. Propriile mele experiențe ca practician în dreptul de familie și ca părinte divorțat m-au convins că este rar copilul a cărui dezvoltare morală nu va fi atinsă de această experiență.

Minciunile părinților referitoare la divorț

pentru copil. Totuși, părinții se simt obligați să-și protejeze copiii de adevăruri de care se tem că vor întrista lumea acestuia. În punctul decisiv de separare, majoritatea părinților ascund informații critice sau, pur și simplu, își mint copiii pentru a depăși experiența. În cel mai răspândit studiu asupra efectului divorțului asupra copiilor, *Surviving the Breakup*, desfășurat pe 5 ani, cu 60 de familii și 131 de copii, autorii, Judith S. Wallerstein și Joan Berlin Kelly, au descoperit că în cazul a 4/5 dintre copiii cei mai mici nu li s-au dat explicații adecvate ale divorțului sau asigurarea unei îngrijiri continue. Drept urmare, s-au trezit într-o dimineață că unul dintre părinți nu mai este. Părinții erau, de obicei, atât de preocupați de propriile probleme copleșitoare, încât nu au putut face față nevoilor copiilor. Mai puțin de 10% au primit ajutor adult de la comunitatea lor sau de la prietenii de familie și mai puțin de 5 % au fost consiliați de o congregație bisericească sau de un preot.¹⁸

O Studentă de-a mea, Marjorie, acum 20 ani, mi-a povestit despre destrămarea familiei ei din urmă cu 10 ani. „La cină, într-o seară, mama mea ne-a spus că tata era plecat pentru câteva săptămâni într-o călătorie de afaceri. Acest lucru era foarte neobișnuit, deoarece tatăl meu călătorea rareori. Am continuat să întrebăm de el timp de câteva săptămâni, dar mama se înfuria de câte ori o întrebam. Într-un final, nu am mai întrebat. Pur și simplu, nu am mai vorbit niciodată despre tata, nici chiar eu cu fratele meu. Era ca și cum era vorba de un secret oribil despre care nu puteam vorbi. Nu mi-am revăzut tatăl timp de 3 ani.“

Minciunile copiilor ca urmare a divorțului

Perioada dureroasă de tranziție care urmează divorțului este deseori una în care toate structurile familiare ale vieții copilului sunt rearanjate sau îndepărtate. Casa, școala, prietenii și mare parte din identitatea copilului ca parte dintr-o familie cu doi părinți dispăre. În această perioadă, dezvoltarea morală a copilului poate fi tulburată sever și, uneori, comportamentul copilului re-gresează cu episoade de furtișaguri, înșelăciune și minciună.

Minciuna capătă pentru unii copii forma strategiei protectoare

atenției. Wendy, 4 ani, s-a confesat că își vede mereu tatăl (ceea ce nu este adevărat). Are un apartament, dar „locuiește cu mine. Doarme în patul meu în fiecare seară”.¹⁹

Dacă comportamentul părinților este cel mai mare unic determinant al comportamentului copiilor, mulți copii trecuți printr-un divorț sunt nevoiți să suporte consecințele minciunilor și jumătăților de adevăr care li s-au spus în timpul divorțului. Totuși, pentru câțiva ar putea deveni o lecție dură în favoarea spunerii adevărului. Wallerstein și Kelly relatează o conversație oferită de o fată de 14 ani: „Deși mama și tatăl meu nu sunt onești și eu eram așa, dintr-odată nu am mai mințit. Nu știu de ce, pur și simplu m-am oprit din mințit anul trecut. Am decis că nu vreau să fiu ca ei și că voi spune adevărul”.²⁰

Deși părinții nu pot împiedica ca trauma divorțului să le afecteze copiii, ei pot înlătura anxietatea printr-o comunicare mai sinceră înainte, în timpul și după divorț. Copiii au nevoie să știe ce se întâmplă, și devin mult mai anxioși de explicațiile îndulcite sau dacă nu sunt date explicații deloc. Mai presus de toate, părinții trebuie să evite să-și mintă copiii și să pună în pericol legătura de încredere, decisivă în timpul acestor perioade tulburi. Deși părinții nu trebuie să dezvăluie fiecare detaliu al problemelor dintre ei, trebuie să le aducă la cunoștință copiilor ceea ce se întâmplă și care vor fi

aranjamentele lor viitoare. Trebuie să-și asigure copiii că rearanjamentul nu va însemna abandon.

Vizitarea și minciunile copiilor

Multe familii divorțate se fixează într-un tipar destul de regulat de custodie și vizitare în câteva luni de la divorț. În multe dintre experiențele mele de practician al dreptului de familie, tiparul de vizitare prezintă anumite probleme pentru creșterea unui copil sincer. În condițiile cele mai bune, loialitățile copilului sunt împărțite, și viața lui de zi cu zi ar putea fi, de asemenea, divizată. Cu populara (cred că neluată în considerare²¹) împingere forțată către custodia comună, unii copii își petrec la propriu o jumătate de săptămână cu un părinte și o jumătate cu celălalt. Copiii în scutece pendulează între cele două cămine, după un program bine stabilit.

Chiar și în condițiile de custodie tradițională, ale unei reședințe stabilite cu unul din părinți și vizitarea o dată la două săptămâni și câteva nopți pe săptămână, lumea copilului este divizată. Sunt impuse reguli diferite în ceea ce privește mâncarea, pijamalele și toate detaliile care compun mediul familiar al copilului. Copilul trebuie să devină extrem de flexibil, astfel încât să le facă pe plac ambilor părinți.

Pentru a putea face față noii lui vieți bifurcate și loialității lui divizate, copilul își construiește deseori un zid mental distinct. Din experiența mea și a prietenilor și clienților mei care au trecut prin aranjamentele custodiei, copilul este mai mult decât reticent în a discuta orice se întâmplă în căminul celuilalt părinte.

Reținerea copilului de a divulga se lovește deseori exact de nevoia aproape obsesivă a părinților de a ști ce se întâmplă în cealaltă casă. Mulți părinți, foarte afectați de divorț, insistă să obțină detalii despre noile interese ale fostului partener, despre restaurantele la care este dus copilul, chiar și despre mobilierul și echipamentul de bucătărie din noua casă a fostului partener, în plus, nevoia normală

a părintelui de a proteja și de a controla copilul se extinde până la momentul în care copilul trăiește în alt cămin. Copilul este prins într-o legătură teribilă. A dezvălui astfel de detalii poate părea o breșă în loialitate pentru copil, a nu dezvălui ar putea înfuria sau răni părintele care întreabă. Mulți copii fac față situației imposibile pur și simplu prin a crea o lume fictivă.

Una dintre clientele mele, să-i spunem Marge, mi-a relatat furioasă: „Nu vă puteți imagina ce se întâmplă cu John. Lisa mi-a spus că locuiește într-un apartament frumos, cu o piscină uriașă și că merge la restaurante scumpe în fiecare seară. De unde are bani? Susține că este falit!“ Când Marge a aflat că, de fapt, John locuiește într-un apartament sordid fără piscină, a fost uimită. „De ce ar vrea Lisa să mă mintă?“ a întrebat cu consternare.

Intimitatea este importantă pentru toți copiii, dar este critică pentru un copil care încearcă să supraviețuiască echilibrului delicat, reprezentat de faptul de a trăi în două lumi, făcând pe plac celor doi părinți separat. Temându-se de pierderea controlului asupra copilului și consumat de dorința de a ști ce se întâmplă

cu fostul partener, un părinte uită prea des de nevoia de confidențialitate a copilului.

Nevoia copilului trebuie să fie pe primul loc. Pentru a evita punerea copilului într-o situație în care minciunile par singura scăpare, un părinte trebuie să-și dezvolte o listă scurtă „de știut“. Această listă ar putea include:

în cazul în care copilul este bolnav în timp ce îl vizitează pe celălalt părinte.

în cazul în care copilul este abuzat fizic sau mental.

Dincolo de aceasta, părintele poate adopta poziția unui ascultător prietenos care nu judecă, când copilul dorește să vorbească. Este necesară o disciplină enormă din partea părintelui pentru a suprima

întrebările, dar este în interesul cel mai bun al dezvoltării mentale și morale a copilului.

Părintele singur și minciunile copiilor

Una dintre consecințele divorțului o constituie faptul că mulți copii sfârșesc prin a-și petrece mare parte din viață cu un singur părinte. În 90% din cazuri, părintele singur este mama. În afara faptului că a fi părinte necesită deseori energia a doi adulți, mama care este părinte singur este, de obicei, împovărată de prea multă muncă și prea puțini bani. Mai mult de jumătate din timp, familiile care au cap de familie o femeie pierd lupta pentru a supraviețui sărăciei.

O familie cu un singur părinte poate asigura același fundament pentru dezvoltarea morală ca o familie cu doi părinți. Uneori, experiența unui divorț aduce mai aproape un părinte și copilul și oferă acestuia din urmă un simț mai ridicat de responsabilitate care ar putea contribui la creșterea morală.

Inconvenientul potențial fatal din aranjamentul părinte singur este lipsa timpului. O mamă (sau un tată) care încearcă să facă munca a două persoane cu ajutor puțin, sau chiar fără, din afară este prea frecvent un părinte prea epuizat, care nu poate asigura o supraveghere și o structură constantă de care copiii au nevoie. Cina, care în zilele trecute ar fi fost o masă plăcută cu timp

pentru discuții, prea des devine una de tip fast-food sau o cină în fața televizorului.

Într-un studiu masiv realizat de Dombush et. al., oameni de știință la Stanford Center for the Study of Youth Development, 7 514 adolescenți au fost examinați cu atenție în termenii situațiilor lor familiale și tiparelor lor de devianță socială. Ca parte a examinării, oamenii de știință i-au comparat pe cei care locuiau doar cu mama cu cei care aveau doi părinți. Ei au controlat venitul familiei și educația parentală.

Cercetătorii au descoperit că în cazul adolescenților care locuiau doar cu mama era mult mai probabil ca aceștia să manifeste un comportament deviant, față de cei din familii cu doi părinți, și că băieții prezentau o devianță mai mare decât fetele.²²

Minciuna reprezintă numai unul dintre actele sociale deviante care au loc mai frecvent în familiile doar cu mamă; altele includeau contacte cu legea, absenteismul la școală, disciplina școlară și activități de fugă de acasă.

Diferența majoră dintre cele două tipuri de familie era tiparul de luare a deciziei în familie. În familiile cu un singur părinte era mult mai probabil ca băieții, mai des decât fetele, să ia ei înșiși decizii, în timp ce familiile cu doi părinți exercitau un control mai mare în luarea deciziei.

De ce ar trebui ca familia având mama drept cap de familie să ia decizii în mod diferit? Deși fiecare familie este diferită, este lesne de înțeles felul în care mama singură, grăbită, ar putea pierde comunicarea cu sau controlul asupra fiului ei adolescent. Ariile de luare a deciziei investigate erau alegerea hainelor, a felului în care să fie cheltuiți banii, a prietenilor frecvențați și a orelor de întoarcere seara acasă. Evident, toți adolescenții își doresc mai mult control asupra acestor decizii pe măsură ce cresc și devin mai independenți, dar în familiile doar cu mamă, băieții adolescenți au preluat practic controlul la o vârstă fragedă.

Unele mame singure se simt incapabile fizic să controleze un băiat aflat în creștere. Prietena mea Rhonda a fost mamă singură timp de 10 ani. Ea și Jason s-au înțeles foarte bine până când el a împlinit 14 ani. În acel an, Jason nici măcar nu s-a deranjat să inventeze minciuni referitoare la încălcarea orei de venire acasă;

pur și simplu, a spus: „Voi sta până târziu și ce poți să faci în legătură cu asta?” Rhonda s-a simțit neajutorată. Mi-a spus: „Este cu 15 centimetri mai înalt și cu 18 kilograme mai greu decât mine, cum îl pot opri?”

Am putea spune că Rhonda nu trebuie să se bazeze pe superioritatea fizică, există alte mijloace mai eficiente de a controla copiii, dar Rhonda nu crede același lucru.

O a doua observație care intrigă este aceea că, atunci când un alt adult era prezent în familia cu un singur părinte, luarea deciziei devenea mai asemănătoare cu cea dintr-o familie cu doi părinți, și astfel devianța a fost redusă. Acest adult ar putea fi un bunic, iubit sau prieten, dar nu un copil sau un părinte vitreg.

Oamenii de știință nu s-au aventurat să ghicească de ce prezența a încă unui adult a făcut diferența în tiparul luării deciziilor. Poate că pur și simplu aceasta a asigurat suportul moral necesar mamei sau un stimulent pentru o cină normală. Sau poate că adultul celălalt a ușurat îndatoririle mamei și i-a oferit mai mult timp prețios.

Părinții vitregi

Aproape 75% dintre femei, și un procent mai mare dintre bărbați, care au divorțat, într-un final se recăsătoresc. Unul din șase copii din America de azi este copil vitreg. Aceste noi familii, numite variat familii „amestecate“, „unite“ sau „reconstituite“ sunt puse în fața unor încercări speciale. Familia noastră este o astfel de familie. Tom este copilul meu din prima căsătorie, iar Eve este fiica noastră de 8 ani. Suntem perfect conștienți de problemele de fiecare zi pe care acest dezechilibru le creează.

Pentru dezvoltarea morală a copilului nu este clar faptul că sosirea unui părinte vitreg reprezintă o binecuvântare. În studiul prezentat mai sus, prezența unui părinte vitreg nu a îmbunătățit rata devianței băieților adolescenți comparativ cu cea a familiilor care au mame drept cap de familie, în timp ce prezența oricărui alt adult a făcut-o. Pentru fetele adolescente, a fost o îmbunătățire mică față de familiile cu mame drept cap de familie.²³

Copiii crescuți în familii cu părinți vitregi s-au confruntat cu toate problemele unui divorț și acum trebuie să adauge unele noi.

Majoritatea copiilor încă își vor vizita celălalt părinte natural, astfel încât viețile lor sunt deja divizate. Programul aranjamentelor în privința vizitelor într-o familie amestecată poate rivaliza cu cel al unei mari companii aeriene. Noua familie vitregă, cel puțin inițial, se va lupta să amestece două stiluri diferite de viață. Astfel, copilul trebuie să învețe să trăiască cu trei tipuri diferite de familie.

În sfera importantă a disciplinei, care influențează mai puternic dezvoltarea morală a unui copil, multiplicitatea stilurilor ar putea fi dăunătoare. Am auzit-o, fără să vreau, pe prietena de 8 ani a fiicei mele, care i se confesa: „Mama mă pedepsește, tatăl meu vitreg țipă, iar tatăl meu adevărat mă bate“. Chiar și într-o familie intactă, dezacordurile referitoare la stilurile disciplinare pot cauza confuzie, dar confuzia este sporită în familia vitregă.

Cel mai bun sfat de la cei care studiază familiile vitrege este să i se acorde noii relații timp să se dezvolte și să pună accentul pe comunicare. În cele mai multe cazuri, copilul va privi sceptic noul aranjament. El va simți un nou val mai mare de loialitate pentru părintele natural, care este lăsat în afara acestei familii. Este o nesăbuiță pentru noul părinte vitreg să încerce să ia locul părintelui lăsat pe dinafară. Aceasta nu va duce decât la resentimente. Pe de altă parte, nu este practic, dacă nu chiar imposibil, să combini două familii cu două seturi de reguli. Consiliile de familie frecvente, unde copiii au un rol în stabilirea unor reguli noi, asupra cărora se cade de comun acord, reprezintă o abordare bună. Și, pentru o perioadă bună de timp, părintele natural ar trebui să își asume responsabilitatea disciplinei.

Nu numai regulile se schimbă, ci întregul set de personaje se schimbă când familia se combină. Copiii, care erau centrul lumii părintelui singur, deseori se simt ca și cum ar fi devenit parte a unei scene aglomerate. Ar putea fi forțați să-și împartă camera

cu frații mai mari sau cu noii lor frați vitregi. O întreagă nouă dramă, de rivalitate și alianțe între frați, este dintr-odată aruncată asupra lor.

Nu este dificil de înțeles de ce această nouă familie pune o presiune pe încrederea în sine a copilului, chiar asupra propriei identități. În aceste circumstanțe, copiii ar putea într-adevăr

dezvolta minciuni fanteziste pentru a-și menține la suprafață încrederea care se scufundă.

Copiii sinceri, morali și încrezători se pot dezvolta într-o familie „amestecată“, dar părinții trebuie să facă pași speciali, dincolo de cei necesari în familia originală. Aceștia ar trebui să includă:

- Insistarea asupra faptului ca părintele natural să se implice în direcționare și disciplină cel puțin până când noi legături să se fi format ferm;
- Ținerea frecventă de consilii de familie cu aportul copiilor la stabilirea regulilor și luarea deciziilor;
- Acordarea unei atenții speciale nevoilor copiilor care s-ar putea simți dislocați de noul părinte vitreg și/sau noii frați.

Unii experți recomandă consilierea familială drept o precauție necesară pentru toate familiile amestecate, chiar și înainte ca semnele unor probleme să apară.

ÎNGRIJIREA DE CĂTRE BONĂ \$1 MINCIUNA

Problema cu bonele și dezvoltarea unui copil sincer și moral este că, deseori, copiii mici petrec mai mult timp în compania altor adulți și copii decât cu propriii lor părinți. În cazul în care copiii sinceri sunt învățați prin exemplul unor părinți sinceri și dacă stilurile de disciplină influențează asimilarea regulilor morale, cum pot controla părinții acești factori atunci când nu sunt prezenți?

Mai mult de 50% din mamele cu bebeluși mai mici de 1 an s-au întors deja la lucru. Pentru majoritatea acestor mame, locul de muncă nu este o alegere, ci este o necesitate. Cu schimbarea de la o economie bazată pe manufactură la una bazată pe servicii, salariul mediu din America a scăzut cu 13% între 1975 și 1983.²⁴ Bonele nu reprezintă o problemă de preferință personală pentru majoritatea familiilor, ci o necesitate a vieții.

Experții se contrazic în ceea ce privește efectul angajării bonelor asupra copiilor. Dar, răspunzând la cererea crescută formulată

Chiar și dr. Spock, care a susținut cu fermitate o mamă cu normă întregă, și-a schimbat poziția în ediția sa din 1976. El a afirmat: „Părinții care știu că au nevoie de o carieră sau de un anumit tip de muncă pentru împlinire nu ar trebui să renunțe pur și simplu de dragul copiilor lor“. El a sugerat ca acești părinți „să găsească un fel de compromis între locurile lor de muncă și nevoile copiilor lor, de obicei cu ajutorul altor persoane de îngrijire“.²⁵

Dar experții postulează susținerea lor calificată a bonei cu o bonă „bună“. Cu politica noastră națională actuală de a insista că angajarea unei bone este o soluție individuală, există variații enorme în ceea ce privește accesibilitatea unei bone „bune“, la un preț rezonabil. Facilități excelente ar putea fi disponibile în Tempi, Arizona, în timp ce Dayton, Ohio, oferă puțin.

Ca părinți, trebuie să ne asumăm responsabilitatea de a găsi un aranjament de îngrijire zilnică în care avem încredere că copilul nostru se va dezvolta bine, deopotrivă emoțional și moral. Acest lucru nu reprezintă niciodată o sarcină ușoară, din moment ce aranjamentele de îngrijire zilnică sunt deseori fie prea puține, fie prea scumpe, dar este o sarcină esențială.

Burton White, în influența sa carte, *The First Three Years of Life*, consideră că părinții sau bunicii sunt cele mai bune persoane de îngrijire pentru bebeluși și copii foarte mici. Dacă părinții

sunt nevoiți să caute persoane de îngrijire din afara familiei, totuși, el insistă că acest fapt reprezintă o responsabilitate serioasă, care necesită multe investigații.

Recomandările sale pentru cele mai bune aranjamente sunt, în ordinea preferințelor:

1. Îngrijire individuală în casa dumneavoastră de o persoană calificată.
2. Îngrijire individuală în casa altcuiva care este calificat în îngrijirea copilului.
3. Îngrijire în familie pe timpul zilei, care ar trebui să implice o persoană calificată, cu nu mai mult de doi copii cu vârste mai mici de 18 luni sau trei copii de la 18 la 36 de luni.

mai sus și cu un supraveghetor format în educația din cadrul copilăriei timpurii.

5. Un centru de îngrijire pe timpul zilei orientat pe profit, cu aceleași considerații ca pentru centrul nonprofit.²⁶

Pentru a crește un copil moral, părinții ar trebui să se asigure că persoana de îngrijire are idei similare referitoare la disciplină și are aptitudini de comunicare. Părinții trebuie să capete un raport complet despre comportamentul copiilor, bun sau rău. Ei trebuie să aibă încredere în judecata persoanei de îngrijire pentru a gestiona o problemă de comportament așa cum ar face-o și ei.

Melissa, 4 ani, a venit acasă de la noua bonă de familie și i-a spus mamei că Jason, de asemenea 4 ani, o bătea în fiecare zi. Mama ei a reacționat cu îngrijorare și a confruntat-o imediat pe bonă cu problema. Bona, care părea foarte sinceră și avea multă experiență,

a negat complet acuzațiile și a susținut că nu le-a permis niciodată copiilor să se lovească unul pe celălalt.

Pe cine să crezi? Georgia, mama Mebssei, ca toate mamele care muncesc, era extraordinar de dependentă de bona ei, petrecându-și multe zile căutând-o. Pe de altă parte, cu siguranță nu își putea expune copilul la o brutalitate continuă. În acest caz, Georgia și bona au fost capabile să discute problema. Bona a fost de acord să supravegheze foarte atent interacțiunea dintre Melissa și băiat. La sfârșitul zilei, bona i-a spus Georgiei că băiatul nu o lovise pe Melissa, ci îi luase jucăria de două ori și cartofii prăjiți la prânz și îi pusese piedică cel puțin o dată.

Melissa nu mințea, ci striga după ajutor. Pentru ea, micile incidente de teroare repetate ale unui nou copil într-un loc nou erau totuna cu faptul de a fi bătută. În această situație, mama a putut comunica cu persoana de îngrijire și s-a simțit încrezătoare că împărtășesc aceleași valori. Împreună cu persoana de îngrijire, ea a putut să lucreze cu băiatul și cu părinții acestuia și, după un timp, cei doi copii chiar au devenit prieteni.

Lăsarea unui copil mic în grija altcuiva ne atacă instinctele de protecție ca părinte. Reacționăm imediat cu vină și teamă atunci

abuz sexual în situații de îngrijire zilnică au explodat într-o paranoia națională referitoare la pericolele angajării unei bone. Aceasta nu spune că acuzațiile copilului dumneavoastră în legătură cu atingeri nepermise sau abuz sexual nu ar trebui luate în serios. (Voi trata această problemă a minciunii și abuzul sexual în capitolul următor.) Dar trebuie să reținem faptul că majoritatea persoanelor de îngrijire sunt adulți dedicați, care acceptă foarte puțini bani și un statut scăzut atașat slujbei lor pentru că iubesc copiii.

La momentul în care se desfășura unul dintre cele mai zguduitoare procese care implicau acuzații multiple de abuz sexual în cadrul centrelor de îngrijire de zi, am venit să-mi iau fata de la creșa

Montessori. Jan, bona ei, o absolventă de la Berkeley în vârstă de 22 de ani, care își luase un an liber pentru a lucra cu copii, părea tristă. Când am întrebat-o ce s-a întâmplat, ea a spus: „Nu este corect! Muncim din greu, ne iubim copiii și acum părinții ne privesc suspicioși și nici măcar nu ne mai putem îmbrățișa copiii!“

NOTĂ FINALĂ

Creșterea unor copii sinceri, demni de încredere reprezintă probabil o încercare mai mare astăzi decât a fost pentru părinții noștri. Totuși, această grijă, decisivă pentru toți părinții, a avut parte de un studiu științific foarte mic. Suntem nevoiți să ne bazăm pe opinia predominantă a experților care pare să oscileze pentru a întâmpina nevoile culturale. Sfatul experților, care se schimbă atât de rapid, referitor la bătaie și la efectele angajării bonelor este un astfel de exemplu. Efectul divorțului asupra dezvoltării morale a copiilor nu a fost studiat științific decât puțin sau deloc.

Mi se pare de rău augur faptul că singura sferă care a captat atenția oamenilor de știință este credibilitatea copiilor ca martori, la care mă voi referi în următorul capitol. Este de rău augur deoarece sunt necesare titluri zguduitoare despre probleme senzaționale pentru a atrage atenția științifică. Varietatea constă în faptul că noi, părinții, luptăm cu probleme care nu ajung titluri de-o

Depozițiile copiilor in sălile de judecată: criza abuzului sexual

DE Mary Ann Mason Ekman

Când eram la Facultatea de Drept, acum aproape 15 ani, era considerată o filosofie acceptată faptul că, pe post de martori, copiii erau îngrozitori. Aproape niciodată nu putea fi luată în considerare mărturia unui copil sub 7 ani, iar peste această vârstă, până pe la 14 ani, era joc de noroc. Copiii erau chemați ca martori numai ca ultimă soluție disperată. Pentru a susține punctul de vedere conform căruia pe copii nu se putea pune bază deloc ca martori, venerabila cercetare a psihologului belgian Varondeck a fost scoasă la iveală. În 1891, Varondeck a fost chemat ca martor expert pentru a apăra un acuzat de crimă. Singurul martor la crimă a fost un băiat de 8 ani. Varondeck a cerut unui număr de 20

un singur student a făcut observația corectă, aceea că profesorul nu avea barbă.¹

În deceniul trecut, atitudinea față de martorul-copil s-a inversat dramatic. Acum, copiii, uneori chiar și cei sub 7 ani, apar în număr foarte mare în sălile de judecată de drept familial și drept penal. Mărturia lor este deseori luată mai în serios decât o mărturie similară făcută de un adult.

Ceea ce s-a schimbat nu este gradul sofisticării copiilor moderni, ci mai degrabă nevoia urgentă a societății de a proteja copiii de ceea ce pare să fie o epidemie de abuzuri sexuale. În mod obișnuit, copilul este unicul martor și nu există dovezi suplimentare. A refuza să permiți copilului să depună mărturie ar putea pune în pericol protecția copilului sau ar putea scuti de un proces o persoană acuzată de o crimă considerată de mulți a fi cea mai haină. Publicul nu poate tolera acest lucru.

În 1975, aproximativ 12 000 de incidente de abuzuri asupra copiilor au fost raportate. Până în 1985 numărul a crescut la 150 000. Conștiința publică a creșterii abuzurilor sexuale a fost aprinsă de revelațiile grotești asupra abuzurilor masive din centrele de îngrijire de zi din Florida până în California. Această explozie indică cu acuratețe o creștere a ofenselor sau reflectă o schimbare a atitudinii publice în ceea ce privește depunerea plângerilor? Sau poate că am fost prinși, ca națiune, într-o isterie legată de abuzurile sexuale, care împing copiii să denunțe abuzuri care nu există?

Acestea sunt întrebări dificile pentru care nu avem încă răspunsuri. În lumina noii noastre conștiințe, s-au produs schimbări dramatice în școlile publice și în programele de bunăstare și asistență socială care se ocupă de copii. Prin intermediul casetelor video, cărților de povești și prezentărilor, copiii sunt încurajați să denunțe abuzul sexual profesorului sau părintelui. Și un număr din ele în ce mai mare de copii o fac. Profesorii, asistentele medicale și cei din domeniul sănătății mentale sunt obligați acum prin lege să raporteze o

„suspiciune rezonabilă“ de abuz sexual, chiar dacă înainte nu aveau o astfel de obligație.

dreptul familial și a cercetat problemele legate de custodie, sunt mai mult decât alarmată de acest fenomen. Conform unor judecători, abuzul sexual este bănuțit în 10% sau mai mult dintre cazurile de dispută pentru custodie care ajung în sălile lor de judecată², iar numărul disputelor pentru custodie a crescut cu rapiditate, împins de numărul din ce în ce mai mare de divorțuri și de schimbările radicale din legile custodiei.

Criticii statisticilor abuzurilor sexuale susțin că am fost prinși într-o isterie a denunțurilor. Ei presupun că, foarte sugestibili în opinia lor, copiii au fost încurajați să-și imagineze comportamente care nu s-au produs. Mamele divorțate sunt singularizate pentru a fi blamate în mod special. Se presupune că ele manipulează sau spală creierul copilului pentru a câștiga cu forța custodia de la tată.

Pe de altă parte, marea majoritate a asistenților sociali și procurorilor care lucrează cu copii care pretind că au fost abuzați continuă să-i creadă pe copii.

Copleșite de cazurile de abuz sexual, sălile de judecată federale și de stat au cerut ajutorul oamenilor de știință socială, cercetătorilor în sănătate mentală și experților constituționali. Completele de judecată speră să introducă reforme în pregătirea martorilor și în procedurile de judecată care să crească la maximum credibilitatea mărturiei copilului și să protejeze copilul, servind în același timp drepturile constituționale ale acuzatului.

În centrul acestui efort către reformă se află o reexaminare serioasă a credibilității copilului. Știm deja din experimentele cu copiii de 3 ani descrise în capitolul 3 că până și cei mai mici copii sunt capabili să spună minciuni desăvârșite. Diferitele întrebări sunt: pot fi făcuți cu ușurință copiii să spună minciuni pentru a le face pe plac adulților? Sunt copiii mai sugestibili decât adulții? Este mai probabil ca ei să-și

creadă propriile minciuni, mai mult decât cred adulții? Copiii își produc propriile fantasmе pentru a face față situațiilor stresante? Și o altă întrebare este: sunt capabili copiii să-și aducă aminte adevărul destul de în detaliu pentru a condamna un infractor? Utilizând metode de cercetare mai so-

știință probează acum sferele critice ale sugestibilității, memoriei și reamintirii, înțelegerii și fantasmei. Deși încă există multe întrebări de explorat, rezultatele cercetărilor lor vor fi examinate mai târziu în acest capitol.

Există diferențe importante printre cazurile de abuz sexual și de aceea le voi considera separat. Cazurile de abuz în masă sunt cele care au captat atenția publicului, iar acestea prezintă probleme unice în ceea ce privește veridicitatea copiilor implicați. Cazurile de abuz în masă, multe dintre ele învârtindu-se în jurul facilităților în cadrul centrelor de îngrijire de zi, implică multe victime și mulți acuzați. Din cauza complexității lor, ele se întind adesea pe mai mulți ani. În momentul în care un copil ajunge în sala de judecată, dacă ajunge, este posibil să fi fost interviuat de o duzină de ori.

Acuzațiile de abuz sexual împotriva unui părinte într-o dispută pentru custodie sunt o problemă foarte diferită de acuzațiile penale. Ele sunt niște probleme civile, nu penale, astfel încât procedurile de dinaintea și din timpul procesului sunt diferite în întregime. Deși aceste cazuri rareori ajung la ora de maximă audiență a programelor de televiziune, numărul lor este în creștere.

Și în sfârșit, marea majoritate a cazurilor implică abuzul unui copil individual, deseori din partea unui membru al familiei sau a unui prieten apropiat. Acestea sunt cazurile care sunt denunțate în număr descumpănitor de către profesori și alte persoane de îngrijire de sub incidența noii legi.

CAZURILE DE ABUZ ÎN MASĂ

Cel mai demn de notat fapt referitor la cazurile din toată țara care presupun abuzul asupra a sute de copii din centrele de îngrijire de zi este acela că puțini acuzați sunt condamnați până la urmă. Majoritatea acuzațiilor împotriva majorității acuzaților sunt, în final, retrase. Acest lucru a cauzat o confuzie publică foarte mare. Sunt procurorii prea zeloși sau au înnebunit copiii?

America a aflat că într-un orășel mic din Minnesota, care părea să aibă toate virtuțile Midwestului, două duzini de femei și bărbați, majoritatea căsătoriți, majoritatea cetățeni de bază, au fost implicați într-o conspirație a abuzării sexuale și a torturării propriilor copii. Povești despre petreceri unde părinții făceau întreceri pentru a vedea care dintre ei va face sex cu copiii celuilalt au fost povestite de către copii. Copiii au fost luați din căminele lor și duși la orfelinat. Câțiva copii au pretins că au fost martori la tortura și omorârea unui băiețel la una dintre petrecerile cu sex, iar unii au menționat omorârea și a altor copii.

Au fost demarate investigații extinse, pentru a localiza trupurile copiilor uciși. Au început procesele acuzaților și, dintr-odată, toate acuzațiile au fost retrase de biroul procurorului general.

Ce se întâmplase? Când au început să depună mărturie împotriva acuzaților, copiii au recunoscut că inventaseră povești cu crime, deși nu au retractat relatarea asupra abuzului. În același timp, acuzatul inițial, care fusese condamnat de două ori pentru abuz sexual, și care acceptase o pedeapsă mai ușoară în schimbul versiunii lui, și-a modificat în totalitate povestea. A susținut acuzațiile copiilor și a numit mai mulți acuzați. Acum spunea că acționase singur.

Era clar că unii dintre copii mințiseră în legătură cu anumite evenimente, iar acuzarea nu a fost de părere că ar putea convinge un juriu cu mărturii atât de contradictorii. Ca în majoritatea cazurilor de abuz sexual în masă, investigarea extinsă a tuturor caselor

acuzărilor nu a scos la iveală nici cea mai mică dovadă care să coroboreze cu abuzul sau uciderea copilului. Singurele dovezi care coroborau fuseseră mărturia acuzatului inițial, acum retractată, și dovezi medicale nedecisive. Dovezile medicale pot fi foarte ambigue în ceea ce privește abuzul sexual. Chiar și atunci când există o leziune clară, cum ar fi o ruptură de rect, aceasta nu indică cine a comis infracțiunea.

Degetele acuzatoare arătau în toate direcțiile, dar majoritatea ținteau către de acum celebrul procuror Kathleen Morris, care începuse urmărirea cu furori publice extraordinare, a continuat in-

de la investigațiile de amator până la decizia de a-i acuza deodată pe toți cei 24 de acuzați, în loc să înceapă cu cel mai puternic caz. A fost numită eretică, neprofesionistă, însetată de putere.

Kathleen Morris a devenit țapul ispășitor deopotrivă pentru cei care credeau că adevărul a fost spus de copii și care acum își pierdeau ziua în sala de judecată, dar și pentru cei care credeau că tot ceea ce spusese copii fuseseră numai minciuni, aceștia fiind încurajați în poveștile lor de către un procuror ambițios. Dar mi se pare că același tipar care a dezvăluit cazul Jordan, Minnesota, este evident în majoritatea cazurilor de abuz în masă. Acest tipar include:

- Un singur incident se răspândește cu repeziciune într-un cerc din ce în ce mai mare de victime și acuzați, deseori incluzând unii acuzați foarte puțin probabili.
- Sunt date rapoarte foarte convingătoare referitoare la detaliile abuzului sexual, chiar și de cel mai mic dintre copii.
- Nu există alte dovezi, în afară de cele medicale bune, dar ambigue, care să coroboreze povestea.

- După o perioadă de timp care urmează acuzațiilor inițiale, sunt spuse povești și mai bizare de unii dintre copii. Acestea pot include povești despre culte satanice și uciderea copiilor.
- Mărturia copiilor se contrazice singură în privința multor detalii, după ce a fost spusă de mai multe ori. Copiii se contrazic unul pe celălalt.
- Acuzarea încearcă să salveze „martorii credibili”, renunță la alții, iar cazul se destramă.

McMartin Preschool este cel mai faimos și, la un moment dat, cel mai mare caz de abuz în masă. În punctul culminant al investigației, 350 de copii din 400 au pretins că au fost abuzați sexual de cineva de la Virginia McMartin Preschool din Manhattan Beach, California. Până la urmă, au fost depuse acuzațiile pentru 208 molestări de copii și conspirație împotriva a șapte acuzați,

Spre deosebire de micul oraș Jordan, acest caz s-a bucurat de resursele sofisticate ale Departamentului Poliției din Los Angeles — Unitatea pentru Abuzuri Sexuale*. S-a folosit, de asemenea, o echipă profesionistă de asistenți sociali formați la Children’s Institute pentru a intervieva copiii. În ciuda acestor avantaje, cazul McMartin a urmat aceeași cale ca și cel din Jordan.

Incidentul McMartin a început cu o singură plângere a mamei unui băiat de 2 ani împotriva lui Ray Buckey, nepotul Virginiei McMartin, proprietara școlii. Investigația a luat amploare repede și, în curând, investigatorii au mers dincolo de corpul de elevi actual și au început să intervieveze elevi care absolviseră în ultimii 7 ani. Cei 350 de copii care susținuseră că au fost abuzați sexual au ales cel puțin 36 de suspecti din fotografiile poliției, dintre care unii erau prieteni ai familiei McMartin, iar alții conducători civici din Manhattan Beach.

Ca și în cazul Jordan, poliția nu a putut găsi dovezi cu care să coroboreze. Dovezile medicale ale abuzului (întotdeauna controversate, din moment ce examinatori medicali diferiți pot ajunge la concluzii diferite) și mărturiile copiilor, inițial foarte convingătoare, reprezentau singurele dovezi.

Pe măsură ce interviurile continuau, unii dintre copiii mai mari au început să spună povești ale ritualurilor abuzurilor cu robe negre, lumânări negre și băutul sângelui de animal. Câțiva au povestit de vizite la cimitirele locale, unde au fost forțați să deshumeze cadavre de către Ray Buckey, care a ciopârțit corpurile apoi cu cuțite.

Erau audierile de dinaintea procesului, care a durat 20 de luni, celui mai lung din istoria Californiei, când toate temerile referitoare la temeinicia copilului-martor s-au adevărat. O audiere înaintea procesului nu este un proces cu jurați, este pur și simplu un pas în procesul judiciar, în care judecătorul decide dacă există suficiente dovezi pentru a pune sub acuzare pârâtul. Cu toate acestea, avocaților acuzatului li se permite să prezinte o apărare afirmativă și astfel audierea poate deveni un miniproces

Au fost programați să depună mărturie 41 de martori împotriva a șapte acuzați, dar a devenit în curând evident faptul că acest lucru ar putea dura luni și luni. Primul martor, un băiat de 7 ani, a fost examinat și interogat în contradictoriu timp de o săptămână. Cel de-al doilea martor a depus mărturie timp de 16 zile.

Avocații pentru cei șapte acuzați au folosit trei tactici de bază pentru a anula mărturiile copiilor. Prima tactică a fost să atace procedurile de interviu folosite de terapeuți și procurori. Foloseau casetele video cu primele interviuri pentru a arăta că aceia care realizau interviul induceau idei de molestare în mințile copiilor. Un terapeut de la Children's Institute a fost prezentat, asistat de păpuși și marionete, cum îi povestea unui copil că ceilalți colegi îi spusese

deja despre „lucrurile nefericite“ care se întâmplaseră la centrul pentru preșcolari, adăugând: „Știu că știi despre ce vorbesc“. I-a spus băiatului că ea, împreună cu alte persoane, dorea să afle cine erau „băieții răi“ și i-a cerut ajutorul copilului.³

Cea de-a doua tactică a fost să forțeze copilul să se contrazică singur sau mărturia altor copii. Cu șapte avocați ai apărării care interogau în contradictoriu mărturia copilului timp de zile întregi, acest lucru nu era dificil de îndeplinit cu majoritatea martorilor. Avocații apărării nu erau întotdeauna duri și nu întindeau mereu capcane. Deseori au râs cu martorul și l-au ademenit pentru a recunoaște o contradicție.

Și, în sfârșit, avocații apărării s-au jucat cu mărturiile copiilor referitoare la circumstanțele de ritual sau bizare. Cel de-al nouălea martor a declarat că au fost bătuti regulat copii preșcolari cu un bici de 3 metri și duși la biserica episcopală, unde erau plesniți de un preot dacă nu se rugau la trei sau patru zei. După mărturia lui, procurorii, rușinați, au decis să elimine toți ceilalți copii-martori care menționaseră culte și ritualuri satanice în curtea bisericii episcopale.

Pe măsură ce copiii-martori au fost sistematic discreditați la bară sau reținuți de teama unor mărturii legate de ritualuri bizare, cazul s-a împotmolit rapid. La sfârșitul celor 20 de luni de au-

că, odată cu prăbușirea mărturiilor majorității copiilor, nu ar fi putut niciodată să-i condamne pe cei șapte acuzați pentru cele 208 capete de acuzare.

Într-un anunț public umilitor, echipa de procurori a afirmat că renunță la acuzațiile împotriva a cinci acuzați și că va pomi urmărirea penală numai împotriva lui Ray Buckey și mamei lui, Peggy McMartin Buckey. 13 copii-martori, acum cu vârste între 8 și 12 ani, trebuiau să depună mărturie despre evenimente care se petrecuseră când

aveau 3, 4 și 5 ani. În momentul redactării acestei cărți, procesul continuă.

Aceste două cazuri de abuz în masă ilustrează problemele obținerii condamnărilor cu martori copii în general, și mai ales capcanele specifice prezente în cazurile de abuz în masă.

INTERVIUL INIȚIAL

În toate cazurile de abuz sexual, fie că este vorba de o victimă sau de 400, o problemă crucială o reprezintă interviul inițial. Un interviu care pare să încurajeze copilul să facă acuzații de abuz sexual va face cu siguranță ca juriul să-și pună întrebări cu privire la credibilitatea copilului. În cazul McMartin, casetele video ale interviurilor inițiale, care păreau foarte sugestive, au condamnat cazul acuzării. Interviurile repetate de-a lungul unei perioade de câteva luni sau ani, realizate de către persoane diferite, vor face cu siguranță confuză problema veridicității. Voi discuta mai încolo, în acest capitol, reformele care sunt propuse pentru a rezolva această sferă de probleme.

PROCEDURA DE JUDECATĂ

Această a doua sferă de preocupări pentru toate cazurile de abuz sexual, deopotrivă în masă și individuale, este reprezentată de procedura de judecată în sine. Există preocupări foarte mari în ceea ce privește confruntarea copilului cu inculpatul față în față, un drept garantat acuzatului de cel de-al șaselea amenda-

copiilor la o televiziune cu circuit închis, unde nu îl puteau vedea pe acuzat. Doar ultimului martor i s-au pus întrebări sub această lege. (Cazul recent de la Curtea Supremă, Coy versus Iowa, care va fi discutat mai târziu, aruncă îndoiala asupra constituționalității acestei legi.) Există, de asemenea, un sentiment puternic contra folosirii aceleiași tactici de examinare în contradictoriu ca în cazurile în care

sunt folosiți împotriva martorilor adulți în procesele penale. Reformele sugerate în aceste sfere vor fi, de asemenea, discutate.

Dar cazurile de abuz în masă oferă probleme speciale, neîmpărtaşite de alte tipuri de cazuri de abuz sexual. Cu victime multiple care sunt martori ai aceluiași eveniment, există o oportunitate mult mai mare pentru mărturii contradictorii. Șapte copii mici care încearcă să reconstituie detaliile unui eveniment unde s-a jucat un joc sexual, cum ar fi jocul „Naked Movie Star“, descris de mulți copii la audierile de la McMartin, ar putea să-și aducă aminte detaliile în mod diferit. Un avocat al apărării agresiv poate întoarce aceste contradicții într-un cerc confuz. Acest tip de confuzie nu se limitează numai la copii. Mulți adulți care sunt martorii aceluiași eveniment vor avea, de asemenea, mărturii contradictorii. Acest efect este mărit dacă au trecut câțiva ani de la eveniment, așa cum se întâmplă adesea în cazurile de abuz în masă.

Și apoi sunt relatările tulburătoare făcute de copii, cu referire la ritualuri bizare sau culte satanice care au împânzit majoritatea cazurilor de abuz în masă. În cazul Jordan, copiii care au susținut că au fost martorii uciderii unui copil au recunoscut că au mințit, în cazul McMartin, acuzarea a retras martorii de care se temeau că vor ruina credibilitatea cazului lor, prin povești bizare de ritualuri prin cimitire.

Relatările copiilor despre ritualurile satanice, asociate cu abuzul sexual, s-au răspândit practic în toate colțurile țării. Conform lui John Crewdson, un jurnalist care a investigat acest fenomen în cartea sa, *By Silence Betrayed*, există similarități izbitoare în relatările
Ploc/a r\p» 1p far roniii ritualurilor si incantațiilor

sunt remarcabil de similare, și mulți au relatat că au băut un lichid care i-a făcut să se simtă ciudat. Aproape toți descriu uciderea în timpul ceremonialului a unor animale mici, iar câțiva menționau uciderea altor copii, deseori sugari. Investigațiile poliției ale acestor relatări nu au dezvăluit nimic. Au excavat câmpuri și au

secat canale pentru a căuta cadavre care nu au fost găsite niciodată.⁴

În San Francisco, poliția a crezut la un moment dat că este vorba de un cult satanic nou cu legături cu abuzul. Toate așa-zisele cazuri de abuz în masă s-au răspândit în jurul unui centru de îngrijire pe timp de zi de la baza Presidio a armatei americane. Unul dintre copiii mici care se presupunea că a fost abuzat a vorbit de ritualuri cu lumânări într-o cameră neagră cu cruci. În mod spontan, în băcănia bazei, el a arătat spre un străin și a pretins că acela era unul dintre cei care au abuzat. Acest străin, Michael Aquino, era maior în armata Statelor Unite și, de asemenea, au-toproclamatul mare preot al Cultului lui Sed, un zeu egiptean din Antichitate. Soția lui, Letitia, era preoteasă.

Poliția, care urmărise activitățile acestui cult ce prezenta importanță, a fost încurajată atunci când fetița de 4 ani a fost capabilă să indice apartamentul unde locuia familia Aquino, înconjurată de statui egiptene antice și accesorii.

Cazul împotriva înaltului preot satanic și preotesei s-a destrămat rapid totuși când nu a putut fi stabilită nicio legătură între Aquino și centrul de îngrijire de zi sau celălalt acuzat, educatorul Gary Hambright. Descrierea pe care a făcut-o fetița apartamentului unde se petrecuseră ritualurile nu se potrivea cu decorul din apartamentul lui Aquino. Aquino, ale cărui sprâncene și linie a părului de pe frunte erau bine evidențiate și îi dădeau o înfățișare izbitoare, a susținut în apărarea lui că era mereu confundat de copii cu dl Spock sau cu diavolul. Acest caz, ca atâtea altele, a început să se dezintegreze și, în final, toate acuzațiile au fost retrase.

Fie există o conspirație în masă a pedofililor din cultele satanice răspândite în toată țara, fie există o explicație psihologică care nu a fost încă descoperită. Știm că aproape toți copiii foarte mici

crează fantasme. Dar, de obicei, aceste fantasme iau forma unui ursuleț vorbitor, nu a ucigașului de mici animale și bebeluși.

Bruno Bettelheim, în studiul său asupra basmelor vechi, ridică problema fantasmelor întunecate ca o descărcare a anxietății copilului referitoare la ceea ce îi provoacă teamă în lumea reală, într-o altă lucrare, *A Good Enough Parent*, el vorbește despre rolul tradițional al sărbătorilor care provoacă descărcări psihologice pentru copii. Halloween, pretinde el, simbolizează fantasmele persecutoare ale unui copil:

Înainte ca Halloween să fie expurgat, copiii erau capabili să obțină puterea pentru o noapte. A fi capabil să te îmbraci și să acționezi ca o vrăjitoare, un diavol sau o fantomă înseamnă că acea persoană împărtășește prin proximitate puterile ascunse ale acestor figuri. Vânărea adulților nu a fost făcută în întregime în joacă: nu a fost doar punerea în scenă a unei dorințe de a întoarce cărțile în lumea adultă. A ajuns mult mai adânc în inconștient și a satisfăcut o dorință primitivă de a se identifica cu aceste puteri primordiale.⁵

Freud și Piaget, cei doi giganți gemeni ai teoriei dezvoltării copilului, au investigat fantasmele copiilor, dar nu au abordat fantasmele întunecate. Ei au ridicat întrebări serioase despre capacitatea copiilor de a separa fantasma de realitate.

Freud nu a susținut că preșcolarii își considerau fantasmele reale, dar a sugerat că tendința lor de a fantasma le reduce credibilitatea. „Faptul că nu sunt demne de încredere afirmațiile copiilor se datorează predominanței imaginației lor, tot așa afirmațiile adulților nu sunt demne de încredere din cauza predominanței prejudecăților lor.”⁶

Piaget a fost mai pesimist decât Freud. El considera că un copil are dificultăți în a separa faptele de fantasme de-a lungul întregii sale copilării timpurii. „Mintea copilului este plină de aceste tendințe ludice (pretextul jocului) până la vârsta de 7-8

Deși unii cercetători moderni au pus la încercare teoriile lui Freud și Piaget, cercetările actuale încă arată că copiii sunt mai înclinați la eșecuri în distingerea faptei de fantasmă decât adulții.⁸ Există o dezbatere referitoare la tipurile de fantasme care sunt spontane, care par să vină din imaginația copilului și care sunt influențate de situații reale. S-ar putea argumenta că sunt expuși la desenele animate și cărțile de benzi desenate pentru a favoriza fantasme bizare.

Avem nevoie de mai multe răspunsuri în sfera fantasmelor copiilor. Trebuie să știm conținutul fantasmelor copiilor noștri, dar și capacitatea lor să distingă fantasma de fapte. Trebuie să acordăm o atenție specială acelor fantasme care se opresc asupra torturii rituale sau riturilor satanice. Fără aceste răspunsuri, multe cazuri de abuz sexual vor fi respinse de adulții care cred că un copil care vorbește despre cimitire și diavoli trebuie să mintă și despre problema centrală a molestării.

CUSTODIA COPILULUI ȘI ABUZUL SEXUAL

Când un copil aflat într-o dispută pentru custodie acuză un părinte de molestare, se ridică suspiciunea, în comunitatea legală, că celălalt părinte i-a spălat creierul pentru a-1 face să aducă aceste acuzații. Problema cu această suspiciune, ca și cu toate prejudecățile, este aceea că învăluie adevărul în obscuritate. Este foarte probabil ca incidentele reale de abuz sexual să fie respinse în aceste cazuri de judecatori critici. Problema este una serioasă. Rata acuzațiilor de abuz sexual s-a ridicat foarte mult în cursul ultimilor cinci ani.

Cei care adoptă poziția neacordării încrederii în acele acuzații arată că aproape întotdeauna mama, și nu un asistent social, un profesor sau doctor, este cea care inițiază acuzația împotriva tatălui (tatăl, nu mama, este acuzat în marea majoritate a cazurilor). Mama ar putea

avea un motiv răzbunător în a încerca să restricționeze accesul tatălui la copil sau ar putea, pur și simplu, să

scutecele și ar putea atinge copilul în feluri în care nu o mai făcuse până atunci. Și, de fapt, majoritatea acuzațiilor de abuz sexual în aceste cazuri implică afecțiuni și exhibiționism, nu penetrare. Prestigiosul program „Family and Law“ de la University of Michigan descoperă că mai mult de jumătate din acuzațiile de abuz sexual în cazurile de custodie sunt neadevărate.⁹

De cealaltă parte a disputei se află asistenții sociali și profesioniștii din domeniul sănătății mentale care susțin că multe cazuri de abuz au început înainte de divorț, dar numai după despărțire copiii se simt capabili să vorbească. Ei arată, de asemenea, că stresul divorțului și singurătatea părintelui pot provoca un comportament abuziv, care poate fi văzut de părintele abuziv drept o cale de a căuta dragoste și mângâiere. Mulți experți sunt de acord cu rezultatele găsite de Richard Krugman, director la Kempe National Center for the Prevention and Treatment of Child Abuse and Neglect din Denver, al cărui studiu asupra acuzațiilor de abuz sexual în 18 dispute legate de custodie a determinat că 14 dintre acuzații erau demne de încredere, trei erau fictive, iar una era „prea încâlcită“ pentru a-și da seama.¹⁰

Suntem într-o criză a custodiei în această țară. Ca practician și scriitor pe teme de probleme controversate în dreptul de familie, am observat schimbări drastice în legile pentru custodie și în natura disputelor pentru custodie de-a lungul ultimilor zece ani. Rata divorțurilor a explodat, încurajată de aproape universalele legi „nu-e-vina-nimănui“, care nu numai că au făcut divorțul mai ușor, dar au ajutat la promovarea unei acceptări din partea publicului a evenimentului. Schimbările radicale în legile pentru custodie au urmat revoluția „vina-nimănui“. Nu îi mai este dată numai mamei prezumția custodiei. Taților li se acordă deseori custodia atunci când

o doresc și există o mișcare puternică spre stabilirea custodiei comune. Peste 30 de state au promulgat legi care favorizează custodia comună sub anumite condiții, iar în California legile din 1980 acordă prima preferință custodiei comune. În California, curtea poate impune custodia comună chiar și atunci când unul dintre părinți se opune.¹¹

de noile legi ale custodiei. Foarte adesea, părinții sunt convinși să accepte, sau curtea le impune, preferința modernă pentru custodia comună. Conform dr. John Haynes, fost președinte al Academy of Family Mediation, „în următorii cinci ani custodia comună va fi norma, chiar și în cadrul sistemului sălilor de judecată”.¹² Totuși, foarte puține cupluri divorțate pot coopera la aranjamentele elaborate necesare împărțirii vieții unui copil în două jumătăți egale. Apar fricțiunile, iar ostilitatea deschisă deseori le urmează.

Odată ce s-a căzut de acord asupra custodiei comune, este aproape imposibilă obținerea anulării ordinului. Din nefericire, unul dintre singurele motive pentru schimbarea ordinului pe care judecătorul le va lua în considerare este dovada abuzului sexual din partea unuia dintre părinți. Abuzul sexual este presupus atât de des, încât American Academy of Child and Adolescent Psychiatry a relatat la întâlnirea sa anuală faptul că creșterea alarmantă a numărului de cazuri de molestare sexuală era atribuită unei conștientizări publice mai mari a abuzului sexual, legile ce-rându-le profesorilor și doctorilor să raporteze chiar și acuzații nefondate, consilieri neatenți care au intervievat presupusele victime cu întrebări conducătoare, și legilor custodiei care în unele cazuri duc mamele să lupte mai mult pentru custodia unică pentru copiii lor.¹³

Când avem de-a face cu viețile copiilor, prima noastră datorie este să îi protejăm. Nu are niciun sens să fie impuse aranjamentele pentru custodia comună care nu sunt pentru cele mai bune interese ale copilului. Există din ce în ce mai multe dovezi ale faptului că

custodia comună nu reprezintă o soluție bună pentru multe dintre familiile asupra cărora este impusă. La întâlnirea anuală din 1987 a American Orthopsychiatric Association, a fost prezentat un studiu realizat de Center of Family in Transition referitor la efectele custodiei comune. Copiii ai căror părinți avuseseră un divorț relativ amiabil nu au fost afectați de custodia comună, dar pentru cei ai căror părinți au avut un divorț amar a fost din punct de vedere psihologic mai rău dacă judecătorii le-au im-

în opinia mea, aranjamentele pentru custodia comună nu ar trebui preferate de curte și nu ar trebui niciodată impuse părinților reticenți. Atunci când părinții își dau acordul, ar trebui să poată fi revizuite la dorința fie a unui părinte, fie a copilului. Dacă aranjamentul pentru custodia comună nu funcționează pentru niciunul dintre părinți, nu este în interesul copilului să fie impusă cu forța. Este destul de posibil ca acest lucru să reducă numărul de acuzații de abuz sexual care sunt la ora actuală o plagă pentru disputele pentru custodie.

Dar în momentul de față, Curtea este forțată să facă față numărului în creștere al acestor acuzații. Acuzația de abuz sexual reprezintă o problemă foarte diferită în audierile pentru custodie decât într-un proces penal. Acuzatului nu i se garantează cel de-al șaselea amendament pentru un juriu sau să se confrunte cu martorul împotriva lui. Judecătorul poate lua o hotărâre împotriva acuzatului bazându-se mai degrabă pe o „preponderență de dovezi“, decât pe standardul penal „dincolo de orice îndoială“.

State diferite au proceduri destul de diferite pentru a acționa în cazul acuzațiilor de abuz din cazurile pentru custodie. În multe State, o acuzație de abuz sexual este preluată de Children's Protective Services', care investighează plângerea și o trimit la Curtea pentru drept juvenil pentru audieri atunci când constată că există dovezi suficiente. În Curtea juvenilă, judecătorul poate nega accesul la copil pentru o perioadă de timp bazată pe preponderența dovezilor. Apoi va fi aplicată judecarea aranjamentului pentru custodie într-o audiere

ulterioară. În unele state, Curtea de drept familial se ocupă direct de acuzația de abuz sexual.

Într-o Curte de drept familial sau de drept juvenil, judecătorul poate intervieva copilul mai degrabă în biroul său decât în sala de judecată. Un psihiatru pediatru poate fi chemat de Curte pentru mărturia unui expert, o mărturie care nu este deseori admisă în Curtea de drept penal. Expertul este considerat avocatul copilului, nu un martor expert pentru unul dintre părinți. Fiecare părinte poate să-și aducă propriul expert, de asemenea.

Această informalitate are aspecte deopotrivă pozitive și negative. Astiectul negativ este faptul că ar putea exista rezultate

puține sau chiar deloc găsite de investigatorii poliției înainte de audieri — din moment ce acesta nu reprezintă un caz penal —, părintele acuzat nu se află în proces.

Aspectul pozitiv este reprezentat de faptul că, de obicei, copilul nu a fost forțat să-și repete povestea de multe ori înaintea procesului, iar procesul însuși ar putea fi mai puțin traumatic. Dacă mărturia sa poate fi dată informai, în absența privirilor părintelui acuzat, ar putea fi posibil ca mărturia sa să fie mai spontană și mai puțin defensivă.

Din nefericire, judecătorii cazurilor de dispute familiale sunt deseori complet necalificați în ceea ce privește acuzațiile de abuz sexual. Cu toate acestea, sunt forțați să ia decizii rapide asupra unei probleme care nu numai că afectează grav viața copilului, dar și viața și reputația părintelui acuzat.

Atunci când un judecător cheamă un psihiatru pediatru, deseori se bazează pe acea mărturie. Unii psihiatri sunt de părere că judecătorul încurajează psihiatrii să spună dacă copilul minte sau nu, iar acest lucru este mai mult decât poate oferi un psihiatru. Conform psihiatrului pediatru Melvin G. Goldzband, un bine cunoscut autor în sfera custodiei copilului și martorilor experți:

Expertul, în cea mai mare parte, pur și simplu nu este capabil să facă o afirmație neutră în ceea ce privește prezența sau absența absolută a adevărului verificabil din punct de vedere obiectiv din acuzațiile împlicinaților. Psihiatrul poate și ar trebui să descrie caracterul și structurile de personalitate ale indivizilor în cauză, și poate afirma că minciuna este mai probabilă în anumite tipuri de structuri de caracter decât în altele (este posibilă în toate). Totuși, în aproape niciun caz nu poate afirma expertul cu certitudine faptul că acuzațiile făcute de una dintre părțile în litigiu referitor la cealaltă sunt adevărate sau false.¹⁵

Dar mulți profesioniști din sfera sănătății mentale sunt de părere că pot distinge cu destulă acuratețe între un copil care minte

Center de la Presbyterian Hospital din New York, susține că există un sindrom specific al abuzului unui copil. El este de părere că, cu câteva excepții, un psihiatru pediater format poate prinde un copil mincinos.

Conform lui Green, atunci când un copil minte, acesta este deseori spălat la creier de o mamă vindicativă și delirantă care își proiectează propriile fantasme inconștiente asupra soțului, în aceste cazuri, detaliile asupra activității sexuale sunt obținute mai degrabă ușor sau chiar ar putea fi prezentate spontan de către copil. Copilul prezintă emoții reduse sau chiar deloc atunci când descrie abuzul și folosește deseori terminologie adultă. Victimele reale ale incestului, pe de altă parte, susține Green, sunt secretoase în ceea ce privește molestarea lor. Deseori nu spun nimic timp de săptămâni întregi și uneori își retrag și apoi reformulează acuzațiile. Deschiderea lor este acompaniată de obicei de o stare depresivă și descriu actul într-un limbaj potrivit vârstei lor.

Ca exemplu de deschidere falsă, Green spune povestea lui Andy B., căruia i-a fost spălat creierul de către mama sa delirantă:

Când Andy a fost văzut singur cu tatăl său, el a fost prietenos, spontan și afectuos și părea să-i facă plăcere interacțiunea. Când Andy a fost văzut cu ambii părinți, era furios și ostil față de tatăl său. L-a umilit pe domnul B. realizând spontan un desen care îl reprezenta pe tatăl său cu un penis erectil mare și mi-a spus că el și cu tatăl său se jucau unul cu penisul celuilalt când erau dezbrăcați. În timpul narațiunii sale, prezentată fără emoții, Andy a tras cu ochiul frecvent, concentrat pe expresia de aprobare a mamei sale.¹⁶

Sălile de judecată din California, care sunt deseori cele care dau tonul în introducerea reformelor de procedură, au refuzat să permită mărturia experților în ceea ce privește dacă comportamentul copilului se potrivește sau nu cu „sindromul molestării sexuale“. Ei urmează ceea ce este cunoscută sub numele de regula Kelly Frye, care afirmă că mărturia bazată pe „un

3 ani, unde bunicii ei acuzau că fusese molestată de tatăl său vitreg, Curtea apelată a decis să nu permită unui psiholog să depună mărturie că Sara prezenta semne ale „sindromului copilului molestată”, din moment ce acest sindrom nu era recunoscut de American Psychological Association'sau de oricare altă organizație profesională.¹⁷ Sara a fost trimisă înapoi să trăiască cu mama ei și cu tatăl ei vitreg.

Dar completele de judecată din California au permis experți-lor în sănătate mentală să relateze mărturia copilului, ceea ce ar fi altfel considerat din auzite (spus de victimă unei terțe părți), și nu au permis mărturia împotriva celui considerat că a abuzat. În Cazul Cheryl H., curtea a permis unui psiholog să depună mărturie despre ceea ce a spus o fetiță de 3 ani referitor la faptul că tatăl său o molestase. Această mărturie a fost permisă ca o excepție a regulii „din auzite”, care permite depoziții nu referitoare la cel care a abuzat, ci la starea mentală a victimei. Curtea a spus:

Deși declarația victimei abuzului sexual, în vârstă de 3 ani, către psihiatrul pediatru, că tatăl ei a molestat-o nu a fost admisibilă în procedurile teritoriului dependent pentru a demonstra faptul că tatăl ei a molestat-o într-adevăr, dovezile declarațiilor victimei au fost admisibile ca dovezi circumstanțiale asupra faptului că copilul credea că tatăl este cel care a abuzat-o, adică drept dovezi circumstanțiale ale stării mentale a victimei.¹⁸

În cazurile de abuz sexual, unde există rareori martori oculari, această mărturie „din auzite” este foarte puternică.

În mod clar, procedurile legale trebuie reformate, astfel încât judecătorului să-i fie date linii directoare mai clare asupra felului în care să ia decizia. Niciunui părinte nu ar trebui să i se permită să

folosească acuzațiile false de abuz sexual pentru a interzice accesul celuilalt părinte, dar copilul trebuie să fie întotdeauna protejat.

Mai întâi, Curtea pentru custodie sau cea pentru drept juvenil

află la dispoziție în cazul unui proces penal. O plângere neinvestigată nu ar trebui să apară în fața unui judecător.

În al doilea rând, trebuie să existe instrucțiuni stricte în ceea ce privește utilizarea martorilor experți, care sunt de obicei profesioniști în domeniul sănătății mentale. Acestor profesioniști li se dă prea adeseori misiunea de a alege un mincinos, care trece dincolo de acuratețea dovedită de „sindromul copilului molestă”. Din moment ce rareori există dovezi adiționale sau nu există deloc, acest fapt conferă expertului o autoritate mai mare decât cea justificată.

De fapt, există o mare controversă referitoare la folosirea psihologilor și psihiatrilor ca martori experți într-o procedură judecătorească. Un studiu recent realizat de Faust și Ziskin și relatat în Science susține că „cercetări considerabile arată faptul că acuratețea judecății clinicienilor nu o surclasează pe cea a unor persoane neprofesioniste”. De exemplu, un studiu a descoperit că elevii de liceu puteau prezice comportamentul violent al unui individ la fel de bine ca profesioniștii din domeniul sănătății mentale.¹⁹ Acest rezultat aduce în discuție cu siguranță capacitatea unui expert în sănătate mentală de a constata cu acuratețe atunci când un copil minte.

Pe de altă parte, scopul audierii pentru custodie este cel de a proteja copilul, nu numai de a condamna un criminal. Interpretarea mai lesnicioasă a regulilor „din auzite” pentru a permite psihiatrilor și psihologilor să aducă dovezi asupra stării mentale a copilului ar putea ajuta un copil care nu poate vorbi în mod adecvat pentru sine însuși.

În al treilea rând, deși drepturile unui acuzat care se apără nu sunt în discuție, părintele acuzat are dreptul la protecție. Mărturia părintelui care acuză trebuie mânuită cu grijă. Curtea nu ar trebui să permită părintelui care acuză să relateze ceea ce a spus copilul (dovezi „din auzite“). Copilul însuși trebuie să facă această relatare. Dar cum rămâne cu copiii foarte mici, care nu pot depune mărturie în mod adecvat? Curtea trebuie atunci să se hx7P7p ne flnvP7ilp carp coroborează, cum ar fi examinările medi-

mente sau nu.) Din moment ce judecătorul nu trebuie să mențină un standard de „deasupra oricărei bănuieli“ într-un caz civil, judecătorul ar putea foarte bine să decidă faptul că „preponderența dovezilor“ justifică interzicerea ca tatăl (sau mama) să aibă acces la copil.

Cam jumătate din copiii noștri vor trăi experiența divorțului părinților lor și aranjamentelor pentru custodie care urmează. Conflictul loialităților și tensiunea dintre părinți ar putea foarte bine să provoace copiii să mintă mai des în privința mai multor aspecte. În ultimul capitol, am discutat despre peretele de intimitate pe care îl creează copilul între cele două lumi ale părinților săi. Ar putea apărea minciuna către un părinte în ceea ce îl privește pe celălalt. Încercând să facă pe plac unui părinte, un copil ar putea să exagereze adevărul. Pe de altă parte, un părinte tulburat s-ar putea comporta într-o manieră care ar fi considerată în mod normal lipsită de scrupule. Fiecare caz trebuie cercetat cu atenție și nu îndepărtat ca „încă o plângere falsă pentru custodie“.

LEGILE DE DENUNȚ

Majoritatea cazurilor de abuz sexual asupra copiilor nu sunt reprezentate de cazurile de abuz în masă sau de cazurile de custodie. Ele sunt, de obicei, incidente în care un adult a observat faptul că copilul se comportă sau vorbește straniu sau poate se plânge de dureri genitale. Această persoană ar putea fi un

părinte sau o rudă, dar din ce în ce mai mult este vorba de un profesor, o asistentă de școală sau un educator. În majoritatea statelor, legile aferente care au fost stabilite în anii 1960 le cer medicilor să raporteze „cazurile cunoscute“ de abuz, atât fizic, cât și sexual, au fost extinse în anii 1980 pentru a include terapeuți, profesori și profesioniști din domeniul sănătății. California a servit drept model pentru multe state, lărgind limbajul referitor la ceea ce trebuie raportat de la „cazurile cunoscute“ la cele în care exista o „bănuială rezonabilă“.

În mod nesurprinzător, numărul abuzurilor denunțate a crescut constant în California ca urmare a extinderii datoriei de a denunța. Aceste denunțuri au depășit capacitățile Children's Protective Services. Cele mai mari creșteri s-au produs mai degrabă în privința abuzurilor fizice decât a celor sexuale, deoarece era absolut necesar ca un profesor să denunțe vânătăi suspicioase sau semne de bătaie de pe copil. Dovezile de abuz sexual nu sunt atât de evidente, dar denunțurile de abuz sexual au crescut și ele, de la 9 120 în 1981 la 13 214 în 1983. În timpul acestei perioade, a fost instituită educația în privința abuzului sexual în cadrul multor școli, copiii fiind încurajați să vorbească despre lucruri care fuseseră anterior interzise.²⁰

Aproximativ 65% din denunțurile de neglijență a copilului și de abuz s-au dovedit nefondate, conform lui Douglass Besharov, primul director al U.S. National Center on Child Abuse and Neglect.²¹ Acest lucru ridică suspiciunea publicului asupra faptului că copiii mint în privința faptului că sunt abuzați. Câteva mii de părinți din 30 de state s-au unit în VOCAL (Victims of Child Abuse Laws*) pentru a protesta împotriva faptului că au fost acuzați în mod eronat de abuz și neglijență în ceea ce privește copiii.

Dar aceste rapoarte nefondate nu înseamnă că în mod necesar copiii mint sau că adulții mint. La sute de mii de adulți li se cere să denunțe o „bănuială rezonabilă“ de abuz, chiar și atunci când copilul nu spune nimic. Un raport nefericit ar putea, de asemenea, să

Însemne că nu există dovezi suficiente pentru a formula o acuzație oficială, și nu neapărat că acel abuz nu a avut loc.

Doamna J., educatoare la o creșă, l-a prins pe Jerry, 3 ani, absorbit într-o revistă pornografică pe care, aparent, o adusese în ghiozdan. El a arătat spre o femeie goală într-o poziție sexuală și a spus: „Asta este mătușa Ruth“. Dna J. a observat că Jerry, un băiat popular înainte, era acum tăcut și retras față de partenerii lui de joacă. Ea a anunțat Children's Protective Services. Acesta a contactat părinții și le-a făcut o vizită acasă. Părinții au fost șocați și stânjeniți. Mătușa Ruth era o rudă destul de recentă pe care Jerry o întâlnise foarte puțin în public la o nuntă din familie. Au fost de acord să-l ducă pe Jerry la un terapeut, care a descoperit că Jerry avea un interes normal, chiar dacă oarecum exagerat, pentru sex.

Victime ale Legilor pentru Abuzurile împotriva Copiilor. (N.t.)

Multe state instituie hot line-uri pentru abuzuri asupra copiilor care acceptă denunțuri pentru investigarea la telefon chiar și atunci când cel care a sunat nu poate oferi motivele pentru care suspectează că starea copilului se datorează comportamentului părintelui sau când cel care a sunat insistă să rămână anonim.

Scopul legilor de denunț este acela de a proteja copiii, și în timp ce mai bine greșim prin prea multe denunțuri, sunt mulți cei care sunt de părere că sistemul de denunțare a scăpat de sub control. Adulții acuzați de abuz, care sunt cel mai adesea părinții, rude sau prieteni, au de asemenea drepturi, și ar putea suferi daune ireparabile ale reputației lor dacă sunt victimele unui denunț fals.

Există căi de a face legile referitoare la denunț, și astfel pe cei care fac denunțurile, mai responsabili. Besharov sugerează că prima lege trebuie să conțină descrieri specifice a ceea ce constituie abuz, mai degrabă decât termeni vagi ca „în pericol“ sau „semne de abuz“. Pentru abuzul sexual, singur comportamentul, fără afirmații ale copilului sau ale altcuiva, nu este suficient pentru a face un denunț.

În cazul lui Jerry, copilul de 3 ani amintit mai sus, ar fi fost cu siguranță mai înțelept să fie mai degrabă aleasă o altă cale, cum ar fi să se fi vorbit cu părinții, decât să se facă o plângere.

Cea de-a doua măsură de precauție recomandată de Besharov este de a selecta plângerile înaintea unei investigații complete. Liniile fierbinți ale abuzului asupra copiilor sunt blocate de denunțuri care reflectă, în realitate, absenteismul adolescenților, problemele de școală sau punerile în act sexuale, și nu abuzul real.²²

În cazul Mammo versus Arizona, Child Protective Agency a fost dată cu succes în judecată pentru că nu a dat curs unei plângeri din partea unui tată, care nu deținea custodia, referitoare la mama periculoasă. Mama a ucis copilul. Această decizie a umplut de teamă inimile celor care făceau triajul, dar este esențial ca o persoană antrenată să separe denunțurile legitime de cele care sunt frivole și să redirecționeze apelurile inadecvate către serviciile sociale desemnate.

UTILIZAREA ÎNȚELEAPTĂ A UNUI MARTOR-COPIL

Cazurile extrem de mediatizate ca McMartin și Jordan au făcut publicul atent în ceea ce privește credibilitatea martorului-copil. Publicului i s-a făcut cunoștință chiar cu lumea confuză a acuzațiilor de abuz asupra copiilor din cadrul disputelor pentru custodie. Una dintre cele mai populare emisiuni de televiziune, „L.A. Law“, a portretizat un incident în care o fiică era convinsă de mama ei răzbunătoare să-și acuze în mod fals tatăl că a molestat-o. În cadrul uneia dintre aceste emisiuni, desigur, mama a mărturisit și s-a ajuns la o înțelegere.

De fapt, cercetătorii de azi care examinează credibilitatea copiilor ca martori oferă un tablou mai optimist. Cercetările indică faptul că până și copiii mici de 4 ani pot da o depozitie demnă de încredere. Cu

toate acestea, există câteva neajunsuri. Cu cât este mai mic copilul, cu atât el își poate aduce aminte mai puține detalii. Acest lucru se datorează, în parte, faptului că la această vârstă, copilul mai mic nu poate fi atent la atât de multe detalii. Aceasta se datorează, de asemenea, faptului că, în această etapă, capacitatea de înțelegere, mai ales a evenimentelor noi sau nefamiliare, nu este foarte dezvoltată. Dar când evenimentul care trebuie reamintit se află pe un tărâm familiar, cum ar fi reamintirea detaliilor unui desen animat prezentat pentru prima dată, un copil și-ar putea aduce aminte mai multe detalii decât un adult.²³

O problemă majoră cu depozițiile copiilor sub vârsta de 10 ani este aceea că, în acest caz, cu cât este mai mic copilul, cu atât acestuia îi este mai greu să își aducă aminte în mod liber. Pentru a le stimula memoria, cel care ia interviul trebuie să ghideze procesul de reamintire.²⁴ Aceasta duce în apele periculoase ale sugestibilității.

Sugestibilitatea se referă la extrema în care martorul poate fi condus să creadă în detalii referitoare la un eveniment care nu a avut loc în realitate. Într-o procedură legală, preocuparea este că interviatorii repetați vor sugera noi informații pe care martorul ajunge să le creadă ca parte a memoriei sale.

Sugestibilitatea nu reprezintă în niciun caz o problemă doar

Elizabeth Loftus. A fost prezentat un film în care o mașină roșie era condusă pe o stradă liniștită, sfârșind prin a face accident cu un alt vehicul. În setul de întrebări care a urmat, mi s-a cerut să precizez locul semnelor „stop”, când, de fapt, era un semn „cedează trecerea”. Am spus încrezătoare locul și, mai departe, am spus că am văzut semnul „stop”. Tot așa a răspuns majoritatea audienței.

Problema nu este dacă sunt copiii vulnerabili la dezinformare, ci cu cât sunt ei mai vulnerabili decât adulții? Există multe cercetări aflate în desfășurare în acest domeniu, cu unele rezultate contrare. În general, s-a căzut de acord asupra faptului că, atunci când ajung la vârsta de 10 sau 11 ani, copiii nu sunt mai vulnerabili decât adulții la inducerea în eroare sau la informațiile incorecte. Există unele controverse în ceea ce privește copiii de la 6 la 10 ani. Unele cercetări indică faptul că aceștia nu sunt mai susceptibili să accepte informații greșite decât adulții, iar alte cercetări afirmă contrariul. În cazul copiilor sub 7 ani, cercetările indică faptul că sunt mai ales vulnerabili la dezinformările referitoare la faptele periferice, dar nu și la evenimentul principal. Preșcolarii sunt, de asemenea, foarte influențați de faptul că sunt chestionați de un adult.²⁵

Când Varondeck le-a cerut să descrie culoarea bărbii profesorului lor, când de fapt nu exista o barbă, copiii au răspuns probabil cu o culoare pentru a-i face pe plac celui care întreba. Au fost realizate multe experimente în care intervievatorul furnizează informații greșite referitoare la un eveniment, după ce copilul a fost martor la acesta. Un tipar clar de sugestibilitate se dezvoltă. Copiii sunt mai susceptibili la informații greșite dacă memoria lor inițială a ariei dezinformate este slabă; informația greșită are de-a face cu un eveniment periferic, nu central; iar intervievatorul care furnizează informația greșită este un adult pe care ei îl respectă, într-un experiment, când a fost furnizată informația greșită mai degrabă de un copil decât de un adult, aceasta a fost acceptată în jumătate din cazuri.²⁶

Sfera decisivă a sugestibilității începe cu interviul inițial. Intervievatorul Doate fi un asistent sorial sau un nfitpr a&

standard de luare a interviului este de a-i da copilului două păpuși corecte din punct de vedere anatomic și să-i cerem să arate ce s-a întâmplat. Câteva studii au pus sub semnul întrebării ceea ce

se întâmplă în realitate. Un studiu a comparat 25 de copii care nu au fost abuzați și au descoperit că diferențele dintre ei nu erau atât de mari. Într-un alt studiu realizat cu 100 de copii care nu au fost abuzați, aproape 50% au interacționat cu păpușile într-o manieră pe care unii interviuatori ar putea-o interpreta ca dovadă de abuz sexual.²⁷ Este posibil ca organele genitale proeminente și orificiile de pe păpuși să sugereze un tipar de joacă pentru copiii mici.

În mod clar, trebuie făcute mai multe cercetări și dezvoltări în sfera crucială a dezvoltării tehnicilor nesugestive care sunt predate tuturor interviuatorilor. King și Yuille, experți în sfera sugestibilității copiilor, au recomandat renunțarea la păpuși, dar adăugând câteva tehnici bazate pe ceea ce este cunoscut referitor la dezvoltarea copiilor. O posibilitate este utilizarea stimulilor, a camerelor și a mobilierului la scară mică, care pot fi mutate pentru a ajuta copilul să-și aducă aminte; o alta ar fi exersarea unor sarcini precum identificarea fotografiilor, astfel încât copilul să poată înțelege mai bine conceptul. Chiar dacă în cazul copiilor mici ar mai putea fi încă necesari stimuli verbali pentru a-și aduce aminte, informația pe care trebuie să o comunice interviuatorul copilului este că nu trebuie să-și aducă aminte tot; este în regulă să spună: „Nu îmi aduc aminte“.²⁸

În cazul în care copiii, chiar și cei mici, pot relata cu acuratețe un incident trecut atunci când sunt întrebați în mod adecvat, este necesar ca un judecător să decidă asupra competenței lor? Încă din secolul al XVIII-lea a fost bine stabilit faptul că judecătorul, în fiecare caz în parte, trebuie să determine prin intermediul întrebărilor dacă demonstrează copilul veridicitate, inteligență, memorie și capacitate verbală adecvate. Judecătorii au pus întrebări ca: „Știi care e diferența dintre bine și rău?“, „Știi ce înseamnă un jurământ?“ în funcție de vârsta unui copil, judecătorul ar putea, de asemenea, să-l pună să recite alfabetul sau să-și aducă aminte adrese sau numere de telefon sau numele profesorilor.

eliminării examinării competenței și permiterea mărturiei copilului cu încă un martor. (Opt state au eliminat, până acum, această cerință.) Juriul sau judecătorul trebuie să decidă dacă mărturia poate fi crezută. Dar încă nu s-au făcut cercetări adecvate asupra capacității juriului de a evalua adecvat competența unui co-pil-martor. Cu siguranță, juriul are nevoie de unele instrucțiuni clare asupra felului în care să abordeze mărturiile copiilor.

De asemenea, există o mișcare de a extinde regulile „din auzite” sau de a crea o nouă excepție „din auzite” pentru copilul abuzat sexual. Scopul legilor care exclud depozitiile „din auzite” este acela că afirmațiile făcute în afara Curții sunt prin natura lor nedemne de luat în seamă. Doar când sunt făcute în sala de judecată, unde acuzatul le poate examina în contradictoriu, sunt considerate demne de luat în seamă. În cazurile de abuz sexual, depozitiile „din auzite” ar putea constitui singurele dovezi atunci când copilul nu este găsit competent pentru a depune mărturie. Cele trei căi cel mai des întâlnite prin care este permisă depozitia „din auzite” în sala de judecată sunt: în cazul în care copilul aduce acuze medicale, în cazul în care copilul se plânge în mod specific de viol sau în cazul în care copilul recurge la o exclamație animată. În mod tradițional, o exclamație animată este făcută în momentul evenimentului — de exemplu, „Acel bărbat și-a pus mâna sub fusta mea!”

Dar completele de judecată au fost indulgente în cazurile de abuz sexual, permițând „exclamațiile animate” care se petrec zile, săptămâni sau chiar câteva luni mai târziu. Unele state chiar au pus în act o excepție specială a abuzului sexual de la regula „din auzite” în care un alt martor poate introduce afirmația copilului dacă există dovezi de coroborare.²⁹ Aceste extinderi ale regulilor „din auzite” nu au fost încă testate de Curtea Supremă.

Mai există încă o mișcare care îl protejează pe copil pentru a nu-1 vedea pe acuzat în procesele penale. Cei care doresc să schimbe procedurile consideră că copilul va fi atât de descurajat, încât depozitia lui va fi afectată. Pe lângă aceasta, ei consideră un

act de cruzime și posibil traumatizant pentru un copil să fie pus față în față

permite mărturia înregistrată pe casetă video în locul depoziției în sala de judecată pentru a evita confruntarea dintre copil și agresor. Unele state au decis că un copil nu trebuie să depună mărturie deloc, iar martorii adulți pot relata ceea ce a spus copilul referitor la eveniment. Acest lucru creează o excepție de la regula „din auzite“ obișnuită, în care doar un martor ocular poate relata povestea.

Curtea Supremă a Statelor Unite, în cazul *Coy versus Iowa* (iunie 1988), a ridicat semne de întrebare serioase referitoare la constituționalitatea acestor eforturi de a preveni copilul să se uite la agresorul acuzat. În acest caz, două fete de 13 ani au fost agresate sexual în timp ce stăteau în cort în curtea din spatele casei. Acuzatul John Avery Coy era un vecin. O lege din Iowa desemnă să protejeze victimele abuzului sexual permitea folosirea unui ecran între acuzat și fete prin care nu putea fi văzut, dar le putea vedea neclar și le putea auzi.

În opinia majorității, judecătorul Scalia susține cu fermitate că „dreptul la confruntare“ a pus în valoare cel de-al șaselea amendament. El afirmă că baza acestui drept este aceea că este mult mai dificil pentru un acuzator să mintă când este confruntat cu acuzatul și susține că „... există ceva profund în natura umană în ceea ce privește confruntarea față în față dintre acuzat și cel care acuză ca «esențial pentru un proces corect într-o urmărire penală“.³⁰

Totuși, având o opinie contrară, judecătorul O'Connor este de acord cu faptul că legea din Iowa nu permite confruntarea, dar insistă că, odată cu noile proceduri din alte state, inclusiv mărturia înregistrată video din sala de judecată, depoziția este făcută în prezența acuzatului. Ea argumentează, de asemenea, că încă mai există loc pentru legea care tratează problema confruntării unei abordări caz

cu caz. „Dar dacă un complet de judecată găsește necesar pentru un caz, așa cum este cerut de un număr de statute ale statului,... cazurile noastre sugerează că condamnările făcute fără apel la clauza confruntării ar putea ceda locul interesului riguros al statului de a proteja martorii-copii.”³¹ Această decizie importantă a Curții Supreme lasă noile legi promulgate de multe state într-o stare de uitare. Cel mai probabil că va fi necesar ca fiecare dintre

În opinia mea, Curtea Supremă a fost corectă atât din punct de vedere legal, cât și moral când a spus că nu putem renunța cu ușurință la drepturile constituționale. Simpatia publică este cu siguranță alături de posibila suferință și disconfortul pe care ar putea să le îndure un copil aflat în această situație, dar în multe privințe este aceeași situație pentru care a fost adoptat al șaselea amendament. Într-o infracțiune în care cuvântul celui care acuză este deseori singura dovadă, acuzatul are toate drepturile de a se proteja împotriva acuzațiilor false.

Douglass Tarrant, 41 de ani, superintendent asistent pentru finanțe la Pinellas County Schools din St. Petersburg, Florida, s-a sinucis înainte să afle că fiica lui de 15 ani, care îl acuzase de acte desfrânate și lascive, își schimbase povestea cu două zile în urmă.³² Cazul lui Tarrant nu este unic. Sute de membri ai organizației VOCAL susțin că au fost acuzați în mod eronat. O acuzație falsă de abuz sexual poate distruge viața și reputația unei victime inocente mult mai sigur decât o acuzație de aproape oricare alt fel.

Mai mult, un cercetător care se ocupă de acest subiect, Gary Melton, susține că nevoia pentru aceste reforme este nedocumentată și nestudiată. Nu știm cu siguranță că un copil va depune o mărturie mai bună dacă acuzatul nu este de față, și nu avem nicio dovadă reală a faptului că o confruntare cu acuzatul este întotdeauna traumatică pentru copil. De fapt, sugerează el, pentru unele victime

ar putea fi un act de catharsis faptul de a fi în sfârșit față în față cu agresorul și să simtă că acea greșală ar putea fi îndreptată.³³

Există și alte proceduri care nu pun la încercare Constituția, și care îl vor face pe martorul copil să se simtă mai relaxat. Un copil poate fi mai bine pregătit pentru ceea ce se întâmplă în sala de judecată. Prezentarea acestora și povestirile despre personaje pot ajuta la proces. Odată ce copilul se află la bară, avocații pot folosi întrebări directe simple, folosind propriul vocabular al copilului pentru a auzi mărturia. De exemplu, avocatul trebuie să afle cum numește copilul organele sexuale. Judecătorul poate controla examinarea în contradictoriu, nepermițând hărțuirea și încercările de a induce o stare de confuzie martorului.

nu există constrângeri constituționale, din moment ce nu este vorba de un caz penal. Judecătorii pot chestiona informai copilul în birourile lor dacă doresc, în prezența avocaților.

O altă problemă importantă are legătură cu folosirea mărturiei profesioniștilor din domeniul sănătății mentale, care au examinat victima. Această mărturie este permisă mult mai frecvent în cazurile civile decât în cele penale, din moment ce se consideră că poate aduce prea multe prejudicii acuzatului. Există două tipuri de informații pe care le furnizează acești experți: depunând o mărturie asupra stării mentale a victimei, ei pot furniza detalii asupra unui eveniment pe care un copil ar putea să nu-1 explice adecvat în sala de judecată; și analizând comportamentul copilului, ei ar putea indica dacă copilul este într-adevăr victima unui abuz sexual.

În opinia mea, excluderea mărturiei expertului referitoare la credibilitatea sau la starea mentală a copilului are sens în procesele penale. Un acuzat penal are dreptul la protecția împotriva a ceea ce încă sunt considerate observații controversate din

partea profesioniștilor din domeniul sănătății mentale și de mărturiile de mâna a doua referitoare la ceea ce s-a petrecut de fapt.

Un proces civil în care obiectivul procesului este protecția copilului împotriva unui părinte sau gardian este o problemă diferită. Judecătorul (nu există juriu) ar trebui să adune toate informațiile posibile pentru a proteja copilul. Experților ar trebui să li se permită să depună mărturie cu privire la starea mentală a copilului și la profilul psihologic. Cu toate acestea, în acest moment mărturia referitoare la faptul dacă un copil prezintă sau nu dovezi ale sindromului abuzului sexual este probabil nepotrivită, din moment ce „sindromul“ nu este acceptat pe scară largă.

VIITORUL

Când ne aflăm în mijlocul unei crize este dificil să vedem dincolo de ea. Abuzul sexual asupra copiilor reprezintă cu siguran-

că numărul tot mai mare de abuzuri denunțate ar putea să-i afecteze cumva și pe copiii lor.

În acest moment avem mai multe întrebări decât răspunsuri. Dar iată o parte a lucrurilor pe care le-au aflat cercetătorii:

- Copiii mint uneori despre abuzul sexual. Acest lucru este mai probabil să se întâmple în disputele pentru custodie, unde sunt influențați de unul dintre părinți împotriva celuilalt, sau în cazurile de abuz în masă, unde procesul poate încuraja fantasme bizare.
- Dacă li se pun întrebări în mod adecvat, chiar și copiii mici au o memorie bună, dar cu mai puține detalii decât adulții. Copiii mici sunt vulnerabili la sugestiile adulților.

- Noile legi referitoare la denunț provoacă o rată crescută de denunțuri nefondate. Cu toate acestea, ele dezvăluie, de asemenea, unele incidente legate de abuz care nu ar fi fost descoperite înainte.

Iată ceea ce nu știm încă, dar cercetătorii continuă să studieze:

- Cum să conducă un interviu inițial decisiv? Sunt păpușile detaliate anatomic sugestive? Cum poate fi stimulat un copil fără să i se influențeze conștiința?
- Ce rol joacă fantasma în amintirea copilului?
- Este un copil traumatizat de vederea celui care l-a abuzat în sala de judecată? Această întâlnire îi va restricționa mărturia?
- Cum reacționează juriile la depozițiile copiilor mici? Pot evalua corespunzător competența unui copil?
- Care este rolul potrivit al mărturiei expertului în sănătate mentală? Pot ei identifica într-adevăr un sindrom al abuzului sexual?

drepturile celui acuzat. Aceste răspunsuri vor afecta, de asemenea, utilizarea copiilor ca martori în alte cazuri. Dar este vorba despre cazurile în care copiii sunt deopotrivă victimă și unic martor, în care nevoia utilizării lor este critică.

Este greu să nu ne simțim trădați atunci când am descoperit sau am bănuit că am fost mințiți de copilul nostru. E ca și cum copilul nostru s-a întors împotriva noastră. Ni se pare nedrept. Minciuna copilului nostru ne împiedică să facem ceea ce gândim că ar trebui să facem ca părinți. Dacă nu știm ceea ce se întâmplă, nu putem interveni, proteja, preveni, sfătui sau pedepsi (dacă acest lucru este necesar).

Minciuna copilului nostru impune o schimbare referitoare la cel care se află la putere. Nu mai suntem noi aceia, sau, în orice caz, nu în totalitate. S-au dus zilele în care puteam sau trebuia să știm totul.

Acum trebuie să trăim cu o anumită incertitudine, acum trebuie să câștigăm încrederea sau confidența copilului nostru. Când copilul nostru ajunge la vârsta la care poate minți fără să fie prins întotdeauna sau de obicei, el are pentru prima dată libertatea de a alege ce să ne împărtășească.

Faptul de a nu mai fi mințiți de către copiii noștri depinde de cât de mult se tem să nu fie prinși. Ei au învățat că pot scăpa. Acum sinceritatea depinde, cel puțin în parte, de felul în care am fost și suntem ca părinți. Cât de înțelegători sau nerăbdători, cât de încrezători sau suspicioși, cât de dreți sau severi am fost. Am fost atât de permisivi sau atât de preocupați de propriile noastre vieți și cariere, încât am fost neatenți? Știu ei că ne pasă de ceea ce fac și de felul în care acționează? Cât de mult a învățat copilul nostru despre importanța sincerității? Cât de bine am demonstrat noi înșine sinceritate? Cât de mult efort am depus pentru a-i învăța pe copiii noștri valorile morale?

puteri. Nu mai putem fi siguri că avem toate informațiile pe care le dorim. Niciun adult nu le are în privința nimănui, dar, pentru un timp, le avem în ceea ce îi privește pe copiii noștri. Trebuie să avem acele informații, trebuie să știm cum se simt copiii noștri, ce își doresc și ce au nevoie și ce plănuiesc să facă când sunt foarte mici, deoarece ei depind în totalitate de noi pentru a supraviețui. Dar pe măsură ce copilul crește, nu mai suntem centrul lor, singura lor sursă, singurul lor mijloc de supraviețuire.

Minciuna afirmă cu tărie dreptul copilului. Dreptul de a ne pune la încercare. Dreptul la intimitate. Dreptul de a decide ce va fi dezvăluit și ce nu.

Fără îndoială că părinții trebuie să știe multe despre ceea ce fac și plănuiesc copiii lor. Și această nevoie nu dispare atunci când copilul devine capabil să ne înșele, ci devine doar mai dificil pentru noi să fim siguri că o putem satisface.

Minciuna referitoare la o problemă serioasă nu reprezintă o problemă doar pentru că devine mai dificil pentru părinți să-și îndeplinească rolul. Minciuna erodează apropierea și intimitatea. Minciuna dă naștere neîncrederii, ne trădează. Minciuna implică o lipsă de considerație pentru persoana înșelată. Poate deveni aproape imposibil să trăiești cu cineva care minte deseori.

Minciuna acompaniază de obicei alte fărădelegi, încălcând alte reguli. Când devine cronică, minciuna poate fi un semn de probleme serioase, de tulburare a copilului și a familiei. Dacă nu este tratată, minciuna frecventă ar putea duce la probleme serioase la vârsta adultă.

Ce trebuie să facem când bănuim că copilul nostru minte? Eu, soția mea și fiul meu, Tom, am făcut multe sugestii specifice. Cel mai important lucru este să încercăm să nu răspundem cu furie, furia născută din sentimentul de rănire, trădare sau punere la încercare. Încercați să înțelegeți de ce are loc minciuna, motivul ei. Deseori această înțelegere vă va permite să vorbiți cu copilul într-un mod care îi va permite să fie sincer, eliminând motivul minciunii.

Aceasta ar putea necesita doar recunoașterea unei fărădelegi

partea copilului dumneavoastră. Arătați iertare. Amintiți-vă cum era când erați copil. Aceasta nu înseamnă să renunțați la regulile și standardele dumneavoastră, ci mai degrabă să alegeți înțelegerea și nu pedepsirea permanentă a oricărei infracțiuni. Și, pe măsură ce copilul dumneavoastră crește, aceasta înseamnă disponibilitatea de a discuta sau de a negocia regulile după care trăiți ca familie.

O astfel de înțelegere nu înseamnă că nu veți fi uneori supărați de ceea ce a făcut copilul dumneavoastră.

Copiii fac uneori lucruri foarte rele care ne dezamăgesc sau ne înfurie, și este important ca ei să știe acest lucru. Dar chiar și atunci când un copil a făcut ceva teribil, cum ar fi să rănească un alt copil sau să fure, dezaprobarea părintelui poate fi amestecată cu compasiune. Trebuie permis un drum înapoi către respectul de sine, iar umilirea evitată. Un act teribil, o minciună disperată pentru a-1 ascunde trebuie pedepsite, dar trebuie, de asemenea, să fie iertate.

Uneori, părinții bănuiesc minciuna chiar și atunci când copilul este sincer. Atunci când un copil sincer nu este crezut, răul provocat poate fi important.

Nu aveam mai mult de treisprezece ani când acest lucru mi s-a întâmplat. Mama nu m-a crezut în legătură cu un incident legat de o fată cu care mă întâlneam. Amintirea este încă destul de vie. Eram într-o relație stabilă cu Mary Lou. În acele zile, în acea mică suburbie din New Jersey, așa erau copiii la această vârstă, pentru câteva săptămâni, cel puțin odată. Într-o seară, la sfârșit de săptămână, despre care Mary Lou îmi spusese că trebuie să și-o petreacă cu părinții, m-am dus la film și am descoperit că se ținea de gât cu altcineva două rânduri mai în față.

A doua zi, am pus-o în fața faptului, am numit-o cu două fețe', i-am cerut să-mi înapoieze inelul de clasă și i-am rupt poza pe care o purtam în portofel, aruncând bucățile la picioarele ei. Când m-am întors acasă, mama era furioasă, auzind de la mama lui Mary Lou că o numisem pe aceasta târfă. Cunoșteam cuvântul,

dar nu îl folosisem. „Cu două fețe“ părea mult mai potrivit, căci Mary Lou nu mă înșela cu întreaga clasă de băieți! Am fost acuzat de minciună.

Următoarea zi la școală, Mary Lou a negat că i-a spus mamei sale că i-am spus târfă, dar nu voia să vorbească cu mama ei sau cu a mea. Nu mi-am convins niciodată mama de inocența mea. Am fost

pedepsit pentru două luni și am devenit foarte înverșunat. Mama a murit un an mai târziu. Nu a existat niciodată șansa de a lămuri acea problemă.

Când părinții întâlnesc astfel de situații în care nu există posibilitatea de a afla adevărul, ei au o alegere referitoare la care tip de greșeală vor să riște. Dacă au încredere și acceptă cuvântul copilului lor, riscă să fie exploatați și înșelați dacă nu au avut dreptate. Dacă sunt suspicioși și neîncrezători, în cazul în care greșesc, riscă să nu creadă un copil sincer, și consider că acest lucru este mult mai dăunător. Atunci copilul nostru nu se mai poate baza pe noi, și această pierdere poate fi importantă. Furia pe care acest lucru o naște în copil ar putea motiva minciunile pe care părintele suspicios sperase să le evite.

Încrederea se întrepătrunde cu minciuna sub multe aspecte. Copilul mincinos trădează încrederea părinților. Părintele care a fost mințit trebuie să se lupte pentru a ierta copilul și pentru a permite restabilirea încrederii. Părintele care nu are încredere ar putea distruge credința sinceră a copilului în dreptatea și devotamentul părintelui. Ar putea fi de folos să ne gândim că uneori copiii ne mint pentru că nu au încredere în noi, pentru că nu sunt siguri că pot fi sinceri cu noi fără să fie certați sau pedepsiți.

Părinții nu ar trebui să renunțe la credințele lor în ceea ce este corect, dar trebuie, de asemenea, să-și trateze copiii într-un mod care să le permită să știe că le poate fi încredințat adevărul. Părinții încep cu încrederea copilului, dar, pe măsură ce acesta crește, trebuie să o câștige.

Note metodologice asupra studiului Hartshorne și May

M-am bazat pe multe rezultate ale studiului doctorilor Hartshorne și May și, în timp ce multe dintre rezultatele lor au fost confirmate de studii științifice ulterioare, altele au fost criticate.

Unul dintre motivele pentru care rezultatele lor au avut un impact atât de mic este faptul că ei au accentuat importanța factorilor situaționali. Rezultatele lor, în conformitate cu interpretările multora, arătau că înșelătoria nu se află în relație cu caracteristicile unui copil, ci depinde de particularitățile fiecărei tentații. O reanaliză recentă a datelor lor sugerează că acest lucru reprezintă o exagerare. Există unele concordanțe și este posibilă explicarea înșelătoriei, până la un anumit punct, de factori care nu se datorează specificității fiecărei tentații. Secțiunea de date ale lui Hartshorne și May pe care m-am bazat — comparația dintre cei care nu au trișat niciodată și cei care au trișat și apoi au mințit în legătură cu acest lucru — accentuează modul în care aceste două grupuri de copii diferă.

de vreme ce era atât de ușor să faci acest lucru. Unii copii cred asta. În cercetarea mea, unii dintre copiii care au recunoscut că trișează mi-au spus că nu s-au gândit că este greșit dacă profesorul nu este strict. Unii profesori sunt atât de permisivi, au spus ei, încât probabil că nu le pasă cu adevărat. Aceasta ar putea fi doar raționalizare. Studiile din ultimii douăzeci de ani au dezvăluit mai multă înșelătorie în clasele de la colegiu, care se bazează pe supraveghetori și persoane care monitorizează, decât în acele clase care se bazează pe sistemul onoarei.

Unii critici consideră că Hartshorne și May au greșit prin a pune pe altcineva decât profesorul să dea testele. Copiii ar putea fi mult mai

dispuși să trișeze dacă persoana înșelată nu este cineva pe care ei îl cunosc, cum ar fi o autoritate școlară. Prin același simbol, unii oameni nu se simt rău dacă înșală un departament mare al unui magazin, dar nu ar înșela proprietarul unei băcănii familiale. Nu sunt de părere că acest criticism este foarte serios. Copiilor li s-a spus că acestea erau teste. Au fost date la școală, în timpul orelor. Testele nu au fost identificate ca un studiu de cercetare. Nu există niciun motiv, cred eu, pentru care copiii să nu ia în serios testele. Poate că mai puțini copii ar fi trișat dacă testele ar fi fost date de profesor, dar interesul nostru nu era atât să aflăm cât de mulți au trișat, cât să distingem copiii care au trișat de cei care nu au făcut-o.

Unii oameni de știință au obiectat la studiul lui Hartshorne și May, deoarece oportunitățile variate de a trișa sau minți nu au fost parte din viața copilului, ci au fost introduse de oamenii de știință. Sunt de părere că acest criticism este, de asemenea, neîntemeiat, deoarece Hartshorne și May au avut grijă să pregătească situații similare celor pe care copilul le întâlnea zilnic.

CAPITOLUL UNU

1. Vezi John Phelan, *Scandals, Scamps and Scoundrels* (New York: Random House, 1982); de asemenea, Agness Hankiss, „Games Con Men Play“, *Journal of Communication* 3 (1980): 104-12.
2. *Time*, 18 iulie 1986, p. 68.
3. Vezi Sissela Bok, *Lying: Moral Choice in Public and Private Life* (New York: Pantheon, 1978), cap. 3, pentru o discuție a acestor aspecte.
4. Svenn Lindskold și Pamela S. Walters, „Categories for Acceptability of Lies“, *The Journal of Social Psychology* 120 (1983): 129-36.

5. Aceste figuri sunt preluate din B. B. Houser, „Student Cheating and Attitude: A Function of Classroom Control Technique“, *Contemporary Educational Psychology* 7 (1982): 113-23.
6. Aceste figuri sunt preluate din Claudia H. Deutsch, „Students Cheating Even More“, *New York Times*, retip. în *San Francisco Chronicle*, 15 aprilie 1988, p. B3.
7. Prof. Gary T. Marx, „When a Child Informs on Parents“, *New York Times*, 29 august 1986, p. 27.
8. *San Francisco Chronicle*, 12 septembrie 1986, p. Ia.
9. *New York Times*, 22 august 1986, p. 8,
10. Pentru claritate am omis câteva detalii, cum ar fi faptul că au fost studiați și băieți și fete. Întregul raport apare sub titlul „Situational Influence on Moral Development”

CAPITOLUL DOI

1. Întregul raport — *Studies in the Nature of Character* (New York: Macmillan, 1928), vol. 1, *Studies in Deceit* — include toate aceste informații.
2. Vezi M. Rutter, J. Lizard și K. Whitmore, editori, *Education, Health and Behavior* (New York: Wiley, 1970); M. K. Shepherd, B. Oppenheim și S. Mitchell, *Childhood Behavior and Mental Health* (New York: Grune & Stratton, 1971); dar nu și J. W. McFarlane, L. Allen și M. P. Honzik, *A Developmental Study of the Behavior Problems of Normal Children Between Twenty-one Months and Fourteen Years* (Berkeley: University of California Press, 1962).
3. Citatul este din „Honesty and Dishonesty” de Roger V. Burton, un capitol în Thomas Lickona, ed., *Moral Development*

and Behavior (New York: Holt, Rinehart and Winston, 1976).

4. Acest studiu a fost expus de Charles D. Johnson și John Gormly într-un articol intitulat „Academic Cheating“, *Developmental Psychology* 6 (1972): 320-25.

5. Magda Stouthamer-Loeber a menționat această posibilitate în articolul său „Lying as a Problem Behavior in Children: A Review“, care a apărut în *Clinical Psychology Review* 6 (1986): 267-89.

6. Thomas M. Achenbach și Craig S. Edelbrock, „Behavioral Problems and Competencies Reported by Parents of Normal and Disturbed Children Aged Four Through Sixteen“, *Monographs of the Society for Research in Child Development* 46 (1981), nr. 188; de asemenea, de aceiași autori, „The Child Behavior Profile: II“, *Journal of Consulting and Clinical Psychology* 47 (1978): 223-33.

7. Stouthamer-Loeber, „Lying as a Problem Behavior“.

8. Richard Christie și Florence L. Geis, *Studies in Machiavellianism* (New York: Academic Press, 1970), p. 1.

9. R. M. Price, *The Wason Test* (New York: Random House, 1975).

D« cs rnmf ccpu^

Pltft UMI»

11. Dorothea D. Braginsky, „Machiavellianism and Manipulative Interpersonal Behavior in Children“, *Journal of Experimental Social Psychology* 6 (1970): 77-99. O versiune diferită a scalei Mach a fost folosită în acest studiu decât cea pe care am citat-o.

12. S. Nachamie, „Machiavellianism in Children: The Children's Mach Scale and the Bluffing Game“, disertație de doctorat [orig. Ph.D. dissertation], Columbia University, 1969. Un rezumat se află în R. Christie și F.L. Geis, *Studies in Machiavellianism*, p. 326.
13. Christie și Geis, *Studies in Machiavellianism*, p. 332.
14. D.D. Braginsky, „Parent-Child Correlates of Machiavellianism and Manipulative Behavior“, *Psychological report* 21 (1970): 927-32, a expus relația inversă dintre scorurile Mach ale părinților și ale copiilor. R.E. Kraut și J.D. Price, „Machiavellianism in Parents and Their Children“, *Journal of Personality and Social Psychology* 33 (1976): 782-86, a găsit o relație pozitivă.
15. Kraut și Price, „Machiavellianism“; M. Lewis, „How Parental Attitudes Affect the Problems of Lying in Children“, *Smith College Studies in Social Work* 1 (1931): 403-404.
16. *Time*, 18 iulie 1986, p. 68.
17. M. Stouthamer-Loeber și R. Loeber, „Boys Who Lie“, *Journal of Abnormal Child Psychology* 14 (1986): 551-64.
18. S. Dombush et al., „Single Parents, Extended Households and the Control of Adolescents“, *Child Development* 56 (1985): 326-41. De asemenea, L. Steinberg, „Single Parents, Stepparents and the Susceptibility of Adolescents to Antisocial Peer Pressure“, *Child Development* 58 (1987): 269-75.
19. Hartshorne și May, *Studies in Deceit*, cartea 1, „General Methods and Results“, p. 274.
20. D. Sheriff et al., „Seating Aggregation as an Index of Contagion“, *Educational Psychological Measurements* 30 (1970): 663-68.

21. U. Bronfenbrenner, „Response to Pressure from Peers Versus Adults Among Soviet and American School Children“,
22. Așa cum a fost discutat de Thomas J. Berndt, „Developmental Changes in Conformity to Peers and Parents“, *Developmental Psychology* 15 (1979): 608-16.
23. Articolul lor este intitulat „Conformity to Peer-Sponsored Misconduct at Four Grade Levels“, *Developmental Psychology* 12 (1976): 226-36 (citată de la p. 235).
24. T. J. Bemardt, „Developmental Changes in Conformity to Peers and Parents“, *Developmental Psychology* 15 (1979): 608-16 (citată de la p. 615).
25. *Ibid.*, p. 616.
26. Charles M. Bonjean și Reece McGee, „Scholastic Dishonesty Among Undergraduates in Differing Systems of Social Control“, *Sociology of Education* 38 (1965): 127-37.
27. Ca să fiu mai exact, la fiecare dintre cei treizeci și șapte de itemi ai chestionarului, un copil a putut primi un punct dacă scorarea lui era diferită de 90% din ceilalți băieți de vârsta lui. Băieții care au acumulat cele mai multe puncte — cei 10% care deviau cel mai mult față de restul — au fost urmăriți până la capăt. Întregul studiu a fost expus în 1981 în *Journal of Child Psychology and Psychiatry* 22:19-33.
28. Hartshorne și May, *Studies in Deceit*, p. 377.

CAPITOLUL TREI

1. Stephen Ceci, comunicare personală, 11 martie 1986.
2. Michael Lewis, Catherine Stanger și Margaret Sullivan, „Deception in Three Year Olds“, manuscris nepublicat,

n.d. autorii sunt la Institute for the Study of Child Development, University of Medicine and Dentistry of New Jersey.

3. Acest studiu, „Lying and Misrepresentation of Reality in Four-Year-Olds“ (draft ms.), este de Magda Stouthamer-Loeber, Linette Posted și Rolf Loeber.

4. Majoritatea dovezilor împotriva minciunii la copiii mici vin de la Jean Piaget, *The Moral Judgment of the Child* (Glencoe,

Ill.: The Free Press, 1965; publicată inițial în 1932).

D3 ce mint copiii"

HÄtW«

Subjectivism“, *Journal of Experimental Child Psychology* 37 (1984): 1-30.

6. C. Stern și W. Stern, *Monographien über die seelische Entwicklung des Kindes s. Brand: Erinnerung. Aussage und Lüge in der ersten Kindheit* (Leipzig: Barth, 1931; publicată inițial în 1909), ediția a 4-a (așa cum este citat de Wimmer, Gruber și Perner, „Young Children’s Conception of Lying“, p. 28).

7. Eugenie Andruss Leonard, „A Parents’ Study of Children’s Lies“, *The Pedagogical Seminary* 27, nr. 2 (iunie 1920), p. 130.

8. C. C. Peterson, J. L. Peterson și D. Seeto, „Developmental Changes in Ideas About Lying“, *Child Development* 54 (1983): 1529-35.

9. Acest citat este dintr-o teză despre minciună la copii de Marie E. Vasek, „Lying: The Development of Children’s Understanding of

Deception“, teză de masterat, Clark University, Worcester, Mass., 1984.

10. Ibid.

11. Ibid.

12. Walt Harrington, „Revenge of the Dupes“, The Washington Post Magazine, Y1 decembrie 1987, pp. 17-21.

13. Magda Stouthamer-Loeber, „Lying as a Problem Behavior in Children: A Review“, Clinical Psychology Review 6 (1986): 267-89.

14. Aceste posibilități au fost ridicate de Magda Stouthamer-Loeber, Ibid.

15. Am găsit acest citat în Thomas Lickona, Raising Good Children (New York: Bantam, 1983), p. 117.

16. Vezi recenzia de B. DePaulo și A. Jordan, „Age Changes in Deceiving and Detecting Deceit“, în Robert S. Feldman, ed., Development of Nonverbal Behavior in Children (New York: Springer Verlag, 1982), pp, 151-80.

17. P. Ekman, Telling Lies (New York: W. W. Norton, 1985); P. Ekman și M. O’Sullivan, „Hazards in Detecting Deceit“, în D. Raskin, ed., Psychological Methods for Investigation and Evidence (New York: Springer, in press); P. Ekman,

___ t - — -

Research Perspective (Dordrecht, The Netherlands: Kluwer Academic Publishers, in press); P. Ekman, W. V. Friesen și M. O’Sullivan, „Smiles when Lying“, Journal of Personality and Social Psychology 54 (1988): 414-20; P. Ekman și W. V. Friesen, „Felt, False and Miserable Smiles“, Journal of Nonverbal Behavior 6 (1982): 238-52; P. Ekman și W. V. Friesen, „Detecting Deception

from Body and Face“, Journal of Personality and Social Psychology 29 (1974): 288-98; P. Ekman și W. V. Friesen, „Nonverbal Leakage and Clues to Deception“, Psychiatry 32 (1969): 88-105.

18. R. S. Feldman, L. Jenkins și O. Popoola, „Detection of Deception in Adults and Children via Facial Expressions“, Child Development 50 (1979): 350-55 (citat de la p. 351).

19. Nancy Lee Morency și Robert M. Krauss, „Children’s Nonverbal Encoding and Decoding of Affect“, in Feldman, Development of Nonverbal Behavior in Children, pp. 181-200.

20. William A. Shennum și Daphne B. Bugental, „The Development of Control over Affective Expression“, in Ibid., pp. 101-21.

21. Citatul este din studiul lui Vasek.

22. Pentru o discuție a rolului jocurilor în dezvoltarea aptitudinilor necesare în minciună, vezi H. Sacks, „Everyone Has to Lie“, în M. Sanches și B. G. Blount, editori, Sociocultural Dimensions of Language Use (New York: Academic Press, 1975), pp.57-79.

23. J.G. Villiers și P. A. de Villiers, Language Acquisition (Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1977); M. Shatz și R. Gelman, „The Development of Communication Skills: Modification in the Speech of Young Children as a Function of the Listener“, Monographs of the Society for Research in Child Development 38 (1973); 1-38; vezi discuția de Vasek.

24. P. Ekman, G. Roper și J. C. Hager, „Deliberate Facial Movement“, Child Development 51 (1980): 886-91.

25. Michael F. Hoyt, „Secrets in Psychotherapy: Theoretical and Practical Considerations“, International Review of

Oö Gß fliiRI GOplli?

PAUL EKMAN

27. E. Turiel, „The Development of Social Concepts“, în D. DePalma și J. Foley, editori, *Moral Development* (Hillsdale, N J.: Lawrence Erlbaum, 1975). Citat de Damon.

28. Îi sunt recunoscător lui Robert Coles care, în cartea sa foarte interesantă, *The Moral Life of Children* (New York: Atlantic Monthly Press, 1986), mi-a reamintit de această declarație făcută de Anna Freud. Ea a apărut în cartea ei *The Ego and the Mechanism of Defense* (New York: International University Press, 1936).

29. Pentru o declarație succintă, vezi L. Kohlberg, „Moral Stages and Moralization: The Cognitive-Developmental Approach“, în Lickona, ed., *Moral Development and Behavior*, pp. 31-53.

30. Vezi nota 15 de mai sus.

31. Turiel, „The Development of Social Concepts“, p. 155.

32. Vezi J. R. Rest, „Morality“, în P. H. Mussen, ed., *The Handbook of Child Psychology*, ediția a 4-a (New York: Wiley, 1983), vol. 3, pp. 556-629, pentru o recenzie critică. Pentru o analiză foarte interesantă, dar destul de diferită, a judecății sociale a copiilor, vezi William Damon, *The Social World of the Child* (San Francisco: Jossey-Bass, 1977).

33. A. Blasi, „Bridging Moral Cognition and Oral Action: A Critical Review of the Literature“, *Psychological Bulletin* 88 (1980): 1-45.

34. Carl I. Malinowski și Charles P. Smith, „Moral Reasoning and Moral Conduct: An Investigation Prompted by Kohlberg’s Theory“, *Journal of Personality and Social Psychology* 49 (1985): 1016-27.

CAPITOLUL PATRU

1. Lickona, *Raising Good Children*, p. 168.

CAPITOLUL CINCI

1. Kraut și Price, „Machiavellianism“; M. Lewis, „Parental Attitudes“.

2. Bruno Bettelheim, *The Uses of Enchantment* (New York; Alfred A. Knopf, 1976), p. 9.

3. H. Hartshorne și M. A. May, *Studies in Deceit*.

4. Vezi Rutter, Tizard și Whitmore, editori, *Education, Health and Behavior*, Shepherd, Oppenheim și Mitchell, *Childhood Behavior and Mental Health*.

5. *New York Times*, 24 ianuarie, 1987.

6. Ibid.

7. Pentru o discuție mai aprofundată a teoriei lui Kohlberg asupra stadiilor de dezvoltare morală, vezi capitolul 3.

8. Jodi Stewart, „The Story Behind «Pig Boy»“, *San Francisco Chronicle*, 24 iulie 1988.

9. M. Hoffman și H. Saltzstein, „Parent Discipline and the Child’s Moral Development“, *Journal of Personality and Social Psychology* 5 (1967): p. 45.

10. Așa cum este citat în New York Times, 18 iunie 1985, p. 23.
11. Ibid.
12. Ibid.
13. John Demos, Past, Present and Personal (New York: Oxford University Press, 1986), p. 46.
14. John Wesley, „Sermon on the Education of Children“, in Philip Greven, ed., Child Rearing Concepts, 1628-1861 (Itasca, Ill.: F. E. Peacock Publishers, Inc., 1973), p. 60.
15. Ibid., p. 61.
16. Ibid., p. 126.
17. Lenore Weitzman, The Divorce Revolution (New York: Free Press, 1985), p. xvii.
18. Judith S. Wallerstein și Joan Berlin Kelly, Surviving the Breakup (New York: Basic Books, 1980), pp. 33, 34.
19. Ibid., p. 60.
20. Ibid., p. 89.
21. în recenta mea carte The Equality Trap (New York: Simon and

De ce mini {sjpiu?

P*ül EKMAS

Schuster, 1988), tratez popularitatea alarmantă a custodiei comune. În unele state, ea este impusă de judecător în ciuda dorințelor unuia dintre părinți. Există dovezi că efectul ei asupra copiilor este negativ.

22. S. Dombush et al., „Single Parents, Extended Households and the Control of Adolescents“, Child Development 56 (1985): 326-41.

23. Ibid., p. 333

24. Mason, The Equality TYap, p,18.

25. Așa cum este citat in Ibid., p. 125.

26. Burton K. White, The First Three Years of Life, ediție revizuită (New York: Prentice-Hall, 1985), p. 272.

CAPITOLUL SASE

I

1. Gail S. Goodman, „Child Witness: An Introduction“, Journal of Social Issues 40 (1984): 28.

2. Aceasta este opinia judecătorilor din sălile de judecată pentru dreptul de familie din California în districtele din Alameda și San Diego în ceea ce privește incidența acuzațiilor de abuz sexual în disputele de custodie din ultimii ani. (Interviuri private.)

3. Bill Girdner, „Out of the Mouths of Babes“, California Lawyer 5 (iunie 1985): 59.

4. John Crewdson, By Silence Betrayed (Boston: Little Brown, 1988), p. 127.

5. Bruno Bettelheim, A Good Enough Parent (New York: Knopf, 1987), p. 375.

6. Sigmund Freud, Two Case Histories, așa cum este citat în S. Lindsay și M. Johnson, „Reality Monitoring and Suggestibility: Children’s Ability to Discriminate Among Memories from Different Sources“, în S. J. Ceci, M. P. Toglia și D. F. Ross, editori, Children’s Eyewitness Memory (New York: Springer-Verlag, 1987), p. 95.
7. J. Piaget, Judgment and Reasoning in the Child, în Ibid., p. 98.
8. Lindsay și Johnson, „Reality Monitoring and Suggestibility“, p. 101.
9. New York Times, 14 noiembrie 1987, p. 9.
10. Ibid.
11. Mason, The Equality Trap, p. 73. Am tratat în profunzime subiectul custodiei comune în această carte.
12. Cum este citat în Ibid., p. 174.
13. New York Times, 22 octombrie 1986, p. 5.
14. New York Times, 31 martie 1988, p. B13.
15. Melvin G. Goldzband, M.D., „Would Mommie Lie? An Inquiry Into the Concept of Truth in Child Custody Litigation“, manuscris nepublicat, 1983.
16. Arthur H. Green, „True and False Allegations of Sexual Abuse in Child Custody Disputes“, Journal of the American Academy of Child Psychiatry 25 (1986): 454.
17. In re Sara, 239 Cal. Rptr. 605.
18. In the Matter of Cheryl H., 153 Cal. App. 3d 1098, 200 Cal. Rptr. 789.

19. David Faust și Jay Ziskin, „The Expert Witness in Psychology and Psychiatry“, Science 241 (1 iulie, 1988): 312.
20. „Incidence of Child Abuse in California“, California Department of Justice Child Abuse Central Registry, Bureau of Criminal Statistics and Special Services, 1985, pp. 1-3.
21. Douglass J. Besharov, „Contending with Overblown Expectations“, Public Welfare 45 (iama 1987): 7-11.
22. Ibid., p. 10.
23. Pentru o discuție completă asupra cercetării psihologice din această sferă, vezi Ceci, Togliia și Ross, editori, Children’s Eyewitness Memory; vezi, de asemenea, „The Child as Witness“, Journal of Social Sciences 40, nr. 2 (1984).
24. Maria Zagora, „Memory, Suggestibility, and Eyewitness Testimony in Children and Adults“, in Ceci, Togliia și Ross, editori, Children’s Eyewitness Memory, p. 65.
25. Carole Cole și Elizabeth Loftus, „The Memory of Children“, in Ibid., pp. 195,199.
26. Ceci, Ross și Togliia, „Age Differences in Suggestibility“, in Ibid., p. 82.
27. B. Boat și M. Everson, lucrare prezentată la Society for Research in Child Development Biennial Meeting, 1987.

De ce mmt cornu⁷

Pilii EKHU

28. M. King și J. Yuille, „Suggestibility and the Child Witness“, in Ceci, Togliia și Ross, editori, Children’s Eyewitness Memory, p. 25.

29. D. Whitcomb, E. Shapiro și L. Stellwagen, „When the Victim Is a Child: Issues for Judges and Prosecutors“, U.S. Department of Justice, National Institute of Justice, 1981, pp. 69-73.

30. Coy v. Iowa, 108 S.Ct. 2798.

31. Ibid.

32. New York Times, 20 iulie 1988.

33. Gary B. Melton, „Procedural Reforms to Protect Victim/ Witnesses in Sex Offense Proceedings“, Victimology: An Int'l. Journal 5 (1980).

|

•t,.

fe

|

f

|

1

À 5' gazeta

îți oferă 10 cărți de succes ca să te simți bine!

î

PETER COLLETT	Cartea gesturilor. Cum putem citi gândurile oamenilor din acțiunile lor
---------------	---

FRANÇOIS LELORD CHRISTOPHE ANDRÉ	Cum să ne purtăm cu personalitățile dificile
DR. GÉRARD LELEU	Cum să fim fericiți în cuplu, între fidelitate și infidelitate
TIMOTHY J. SHARP	100 de căi spre fericire. Un ghid pentru oamenii ocupați
MARIE HADDOU	Cum să Spui NU. Acasă, la serviciu, prietenilor, în viața de zi cu zi
CHRISTOPHE ANDRÉ PATRICK LÉGERON	Cum să ne eliberăm de frica de ceilalți. Tracul, timiditatea, inhibițiile, fobia socială
CHRISTOPHE ANDRÉ FRANÇOIS LELORD	Cum să te iubești pe tine, pentru a te înțelege mai bine cu ceilalți
t PAUL EKMAN	De ce mint copiii. Cum pot încuraja părinții sinceritatea
MARIE HADDOU	Cum să-ți întărești încrederea în tine
ANDREW LEIGH	Charisma. Cum să faci impresie puternică și durabilă